

Sessiz Ricat

Şahan Şahnur

Ermeniceden çevirenler:

Maral Aktokmakyan ve Artun Gebenlioğlu



“Ateşli, neşeli Nenette’imsin, benim sıcacık sevgilimsin. Evet şirinsin, iki kavrulmuşsun, mısır buğdayısın. Hayır, seni ilgilendirmez! *Mısır buğdayısın, mısır buğdayı...* Tercüme etmeyeceğim. Tercüme edemem. Ah, şu an nasıl açıklamamı bekliyorsun! Tamam, peki. Ah, ah burnum! Hop! Ağzımı bırak da konuşayım! Tamam, başlıyorum. *Mısır buğdayı*, bir yiyecektir ve... Yok, içinden çıkamayacağım. Bizim oralarda, yani İstanbul’da, insanlar uzun kış gecelerinde toplandıklarında, daha çok da küçükleri eğlendirmek için, sobada mısır patlatır ve hep birlikte sıcak sıcak yerler. Hayır, senin bildiğin şekilde değil, yuvarlak, davul gibi, iki yüzüne deri değil de tel gerilmiş tahta bir kap alırlar. İçine mısırı koyarlar ve ateşin üstüne tutarlar. Hayır, bütün mısır değil, taneler halinde. Ateşin üstünde tutarlar. Yok yok, telin delikleri ufacık olur, düşmez... Ateşin üstünde... Hayır, odun kömürü... Sonra da çevirmeye başlarlar. Yok, sapı var, sapından tutarlar, aynen böyle... Bak, bak da öğren!”



CALOUSTE GULBENKIAN
FOUNDATION

Calouste Gulbenkian Vakfı'nın
desteğiyle yayımlanmıştır.

u s u l g e r e ğ i

Bu kitap, Şahan Şahnur'un (1903-1974) ilk basımı 1929'da Paris'te yapılan *Nahançı arants yerki* (Sessiz [Şarkısız] Ricat) adlı romanının çevirisidir. Eser, kitap halinde basılmadan önce, Paris'te yayımlanan Ermenice *Haraç* (İleri) gazetesinde tefrika edilmiştir (28 Mayıs - 3 Eylül 1929). Türkçe çeviri, romanın 1981'de Beyrut'ta yayımlanan ve yazarın sağlığında yapılan basımlara sadık olan dördüncü baskısından yapıldı.

Metinde, yazarın kullandığı Türkçe, Fransızca veya başka dillerdeki sözcükler *italik* dizildi. Gerekli görüldüğü hallerde açıklamalar tarafımızca dipnotlarla verildi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z.
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - URUU 169

Sessiz Ricat
Şahan Şahnur
Nahançı arants yerki

Çeviri
Maral Aktokmakyan
Artun Gebenlioğlu

Editör
Rober Koptaş

Kapak Tasarımı
Aret Gıcır

Kapak Fotoğrafı
Restaurant Floria'da Eğin Hemşeriler Derneği gecesi
Paris, 10 Temmuz 1926 (Krikor Beledian, *Cinquante ans de littérature arménienne en France* içinde, Paris: CNRS, 2001)

© Aras Yayıncılık, 2016
ISBN 9786055753696

Baskı
Sena Ofset: 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (212) 613 38 46 / Sertifika No: 12064

İstanbul, Eylül 2016

SESSİZ RİCAT

RESİMLİ ERMENİ TARİHİ

ŞAHAN ŞAHNUR

ERMENİCEDEN ÇEVİRENLER
MARAL AKTOKMAKYAN
ARTUN GEBENLİOĞLU





ŞAHAN ŞAHNUR
(1903 - 1974)

Şahan Şahnur

Ermenice edebiyatın 1915'ten sonra diasporada olağanüstü güç koşullar altında gerçekleşen oluşum sürecinin en çok göze çarpan yazarlarındandı. Soykırım'ın kurbanı ve tanığı olan kuşağın ruh dünyasına ayna tutan romanı *Nahançı arants yerki* (Sessiz Ricat) ise diaspora edebiyatının nesiller boyu güncelliğini korumuş zirvelerinden biridir. Şahan Şahnur'un İstanbul'dan Paris'e ve Güney Fransa'ya uzanan hayatı, verimli bir edebiyat yaşantısının yanı sıra, bireysel ve toplumsal düzlemde son derece ıstıraplı dönemlere sahne olmuştur.

Şahan Şahnur 3 Ağustos 1903'te İstanbul Üsküdar'da, Yeni Mahalle Kabristan Sokak 23 numaralı evde doğdu (Sonradan, "Yeni Dersane Mezarlık Sokak"). Asıl adı Şahnur Keresteciyan'dı. Terzilikle uğraşan babasının adı Zakar, annesinin adı ise Takuhi'ydi. Hermine adında, ondan bir yaş büyük bir ablası vardı. Dayısı, dönemin en önemli Ermeni entelektüellerinden, ünlü salnameci Teotig'dir (Teotoros Lapçinciyan, 1873-1928). Şahan Keresteciyan'a "Şahnur" adını vaftiz babası Onnik Keresteciyan, ünlü gazeteci ve yazar Madteos Mamuryan'a (1830-1901) olan saygısından dolayı vermiştir, zira Mamuryan, Şahnur mahlasını kullanıyordu.

Şahnur, Üsküdar Bağlarbaşı'nda 1990'lı yıllara dek faal olan Semerciyan Okulu'nda okudu; ancak Birinci Dünya Savaşı yıllarında okul hastaneye dönüştürülünce, eğitime dönemin en iyi okullarından biri olan Berberyan'da



Şahan 17 yaşında, Berberyan Lisesi öğrencisi, İstanbul, 1920.

devam etti. Liseyi 1921'de orada bitirdi. Genç yaşta resim, karikatür ve edebiyatla ilgilenmeye başladı. Fransızcası daha lise yıllarında bir hayli ilerlemişti ve Ermenice ilk edebi denemeleriyle dönemin önemli yazarlarının, çizgileriyle de ünlü karikatürist Aleksandr Sarukhan'ın dikkatini çekti. Liseden mezun olduktan sonra, *Nor Lur* (Yeni Haber) gazetesinde karikatürleri ve portreleri yayımlandı.

1915'te öldürülen Ermeni aydınların yaşamöykülerini derlemeye çalışan dayısı Teotig'e yardım etti.

1922'de pek çok Ermeni gibi İstanbul'dan ayrıldı ve Paris'e yerleşti. Ailesi ise İstanbul'da yaşamaya devam etti. Paris'te, tıpkı *Sessiz Ricat*'ın kahramanı Bedros-Pierre gibi Grands Boulevards'da bir stüdyoda fotoğrafçılıkla uğraştı, çizim yeteneği nedeniyle rötüş işinde ustalaştı. Kendisi gibi Paris'e göç eden dayısına, *Amenun daretsuytsi* (Herkesin Yıllığı) adlı ünlü salnamesini devam ettirmesi için destek oldu. *Arev* (Güneş), *Abaka* (Gelecek), *Anahid* ve *Zvartnots* gibi dergilerde yazıları yayımlandı. İki dünya savaşı arasındaki dönemin gözde akımı sürrealizmi yakından takip etti, ancak kendi deyişiyle, "Onda yararlı ne varsa aldı[ktan]" sonra, farklı bir yolda ilerledi.

1929'da büyük ses getiren romanı *Sessiz Ricat*'ı yayımladı. 1915 ve sonraki yıllarda ölmeyip hayatta kalarak Batı ülkelerine savrulan Ermenilerin, özellikle gençlerin yaşa-

dıkları derin travmayı çarpıcı ve yenilikçi bir şekilde işleyen *Sessiz Ricat*, bilhassa Ermeni kimliğine yönelik cüretli özeleştirileri ve o dönem pornografik sayılan bölümleriyle büyük yankı uyandırdı ve kimilerince hayranlıkla, kimilerince sert eleştirilerle karşılandı.

Soykırım'ın tanığı ve kurbanı olmuş neslin, Batı dünyasında hayata tutunmaya çalışırken, başta kimlik olmak üzere çeşitli düzlemlerde yaşadığı çözülmeyi irdeleyen romanın ana olay örgüsü, tıpkı romanın yazarı gibi İstanbul'dan Paris'e savrulmuş genç bir Ermeni olan Bedros'un –sonradan Pierre adını kullanmaya başlayacaktır– Nenette adlı bir Fransız kadınla yaşadığı fırtınalı aşkı takip eder. Bu ön cephenin ardında, Ermeniler arasında tabu olarak görülen pek çok meseleyi kurcalayan ve özellikle birtakım yerleş-



Şahan Şahnur (soldan ikinci) dönemin önemli yazarlarıyla, *Sessiz Ricat*'ı yazdığı sıralarda: *Haraç*'in yayın yönetmeni Şavarş Misakyan, Nşan Beşiktaşlıyan, Melkon Kebabcıyan, Şavarş Nartuni. Oturan, dayısı Teotig (Teotoros Lapçinciyan). Paris, 1928.

miş kalıpları sorgulayan, otoriteye meydan okuyan *Sessiz Ricat*, Soykırım sonrasında Ermeni kolektif belleği ve bilinçaltının en erken, çarpıcı ve keskin dışavurumlarından biridir. Şahnur'un romanı 24 ila 26 yaşları arasında yazmış olması ise bu çarpıcılığı ve keskinliği artıran bir etki yaratır. Yazarın gençliği romana çılgınca bir enerji ve hareketlilik katar, ancak aynı zamanda kimi zayıflıklarının nedeni olarak da görülebilir. Kitap haline gelmeden önce, Paris'te yayımlanan *Haraç* (İleri) gazetesinde tefrika edilmeye başlanan (28 Mayıs - 3 Eylül 1929) romana şiddetli tepkiler gelmiş, ancak gazetenin yayın yönetmeni Şavarş Misakyan (1884-1957) eserin arkasında durarak yayımı devam ettirmiştir. Edebiyat eleştirmeni Kevork B. Bardakjian, *Modern Ermeni Edebiyatı* adlı eserinde, *Sessiz Ricat*'la ilgili polemikleri ve eserin değerini şu sözlerle tespit eder:

Hem romanı yerenlerin, hem de savunanların, yazarın eseri kaleme aldığı sıradaki yaşına vurgu yapmalarının üzerinde durmaya değmez. Roman kendi ayakları üzerinde durmaktadır. Diaspora edebiyatının cevheridir; acı özeleştirisi, şefkatle hatırlanan karakterleri, güçlü bir dil ve açık sözlülükle yazılmış büyüleyici anlatımıyla, bir dünyayı heyecana boğmayı başarmıştır.*

1928-32 yılları arasında Paris Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim gören Şahnur, baş gösteren ve muhtemelen çocukluk yıllarına dayanan sağlık sorunları nedeniyle Paris'ten ayrılarak Güney Fransa'da uzun yıllar sürecektir. Osteolysis hastalığıyla birlikte özellikle 1939'dan sonra şiddetlenen yoğun kemik, iskelet-sırt ağrıları ve iltihaplı yaralar nedeniyle yirmi yıl

* Kevork B. Bardakjian, *Modern Ermeni Edebiyatı*, Çeviren: Fatma Ünal - Maral Aktokmakyan, İstanbul: Aras, 2013, s. 287.

dan daha uzun bir süre devam eden bu dönemin büyük bölümünde Güney Fransa'da yatağa bağlı olarak yaşayan Şahnur'un tüm dünyası ve ruh hali hastalığın etkisinde kalacak, ancak maddi imkânsızlıkların da eşlik ettiği tüm bu zorluklara rağmen edebi çalışmaları sürecekti.

1931-32 yıllarında *Menk* (Biz) dergisi çevresinde, aralarında Nşan Beşiktaşlıyan, Ğevont Meloyan, Nigoğos Sarafyan, Püzant Topalyan, Zareh Vorpuni, Vazken Şuşanyan, Şavarş Nartuni'nin bulunduğu edebiyatçılarla birlikte diaspora koşullarında yeni bir edebi yön arayışı içinde yer alan Şahnur, buna karşın bir yazar olarak özgün ve bağımsız duruşunu daima korudu. 1930'lu yıllarda ve sonrasında, şiirlerinin Armen Lubin adıyla Fransızca dergilerde ve kitap olarak yayımlanmasıyla, başta Max Jacob, André Salmon, Jean Follain, Henri Thomas, Arthur Adamov (Adamian) ve Jacques Brenner olmak üzere dönemin saygın Fransız edebiyatçılarıyla yakın ilişkiler kurdu.

İkinci kitabı *Haraleznerun tavacanutyuni* (*Haralezlerin İhaneti*)* 1933'te yayımlandı. Dokuz öyküden oluşan kitapta, *Sessiz Ricat*'ta nadiren ve ancak hatıralar yoluyla dönen ve başkarakterin bilinçaltına gömüldüğü hissedilen, karanlık bir siluet halindeki İstanbul yaşantısını yansıtan üç öykü yer alıyordu. Diğer öykülerde çeşitli boyutlarıyla Fransa'daki Ermenilerin günlük hayatını ele alan Şahnur, bu ortamı kuşatan kültürel, toplumsal ve siyasal çelişki ve gerilimleri vurguluyor, diaspora Ermenilerinin geleceğiyle ilgili pek de iç açıcı bir tablo çizmiyordu.

* *Haralez*: Ermeni mitolojisinde, yaraları yalayarak iyileştirdiğine inanılan tanrısal varlık. (Eser Aras'ın yayın programında yer almaktadır.)

Şahnur, ikinci kitabından sonra Ermeni edebiyat dünyasından uzak durdu ve eserlerinin karşı karşıya kaldığı sıkı tepkiler nedeniyle yıllarca Ermenice eser kaleme almadı. Kimi yakın dostlarıyla mektuplaşmakla ve hasta yatağında olan bite-ni izlemekle yetindi. Ermenice edebiyat bakımından sessiz geçen bu yıllar, Şahnur'un Armen Lubin müstear adıyla, bu kez şiir dalında ve Fransızca eserleriyle ciddi başarılar kazanmasına tanıklık edecek, onun için heyecan verici bir edebi maceranın kapısını aralayacaktır.



Hastalık yıllarından.

Ermeniceyle hiç şiir yazmayan Şahnur, Fransızcayla da hiç düzyazı kaleme almadı. Dostu Krikor Köseyan'a yazdığı bir mektupta bu konuda, "Neden düzyazı için Ermenice, şiir için Fransızca'yı kullanıyorum? Bilmiyorum. Öyle geldi. Öyle hissettim, öyle yazdım..." diyecekti.

1942'de çıkan ilk Fransızca kitabı *Fouiller avec rien*'i, Fransa'nın en önemli yayınevlerinden Gallimard'ın bastığı *Le passager clandestin* (1946) takip etti ve Şahnur, aynı yayınevinin yayımladığı üç kitabı *Sainte patience* (1951), *Transfert nocturne* (1955), *Les hautes terrasses* (1957) aracılığıyla, iyi tanınan ve Max Jacob Ödülü (1952'de) gibi prestijli armağanlara layık görülen bir şair haline geldi.

Belki de bu durumun verdiği moralle ve sağlık durumunda kimi zaman gözlenen düzelmelerle biraz daha rahat bir çalışma ortamı bulmaya başlayan Şahnur, 1956'dan itibaren Ermenice yazmaya yeniden başladı. Zaten 50'li yıllarda Ermeni çevrelerinde adı daha sık anılır olmuş, yayımlanmış iki eseri yeni kuşaklar tarafından okunmaya, özellikle Beyrut ve Halep gibi Ermeni kültürünün canlılığını koruduğu kentlerde ilgi görmeye başlamıştı. Bazı yazar dostlarının teşvikinin de etkisiyle Şahnur, 1958'den itibaren, *Sessiz Ricat*'ı tefrika eden ve kendi gazetesi saydığı *Haraç*'ta yazılar ve mini-öyküler kaleme almaya başladı. Ke-
vork Bardakjian, onun dönüşünü şu sözlerle değerlendirir:

Düşüncelerini ve hatıralarını, denemelerini, öykülerini ve edebi eleştirilerini kâğıda dökerek, yavaş yavaş ve dönüşüyle ilgili yükselen beklentileri boşa çıkarmayan bir biçimde Ermeni edebiyatına geri döndü. Siyasi ve diğer Ermeni kurumlarıyla ilgili olumsuz tavrı değişmedi ama bakış açısına belli ölçüde bir iyimserlik geldi. (Takatini tüketen fiziksel acıdan ve zaman zaman ortaya çıkan ümitsizliğinden, Ermeni dostlarına yazdığı mektuplar yoluyla haberdar oluruz sadece; edebiyatında bunlardan hiçbir iz yoktur.) "Ermeniciliğin" sınırlı bir konu olduğu, Ermenilerin bizzat kendilerinin, evrensel önem taşıyan edebi eserler için sınırsız bir dünya sunduğu yönündeki eski, sağlam ülküsüne her zaman sadık kaldı.*

Bu dönüşün meyveleri, 1958'de *Tertis giragnorya tivı* (Gazetemin Pazar Sayısı), 1967'de *Zuyk mı garmir dedragner* (Bir Çift Kırmızı Defter), 1970'te *Azadn Gomidas* (Özgür Gomidas), 1971'de *Pats domarı* (Açık Takvim), 1973'te *Gragı goğkis* (Yanımdaki Ateş) kitaplarıyla geldi. Bu arada, Paris'te yapılan

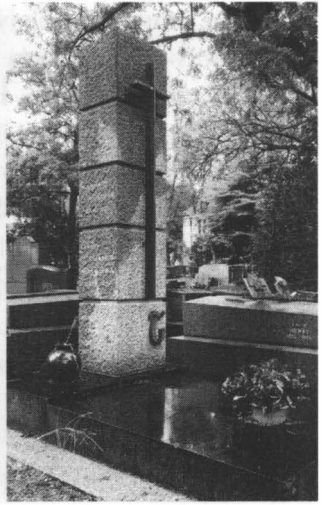
* age, s. 287.

ilk basımı son derece zor bulunur hale gelen *Sessiz Ricat* 1959'da Beyrut'ta yeniden basıldı. Eserin bazı bölümlerinden memnun olmadığını ve bazı acemilikler taşıdığını yazışmalarında belirten Şahnur yine de romanda herhangi bir değişiklik yapmadı. 1962'de toplu eserleri Sovyet Ermenistanı'nda da yayımlandı, ancak *Sessiz Ricat*'ın bazı bölümlerinin bilgisi dışında kesildiğini öğrenince kitabın nüshalarının birkaç gün içinde tükenmesinden duyduğu mutluluk üzüntüye dönüştü. 1963'te 60. doğum günü Beyrut ve Halep'te edebi etkinliklerle kutlandı. Böylece, uzun yıllar Ermenice edebiyattan kendisini soyutladıktan ve bazı çevreler tarafından tecrit edildikten sonra ömrünün sonbaharında canlanan popüleritesi perçinlenmiş oldu.

Biyografisini yazan ve gerek edebiyatının, gerek özel yaşamının ana izleklerini yakından takip eden Krikor Şahinyan, onun son günlerini şöyle anlatır:

Şahnur 6 Ağustos'ta [1974] bir kez daha, son bir kez daha hastaneye kaldırılır, felç geçirmiştir. Orada, Fréjus Hastanesi'nin 432 numaralı odasındadır. Arpik Misakyan onu 9 veya 10 Ağustos'ta orada bulur; güçsüzdür, hareketsizliğe mahkûmdur, ancak bilinci açıktır ve konuşma yetisi yerindedir. Ne yazık ki yazamamaktadır ve bu ona daha çok ıstırap vermektedir. "Söyleyeceklerim var, yazacaklarım var!" der. Ve yıllar boyunca ölmek isteyen bu adam son sözlerini söyleyebilmek için iyileşmek ister. Bu mümkün olmaz, o da konuşmakla yetinir ve anımsar. İstanbul'u, Üsküdar'ı, yok edilen Batı Ermeni entelijansiyasını, Fransa'daki hayatını anımsar...

* K[rikor] Şahinyan, *Gensakrutyun yev madenakidutyun Şahan Şahnuri* (Şahan Şahnur'un Yaşamöyküsü ve Bibliyografyası), Antilyas: Kilikya Ermeni Gatoğigoslugu yayını, s. 151-152.



Şahan Şahnur ömrünün sonlarında. / Şavarş ve Arpik Misakyan'la birlikte gömülü olduğu, Père Lachaise Mezarlığı'ndaki mezarı (Fotograf: Tabita Toparlak, Eylül 2016).

Şahnur, 20 Ağustos 1974'te Nice yakınlarındaki Saint Raphaël hastanesinde hayatını kaybetti. Paris'te, Rue Jean Goujon'daki Surp Hovhannes Avedaraniç Ermeni Kilisesi'nde yapılan dini törenden sonra, Père Lachaise Mezarlığı'nda, *Sessiz Ricat*'ı tefrika eden Şavarş Misakyan'la aynı mezara gömüldü.

*

Dil, üslup ve kurgudaki yenilikçi arayışları, ironi, canlılık ve soğukkanlılıkla dile getirdiği keskin fikirleri, sanatsal ve siyasal dürüstlüğüyle kol kola giden cesaret ve cüreti, bağımsızlığı, onun yirminci yüzyıl Ermenice edebiyatının en iyi yazarlarından biri olarak kabul edilmesini sağlamıştı. Eleştirmen Henri Thomas ise, onun Fransızca edebiyatta, üstelik bir “yabancı” olarak kazandığı başarılarla ne kadar önemli bir iş başardığını hiçbir adil edebiyat tarihçisinin inkâr edemeyeceğini söylemişti.

Şahan Şahnur'un çok iyi bildiği Türkçeyle yayımladığımız *Sessiz Ricat*'ın, yazarın doğduğu ve 19 yaşından sonra geri dönemediği şehirde, İstanbul'da basılıyor olmasının, ona ve eserlerine bir saygı nişanesi olarak kabul edilmesini arzu ediyoruz. Şahnur'un ve kuşağının derin ıstıraplarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması umuduyla.

Kitapları

Ermenice

Nahançı arants yerki (Sessiz [Şarkısız] Ricat), (Paris, 1929; Beyrut, 1959, 1981).

Haraleznerun tavacanutyunu (Haralezlerin İhaneti) (Paris, 1933, 1971; Aras'ın yayın programında).

Tertis giragnorya tivı (Gazetemin Pazar Sayısı) (Beyrut, 1958).

Zuyk mı garmir dedragner (Bir Çift Kırmızı Defter) (Beyrut, 1967).

Azadn Gomidas (Özgür Gomidas) (Paris, 1970).

Pats domarı (Açık Takvim) (Paris, 1971).

Gragı goğkis (Yanımdaki Ateş) (Paris, 1973).

Fransızca ("Armen Lubin" müstear adıyla)

Fouiller avec rien (Paris: René Debresse, 1942).

Le passager clandestin (Paris: Gallimard, 1946).

Sainte patience ([Paris]: Gallimard, [1951]).

Transfert nocturne (Paris: Gallimard, [1955]).

Les hautes terrasses (Paris: Gallimard, [1957]).

Feux contre feux (Paris: Grasset, 1968).

Les logis provisoires ([Montemart]: Rougerie, [1983]).

Sessiz Ricat

RESİMLİ ERMENİ TARİHİ

*Hagop Der-Hagopyan'a**

-
- * 1861 Kayseri-Vank (Derevenk) köyü doğumlu yazar, yayıncı, matbaacı. 1915 öncesinde Bardizag (İzmit-Bahçecik) kazasının belediye reisiydi. Şahan Şah-nur'u onun çocukluğundan, yani İstanbul yıllarından tanıyordu. *Sessiz Ri-cat*'ın *Haraç* gazetesinde tefrika edilmesi için aracılık eden kişiydi. *Bardizagi Khadudig* (Rengârenk Bardizag, Paris, 1960) adlı Bardizag tarihçesini kaleme almıştır. 1961'de Paris'te hayatını kaybetti.

“Bunu görmeğe toplanan bütün halk da vaki olan şeyleri gördükleri zaman, göğüslerini döverek geri döndüler.” (Luka 23:48)

“Ve onlara dedi: Neden şaşıyorsunuz? Niçin yüreğinizde düşünceler doğuyor?

Ellerime, ayaklarıma bakın; bizzat benim, kendim; bana ellerinizi sürün ve bakın; çünkü bende olduğunu gördüğünüz gibi, bir ruhta et ve kemik yoktur.

Bunu söyledikten sonra, onlara ellerini, ayaklarını gösterdi.” (Luka 24:38-40)

Giriş

Aslında olgun bir çocuk sayılırdı. İspatı mı, orospu ve Tanrı kelimelerinin haddini hududunu tanımlayamıyordu. Kıza arkasından sarılmış, kollarını onun koltuk altlarından geçirmişti. Büyüleyici bir kokuyla baştan çıkmış halde, burnunu kızın kulağının arkasına gittikçe daha fazla gömüyordu. Sahiden gösterişli kızdı. İspatı mı, göğüsleri tam da çocuğun avuçlarını dolduracak kadardı.

O tene, o göksel kokuya rağmen, ne orospuyu ne Tanrı'yı tanımlayabildi. Tam karşılarında kızın tebessümü ile kendi çehresini gördüğünde, sağ elini kurtarıp duvardaki aynanın öbür yüzünü çevirdi yegâne açıklama olarak. Çocuğun eli derinliği siler silmez orospu ve Tanrı yok oldular. O sırada genç kız eğildi, elbiseyi sırtından çekip çıkarırken bacakları da elbiseyle beraber, tam da onu izleyen gözlerin hayal ettiği çizgilerle yükseldi. Kırmızı topuklarından yukarı tırmanan, tatlı bir ahenkle tenini sıkıca kavrayıp kucaklayan pembe ipek çoraplar giymişti. Hatlarının yuvarlaklığı üstünde ipeğin aldığı parıltılar, ışıktan diller gibi emerek ve yalayarak, baldırların üst taraflarına yükseldiler ağır ağır. Kombinezonu da pembe, gayet sadeydi, fazlalık dantel yoktu. Dudaklarının üzerine bir kalp çizmek için düzelttiği aynanın karşısında her eğilip kalktığında açılıp kapanan bir boşluktan çorabıyla kombinezonu arasında kalan eti görünüyordu. İki nokta etrafında toplanmış

göğüslerinin üzerinde küçük, düz katlar vardı. Noktalar ipeğin ardında yer değiştirdikçe katlar da onlarla birlikte titreyerek, soluklaşarak döndü.

“Écoute! Chouchou!” dedi o kalp şekilli ağız, aynada gencin gözlerini arayarak, “Bu perşembe müthiş bir rolle Mayol’de başlıyorum. Beni izlemeye geleceksin, değil mi?”

“Bundan başka göstereceğin bir şey var mı!” diye karşılık verdi öteki, sağ avcunu kızın eti üzerinde şaplatarak.

“Ne? Ne? Sen de Avusturyalı gibi sahneye sadece bacak ve göğüs göstermek için mi çıktığınızı düşünüyorsunuz? Müzikhol oyuncusu olduğumuz için mi sanatçı sayılmıyoruz! Evet sevgilim, gülme, ben aslında tragedya oyuncusu olmalıydım ama...”

“Önemli değil, tragedya ile çarliston arasında çok da fark yok, ikisi de insanı sarsıyor...”

Kız karşılık vermeye fırsat bulamadı, onun minik küloduyla oynamakta olan *Chouchou* elindekini fırlattı, yerinden sıçrayıp bağırarak bir kapıya yöneldi. Küçük bir odanın kapısıydı bu, her fotoğraf stüdyosunda laboratuvarın hemen yanında bunlardan olur. Daha ziyade hücre denebilecek bu odalar, *chassisleri*** saklamaya yarar, bu nedenle karanlık olurlar ve hep kapalı tutuldukları için biraz da nem kokarlar.

Çocuk odadan heybetli bir bıyığı çekiştirerek hızlıca çıktı. Kocaman açılmış burun deliklerinin hiddetli görüntüsü karşısında renkten renge giren bıyık, stüdyonun emektar hizmetlisi Constant’a aitti. Genç adam hızla geri giderek salona girdi ve ancak bir şeye çarptığını hissettiğinde durdu ama çığlık çığlığa bağırıp çağırmaya hiç ara

* Fr. “Dinle, aşkım!”

** Fr. Çerçeve, fotoğraf çerçevesi.

vermedi, bir yandan da ayakları hayali bir dansın ritmine ayak uyduruyordu. Hizmetlinin vücuduysa şekilden şekle giriyor, boynu uzuyor, kulakları kızarıyordu. Kollarını bir korkuluk gibi açmıştı. Bir elinde dağkeçisi derisinden sarı bir toz bezi sallanırken, diğerinde bir süpürge ağır ağır titriyordu. Genç adam abartılı bir keyifle devam ederken aktris bir anda perdeyi çekip ipeklinin altında dehşete kapılmış göğüsleriyle onlara katıldı.

“Görüyor musun? Bak şu bizim Constant’a! Bizim mini mini Constant’a... Yaşına bakma sen. Ne yere bakan yürek yakandır o! Ne körpedir! Kapı aralığından seni dikizlemek için yerleri süpürme bahanesiyle o deliğe gizlenmiş bir saattir. Vay Constant vay! Kapıcıya söyleyeceğim, herkese anlatacağım bunu. Bir de gülüyor musun! Şu çakmak çakmak gözlere de bakın! Kim der bu adam elli beş yaşında diye? İşte, sizlere Paris itfaiye taburu sabık astsubaylarının en ateşlisi! Nice yangınlar söndürmüş, nice yangınlar çıkarmıştır hizmetçilerin gönlünde! Öyle değil mi? Sıkıysa öyle değil de! Gençliğinde bütün *bonichelerin** kapının önüne dizilip seni beklediklerini, hatta sonraları kolonilerde zenci kadınların kırmızı astsubay pantolonunu görünce boğa gibi kudurduğunu anlatan sen değil miydin?”

Aktris hizmetliyi koltuğa kadar itti. Adam süpürgesiyle beraber oracığa yığıldı ama kızarmış yüzünün ortasında sırtırmakta olan ağzını kapatmamakta diretti. Kız Porto’nun verdiği güçle işte o gülüşün içine bakımlı parmaklarıyla pastalar tıktı, bu sırada gramofon havaya çarliston melodileri saçıyordu. Bu curcunanın ortasında aktris kombinezonunu omuzlarından aşağı kaydırды, başını hafifçe sallayarak kısacık saçlarını düzeltti ve süpürgenin arkasından onu

* Fr. Hizmetçi, genç hizmetçi kız.

izleyen kocaman gözlerin önünde bir sarhoş, bir deli, bir saralı gibi dans etmeye başladı. Çırılçıplak dans etti, üstünde sadece güzel ayakkabılar ve uzun çoraplar vardı –çıplak bir vücudu daha da çıplaklaştıran şeyler.

Saint-Germain-des-Prés Kilisesi'nin tam karşısındaydılar ama gündüzleri çanın sesini duymıyorlardı. Ancak akşamüstü, caddenin gürültüsü nispeten dindiğinde çanla travmay zillerini birbirine karıştırmamak mümkün oluyordu. Saat yediydi. Çalışanlar çoktan gitmişti. Genç adam kravatını, saçını düzeltti, dişlerini fırçaladı, ışıkları söndürdü ve merdivenlerden indi. Esas dükkân aşağıda, iki caddenin kesiştiği noktadaydı. Çok modern değildi ama zevk sahibi birinin parasıyla süslenmişti ve vitrinleri sayesinde gayet aydınlıktı. Tüm fotoğraf stüdyoları gibi burası da her türlü fotoğrafla, çerçeveye, renkli renksiz kafalarla tıka basa doluydu; askerler, göğüsler, çocuklar, onur maddeleri, bacaklar, sakallar, gülüşler, ille de gülüşler itişip duruyorlardı. Merdivenlerin sonuna geldiğinde içeri girmek için perdeyi araladı. Derken birden durdu, kararsız kaldı, perdeyi kapatmak istedi ama yapamadı, bakmamak istedi ama yine yapamadı. Çok heyecanlandı. Biraz evvelki aktrisi hatırladı, tüm çıplaklığına rağmen onu etkilememişti, oysa burada... Gözlerini kocaman kocaman açarak, tüm bedeniyle güzelce seyretti. Orada, ışığın altında, kasanın önünde bir kadın dizbağını düzeltmek için sağ ayağını bir sandalyenin üstüne koymuştu, zaten kısa olan eteği daha da yukarı çıkmış, bir çift muhteşem bacağı gözler önüne sermekteydi. O bacaklara Madam Jeanne deniyordu.

.....

“Sen misin, Pierre? Rahip ne oldu?”

“Banyoda, şekercinin kızıyla beraber.”

“Şekercinin kızıyla mı? Onu baştan çıkaracak desene... Pazartesi ilk işimiz o olsun, unutma. Garibim hemen yapmamız için yüz kere yalvardı. Bu hafta evleniyor.”

“Rahip mi?”

“*Mais non!*” Şekercinin kızı.”

Pierre şapkasını başına geçirdi, çıkardı, bir sandalyeden diğerine geçti, hiç eğri durmadığı halde bir çerçeveyi düzeltti, bir resme ilk defa görüyormuş gibi ilgiyle baktı, tekrar kravatını düzeltti, birçok kere burnunu çekti ve “Ben gidiyorum!” diyerek nihayet kapıya yöneldi. Ama gitmedi. Kadın onun kapıdan döndüğünü gördü ve şapkasını bir kenara koydu. Söyleyecek bir şeyi olduğu belliydi. Pierre yaklaştı, o güzel bakışların içinde kaybolmamak için başını eğdi, sesinin bildik tonunu korumak için büyük bir çaba harcadı ve uzun zamandır hazırlamakta olduğu, defalarca üstünden geçtiği sözlerine başladı.

“Madam Jeanne, öncelikle sorumluluğumu yerine getiremediğim için sizden özür dilerim. Size zamanında haber vermeliydim. Sizi zor durumda bırakmamak için daha önce söylemeyi isterdim, fakat mümkün olmadı. Beni suçlamayın, düşüncesiz biri olmadığımı biliyorsunuz, fakat elimden gelmedi. Aslında... Biliyorsunuz, size karşı bir düşmanlığım yoktu.”

“*Enfin!*” Ne söylemek istiyorsun?”

“Ben pazartesi gelmeyeceğim.”

“Pazartesi gelmeyecek misin? Arkadaşın hâlâ hasta mı? Yoksa senin mi bir şeyin var? Söyle, neyin var?”

* Fr. “Hayır, değil.”

** Fr. “E hadi!”

“Hayır, öyle değil. Artık burada çalışmayacağım demek istiyorum.”

Madam Jeanne bir an duraksadı, kaşlarını çattı, düşündü ve birden konuştu:

“Ah, kesin birileri sana daha fazla para teklif etti, öyle değil mi? Ama bunu açıkça söyleyebilirdin. Biliyorsun...”

“Hayır, hiç öyle değil. O bakımdan beni hep memnun ettiniz. Nedenini öğrenmek istiyorsanız söyleyeyim. Ben artık bir başıma yaşamaktan bıktım; restoranlar, oteller, yalnızlık beni tüketti... Memleketime, ailemin yanına dönmek istiyorum.”

Uzun bir süre sustular. Kadın uzaklara dalmış, bir şey arıyordu sanki. Sağ kaşı düşünceliydi. Aniden söze girdi:

“Ama sen daha geçen gün uzun uzun İstanbul’a dönmeyenin senin için imkânsız olduğunu anlatmadın mı! Hani Ermeniler artık Türkiye’ye giremiyordu, hani asker kaçakıydın...”

“Evet ama orada para her kapıyı açar.”

“Yani, her şey hazır ve yarın gidiyorsun, öyle mi?”

“Henüz değil ama halledeceğim.”

“Hayır Pierre, hayır, nedeni bu değil. Doğru konuşmuyorsun. Gidene kadar çalışabilir, beni önceden haberdar edebilirdin, pekâlâ yapabilirdin bunu.”

.....

Madam Jeanne kıpkırmızı olmuştu, Pierre’in şapkası sinirden titreyen parmaklarının arasında dönüp duruyordu. Kim bilir kaç defa kravatını düzeltmişti, ikisi kaç defa sandalye ve koltuk değiştirmişti. Artık ayakta kaldı, oturmak mümkün değildi. Ne zamandır böyle tartışıyorlardı? Pierre’in sesi biraz değişmişti ama kadının bakışlarından

artık korkmuyordu. Canını sıkan tek şey karşı duvarda asılı duran büyük bir kadın fotoğrafıydı, annesine benziyordu.

“Peki, madem bu kadar ısrar ediyorsunuz, söyleyeceğim. Ama şunu da ekleyeyim, ne söylemeniz nafie, burada kalmam artık imkânsız. Ağzımdan başka laf almaya çalışmayacak ve bitirdiğimde gitmem izin vereceksiniz. Ben çocuk değilim, hem de hiç değilim, bunu biliyorsunuz. Fakat burada bir gün daha kalırsam yaptığım çocukluk olur. Çok düşündüm, hissettiğim şeyin ne kadar beyhude olduğunu, bir yer varmayacağını biliyorum ve de... Ve de ancak beni üzmeye yarayacağını... Çok geç olmadan gitmeliyim. Size karşı ne hissettiğimi herhalde anladınız.”

Madam Jeanne kendini koltuğa bıraktı, kolları düşmüş, yüzü ifadesizdi. Pierre kapıya yaklaştı, kolları düşmüş, yüzü ifadesizdi. Kapıya yaklaştı, elini uzattı. Ancak aniden geri çekti. Arkasından dehşetli bir kahkaha patlamıştı, öyle sıradışı ve alaycı bir kahkahaydı ki camlar titremişti adeta.

“Hayır, hayır! Alay edemezsiniz! Ben size ilanıaşk etmedim, sizden bir şey talep etmedim. Söylemem için siz ısrar ettiniz ama şimdi gülüyor, dalga geçiyorsunuz!”

Tebessümün son izi de dudaklarından silinince kadın ayağa kalktı, ciddileşti, yüz yüze, göz göze durdular, susular. Uzayıp gitmekte olan suskunluk anında keskin bir cam sesi duyuluverdi. İkisi de sesin geldiği tarafa baktı. Vitrinin perdeyle örtülmemiş, içeriden bakıldığında sokağın görüldüğü tek köşesinde ufak, çıtı pıtı bir kız burnunu cama dayamış, parmağıyla tak tak vuruyordu. Pierre şövalenin üstünden kocamış bir din adamının fotoğrafını kaptı ve camın önüne koyup kızın yüzünü buruşuklara boğdu.

“Pierre, Pierre... Hiç insafın yok, çocuksun sen. Ama o seni seviyor. Neden onu bırakıp böyle imkânsız arzular

duyuyorsun? Benim yalnız olmadığımı bilmiyor musun? Yok, yok, buraya gel, yanıma. Gel, yanıma otur. Ah, bu kadar ciddi söylemiş olmasan nasıl da gülecektim! *Allons,* öyle bakma. Mahsus söyledin biliyorum. Değil mi? Doğru değil bunlar. Söyle hadi! Unutayım ha? Unutayım, değil mi?”

Bu kez gürültü çıkaran telefonda. Tekrar tekrar haykırdı. Sonunda Jeanne ayağa kalktı, kasanın arkasına geçti, eli aletin üzerinde bir süre öylece durdu, bir şey söylemek istercesine başını hafifçe arkaya çevirdi. Birden ahizeyi kaldırdı ve en neşeli tonuyla cevapladı: “Evet... Evet... Neden olmasın? Sahiden mi? Nasıl geçti anlat bakayım, çok merak ediyorum... Yalnız mıydın, serseri? Ben de bu akşam Mavi İnek’e gitmeyi düşünüyordum, bana da uyar... Gel beni al, seni burada bekliyorum... Tabii tabii...”

Arkasını döndüğünde kimse yoktu. Sokak kapısı açıktı. Önünde gülünç derecede küçük bir köpek yavrusu kıpırdamadan durmuş, affedilmez bir cüretle gözlerini ona dikmişti.

* Fr. Haydi!

Birinci Bölüm

Gümrüğün kapılarından birinin önündeki bekçi silahıyla selam verdi, bakır bir alet notalar gümbürdetti ve sırtlarında küfeleriyle hamallar koşuşturmayı kestiler. Askerler sustular; o mavi çocuklar,* sanki keder içinde gidenlere, büyük, sonsuz bir keder içinde ayrılanlara hürmeten, geride kalan arkadaşlarının adlarını yukarıdan aşağı haykırarak daha fazla gürültü etmek istemediler. Rıhtımda kalanlar gitgide küçülmeye başladı, cümleler kısaldı, binaların sayısı arttı ve gemi düdüğünü öttürdü. Güçlü, derin, titreten bir düdüğü. Buhar, kalabalığın üstüne yağmur gibi indi, bir köpek kaçtı ve güneş su damlaları arasında bir gökkuşağı çizdi. İki ihtiyar, çoklarının yaptığı gibi son ana kadar beklediler; temiz pazar kıyafetleri içinde, gözlerini kocaman açmış bir anne, bir babaydılar. Mendil dahi sallayamadılar. Göğsüne bastırıldığı koca bir somun ekmekle güvertede taş kesti, kocaman açtığı gözleri sanki rüzgârdan, sanki soğuktan ıslanmıştı. Yine de babasının parmaklarından sarkan püsküllü kırmızı fesini epey bir süre daha görebildi. Fesi daha az önce, gemiye binmek üzereyken başından son bir kez çıkarmış ve terlik yapmalarını tembihleyerek onlara vermişti. Gülmek, şaka yapmak istemişti ve evet, sahiden de, söz verdikleri gibi, hiç ama hiç ağlamamışlardı. Zaten ancak o şartla kendisini gemiye kadar uğurlamalarına izin

* Fransız askerlerini ima ediyor.

vermişti. Ama neden konuşmamışlardı, neden tek kelime dahi etmemişlerdi? Her şey, her şey bulanıklaşmaya başladı, uzaklaşıyorlardı. Yanlarından bir gemi geçti düdüğünü öttürerek. Seyr-i Sefain'in *Kırlangıç* vapurunu bilmeyen mi var? Onun kendine özgü düdüğünü son kez duyuyordu. Yahudi çocuklar bağırmaya başladılar. "Yere bat İstanbul, yere bat!" Ancak uzaklaştıktan sonra havlayan küçük köpekler vardır. Sarayburnu iskelesinde duran bir eşek kafasını çevirdi ve uzun uzun ona baktı. Türk mahallesi "elveda" diyordu. İşte "Ermeni adası..." Adanın arka tarafının bir maymunun kıcı kadar çıplak ve kırmızı olduğunu daha önce hiç fark etmemişti. Orada sevdiği o küçük kızı ve ona ne maymunluklar yaptığını hatırladı. Geminin kık tarafındaydı. Artık onunla İstanbul arasında Fransız bayrağı vardı. O üç rengi indirdiklerinde, İstanbul bir sihirbazın mendili altındaki sihirli para gibi yok olmuştu.

Burada bir hayat sona eriyor.

Burada bir devlet sona eriyor ve çocuğun ait olduğu milletin eli sonsuza dek zayıflıyor. Giden genç, damarlarında, ömrünün ilk evresini geçirdiği o gökyüzü gibi temiz ve sağlıklı bir kan götürüyor sadece.

Mütevazı ve çalışkan bir çiftin tek evladıydı, çocukluk yılları yarı Avrupalılaşmış İstanbul'un o banliyö mahallesinde geçti. Büyükbabasından kalma ahşap ev, dibinde kümes olan bahçe ve kuyunun dibinde kalmış dolmakalemi, komşular, *hanımlarıyla, ağalarıyla*, ayva ve dut ağaçlarıyla. Ermeni mektebi, Fransız okulu, tören, derece. Şiirle ve ay ışığının parıltısıyla büyütülmüş küçük aşklar, nefret, intikam ve Mütareke döneminin ulusal sarhoşluğu...

Okul sıralarından sonra fotoğrafçılık yapmaya başladı. Pera'da, tanınmış bir Ermeni'nin yanında işi öğrendi ve

aynı dükkânda çalışmaya başladı. İşte, muzaffer Türk çizmesinin tekmesini o fotoğraf stüdyosunda yedi ve kendini Paris'te buldu.

Paris...

Gare de Lyon'dan çıkmak üzereyken sağanak başladı. Epey sonra sabrı tükendi, ıslanmamak için koşmaya başladı. Paris'e adım atan her göçmen ilk andan itibaren işte böyle koşar durur. Önce merkezdeki Saint Michel, oradan Ermeni kilisesi. "Châtelet'den *changer* yaparsın, *changer* yapmayı bilmiyorsan Châtelet'ye kadar yürürsün." Restaurant Ani. "Hala, bir tane *mortadel*. Eee, *Soissons pilaki* kalmadı dedik ya!" Ahşap parkelere hayranlık, fırınlara hayranlık, bacaklara hayranlık, postacılar ve polisler hayranlık. "Ulan Bedros, beni tanımadın mı? Aynı *mahallenin* çocuklarıyız." Evet, aynı mahalledenlerdi ama o, sokaklarda zerzevat satardı. "Metroya binerken üçüncü mevki bileti isteme ve gideceğin yeri söyleme." *Carte d'identité*. "Ulan burada ayıp diye bir şey yok mu? Sokaklarda öpüşüyorlar, hem de ağızdan!" *Cordon, s'il vous plaît*. "Hiç dert etme Bedros, *contremaître*' şeker gibi adamdır. Sen yarın bir *khutu lokhum* getir, gerisini bana bırak." Bir kutu *lokhum* götürdü ve gerisini Allah'a bıraktı.

Fabrique

Fabrique

Fabrique"

* *Change*: Aktarma. *Soissons pilaki*: Soissons kentinin meşhur fasulyesiyle yapılan pilaki. *Carte d'identité*: Kimlik kartı. *Cordon, s'il vous plaît*: "İpi çekin lütfen!" ("Kapıyı açar mısınız?" anlamında). *Contremaître*: Ustabaşı.

** Fr. Fabrika.

*Syphilitiques, fous, rois, pantins, ventriloques,
Qu'est-ce que cela peut faire à la putaine Paris,
Vos âmes et vos corps, vos poisons et vos loques?
Elle se sewcouera de vous, hargneux, pourris.**

“Düştü duvardan kemanım parampaar...”^{***} *Une plateforme en arrière et c'est complet. Yedi buçuk, düdük, ulan Bedros, düdük... Chopine, cantine, yetişmedi, -pointage, bleu, vas-y! Neredesin anneciğim? Neredesin anneciğim? Neredesin anneciğim? Neredesin anneciğim? Neredesin anneciğim... Ulan ben bu kâğıttan bir şey anlamıyorum, piçeler ile saatlerin hesabını nasıl tutacağız?”*^{76.547'yi 441 frank 75 santime böl, küpünün 871.666'nın kareköküne eşit olması gerekiyor. Allah büyük, Allah büyük, Allah büyük, Allah büyük... Su! Su! Ulan bu bayılıyor, bayıldı ulan. Bedros! Bedros! Bir şey yok, bir şey yok, ne diyeyim ki ben bunlara, *tülbent* parçası gibi çocukları fabrikalara attılar, yok ulan, ölen Ermeni değildi, Cezayirliydi. Eee, ne yapalım, ölen öldü, giden gitti. Önce üstüne bir bez attılar, sonra da göturdüler. Yardım toplayalım. Allah büyük, Allah büyük, Allah büyük...}

* “Frengililer, meczuplar, krallar, kuklalar, karnından konuşanlar, / Kahpe Paris'in umrunda mı sanki / Ruhunuz da, bedeniniz de, zehriniz de, paçavralarınız da? / Silkinip atacak hepinizi sırtından, / Sizi gidi kudurmuşlar, kokuşmuşlar sizi.”

Arthur Rimbaud'nun (1854-1891), “*L'Orgie parisienne*” ya da “*Paris se repeuple*” başlıklarını taşıyan şiirinden.

** “*Akh im anuş yar*” (Ah benim tatlı yarım) adıyla bilinen, hem diasporada, hem de Ermenistan'da popüler olan, farklı sözler ve düzenlemelerle halen sıklıkla yorumlanan anonim bir şarkıdan.

*** *Une plateforme en arrière et c'est complet*: Arkada bir kişilik yer var. Tamam, doldu! *Chopine*: Şarap şişesi. *Cantine*: Büfe. *Pointage*: Fabrikaya giriş-çıkış saatini belirten kart basma işlemi. *Bleu*: Mavi işçi tulumu(nu giyen kişi). *Vas-y*: Hadisene! *Pièce*: Parça.

Daha sonra biraz kendini bulup yerine, ortamına alıştı-
tığında istediğini elde etti. Grands Boulevards'da büyük
bir fotoğrafçının yanında iki yıldan fazla kaldı. Mesleğini
orada ilerletti, bir fotoğrafçının sanatçılım diye böbürlen-
mesini sağlayan incelikleri, ufak tefek hileleri öğrendi.

İlk zamanlarda, kötü yola ve dehşete düşmüş kadınların
alışılmadık cesaretlerine, arsızlıklarına, makyajlarına, üst
başlarına bakıp işyerini bir kerhaneye benzetmişti. Parisli
kadınların utanma duygusundan yoksun olması ona bir ga-
rip geliyordu ama zamanla alışmaya başladı, elbiselerin ve
iç çamaşırlarının çıkarılmasına ilk günlerde duyduğu ilgi gi-
derek azaldı. Burada bütün kadınlar birbirine benzediğine
göre orospu yok diye düşündü ve derinine bakmadan fotoğ-
raf stüdyosunu bir hamama benzetti. Sabahtan akşama işi
çıplaklardı. Fakat artık gözlerini açmadı, elleri titremedi,
modeline gerektiği gibi yaklaşabildi, uygun pozu verdirebil-
mek için ona avuçlarıyla dokunabildi ve birini sevmeyi dile-
di boş yere. Göğüsler, karınlar, bacaklar birbirine karıştı ve
aklında sadece mahir bir kuaförün elinden çıkma bir kusur-
suzluk görüntüsü kaldı. Paris'in dış güzelliği ona da müh-
rünü vurdu, yıllar o kadınlar kadar çıplak ve sevgisiz geçti.

Bir akşam işten çıkarken Mösyö Lescure'ü kapıda bul-
du. Mösyö Lescure haftada bir onlara uğrar, gazetesi için
türlü fotoğraflar satın alırdı. Adı hemen Pierre'e dönüşen
Bedros, alışkanlık edindiği üzere Lescure'e de bir lakap tak-
mıştı, ona *Troisième Empire** diyordu. Adam giyim kuşamı-
na daima özen gösterirdi; ceketinin cebinde çiçeği, boyalı
saçı, gümüş saplı bastonu, ayağında getrleri,** parmakların-

* Fr. Üçüncü İmparatorluk. Üçüncü Fransız Cumhuriyeti devrine
(1870-1940) gönderme.

** Fr. *Guêtre*: Tozluk

da yüzükleri, pomatlı bıyığıyla gerçekten geçmişten kalma bir tip gibiydi. Son derece karakteristik bir yüzü, son derece tuhaf bir ten rengi vardı. Şehvetli dudaklar, yalancı ve sahtekâr olmakla birlikte gösterişli bir edanın ardına saklanmayı çok iyi bilen yeşilimsi gözler... *Troisième Empire* o akşamüstü Pierre'i bir kafeye davet etti ve orada sürekli bastonunun sapıyla oynayarak uzun uzun konuştu. Ermenilere çok güvendiğini, bir dükkânı olduğunu ve başına onu geçirmek istediğini söyledi. Çok güzel bir stüdyoydu, büyük bir caddenin üstündeydi, konumu gayet uygundu, tek dert nehrin sol kıyısında olmasıydı. Bugünlerde işler pek iyi değildi, çünkü baş fotoğrafçı eski kafalıydı ve ince zevklilere hitap edemiyordu. Pierre'in onun yerini alıp en yeni tekniklerle işi büyütmesini istiyordu. Ona her tür kolaylığı sağlayacak, istediği ücreti verecekti; dükkânın ikinci ortağı olan kadın da satış kısmının yükünü çekecekti.

Pierre teklifi kabul etti ve bir dahaki randevu gününü kararlaştırdılar. *Troisième Empire* vakur bir edayla, gözlerini bastonun sapından ayırmadan uzun uzun konuşmayı sürdürdü. Gitmeden önce Türklere çok güvendiğini bir kez daha tekrarlamayı ise unutmadı.

Önce durdu, sürüp giden sessizlik onu hayrete düşürdü, şehir merkezindeki karmaşaya artık o da alışmıştı. Stüdyonun aydınlık, temiz ve tertipli hali hoşuna gitti. Duvardaki resimleri, mobilyayı, telefonu çevresine alışmaya çalışan biri gibi süzdü. Kapı zili çalınca bir el perdeyi araladı. Gelen, mavi gözlü, orta yaşlı, uzunca bir gömlek giymiş hizmetliydi. Bir elinde dağkeçisi derisinden sarı toz bezi, diğerinde hâlâ titreyen süpürgesi vardı. Kapı bir daha çalınca orada bulunmasına gerek olmadığını düşündü, bir kadının yıldırım hızıyla içeri dalmasına izin verip tek kelime etmeden uzaklaştı.

Sırtına sadece Fransızların vâkıf olduğu açık renk gayet şık bir şapka, gözlerinde müthiş cüretkâr bir bakış, bedenini ve kalçalarını sımsıkı saran bildik kedi rengi kadife bir palto; etek kısmında, yenlerinde ve boynunun çevresinde geniş şeritler oluşturan kürk parçaları; ipek çorabın aldığı kusursuz şekil ve ayakcıklar, mis gibi bir koku ve ten. Elindeki çiçek demetini kayıtsızca masanın üstüne bıraktı, sağ elinin parmak uçlarından eldivenini çekti ve gence baktı.

Kısa, çok kısa anlar vardır, o anı birlikte yaşamaya yazgılı insanlar birbirlerini ölçüp biçmeye, karşılıklı yüz ifadelerini ve bakışlarını yorumlamaya, edindikleri izlenime ikna olmaya, söylenmeyenleri de kestirmeye çalışırlar. Bu o anlardandı. Böyle anlarda yakınlıklar doğar, bağlar ku-

rulur ya da asla doğmaz ve asla kurulmaz ve bunlar öyle anlardır ki mutlaka bir saat çalar. Duvardaki saat üç kere vurdu, saat sabahın onuydu.

Birbirlerinin kim olduğunu anladılar. Önce göz göze geldiler, sonra birbirlerini yukarıdan aşağıya uzun uzun süzdüler. Kadının dudaklarında üzerine çalışılmış, ölçülüp biçilmiş bir tebessüm belirdi ve o güzel ağız oval bir şekil aldı. Elini uzatıp gence doğru ilerledi ve sordu:

“Mösyö Pierre?”

Mösyö Pierre atılıp onu kollarının var gücüyle sıkı sıkıya kucakladı. Çünkü bunu yapmasa Madam Jeanne yüzüstü yere kapaklanacaktı. O karmaşa içinde tökezleyen kadının paltosu açıldı ve Pierre kendini onun memelerinden birini sağ eliyle avuçlarken buldu. Öyle sarmaş dolaş halde bir süre hareketsiz kaldılar –ne güzel kokuyordu– ta ki Fransız kendini toparlayıp bacakları üzerinde dengesini yeniden bulana kadar. Birbirlerinden ayrılıp yere baktılar. Halının üstünde bir kaplumbağa vardı. Kaplumbağa mı? Evet, ta kendisi. Çığlıklar, gülüşmeler, kahkahalar. Kadife palto bir sandalyenin üstüne atıldı. Jeanne başparmağını burnundan yukarı kaydırarak şapkasını bir kasket gibi çekti ve bağırmaya başladı:

“Constant! Constant! Constant!”

Hizmetli perdenin önünde görünür görünmez Jeanne öfkeyle sıktığı yumruklarını adamın omuzlarına seri halde indirmeye başladı, bir yandan da ayaklarını yere vuruyordu. Hatta bir an adamcağızın yüzündeki kocaman gülümsemeye öfkelenip ona tekme bile attı.

“Demek kaplumbağa? Bugün de kaplumbağa mı? Dün tavşandı, evvelsi gün beyaz fare, bugün de kaplumbağa! Sen dükkânımı hayvanat bahçesi mi sanıyorsun? Söyle!

Cevap ver! Bir yerimi kırsaydım ne olacaktı? Sana bin defa o çok sevgili arkadaşlarını evde tut demedim mi? Mösyö Pierre, bir siz tanıımıyordunuz, artık siz de tanıyın. Biz zaten her gün hayat hikâyesini dinliyoruz. Ünlü hayvansever Mösyö Constant, Paris itfaiye taburu sabık astsubaylarının en ateşlisi! Nice yangınlar söndürmüş, nice yangınlar çıkarmıştır hizmetçilerin gönlünde. Elli yaşında olmasına rağmen hâlâ namlı bir kadın düşkün! Öyle değil mi? Gençliğinde bütün *bonichelerin* kapının önüne dizilip seni beklediklerini, hatta sonraları kolonilerde zenci kadınların kırmızı astsubay pantolonunu görünce boğa gibi kudurduğunu anlatan sen değil miydin?”

Nihayet ikisi stüdyonun paravanla ayrılmış kuytu bir köşesine çekildi. Pierre’in kim olduğunu, ne yapıp ne ettiğini, beklentilerini, stüdyoya dair planlarını, satın alınması gereken eşyaları, stüdyonun eksiklerini, fazlalarını, yani konuşmaları gereken ne varsa konuştular. Kanepede yan yana oturup uzunca bir süre birbirlerini seyrettiler. Jeanne gerçekten hoş bir kadındı, güzeldi, hem de çok güzeldi. Kaç yaşındaydı acaba? Otuzunu geçmiş miydi? O kadar göstermiyordu. Parlak altın sarısı saçlarıyla kusursuz bir kumral. Ensesini yeni tıraşladığı belli oluyordu. Şık bir elbise, pembe eller, eteğiyle sürekli dizlerini örtmeye çalıştığı o hoş hareket. Pierre gözlerine uzun uzun bakacak cesareti bulamamıştı henüz. Oysa Jeanne çekinmeden seyrediyordu genci. Yirmi beş yaşındaydı ama biraz daha büyük gösteriyordu, boylu ve iriydi Pierre. Ona yakışan yeni kostümünün sardığı geniş omuzları, özenle arkaya taradığı saç, sık kaşları ve siyah, masum gözleri –Ermeni güzelliği...

Konuşma uzadı ve o günahsız kaplumbağa sayesinde samimi bir hal aldı. İşle ilgili bir cümle tebessümle kesildi,

Jeanne dizlerini örtmek için elbisesini boş yere aşağı çeken Pierre düşünüyordu: “Daha ilk buluşmada sarılmak ha?” Sağ avcuna baktı ve onu yavaşça kapadı.

Bir süre sonra Constant tekrar boy gösterdi. Yüzünden bu defa memnuniyetsizlik ve keyifsizlik okunuyordu. Bir elinde dağ keçisi derisinden sarı toz bezi sallanırken, diğesinde tuttuğu süpürge ise hep titriyordu.

“Madam Jeanne, Madam Jeanne, yok. Beni lafa tuttunuz ve o şimdi yok, kaçmış, alıp başını gitmiş! *Mais oui! La tortue, la tortue, ça marche!*”

.....

Pierre neyi gerekli gördüyse aldılar. Yeni ışıklar, projektörler kuruldu, vitrinler ve fonlar değiştirildi, duvarlardaki sakallar tıraşlandı, etekler yukarı çekildi ve Houbigant parfümünün hoş kokusu burayı da sardı. Pierre hem rötuş yapıp hem fotoğraf çekebildiği için artık dışarı iş vermek zorunda değillerdi. Resimlerin tabedilmesi ve karanlık odadaki diğer işlerin halledilmesi için Suriye’den yeni gelmiş uyanık ve çalışkan bir yetim buldu. İşe koyuldular.

Madam Jeanne stüdyoya yeni bir aşkla bağlanmıştı. İşyerine eskiden olduğu gibi haftada iki gün değil, her sabah saat onda, elinde mutlaka bir demet çiçekle geliyordu. Ticari yazışmaları için bir daktilo ve mektup yazma rehberi satın aldı. Paltosunu asacak özel bir yer yapmayı mutlak ihtiyaç kabul etti, vazolar satın alıp kırdı. Bir gün Constant’ın giyeceği yeni gömleği bizzat seçmek için Galeries Lafayette’e kadar gitti ve dönüşte, “*Tu comprends, mon vieux!*” Bundan sonra her gün tıraş olacaksın, her gün!”

* Fr. “Tabii ya, kaplumbağa dediğin yürür!”

** Fr. “Anlıyorsun değil mi moruk!”

dedi. Haklıydı, stüdyonun müşterileri değişmişti. Lescure sözünün arkasında durdu. Bu adamın bu kadar bağlantı edinebilmesine, bu kadar insan tanıyabilmesine, bu kadar yere girip çıkabilmesine akıl erdirmek güçtü. O tiyatrolarla birkaç anlaşma yapmayı da becerince Pierre için 'çıplak günler' yeniden başladı.

Sevgilisini, iç çamaşırını, kendisinin veya köpeğinin saç modelini değiştirdiğinde, unutulmuş bir hala öldüğünde, havalar bozduğunda ya da gizli bir buluşması olduğunda en son açılmış fotoğraf stüdyosuna koşan boş, kafasız ve hop-pa bir kadın güruhu var. Gramofon kulakları sağır edencesine dönmeye başladı. Amerika çılgınlıklarını buraya da boca etti, Constant daha da, daha da kızardı, özellikle *five o'clocklar* için kudurdu, kaç defa Porto kadehlerini kırdı ve görülmemiş bir şey oldu, süpürgeyi koyduğu yeri unuttu.

Jeanne gayet memnundu. Beklediğinden fazlasını bulmuştu. Bütün gün "Pierre!" diye seslenerek koşuşturuyordu. Çoğu zaman üstü başıyla uğraşmaya bile zaman bulamıyordu. Bir yıl içinde altı terzi değiştirmek zorunda kalması bundandı.

Pierre etrafındakileri yavaş yavaş tanımaya başladı. Dükkâna gelip gidenlerden Jeanne'ın aslında madam olmadığını, hiç evlenmediğini böyle öğrendi. Uzun zamandır Lescure'le birlikte olduğundan kendini öyle takdim etmeyi uygun buluyordu. Onu on sekiz yaşındayken tanımış ve ileri görüşlü bir kız olduğundan bir dükkân satın alacak parayı biriktirmek için uğraşmıştı. Lescure'ün stüdyo üstünde bir hakkı yoktu. Pierre bu adamın kim olduğunu henüz tam anlayamamıştı. Eskiden seyyar bir fotoğrafçı olduğunu, şimdilerdeyse çıplak fotoğraftan geçilmeyen,

* İng. Beş çayı.

insanların takma adlarla yazdığı açık saçık bir gazete çıkar-
dığını biliyordu. Biliyordu... Ancak bildikleri ona yetmi-
yordu. Onun karanlık işlere bulaştığına inanıyordu. Kim
bilir, belki de... Ama yeni plakları deneme bahanesiyle Je-
anne'la dans etmeyi, onu kollarında sımsıkı tutmayı, mis
kokusunu sessizce içine çekmek için başını boynuna yasla-
mayı, sonra gidip Porto'yla biraz ısınıp onunla yan yana,
diz dize oturmayı tercih ediyordu. En güzeli, günlük işleri
bitirip bildik samimiyetlerine döndükleri, konuşmaya, gül-
meye, şakalaşmaya başladıkları, kadının ağzının hoş, ma-
sum bir tebessümle yine o güzel oval şeklini aldığı akşam-
lardı. Birden ciddileşip, "*Tu sais, Pierrot?*"* derdi. Böyle
başlayan bir cümle kim bilir kaç kere yarım kalmıştı; başını
kaldırdığında gencin kocaman açılmış gözlerini karşısında
bulan Jeanne anlar, bir anlığına kendini o gözlere bırakır,
sonra aniden uzaklaşırdı. İşte böyle...

Ve işte bugün de Pierre birdenbire gidiyordu.

* Fr. "Biliyor musun Pierrot?"

Neşesi hemen söndü. Kısacık bir an sürmüştü sadece, restorandan çıkarken adımlarını farkında olmadan hızlandırması bu yüzdendi. Bu küçük çaplı komedyaya gerçekten de önce gülmek gerekiyordu. Olanca soğukkanlılığıyla artık stüdyoda çalışmak istemediğini, çünkü onu sevdiğini söylerken içten pazarlıklı biri gibi görünmemiş miydi? Ah, nasıl da gülmüştü kadın. Şaka sandı, değil mi? Ama hemen ciddileşti, onu ikna etmek, uzun zamandır bildiği şeyi söylemek istedi, sonra kızardı, sinirlendi, ne kadar da güzelleşti. Peki ya kendisi? Eli ayağına dolaşmıştı, acemi, beceriksiz bir öğrenci gibi kesik kesik konuşmuş, cümlelerini gerektiği gibi bağlayamamış, telefon imdadına yetişene kadar bir dediğini kim bilir kaç defa tekrarlamıştı. Kimin umrunda? O böyle biriydi, bu türden bir sahneyi oynayamayacak kadar yeteneksizdi. Söylemesi gerekiyordu ve söylemişti işte. En mükemmel şekilde olmasa da meramını anlatabilmişti. Bir kadına ilanıaşk etmenin basbayağı anlamsız olduğuna yürekten inanıyordu.

Eğer gizlemeye çalışmıyorsak, bir kadının sevildiğinden daha çabuk anladığı, daha çabuk hissettiği hiçbir şey yoktur. Ve Jeanne bir yıl boyunca onun kendisini sevdiğini, gerçekten sevdiğini çok iyi anlamıştı, ama bir gün olsun adım atmasına fırsat tanımadı, bir gün olsun herhangi bir hareketiyle genci yüreklendirmek istemedi.

Dostluk sınırlarını aşmayı hiç arzu etmedi. Daha ilk günlerde samimiyet kurdular, ortak ilgi alanları ve zevklerle birbirlerine ne kadar benzediklerini fark ettiler. İş ve hayat iç içe geçti, öğlenleri çoğu zaman beraber yemek yediler, şakalaştılar veya akşamları birlikte tiyatroya gidip eğlendiler. Pierre hayatındaki huzuru bozmamak, arzu ettiği sonucu vermeyecek bir duygudan kurtulmak, hiç değilse onu hafifletmek için boş yere uğraştı. Jeanne daima elbise giydi, Jeanne daima şapka taktı, daima yeni plaklar aldı, Jeanne daima konuştu ve en çok kudurtanı, Jeanne daima gülümsedi. Sonra, günden güne şiddetlenen ve nihayet ne olduğunu anladığı o duygu, yani kıskançlık geldi çattı. Lescure sık sık, genellikle akşamüstleri stüdyoya gelirdi. Kendisinden çekinmeden kadını güzelce öper, bıyıklarını burar, yakasındaki çiçeği düzeltir ve en dayanılmazı, Jeanne'a el şakaları yapardı.

Adımları onu kendiliğinden Grands Augustins rıhtımının aşağı taraflarına inen küçük bir yokuşun sonuna, su kenarına getirmişti. Ressamların o biricik mekânı artık terk edilmişti ve yukarıdan ışıklar olağanüstü bir parlaklık yağıdırıyordu. Bir kayığın uzun bir halatla bağlı olduğu kalın bir kazığa oturup köprünün suya çakılmış renkli çiviler gibi görünen ışıklarını seyretti. “Hayır,” dedi kendi kendine, “Ne olursa olsun geri dönmeyeceğim. O kadar sene ara vermeden çalıştım, canım çıktı. Az buçuk param var, pekâlâ birkaç ay dinlenebilirim. Önümüz yaz, sonra nasıl olsa bir iş bulurum.” Bir süre sonra devam etti: “Bakalım onlar ne yapacak? İnanmadı ha! Şaka sandı, beni hep öyle avcunda oynatabileceğini, işi bırakamayacağımı düşündü. Bakalım pazartesi ne yapacak? Beni aramaya gelecek mi? Tabii ki gelecek. Belki işin hatrına fikrini de değiştirir, bel-

ki umduğumdan fazlası bile olur. O zaman... O zaman... Ooof, deliyim ben!”

Saint Michel’e çıkmak için basamakları hızlı hızlı tırmandı. Aynı anda yukarıdan bir kız köşeyi döndü ve koşarak birkaç basamak indi. Gözlüklü topal bir çocuk arkasından yetişti ve kıza sarılıp sordu: “Neden, neden, söyle, neden?” “Hayır, hayır!” dedi kız, “Olmaz, teklif etmemeliydin, daha ilk geceden teklif etmemeliydin.” İkisi de gülüyordu.

Odasına vardığında duygular ağır bastı, keyfi iyice kaçtı. Bugün stüdyodan son kez çıkmıştı ve artık orada çalışmayacaktı. Kendini bu kadar kararlılıkla ifade ettikten sonra geri dönemezdi, demek ki Nenette’i bir daha görmeyecekti

bir daha görmeyecekti
bir daha asla

Düşünceler büyüdü, büyüdü, ağırlaştı, dört bir yanını kuşattı. Sigarasını bir yakıp bir söndürdü, düşünmemek istedi, yapamadı, yatmak istedi, yapamadı, yazmak istedi, yine yapamadı. En sonunda bir kitap aldı, açtı, kapattı, birden ışık söndü, karanlıkta dönmeye başladı, böyle gecelerde ıstırap veren düşünceler nasıl da kovulamaz! –Nenette– tavan üstüne üstüne gelirken –Nenette– o gülümseyen yüzü aklından çıkarmak –Nenette– insanın kendisine –Nenette– yalan söyleyememesi –Nenette, Nenette, Nenette... Kapıyı açtı, boğulacaktı. Koridor aydınlıktı, sadece odaların ışığı gitmişti. Merdivenin başında durmuş kitap okuyan gence, “Acaba daha uzun süreceksin mi?” diye sordu bir şey demiş olmak için. Cevap gelmeyince sinirlendi. Ama odasına da dönemedi, karanlıkta hemen kendisi ve düşünceleriyle baş başa kalacaktı. İkinci kez sorup yine ce-

vap alamayınca öfkeyle söylendi: “Ama beyefendi, ne dediğimi anlamıyor musunuz?” Adam İngilizlere özgü tuhaf bir vurguyla cevapladı:

“*Pa parle Franse.*”

“*Yu ar İngiliz?*”

“*Ay em Kanadın.*”

Genç kızarıp bozarmıştı. Yirmisinde gösteren bir öğrenciydi ve elindeki Cambridge basımı bir sözlüktü. Birkaç cümleden sonra Pierre kırık dökük İngilizcesinden utanarak güçbela sordu:

“Hep bir daktilo sesi duyuyorum, acaba gece geç saatlere kadar yazan siz misiniz? Doğru mu? Peki, ne yazıyorsunuz öyle durmadan? Şiir mi? Şiiri daktiloda mı yazıyorsunuz? O kadar hızlı ve her gün öyle mi...?”

Kendini tutmaya çalışsa da gülümsemesi dudaklarına yayıldı. Edebiyat ve hele şiir âşığı hayalperest genç en sevdiği konu hakkında hızlı hızlı konuşmaya başladı. Karşısındaki Ermeni'nin anlattıklarının hepsini anlayamadığının farkında değildi. Elini kolunu salladı, saçlarını karıştırdı, heyecanlandı, birkaç şairi tanrılaştırdı, bazılarını tek cümlede gömdü (Cambridge elinden düştü) ve yazdıklarını okumak istedi. Pierre neşesini biraz bulunca sevindi. Ah, karanlık, karanlık, yalnızlık. Ancak üçüncü bir şahsın varlığı onu dipsiz düşüncelerden kurtarabilirdi. Açık bırakılan kapılar aydınlanınca gencin davetini seve seve kabul etti. Odasının kendi odasından pek bir farkı yoktu; sadece, duvarda, üzerinde kanatlarını kelebek gibi açmış pembe bir *soutien-gorge** olan güzel bir kızın kocaman bir fotoğrafı vardı.

Kanadalı eline bir tomar kâğıt alıp şiirlerini ara vermeden arka arkaya okumaya başladı. Pierre koltuğa gömülüp

* Fr. Sutyen.

o dili, müziğiyle şiire pek yakışan İngilizceyi dinledi ve kendini duyguların beşiğine bırakıp ruhunu o ahenkle, o şarkıyla salınmaya, uzun uzun, ferah ferah salınmaya bıraktı. Ta ki kendi kendine şunları söyleyebilene kadar: “En iyi şiir anlaşılmayandır. Bir müziğinin olması, sadece ‘aşk’ sözcüğünü anlamam yeter; âşık olmam ve sigaramın dumanı arasında duvardaki kızın gitgide Nenette’ime benzemesi yeter. İşte ben o zaman en yüksek şiiri, ilahi şiiri yaşayacağım. İnan Nenette, canım Nenette, sen de inan dangalak Kanadalı!”

Anahtar kilidin içinde kuru bir gürültü çıkardı. Kapı, menteşeleri üzerinde dikkatlice döndü. Aralıktan önce bir baş girdi, etrafı tedirginlikle seyretti ve içerde kimse olmadığını görünce kapıyı iyice itti. Aşağıda bir şey söyleyen olmamıştı. Anahtar da, Pierre'in şapkası ve paltosu da buradaydı. Dışarı çıkmış olamazdı. Yakındaki odalardan birine, bir arkadaşına gitmişti belki. Nenette bir süre kapıda bekledi, ardından umudu kırıldı, içeri girip kapıyı örttü. En üst kattaki odalardan biriydi, havadar ve aydınlıktı, düz yeşil bir halıyla kaplıydı ve her şey temizlik kokuyordu. Sağ köşede, başucunda bir armut ile çalar saatin olduğu geniş bir yatak, onun karşısında ince ve kalın damarlı çini banyo setinin beyazlığı, üstünde ise kare bir aynanın önünde kişisel bakım eşyalarının durduğu uzunca bir cam raf vardı. Bir diğer köşede yüksek bir gardırop ve yanında bir kıyafetin üzerini örten küçük bir örtü. Ortadaki cilalı yuvarlak tahta masa ise iki fil arasına sıkışmış bir kitap yığınının taşımaktaydı. Fillerden biri kül tablasına bakarken diğeri hortumunu duvara dikmişti. Nenette de başını o yöne çevirip bir süre hareketsiz baktı, bir memnuniyetsizlik işareti yaptı, fakat aynalar tebessümünü kaçırmadı. Sonra aydınlığa yöneldi. Güneşle yıkanan küçük balkona açılan bir pence-re-kapıydı bu. Büyüleyici bir ilkbahar sabahıydı. Esenlikli, temiz, küçük gürültülerle öğle yemeğine doğru yol alan bir

ilkbahar sabahı. Nenette sabırsızlanmaya başladı, masanın başına döndü, bir kitap alıp oturdu ve gözleri tanıdık bir şeye, Pierre'in şapkasına takıldı. Birden, hemen önünde masanın yarı aralık çekmecesini fark etti, çekip açtı ve dikkatini çeken kalın defteri aldı.

Evet, güvendeydi. Nedendir bilinmez biraz heyecanlandı, sayfaları yavaşça çevirmeye başladı. Merakı katlandı, bir günlüktü bu. Gerçek Bedros'u, o genci, o doğruluğu bulmak, onu en yakından tanımak isteğiyle gözlerini kargacık burgacık yazılara dikti. O sayfalar neler neler anlatıyor, o satırlar tanıdık hangi hüznlerden, hangi düşüncelerden, hangi arzulardan bahsediyordu kim bilir? Ama hiçbir şey anlamıyordu. Ermenice harfler onun için çivi yazısından farksızdı, kendi deyişiyle 'siyah-beyaz'dan ibaretti. Gerçeği görmekten âciz, bilinmeyi tahmin etmeye çalışıyordu. Gözleri Fransızca bir kelimeye takıldı birden: "Merci." Sanki Pierre odada, yanındaydı ve ona söylediği ilk söz bu olmuştu, *merci*. Onu görmeye gelen, onu unutmamış olan, küçük Pierrot'sunu unutmamış olan Nenette'e teşekkürler. İlerleyen sayfalarda Fransızca kelimeler artmaya başladı. Her satırda pür dikkat onları aradı ve düşünceleri onlarla yön aldı. *Adieu pour toujours.** *Messagerie Maritimes. Madonna. Pire, Beyrut, İskenderiye, Marsilya.* Ardından Paris'te bir adres ve bir fabrika adı. Fransızca deyişler, kaba küfürler, tabii yanlarında parantez içi açıklamalarıyla. Tiyatrolar ve çeşitli gezi yerleri. Aylar geçiyordu. Bir aktrise ve fotoğrafçılığa dair birkaç sözcük Pierre'in artık Grands Boulevards'a geldiğini söylüyordu. Birden, bir cümle: "Gün bugün! Bedros, aptallık istemez." Nenette defteri masanın üstüne koyup iki dirse-

* Fr. Sonsuza dek elveda.

ğinin arasına aldı, ilgiyle ve büyüyen bir sabırsızlıkla okumaya başladı.

“Güzel bir pazar günü. Luxembourg bahçesinde Hraç’la iki kız tavladık. Onunki ufak ve toplucaydı, benimki narin ve boylu. Muhteşem bacaklar, sağ yanağında bir ben ve Rue Madame’da çekilmez bir hala. Bu patikayı çok sever, dans etmek için yanıp tutuşur, hastalanmaktan ödü kopar. Rue Cujas’ya, Suren’in eskiden kaldığı otele gittik, yedi numaralı odaya. Göğüsleri inanılmazdı. Morlukların metroda çimdiklenmekten olduğunu söyledi. Yandan duvara vurdular. Suç kızdaydı.”

Nenette şapkasını çekip çıkardı, masaya attı ve sayfayı çevirdi.

“Réaumur’de bindi, mini mini, tatlı, *tontoşt*u; yüzüme baktı ve gelip tam önümde durdu. Öğle vakti metro hep böyle kalabalık oluyor. Birbirimize o kadar sokulmuşuz ki yapışacağız neredeyse. Eldivenimi çıkardım. O ise elindeki kutuyu biraz öteye götürdü. (Ermenice) Aktarma yapmak için Châtelet’de indi, ben de beraber. Dışarı çıkıp bir taksiye binmeyi önerdim. Kabul etti. Arabanın ışığını kapattım ve perdeyi çektim. Konuşmasında bir Marsilyalı aksanı ve dizlerinde *reprise*.* Birden beni durdurdu ve ‘Rica ederim dikkatli olun, ayağınızla kutuyu kırmayın!’ dedi. Yine de kutu istemedi zarar gördü galiba. *Ma chérie* tahta kaldırımlı bir sokağın adını verdi. İkinci bir randevuya olmaz dedi. Nişanlıymış. Ben de ısrar etmedim. Biraz fazla ciddi bir kız gibi görünüyordu.”

Birkaç sayfa sonra:

“Madam Lambert bambaşka, bana onun kadar keyif veren bir kadın daha olmadı. Boylu, irikıyım. Göğsünde,

* Fr. Yama.

yürüyüşünde, konuşmasında asalet ve gurur var. Yetişkin bir oğlu olduğu için mi bana ‘*mon gosse*’ diye sesleniyor acaba? Beyaz kemik bileziğine ve korsesine bayılıyorum. Hiç çıkarmasın istiyorum ama maalesef mümkün değil. Tanıdıklarım arasında dindar ve dürüst olan ilk kadın. Bazen kendi kendime gülüyorum, kocasının çok başarılı bir çellist olduğunu öğrendiğim günden beri, kadının bir süre hızlı hızlı soluk alıp verdikten sonra gelen çığlığında bir çello tınısı duyar gibi oluyorum. Az deli değilim, bari müzikten anlasam!”

Madam Lambert’e dair başka bir bölüm:

“*Agrandismania*” yapmam için kocasının resmini getirmiş. Tam bir beyefendi, kel, kartpostalda edepli uslu duruyor, yuvarlak çellosunun yanında tam bir *clef de sol**** gibi görünüyor. Tüm ciddiyetimle, ‘Memnuniyetle, ama başının üstüne mutlaka iki boynuz ekleyeceğim!’ dedim. Dehşet içinde, ‘Pierre, sakın, sakın yapma, deliliğin lüzumu yok!’ dedi. Sonra gülümseyip ekledi, ‘Sen o işi bana bırak, ben daha iyisini yaparım...’ (Ermenice)... Tüm eğlencem bu. Yavaş yavaş soyunmasını, onu kendi ellerimle soymayı istiyorum. (Ermenice) Sürpriz. Yarı belinden başlayan, dizbağları olan korsesi bu sefer simsiyah ipekten. İç çamaşırı da öyle. Bahanesi baştan sona uydurmaydı tabii. Asla düşünmemiştim... (Ermenice) ki... (Ermenice) Çoktan hazırlanmıştı ama daha gitmeyecekti. Yatağın kenarında yan yana oturmuştuk. ‘Biz birbirimizden ayrılmamalıyız. Seni sonsuza dek kendime bağlayacak kadar genç değilim, biliyorum. Çok güzel olmadığımı ve senin kanının kaynadığı-

* Fr. Çocuğum, küçüğüm.

** Fr. Fotoğrafın büyütülmüş kopyası.

*** Fr. Sol anahtarı.

nı, ele avuca sığmaz olduğunu da biliyorum. Ama, dinle beni Pierre, genç kızlarla birlikte olma, onların peşinden koşma. Bedensel hazdan öte ve ondan daha güçlü bir tutkuları var ve onu genç erkeklere zarar vermek pahasına tatmin ederler. Senin gibi bir genci baştan çıkarmış olmakla böbürlenirler. Parisli kadınları daha tanımıyorsun sen. Onlar senin gibilere âşık numarası yapar, acı çektiğini fark eder etmez de kaçıp gider. Geçici hevesler bunlar. Biz birbirimizden ayrılmamalıyız. Senin ihtiyacın olan şey şefkat ve bilirsin ki ben çok...”

“Kocakarı!” diye bağırdı Nenette. Öfkeden kudurmuştu adeta. Sayfayı hızla çevirdi. Sonraki ayları geçti, hepsi Ermeniceydi. Kadın yoktu. İç dünyasını yazmış olmalıydı. Yazanın düşüncelerini hemen açık eden araya serpiştirilmiş birkaç Fransızca cümle de yoktu. Gözüne sadece Lise adında bir hemcinsi takıldı ve tanıdığı bu küçük kız hakkında başka bir şey yazmamasına şaşırdı. Pierre’in son kız arkadaşıydı. On sekizinde, terzilik yapan bir genç kızdı. Kulaklarındaki sahte inci küpeler ve kestane rengi gözlelerinin masumiyeti dışında göze çarpan bir güzelliği yoktu. Ama *la petite** Lise gence abayı yakmış gibi görünüyordu ve arada sırada Pierrot’sunun yüzünü görebilmek için her şeye katlanıyordu. Ermeni, saflığı karşısında kıza aksi ya da kaba davranmamıştı, onu öncekiler gibi kolayca terk etmeyi de becerememişti. Sadece o unutulmaz cumartesi akşamüstü, kız burnunu vitrine yapıştırmış, dışarıdan camı tıklatırken suratına bir karton fırlatmıştı düşüncesizce. Kız kapıda onu ne kadar beklemişti halbuki...

Sayfa uzun bir süre Nenette’in parmakları arasında öylece kaldı. Sadece iki kelime okuyabilmişti: *Petite Lise*.

* Fr. Küçük, küçümen.

Ve işte nihayet Mösyö Lescure, Constant ve Madame Jeanne. Hayır, Nenette boşa ümitlenmişti, onun hakkında bir şey yoktu. Hem de hiçbir şey. Yazmaya ara vermişti. Tarihlerle baktı –Paris’e geldiğinden beri tarihleri Fransızca yazıyordu– ve birkaç ay ara verdikten sonra yeniden başladı, uzun uzun yazdığını gördü. Artık o kısa ve öz yazılar yoktu, Bir şey anlamıyordu. Sonunda bir tane buldu.

“Hraç’ın yaptığı radyo bazen çalışıyor. Kafamda başlık, geceleri vaktimi masamın başında hareket etmeden geçiriyorum. Saatlerce hayal kuruyorum, Nenette’i, bizimkileri, işi, göleti veya devrimi düşünüyorum. Yakınlardaki bir odadan daktilo sesi geliyor ve hayalimdeki kurşuna dizme sahnesini tamamlıyor. Birden radyo karışıyor, devrim her zamanki gibi başarısızlığa uğruyor, her şey yitip gidiyor, her şey. Sadece Nenette kalıyor. Neden sadece o? Yaklaşıyor, yaklaşıyor, güzelce gülümsüyor ama bir şey söylemiyor, ağzından tek bir kelime dahi çıkmıyor. Ben daha bana karşı ne hissettiğini bilmezken nasıl konuşabilir ki.”

Sayfalar sonra.

“Beni kıskanıp kıskanmayacağını bilmek istedim. Tesadüf de yardım etti. Jacqueline’le saatlerce yukarıdaki çekim salonunda kaldık. Aktris, eşsiz de bir vücudu var. Taş gibi. Kafayı çekmiş –haşhaş bağımlısı– olduğundan sürekli şakalaştı, güldü, dans etti, ben de onunla beraber. Nenette ne yaptığımızı görmek için yukarı çıkmadı, ses bile çıkarmadı. Aşağı indim. Gitmişti. Acaba...? Ertesi sabah, yani bugün tam bir bayram oldu benim için. Epey zaman önce Constant’a fotoğrafını çekeceğime dair söz vermiştim. Bu sabah stüdyoya girdiğimde bir de ne göreyim! Süpürgesi ve dağkeçisi derisinden bezi elinde değil. Yıkanmış ve tıraş olmuştu, tertemizdi. Kravatındaki pırlanta ve yeni kıyafe-

tiyle pazarı getirmişti. Madalyasını taktı ve makinemin karşısında kazık yutmuş gibi durdu. Gülmemek için kendimi zor tuttum. Ne kadar da esprili, şakacı, tatlı bir adam, bir bilsen. Ama bir dakika, en önemlisini unuttum. Eski bir asker olan bu adam uzun zaman kolonilerde yaşadığı için hayvanlara karşı büyük bir sevgi besliyor. Bu sefer de yanında çok sevdiği *Brigadier*'sini* getirmişti. Onbaşı dediği, rengârenk ve büyüleyici bir papağan. Tam kauçuk armudu sıkıyordum ki taaak... kapı! Yalandan korkup Nenette'e suçüstü yakalanmış gibi yaptım, hemen makinenin üstünü örttüm ve sabık astsubayı kenara ittim. O ise afalladı, şaşırdı. Şimdi sahibi yukarı çıkacak ve Constant'ı elinde yine bir hayvanla görecekti... Yine mi hayvan! Kendini karanlık odaya ancak atabildi ve papağan o kargaşada uçuverdi. Aaa, işte, işte, dünkü oyunumun sonucu... Görsen, nasıl da güzelleşmişti. Büyüleyici, büyüleyici bir tatlı olmuştu. Onu hiç bu kadar güzel görmemiştim. Birden bana ne oldu bilemiyorum, ama istedim, öyle çok istedim ki (Ermenice)... Nenette yumruğunu masaya vurdu, 'Devam etsene!' diye seslendi. Cilveli, nazlı havalarla karşıma dikildi, ayak parmaklarının üstünde döndü, iyi göreyim diye hep benden yana bakarak gülümsedi ve sordu: 'Yakışmış mı?' Ayakkabısından şapkasına kadar her şeyi yepyenyidi. Takıları da yine baştan sona kusursuz bir uyum içindeydi. O rengin adını bilmiyorum ki söyleyeyim, ama her neyse, sana ne? Büyüleyici olduğunu bil yeter. Hayranlık içinde paltosunun düğmelerini açmak istediğimde izin vermedi. Ama... ama... Aynı anda bir ses yükseldi: 'Ouvre, Nestorrr, ouvre!'"** Nasıl yani? Nenette hemen kaşlarını çattı ve etrafı

* Fr. Onbaşı.

** Fr. "Aç, Nestor, aç!"

taramaya başladı. Ben anlamıştım, tüm gücümle ona sarılıp çok ama çok yüksek bir sesle gülmeye başladım. Bu arada perdenin tellerine tünemiş olan papağan ‘*Rrrrigole Brrrigadier! Rrrrigole Brrrigadier!*’ diye bağıırıyordu. Madalya saklandığı yerden fırladı. Nenette kudurmuştu. Perdeleri düzelttiğimiz sopayı aldı ve hayvanı kovalamaya başladı. Papağansa bir telden diğerine konarak, ‘*Rrrrigole Brrrigadier! Rrrrigole!*’ diye bağırmaya devam ediyordu.”

“*Mauvais sujet!*”^{*} dedi surat asan Nenette ve sayfayı çevirdi.

“Constant, hanımının arabasıyla terziye giderken bir köpek ezmiş. Hem de gitmiş Hayvanları Koruma Derneği’ne ait bir köpeği ezmiş Allahım! Bu yüzden iki gündür çıldırdı. Sobayı öyle doldurmuş ki nefes almak mümkün değil. Çok yorgunum. İspanyol dansçı nasıl da ağır bir parfüm kokusu bıraktı. Cama vuran yağmur damlalarının tıptırtısı Çekoslovak bir adamın Eski Ermenice okumasına benziyor. Nenette yukarı çıktı, işimi bitirdim. Elinde bir paket vardı, gülümsüyordu. Belli ki söyleyecek bir şeyi vardı, bir şey hazırlamıştı. Neden öyle bakıyor? Paketi açtı. Bir plak çıkardı ama dans edelim mi diye sormadı, bu sefer de reddedeceğimi biliyordu. Plağı öğle vakti Suren’in, bana sürpriz olsun diye getirdiğini sonradan öğrendim. Pikaba koyar koymaz yanıma, koltuğa koştı. İnsanı sarhoş eden kocaman bir gülümsemeye ellerini omuzlarıma koydu, gözleri de gözlerimdeydi. Allahım, ne olabilirdi, gözlerimden ne istiyordu? Hiçbir şey anlamıyordum. Tam o sırada... Birden gök gürültüsü gibi bir ses: ‘*Yangın va-aar! Üsküdar’daaa, Bülbül Dere’deee!*’ Ha...! Nasıl yani!

* Fr. “Geç dalganı onbaşı!”

** Fr. “Haydut!”

Nerden çıktı bu! Nenette'in dehşete düştüğünü görünce acayıp neşelendim. O tabii bir uluma değil, bir şark ezgisi bekliyordu. Ah, görmem lazımdı, yüzü korkmuş bir kedi yavrusunun ifadesine büründü. İlk defa burnumu boynuna gömdüm, uzaktaki köprünün ışıklarını, tulumbacıların geçişini, alevlerin dansını görmemek için gözlerimi sıkıca kapattım. Kapattım, çünkü... Ama Nenette hemen beni itti... Böylece barışmış olduk. Şimdi de durmadan yüzüme bakıp bağıırıyor: *'Yangin vaaaa! Da da da, de de de...'*

"Lescure yine geldi. Fena kudurdum. İyi akşamlar bile demeden çıktım. Kendime hâkim olamıyordum. Sanki sırf Nenette'e sadakatsizlik etmek, ondan intikam almak için mutlaka ama mutlaka bir kadın istedim. Pavyona da gidemedim ve deli gibi odama kapandım. Kızın biri karşıdaki kapıyı çalıyordu ama cevap veren yoktu. Benim odama gelip burada beklemesini önerdim. Kabul etti. Epey güzel ve çekiciydi, tam bir piliçti. Kanadalının arkadaşıymış. Onun bir şair olduğunu ama ağız kokusunun şiirine bir miktar zarar verdiğini söyledi. En büyük arzusu evlenip yuva kurmakmış, çünkü dedi, ağırbaşlı bir kızmış. O yüzden istediğimi yapmama izin verdi. Fakat son anda karşı koydu. İstemedi. Evlilikten ve şiirden tiksindiğimi söyledim. Gönderdim. Nenette düzyazısıyla kazanmıştı."

Nihayet, uzun karanlıkların ardından son sayfa:

"Kesin kararımı verdim. Belki bazı tereddütlerim vardı ama dün akşamki sinema faslından sonra aklım başıma geldi. İlk fırsatta, hiç uzatmadan, bir daha dönmek üzere ayrılacağım. O kızın benimle dalga geçtiğinden kesinlikle eminim artık. Ona ne kadar derinden hayran olduğumu biliyor ve ne zaman içimi açsam duygularımı resmen suiistimal ediyor."

Nenette kalakaldı. İçine mi doğmuştu bilinmez, ayak seslerini tanımıştı.

Evet, yaklaşıyordu Pierre. Defteri kapatıp çekmeceye atacak zamanı ancak buldu ama gıcırda diye korkup itme-ye kalkışmadı ve kaçtı. Tam zamanında! Kapının açılıp bir ayak darbesiyle kapanması bir oldu. Pierre elindeki pake-ti yatağın üstüne attı. Boynunu kaldırıp uzunca bir nefes aldı. Merdivenlerden hızlıca çıkmış, nefes nefese kalmıştı. Bir havlu alıp saçını kuruttu ve aynanın karşısında tarandı. Bir şarkı mırıldanmaya başladı: “Bir çift göz sevdim, par-lak yıldızlara benzer...” Dolabın altındaki çekmeceyi çekti ve gördü ki... “Hava gibi derin, kabaran sular gibi...” İç çamaşırlarını aldı... “Sular...” Döndü ve ceketini attı. Ay-nadaki aksine kendinden hoşnut bir gülümsemeyle hayran hayran baktı. Çıplak gövdesi hâlâ biraz nemliydi, göğsün-deki kıllarda ter damlacıkları parlıyordu. Az önce aşağıda aldığı duş pazularına güç katmıştı. “Hava gibi derin, ka-baran sular gibi...” “*Flûte, flûte!*” diye bağırdı birden, şi-irden düzyazıya geçti. Dehşet verici bir şey olmuştu. Tam bir felaket. Gömleğinde düğme kalmamıştı. Ah, bu düğme meselesi, bekâr erkeklerin korkulu rüyası, her cumartesi gecesi dönmek üzere kopup giden düğmelerin ihaneti. Nasıl dikilecek? Düğmeyi dikersin ama canın çıkar. Beyaz iplik buldu, fakat iğne yoktu. Nereye gitmişti Allah’ın ce-zası? Nereye koymuş olabilirdi? Önce kül tablasına, sonra giysilerinin üstüne, sözlükte *aiguille*** yazan sayfaya baktı. Yoktu, hiçbir yerde yoktu. Gömlek elinde odayı tavaf etti ve duvardaki resmin önünde aniden durup “Nenette, Ne-nette, sen söyle, nerede iğnem?” der demez hatırladı. Ka-

* Fr. “Tüh!”.

** Fr. Dikiş iğnesi, iğne.

pının çerçevesine saptamıştı, doğru ya, en üste. Ucunun paslanmış olmasını sorun etmedi. Yatağın kenarına oturup dikmeye başladı. “Hava gibi derin...” Nefes aldı, bir daha nefes aldı, iğne havada öylece kaldı ve ağzını kapatıp havayı tüm gücüyle ciğerlerine çekti. Gözleri fal taşı gibi açıldı. Bu koku da nereden geliyordu böyle? Nenette’i, Nenette’in kokusuydu, çok iyi tanırdı bu kokuyu. Artık aradığı iğne değildi, o yüzden gözleri bir başka parıldadı ve hızlı hızlı dönmeye başladı. Sonra etrafını saran o tatlı kokuyu uçurmaktan korkup taş kesildi. Gözleri tek bir yere odaklandı, yüzündeki tebessüm büyüdü ve dizlerinden aşağı kayan gömlek iğneyle ipliği beraberinde götürdü. Dolabın yanındaki perdenin altında bir çift ayakkabı ve bacak görünüyordu. O bacaklar sadece Nenette olabilirdi. Elleri havada, sessizce yaklaştı. Ne yapsa, ne dese, nasıl başlasa... İki eliyle perdeye atıldı, omuzlarının olduğu yerden hareketle başını bulmaya çalıştı. Perde o sevimli yüzün şeklini aldı. İşte burnu, işte yanakları, işte çenesi... Gülüyor muydu? Pierre’in çılgılığı yüreğinden koptu.

“Nenette, Nenette, *chérie*!”

“Ne, ne! Şuna bakın! Şu beyefendiye bakın. Beni böyle anadan doğma mı karşılıyorsun? Çabuk, giyin bakayım!”

İkisi de gülüyordu. Pierre nihayet ceketini bulup giydi, ama Nenette yerdeki gömleği gösterdi:

“Şunu da kaldır hemen, sonra saatlerce dolanıp ‘Nenette! Nenette’ diye bağıracaksın. Söyle bakalım, ben burada olmasaydım iğneni nasıl bulacaktın?”

“Ama artık bulduğuma göre kaybetmeyeceğim. Kaybedemem, artık Nenette’imi buldum ya...”

“Nenette’ini mi buldun? Nenette’ini öyle mi? Bu ne

cüret! Öncelikle, meselenin Nenette'le ilgisi yok. Ben bir iğne değilim. Ayrıca, Nenette diye biri de yok. Eğer öyle biri varsa bile adı Madam Jeanne, asla Nenette değil."

"Ama sadece benim için..."

"Sus, baş belası!"

Baş belası sustu. Oda nasıl böyle aydınlanmıştı? Sebebi Nenette'in açık renk tayyörü müydü, yoksa bir yerlere serilen çarşaflar mı? Kızın tereddüt etmesinden faydalandı ve dudaklarında alaycı bir tebessüm, ona diktiği gözleri muzırlıkla dolu:

"Esas meseleye gelecek olursak, ben iğnemi asla kaybetmem! (Nasıl da yalancı) Bazen böyle yok olur, günlerce ortaya çıkmaz ve onu artık kaybettiğimi düşünürüm. Sonra ansızın, en umulmadık zamanda (Nasıl da yalancı) kapının tepesinde veya perde arkasında veya perdenin üstünde çıkar karşıma. Bazı karşılaşmalarımız sırasında bir yerlerimin kanadığı doğrudur..."

"Yeter artık, sus dedim, ben buraya senin saçmalıklarını dinleyip şakalaşmaya gelmedim. Neden burada olduğumu sormuyorsun. Kabahatini biliyorsun, değil mi? Çabuk söyle, neden mektuplarıma cevap vermedin? Neden iki satır yazmaya, tek bir söz söylemeye bile zahmet etmedin? Nezaket nedir unuttun sen! Bana olan saygını da bir kalemde sildin. Nenette yok mu artık? Söyle, yok mu?"

Onun bu hali Pierre'i her zaman çok keyiflendirmişti; kıpkırmızı olur, kaşlarını çatar, baskın çıkmak ve gerçekten kızmış olmak için kelimeleri hızlı hızlı ve yüksek sesle telaffuz eder, başı ve elleriyle küçük hareketler yapardı.

Fakat ciddi ve net bir cevap verdi:

"Cevaplamadım, çünkü söyleyecek bir şeyim yoktu. Söylenecek ne varsa cumartesi akşamı söyledim. Artık

stüdyoya gelip çalışmam mümkün değil. İnatçıyım ben. O akşam gerektiği gibi konuşamadığımızı biliyorum ama zaten uzun uzun konuşmaya da gerek yoktu. Söylediklerimin anlaşıldığına eminim. Bir daha aynı şeyleri söylemek gereksizdi.”

“Ben anlamam. Yarından itibaren, beni iyi dinle, yarın sabahdan itibaren işinin başında olacaksın. Geldiğimde mutlaka... En meşgul zamanda bizi böyle ortada bırakmak da neymiş, hem de önceden haber bile vermeden, insan hiç olmazsa...”

“Düşündüm ve Paris’te kaldığım sürece Nenette’imi görme isteğimi bastıramayacağımı anladım. Hazırlıklarımı yaptım, iki gün sonra Dinard’a gidiyorum. Tatilimi orada geçireceğim ve oraya yerleşeceğim...”

“Gidiyor musun? İki gün sonra gidiyor musun?”

Sustular. Pierre gözlerini önce yatağın ferforje çubuğuna, sonra da iğnenin kapının üstünde açtığı deliğe dikti. Çubuktan çok deliğe. Jeanne başını eğdi. Bakışlarını kül tablasının etrafında gezdirdi, sonra da kitapları tutan fiilin hortumunu süzdü. Başını hortumun baktığı duvardan yana çevirdi. Özgüveni yerine gelince biraz önceki hücumunu aynı öfkeyle sürdürdü:

“Peki ya bunlar, peki bunlar? Beni önüne gelen yerde sergileme hakkını sana kim verdi? Hangi hakla, söyler misin, *bébé rose*, *enfant terrible*!” Üstelik bir tane de değil! Bir Nenette, iki Nenette, üç Nenette...”

Genç kadının fotoğrafları duvarda yan yana asılıydı. Hepsi Ermeni tarafından çekilmiş, gülümsesin gülümse mesin hepsi de ışık saçan resimler... Pierre neşeyle açıklamaya başladı ve açılan ceketinin altında görünen çıplak

* Fr. “Seni gidi koca bebek, koca yaramaz!”

göğsüne aldırmadan birkaç adım daha yaklaşıp parmağıyla duvarı işaret etti:

“Bu Nenette’i aldım, çünkü seviyordum. Şu Nenette’i aldım, çünkü seviyordum. O Nenette’i aldım...”

“Sus, ben bu lafları çok iyi bilirim!”

Bunu söylerken farkında olmadan masanın yarı açık çekmecesini işaret etti. Pierre oraya baktı, suratı asıldı, gözleri açıldı. Yüzündeki ifade bu kez gerçektir. Nenette hatasını hemen anladı ama iş işten geçmişti. Daha fazla konuşmadı ve öylece durdu. Pierre’in odanın diğer köşesine gidip pencerenin önünde bir sigara yakmasını izledi. Sonra küçük adımlarla ona yaklaştı, sigarayı dudaklarından usulca aldı ve onu kolundan çekerek yatağa götürdü.

“Là!” Usluca yanıma otur, ciddi ciddi konuşalım. Artık çok ciddi konuşacağız. Evet, haklısın, biliyorum, bana karşı ne hissettiğini çok iyi anlıyorum. Ama hayatımda Les-cure’ün olduğunu bilmiyor musun?”

Hızlıca kızın ağzını kapadı. Yüzündeki ifade, “Söyleme ne olur. Ben zaten biliyorum!” diyordu.

Şimdi Boulogne gölünde kuğular her zamanki gibi dalgacılar yapıyordur mutlaka, bir yerlerde şişe mantarlarının usulca ve kayıtsızca düştüğü berrak bir dere vardır ve bir kuş patikaların bittiği yerde muhteşem zikzaklar yapıyordur...

“Ben sana bir şey hissedecek bile olsam, nasıl olur da...”

Hızlıca kızın ağzını kapadı. Yüzündeki ifade, “Söyleme ne olur. Ben zaten biliyorum!” diyordu.

Fillerden biri kül tablasına, terk edilmiş sigaranın mavimsi dumanına bakıyordu; iki gölge duvar diplerinde gizli bir şeyin peşindeydi... Çalgıcılar geldi, şarkılarını söyleyip

* Fr. “Gel şöyle!”

gittiler, o sırada iki sivil polis duvar diplerinde bir güneş ışığının peşindeydi... Dışarıda artan gürültü, sabahın öğle yemeğine gittiğini söylüyordu ama bir yerlere mutlaka, mutlaka, büyük çarşaf seriliydi.

“Sadece aşkla olabilmesi mümkün ki biz yapabilelim...? Sen ve ben...”

Hızlıca kızın ağzını kapadı. Yüzündeki ifade...

“O la barbe!” diye bağırdı Nenette ayağa fırlayarak. “Konuşmama izin verecek misin!” Sonra tekrar yanına oturdu ve sustu.

Yakınlardaki bir avludan bir keman sesi yükseldi. Herkesin aşına olduğu eski, çok eski bir melodi, inişli çıkışlı dalgalar halinde buraya kadar yükseliyor, katlar arasında dolanıyordu; dördüncü katta yaşayandan çok ikinci kat takini üzme istiyor, yorulduğunda su borularında güç topluyor, ama sonra buraya kadar yükseliyordu, herkesin aşına olduğu o eski, çok eski melodi...

“Tu sais Pierrot!” Böyle üşüyeceksin.”

Cevap alamayınca elini çocuğun ceketinin altına, çıplak göğsüne götürdü. Pierre aniden onun bileğini yakaladı ve hareket etmesine izin vermedi, dilediği kadar tuttu. Bu sefer o sordu: “Ya sen?” Nenette önce geri çekilmek ister gibi bir hareket yaptı, ama sonra o da çocuğun bileğini yakaladı, tutabildiği kadar tuttu. Kolyesinin taşları, sağ göğsü üzerindeki beyaz ipeği ezmekte olan gencin heyecanlı parmakları arasında titremeye başladı. Pierre diğer koluyla kızı kucaklayıp kendine çekti, sokuldu, nefes alış veriş gitgide sıklaştı ve dudakları titredi. Nenette dudaklarını kaçırmak için birkaç kez başını sağa sola çevirdi ve

* Fr. “Yeter artık!”

** Fr. “Baksana Pierrot!”

sonra o bitmek bilmeyen öpüşmeye teslim oldu. Çocuğun göğsünden inlemelerle birlikte yükselen arzuyu hissedince gözlerini kapadı ve tüm gücüyle, biraz da salyayla onu emmeye başladı.

Pierre kıpraşan tebessümleri teninde hissetti. Bedenine sokulan şu karnın içinde küçük tanecikler misali gülüşler, kaynayan sudaki kocaman fokurtular gibi, dışarı çıkmak istemeden oynaşıyordu.

Gülümseyerek gözlerini açtı. Nenette kıpkırmızı olmuştu ve onun da şakaklarında ter damlacıkları vardı. Gözlerini açmak istemiyor, sadece gülümsüyordu. “Söyle Nenette. Neden? Neden?” Genci ilk bulduğu yerinden sıkıca öperken, “*Rrrigole Brrigadier! Rrrigole Brrigadier!*” dedi. Kahkahalar kesildikten, neşeleri dindikten sonra Nenette gözlerini koca koca açtı, eşi benzeri görülmemiş bir muzırlıkla, “*Yangin vaaaaa!*” diye bağırdı. Haklıydı, yanıyorlardı.

Memeler, bir çift meme, havada, tabanca gibi memeler.

“Tabii ki daha bebedsin! Hayır, yapma Pierrot. Ben çok çabuk gıdıklanırım, inan... ina...in... Fakat günlüğünü okuduğuma sevindim. Onun da rolü oldu. Senin de bir şeyler yaşamış olman iyi. Ben de yaşadım. Ana kuzularıyla işim olmaz. Böylece birbirimizi daha iyi anlayabileceğiz ve aramızdaki sevgi daha değerli olacak.”

“Çok mu hoşuna gitti? O zaman bekle, aynı basit, aynı bayağı üslupla senin hakkında da yazayım, mesela diyeyim ki nasıl...”

“Ne? Ne? Hele bir cüret et, hele bir cüret et! Pierre yemin ederim...”

“Ne yaparsın yazarsam?”

“Ne mi yaparım? Ne mi yaparım?” Düşündü, düşündü, birden konuştu: “Yarından itibaren, duyuyor musun, hemen yarın sabah, tatilimi geçirmek için Dinard’a giderim ve... ve...”

Pierre buna çok gülünce, gencin başını iki elinin arasına aldı, kendisine doğru çekti ve burnunu burnuna dayayıp ekledi: “Gitsene, gitsene! Burada ne işin var, söylesene, serseri... Beyefendi bekleyemezmiş! Beyefendi yarından tezi yok gidecekmiş, öyle mi ha, söylesene!”

“Bilmiyor musun, gözü daima yükseklerde olan, göklerle bakmayı şiar edinmiş insanlar, azizler, gerçek müminler asla yolculuk edemez, asla yer değiştiremez! Ben senin gözlerindeki gökyüzüne baktım ve inandım...”

Nenette başı dik, bakışları sert ve kaşları çatık dinliyordu. Burnunun ucu normalde olduğundan biraz daha kalkıktı. Yine de cevabı buldu:

“Peki ya gökyüzü kalkar giderse?”

“Birinci mevki bileti almadıysa ben de onunla birlikte giderim mutlaka.”

“Hayır, birinci mevkide gidecek. Ben öyle istiyorum. Birinci mevki...”

“Ama bekle, her şey sırayla.”

Ve yer, ve gök, ve mümin ve de put, şaşılmaz sıradan şaşmadı.

“Seni güzel olduğun için sevdiğimi aklından bile geçirme. Güzellik ne ki... Benim için kıymeti yok. Hiç ama hiç... Hem, öyle ilahi bir güzelliğin de yok zaten.

Evet, ense çizgin epey biçimli ama yandan bakmak lazımdır. Gülümsemen fena değil, gülmen şartıyla. Çok güzel olduğunu düşündüğün gerdanına, gözlerine ve saçlarının parıltısına gelirsek, karşı evden bakan biri bunları asla takdir edemez. Yani... O halde tekrar edeyim, ben senin güzelliğini değil, kötü mizacını sevdim. Korkunç, pis ve rezil bir karaktere sahipsin. İnatçısın, kendini beğenmişsin, kaprisli ve dengesizsin ama sen benim Nenette’imsin.

Ateşli, neşeli Nenette’imsin, benim sıcacık sevgilimsin. Evet şirinsin, *iki kavrulmuşsun, mısır buğdayısın*. Hayır, seni ilgilendirmez! *Mısır buğdayısın, mısır buğdayı...* Tercüme etmeyeceğim. Tercüme edemem. Ah, şu an nasıl açıklamamı bekliyorsun! Tamam, peki. Ah, ah burnum! Hop! Ağzımı bırak da konuşayım! Tamam, başlıyorum. *Mısır buğdayı*, bir yiyecektir ve... Yok, içinden çıkamayacağım. Bizim oralarda, yani İstanbul’da, insanlar uzun kış gecelerinde toplandıklarında, daha çok da küçükleri eğlendirmek için, sobada mısır patlatır ve hep birlikte sıcak sıcak yerler. Hayır, senin bildiğin şekilde değil, yuvarlak, davul gibi, iki yüzüne deri değil de tel gerilmiş tahta bir kap alırlar. İçine mısırı koyarlar ve ateşin üstüne tutarlar. Hayır, bütün mısır

değil, taneler halinde. Ateşin üstünde tutarlar. Yok yok, teline delikleri ufacık olur, düşmez... Ateşin üstünde... Hayır, odun kömürü... Sonra da çevirmeye başlarlar. Yok, sapı var, sapından tutarlar, aynen böyle... Bak, bak da öğren!”

Yatağın üstünde karşılıklı oturmuşlardı. Nenette gülümsüyordu, büyüleyici bir şekilde gülümsüyordu. Biraz yorulmuş gibiydi, şişmiş gözkapakları bitap, baygın ve sarhoştur, kapandı kapanacaktı. İnatçı bir çocuk gibi, dişlerinin arasından Pierre’i tahrik edecek sözler söylüyor ve öbür eliyle de onun ensesini sıktıkça sıkıyordu. Kendini iyice anlatmaya kaptıran gencin elleri kadının katladığı bacaklarının üstünde, boşlukta sallanıyordu. Nenette’in o muazzam çıplaklığı, dolgun kalçaları ve ateşli baldırları Pierre’i yakıp kavuruyordu...

“...O zaman mısırlar patlamaya başlar, çat, pat, çat, pat, çat...”

“Hayır, patlamazlar.”

“Neden patlamazlarmış? Tabii ki patlarlar.”

“Hayır, patlamazlar!”

“Patlarlar.”

“Patlamazlar.”

“Patlarlar. Sen mısır buğdayını ne bilirsin? Patlarlar, patlarlar!”

“Sen ne bilirsin! O dediğin sıcak sıcak yenir. Bir saattir boş boş konuşuyorsun, senin yüzünden soğudular.”

Pierre’in içinde bir gülümseme sonsuz büyüdü. Bütün gücüyle Nenette’ine sarıldı, Nenette’ine sımsıkı sarıldı ve yastıkların içine gömüldüler.

Sıcak sıcak yediler.

Öyle bir an gelir ki, kanımıza, kemiğimize işlemiş olanı anlatmaya çalışsak da tercüme edemeyiz. Çünkü sözcüklere üzerinde düşünmeye hiç gerek olmayan o sahici ve yalın vurguyu yalnız anadili verebilir. Yürek konuştuğu zaman düşünmeye gerek yoktur. Pierre bu yüzden, alçak sesle, sanki sadece kendisi için söyler gibi, “Yerim seni, Nenette’im benim, ısırırım seni!” diye mırıldandı. Nenette gülümseyerek onu dinledi, tekrarlattı, belki de anladı, ama daha önemlisi, hissetti. Pierre yataktan fırladı, odanın tam ortasında durdu, güneşten bir dilin ayaklarıyla oynamasına izin verdi ve cırlılıplak, bacaklarını ve kollarını açıp coşku ve neşeyle dolup taşarak okumaya başladı:

Ey atalarımın tanrısı,
İşte, mabedine yaklaşıyorum
Ve dükkândan çekip getiriyorum bir dişi
Şehvetler dünyasından.
Gör bak, semizdir kurbanım,
Süt beyazı teninde
Soyun bütün hayatı var.*

Yatakta oturmuş, işaret parmağı havada, kendine bir öğretmen havası verdi Nenette:

-
- * Bedros/Pierre’in şiiri, Taniel Varujan’ın (1884-1915) *Vahakn* (Ermeni mitolojisinde güç ve cesaret tanrısı) adlı şiirinden bozma. Özgün şiirin ilgili kısmı şöyle:

Ո՛վ Աստուածն իմ հայրերուն,
Կը մօտենամ ահա բազմիդ,
Լ ինձ հետ
Իր պախուրդէն քաշելով
Կը բերեմ ցուլ մ'հովիտներէն
Տարօնի:
Տե՛ս, պարարտ է զոհս իմին.
Երբուօին մեջ կաթնաթորոյ
Հողին ամբողջ կեանքը կայ:

Ey atalarımın tanrısı,
İşte, mabedine yaklaşıyorum,
ve yanımda
Yularından çekerek
Daron [Muş] vadilerinden bir boğa
getiriyorum.
Gör bak, semizdir kurbanım
Süt beyazı göğsünde
Toprağın bütün hayatı var.

“C’est bien, c’est très bien, mais ce n’est pas tout à fait cela, il y a une faute!”*

“Oh, Nenette, Nenette chérie! Söyle nasıl anladın, nasıl anladın doğru olmadığını? Ama ben bilerek yaptım, bile- rek değiştirdim...”

Pierre sustu. Nenette’i bırakıp doğruldu ve kulak kesil- di. Evet, yanılmamıştı, gürültü yaklaşıyordu. Suren’in se- sini tanıdı: “İşte o zaman...! Ermeni Devrimiiii... Bir kan denizinde boğuluyordu...!” Ayak sesleri merdivenle- ri çıkınca Hraç, “Tez açın sarayın kapılarını!” dedi. Tak, tak, tak! Nenette kolunu acıtacak kadar sıkarken Pierre ses çıkarmaması için işaret ediyordu. Sarayda gürültü mü olurmuş! Suren devam etti: “İşte o zaman... Ermeni Devri- miiii... Bütüüüün kapalı kapıları çalıyordu!” Tak, tak, tak! Uzun bir sessizlik oldu. Bir devrim dostane olmayan bir yüksek kapıyı** ne zaman çalsa, ardından gelen bu uzun ses- sizlik hep böyle gerilim ve sıkıntı dolu olur.

“Aldın mı ağzının payını! Yine evde değil bu. Bir daha buraya gelen Arap olsun!”

“Aklım almıyor *canım*! Biri sevgilisi var diye evde değil, öbürü dans delisi diye evde değil, beriki kafayı *opéra-co- mique*’e taktı diye evde değil. Bu ne iş yahu!”

Kulakları dışarıda, yüzlerinde kocaman birer gülümse- me, yatakta birbirlerine sarılıp öylece kalmışlardı. Nenette çocuğu biraz daha kendine çekti, bir şey diyecekmiş gibi ağzını kulağına yaklaştırdı ve kulak memesini ısırıverdi.

“Eee, ne yapacağız?”

* Fr. “Güzel, çok güzel, ama tam olarak böyle değil, bir hata var.”

** Özgün metinde kullanılan Ermenice “*Partzakuyun tur*” (En yüksek/ yüce kapı) ifadesi, Babiâli’yi, yani Osmanlı Devleti’nin hükümet merkezini anmak için kullanılır.

“Mon vieux,* ben bir yere gitmem. Zaten kulağım ağ-
rıyor. Anahtar aşağıda değil, uzağa gitmemiştir, geri gele-
bilir. Aç şu pencereyi, baksana Notre Dame görünüyor,
manzara muhteşem, havadar, böyle mükemmel bir pazar
günü kim eve kapanır? Otel bomboş. Beşinci kattayız,
kimse buraya kadar çıkıp bizi rahatsız etmez. Burada yeriz
olur biter.”

Çıkan seslerden kâğıtların açıldığı, paketlerin, ekmek-
lerin, şişelerin ve iki de kıcın yere bırakıldığı anlaşılıyordu.

“Yazık ya, yazık, keyfimiz haram oldu! Şuraya bak, yağ-
ları akıyor, en güzel *filet de hareng*’i” almıştım.”

“Aç şu gazeteyi, aç diyorum sana, bugün de başyazıyı
okumayıver ya! İstersen ben sana ezberden okurum. Pazar-
ları hep ulusal yozlaşma tehlikesiyle ilgili yazarlar.”

Yemeye başladılar. Epey sürdü. Ağızları doluydu ama
kız muhabbeti yapmaktan, gülmekten, şakalaşmaktan geri
kalmadılar. Hraç, Misak’tan çok şikâyetçiydi, son dönem-
deki başarısız aşk maceralarından onu sorumlu tutuyordu.
Evet, şüphe yoktu, ağzındaki altın dişi yaptırmak için çir-
kin bir Ermeni kızın attığı nişan yüzüğünü kullanmamış
mıydı. Hain!

Hraç birden sordu:

“Ulan! Bu herif eve kız atmış olmasın?”

“Yok canım!” dedi Suren, “Onun bu aralar o taraklarda
bezi yok. Epey duruldu, Lise’i bile postaladı.”

“Sahi mi? Ama o çok tatlı bir kızdı be. Söyleseydin de
bana paslasaydı!”

Suren’in ses tonu değişti:

“Oğlum galiba bu Bedros *patronuna* fena tutuldu. Ama

* Fr. “Moruk.”

** Fr. Ringa balığı *filetosu*.

çok yanlış yapıyor, ben hiç mi hiç onaylamıyorum. Bu mevzuyu bu kadar ciddiye almasına gerek yoktu. Ermeni romantizminden başka şey değil bu. Aman, Allah evlerden ırak etsin... ”

“Nasıl peki? Kadın güzel mi?”

“Güzel mi...! Güzel mi...!”

O sırada Pierre, Nenette’in ensesindeki tüylerle oynuyordu. Oynamayı bıraktı, sabırsızlıkla beklerken Suren’in cevabı patlayıverdi:

“Ne güzeli *monşer*, *kaymak*, *kaymak*!”

Kaymak, Pierre’in ona neden birden tüm gücüyle sarıldığını hiç anlamadı.

“Bedros öyledir zaten, saman altından su yürütür. *Vay* Bedros *vay*! Bir gün ne yaptı biliyor musun? Meşhur bir hikâyesini anlatayım sana, bak. Bir pazar, sekiz-on oğlan Protestan kilisesine gitmişiz. O zamanlar Protestan kilisesine gitmek İstanbul’da çok modaydı. Profesör Lalganyan* kılıklı biri konuşmaya kalktı –Sil şu kâğıdı, daha fazla yemeyeceğim– bize bir deve meseli anlatmaya başladı. ‘Günün birinde –Sil diyorum, doydum– devecinin biri Nasıra’ya girmiş, arkasından da devesini çekiyormuş..’ Bu Bedros birden bağıra çağıra şarkı söylemeye başlamasın mı! ‘Çek, deveci, develerin, sulansın aman...’” Bizler de arkasından!”

Yatağın gıcırıltıları neyse ki kahkahalara karıştı. Kendilerinden geçmişlerdi. Hraç devam etti: “Acaba şen misin? Kederin var mı...””

* Erm. *Lalga*n’ın kelime anlamı ‘ağlak’. Ağlakyan, Ağlakoğlu diye çevrilebilir.

** Teke yöresine ait geleneksel bir halk türküsü.

*** Bestesi Bimen Şen’e (Der Ğazaryan), güftesi Orhan Seyfi Orhon’a ait Hicaz şarkı.

“Ağlıyor!” dedi Nenette.

“Sus! Ağlamıyor.”

“Uyusam, göğsünün üstünde bir yerin var mı? Ne kadar yorgunum haberin var mı...”

“Nenette, Nenette... Bak, nerede olursan ol, nasıl olursan ol, kimi seversen sev... Adımı bile unutsan...”

“Ne kadar düşkünüm, haberin var mı...”

Birden yakınlarda bir kapının açılıp kapandığını duydular. Şarkı aniden kesildi ve Hraç bağırdı:

“Ooo, bonjour mademoiselle, ne kadar oldu görüşmeyeli! Tanrım, bu ne hoş bir tesadüf! Oysa ben o geceden beri sizi arıyorum, sizi düşünüyorum...”

“Nasıl olur! Biz tanışmıyoruz ki beyefendi.”

“Ne demek tanışmıyoruz? Salle Bullier veya Wagram’da, tam hatırlamıyorum hangisi, bütün gece dans ettiğiniz küçük Romanyalınızı ne çabuk unuttunuz! Size kaç kere demiştim ki...”

“Hayde göreyim seni Hraç, şu salozu ikna et de ormana götürelim!”

“O kadar enfes bir güzelliğe sahipsiniz, o kadar delirtici gözleriniz var ki, siz o kadar...”

“Ama abartıyorsunuz beyefendi...”

“Ah, inanın bana hanımefendi, ben sadece ve sadece gerçeği söylüyorum. Unutmayın ki birkaç tür gerçek vardır: Mutlak gerçekler, göreceli gerçekler ve fakat gerçekler...”

Gerçekler merdivenlerden birer birer indiler. İçlerinden sadece biri kapalı kapının ardında kaldı. Büyük bir tanesiydi.

Onu kapıyı çalışından hemen tanıdı. Gerçeklik böylesi anlara özgü bir hızla düşüncelerini paramparça etmişti. Aptaldı, kafasızdı, ah, gerçekten kafasızdı. Nasıl unutmuştu, nasıl unutabilmişti? Daha bu sabah almıştı Lise'in mektubunu. Cebindeydi. O dürüstlüğü yırtmaya henüz cesaret edememişti. Şaka yollu azarlıyordu onu. Satırlarda gizli bir acı, neredeyse yakarış vardı. Mektubun sonunda onu cumartesi akşamı, yani bu akşam gelip göreceğini söylüyordu. Pierre eve dönmemeyi de, dışarıda olduğunu düşünüp yukarı çıkmasın diye gidip anahtarı yerine asmayı da unutmuştu. Hadi bunları unuttu, hiç olmazsa ışıkları kapatıp Nenette'inin hayaliyle o öğle sarhoşluğunu karanlıkta yaşayamaz mıydı?

Kapı yine vuruldu. Ani bir hareket yapmaktan sakındığından gerilmişti, ses çıkarmaktan korktuğundan nefesini bile tutuyordu. Saniyeler nasıl da uzuyordu ve bu kız neden hâlâ inat ediyordu? Pierre kapıya bakmaya cesaret edemedi. Saklanamayacaktı, gözlerini kaldırdığında Lise'in bakışlarıyla karşılaşacaktı sanki. Karşı odadaki Underwood* benzersiz bir hızla şiirini yazıyordu. Lise'in bakışlarının...

Uzun bir aradan sonra kapı yine vuruldu, tek bir defa, çok hafif, belli belirsiz... Bir hışırtı. Kâğıt sesi. Bir şey daha mı buruşturuldu? Sonunda Pierre anahtar deliğine bir şe-

* Amerikan yapımı bir daktilo markası.

yin girdiğini duydu. Sonra, Lise'in daha önce hiç duymadığı bir ses tonuyla konuştuğunu:

“Açma, sorun değil. Ama gittiğimi duyduğunda yerinden kalk ve bıraktığım kâğıdı al. İyice oku.”

Ayak sesleri şiirin içine ağır ağır gömüldü.

Underwood and Underwood.

Baktı, tekrar baktı, küçük kâğıt parçasını parmaklarının arasında birkaç kez döndürdü. İki yüzü de boştu, tek kelime dahi yoktu. Başını kaldırdığında bakışları koridorun öteki ucuna atılmış iki beyaz lekeye takıldı. Gidip yerden aldı. Buruşturulmuş kâğıtlardı. Birinde, “Benim fotoğraf stüdyom yok!” diğesinde, “Bana ne yaptıysan, aynısını sana o yapacak!” yazıyordu. Pierre ikisini de attı. Elinde sadece ilk kâğıt, boş olan kaldı, iki yüzünde de tek kelime dahi olmayan.

Ne kadar yabani insanlar var! Aşağı kattaki çocuk kapısını her akşam böyle güm diye çarpıyor.

Vişne rengi bir Talbot, altı beygir, *conduite intérieure*.^{*} Direksiyonun başında dimdik ve sabit duran Nenette dirseğini açık pencereye dayamış, diğer eliyle belli aralıklarla kornaya basıp Pierre'i aşağı çağırıyordu.

Pierre çoktan sokağa inmişti ama otelin giriş kapısında kocaman tebessümüyle durmuş, mutluluk dolu gözlerle Nenette'i yiyor, gözleriyle onu görünen her yerinden hızlıca ve aralıksız öpüyordu. Pazar sabahının güneşi altında nasıl da güzelleşmişti. Yine açık renk, lacivert ve kırmızı çizgili, kolları kapalı, 'kare'si cüretkâr yepyeni bir elbise ve yine bir şapka. Korna hâlâ "Pierre" diye bağırmaya devam ediyor, öte yandan Nenette, çenesini altıncı kattakilere doğru kaldırmış "*Feeraille à vendre, chüffons, chiffons...*"^{***} diye bağırarak irikıyım bir kadını seyrediyordu.

"Ne! Gelmişsin de sesini çıkarmıyorsun! Beni saatlerdir bilerek mi bekletiyorsun? Çabuk yanıma otur bakalım. Hayır, hayır... Cezalısın, sana yasak... Sadece bir tane... Oradan değil, buradan... *Dis donc*,^{***} bugün güzelliğin üstünde. Hep değil, özellikle bugün... Seni ilgilendirmez. Benim daha fazla öpme hakkım var. Senden büyüğüm. Bana saygı duymalısın... Çek elini, çek, çabuk! Akşamın nasıldı?

* Fr. Daha önce üretilen otomobillerin aksine şoför mahallinin de kapalı olduğu binek aracı modeli.

** Fr. "Hurda alırım, eski alırım! Eskici!"

*** Fr. "Baksana!"

Akıllı uslu durdun mu? Ellerini indirsene! Beni hayal ettin mi? Hayır, ben asla hayal etmem, yaşarım. Artık beni meşgul etme de bir an önce yola koyulalım. Ama bak da gör, Nenette'in araba sürmesini biliyor mu, bilmiyor mu? İleri, marş!"

Başında şimdiye kadar sadece Pierre'e göstermek için tuttuğu şapkasını çıkarıp arka koltuğa attıktan sonra boyuna hafif bir şal doladı, eldivenlerini taktı ve gaza bastı. Köşeyi öyle alışılmadık bir hızla döndü ki Diderot bile *Ansiklopedi*'sinden başını kaldırdı ve kuştüyü kalemını elinden bırakıp uzun uzun arkalarından baktı. Rue de Rheine baştan başa güneşe boğulmuştu, tramvayın çizgileri ışıltıyor, uzakta Montparnasse istasyonunun üçgeni ışığın altında eriyordu. Nenette hız kesmemek için yolu uzatmaya ve durmadan gürültü etmeye başladı. Diğer arabaları geçti, 29 numaralı tramvayı solladı ve 5 numaranın arkasına girdi. Heyecan. Dev kaplumbağa kulak tırmalayan bir gürültüyle durdu, makinist kollarını açmış küfürler savuruyordu. Kaçtılar.

"*Dis donc, mon vieux,*" sen sağdan gitmeyi hâlâ öğrenemedin mi? Her gün seni *engueuler*" yapmamı mı istiyorsun?

Azarı işiten cüsseli bir kasaptı. Kana bulanmış arabasında muz yemekle meşguldü. Kolunu şala doğru kaldırdı, muzla birlikte azarı da yedi. Pasteur'ün heykelinin yakınlarında Nenette arabayı ağaçların altında ıssız bir köşeye çekti.

"Anladım, sen bugün beni rahat bırakmayacaksın. Kudurmuşsun, belli. Tanrım, kıtlıktan çıkmış adeta! Eminim bu sabah kahvaltı etmedin sen..."

Arka koltuktan bir paket aldı, mavi kurdeleyi çözdü ve

* Fr. "Eh be moruk!"

** Fr. [argo] Ağzının payını vermek.

pastaları çıkardı. Pierre istemedi, Nenette diretti. Pierre tekrar reddetti, Nenette Pasteur'ü çağırmakla tehdit etti, nafile, nafile... Derken genç kadın uzun bir pasta dilimi aldı, bir tarafından ısırды ve ağızıyla diğer tarafını oğlana doğru uzattı. Pierre o altın sarısı başı hemen ellerinin arasına aldı ve pastayı doyumsuzca yemeye başladı. Kadının bala kesen dudaklarına vardığında daha ısrarcı davrandı. Nenette dilinin ucuyla ağızında kalan parçayı çıkardı. O an Pierre gerçekten aç olduğunu hissetti, işte bu yüzden daha fazlasını, daha fazlasını istedi. Nenette ağızında ne varsa onu, dilini verdi. Şekerliydi. Hiç ama hiç böyle kahvaltı etmemişti. İnan Nenette, inan Pasteur, tapılası Pasteur.

Bord de Versailles'a vardıklarında Nenette kollarını açıp tüm gücüyle haykırdı: "*Cordon, s'il vout plaît.*" Yeşil üniformalı görevli sonunda yanlarına yaklaşarak çıkış kağıdını verdi ve Talbot geniş yola atıldı. Teker teker geride bıraktıkları banliyö mahalleleri uzaklaşıp haritadaki yerlerini aldılar. Paris'in son ışıkları nihayet gözden kayboldu ve bitmek bilmeyen *Route nationale*** göründü.

Uzun süre konuşmadılar, uzun süre ikisi de tek söz etmedi. Bu sonsuz yolculuk Pierre'i yeni bir ruh haline soktu. Çok mutluydu, bu kadar mutluluk fazlaydı. Mutluluğa o kadar dalmış, onunla o kadar yoğrulmuştu ki gevşediği, yumuşadığı, fena halde zayıf düştüğü hissine kapılıyordu. Çocuklaşmıştı, en küçük olumsuzlukta yenilecek, yok yere üzülecekti. Ya Nenette'i kaybederse? Korktu. Hemen sarıldı ona, paltosunun kürkünü çekti ve başını ensesine gömdü. O kadar yakından seyretti ki artık kendisine ait olan o teni. Düşünüyordu, öyle değil mi, görüyordu, hisse-

* Fr. "Kapıyı açar mısınız!"

** Fr. Fransa'nın büyük bir bölümünü kat eden karayolu.

diyordu, şüphesiz hissediyordu. Uzun uzun kokladı onu, içine çekti, tahrik olmaya başladı, daha da sokuldu. Nette kıpırdanıyordu. Rahatsızdı. Bazen başını eğip gencin yüzüne gömüyordu, sonra yaklaşan ağaçlardan korkup hemen toparlanıyordu. Giderek daha fazla gaza bastı ve bitmek bilmeyen yol müthiş bir süratle ilerleyen arabanın altında yuvarlanıp kaybolmaya başladı. Kenardaki ağaçlar deli gibi kaçıştılar, otlayan hayvanları, ovaları, oyuncak evleri de beraberlerinde götürdüler. Arada bir ağaç küçüklerinin arasından bir trenin dumanı kaçışıyor veya bir kuşun kanadı dalları birleştiriyordu. İkisi de sarhoş oldu. Nette camı açtı, gözlerini kısıtı. Saçlarındaki altın bukleler rüzgârla oynaşmaya, şalı dalgalanmaya başladı, güzel bir imzanın altına atılmış bir çizgiye benziyordu. Pierre birkaç defa yavaşlamasını söyledi, sonra rica etti ve en sonunda yalvardı; düpedüz delilikti bu, kaza yapabiliirdi. “O zaman çek ellerini!” dedi Nette. Pierre ona boyun eğdiğinde başını çevirdi ve korkutucu bakışını gencin gözlerine dikti.

Genç o bakışın anlamını hemen kavrayamadı. Direksiyon Nette’in sinirden titreyen elleri arasında bir yarım daire çizdi ve araba iki ağacın arasından geçerek bir çayıra girdi. Uzunca bir süre orada kaldı.

Otlayan ineklerden biri arabaya yaklaştı, başını kaldırdı ve kocaman nemli gözleriyle bakmaya başladı. Arkadaki küçük pencerede asılı duran Çinli bebek durmadan titriyordu. İneği gördüğü için titriyordu sanki. İnek ilgisizce uzaklaştı. Sağanak dindi. Ufukta bir yırtık. Batmakta olan güneşin son tebessümü erken çökmüş karanlığı bir an için uzaklaştırdı. Ufkun koynunda uzanan ikindi uyumadan önce ne de güzel göz kırptı!

Havada hâlâ yağmur damlacıkları dolanıyordu. Ses-

sizlikte akan suyun müziği duyuluyordu. Rüzgâr, ıslığıyla çanı dansa davet eder gibiydi.

Dans başlarken civardaki bir damdan güvercinlerin aşk şarkıları duyuldu.

Tam çan kulesinin yanında birkaç kırmızı kurdele sökülürken, kavaklar laciverte bürünmek için geçip gitti. Yırtık yavaş yavaş dikiliyordu.

Hâlâ yüklü olan göğün altında ikindinin son ışığı tarifsiz bir anlama bürünüyordu. Kurşuni, kızılımsı, muhtemelen ne biri ne diğeri, ama heyecanlandıran, sarıp sarmalayan, nesnelerin ve ruhların derinliklerine, özüne kolaylıkla ulaşan bir ışıktı. Işıkların üzerinde birdenbire bilinmedik kapılar açan, karanlığın aşkına sözcükleri durduran bir ışık. Ne de güzel göz kırptı!

Önce tavan arasının kalın kirişleri, sonra şöminenin üstündeki birkaç sararmış fotoğraf aydınlandı. Duvarda, iki kurtarıcı, İsa ve mareşal arasında uzun bir kılıç. Büyük bir koltuğa gömülmüşlerdi. Birbirlerine yapışmış, başları birbirinin boynunda, uzun süre sessiz ve hareketsiz kaldılar.

Rüzgâr, ıslığıyla çanı danstan geri getiriyordu.

Şiddetlendi, gıcırtı ve uğultuyla panjuru kapattı, sonra açtı. Yerlerinden kımıldamadılar, rüzgârın dilediğini yapmasına izin verdiler. Gencin omzunun üstünde Nenette'in yüzüğü bir yanıyor bir sönüyordu, gözünü tekrar kapatmak için bir daha bakıyordu. –Ding, dong, sen, ben, sen, ben, sen, ben, sen, ben!

Yabancı bir el panjuru büyük bir kitabın sayfası gibi aralıksız çevirdi, her iki yüzünü okumak için açıp kapattı. Okuduğunu anlayınca bir yaprağı pencerenin ıslak camına birden bir pul gibi yapıştırtıverdi. –Sen, ben, sen, ben, sen, ben.

İkinci Bölüm

Işık arkadan, çok yüksekte geliyordu. Işık renkli cam parçalarının serpiştirildiği gül şeklindeki bir pencereden geliyordu. Evet, ışık ille de bir yerlerden geliyordu. Yüksek, çok yüksek sütunlar ve gotik üslubun ardında bir mana vardı. Boşluklarda da bir mana vardı. Sayılmakla bitmeyecek mahşeri bir karanlık... Kimse seçilmiyordu, fakat büyük bir kalabalıktı şüphesiz. Mihrap, haç ve mumlar. Mumların üstünde koca koca alevler... Meşe ağacından oyulmuş, meşe rengine uzun bir tahtirevan ve yanı başına dizilmiş, birbirinin aynı kisveleri ve kızıl başlıklarıyla din adamları. Çeneleri güzelce tıraş edilmiş, hepsi ona bakıyordu. Gözleri görünmüyordu, peki ama nasıl bakıyorlardı? Şaşkındı. Üzerinde kırmızı etekli, beyaz dantelli, yenleri geniş bir kaftan, ayağında çok büyük terlikler vardı. Meryem heykelinin önünde durmuş, buhurdanı sallıyordu. Meryem, İsa'yı kollarına almıştı, nezaketen. Ne gerek var kilisenin içine kundak koymaya? Zaten kilise büyük bir beşiktir derler, nezaketen. Derken bir sinek gelip Meryem'in burnuna kondu. Büyük, sarı, iğrenç bir sinek, uzun tüylü bacakları ve damarlı kanatlarıyla tiksinti veren bir mahluk. Eşek sineği mi, at sineği mi? Herkes ona bakıyor, orada hazır bulunanların hepsi onu suçluyordu, oysa o kıpırdamaktan, bir şey söylemekten, sineği kovmaktan âcizdi. Ayaklarında büyük terlikler olduğunu söylemiş miydim?

En yakınında duran şu papaz nasıl da hor görerek bakıyor! O baş giderek daha fazla Celestine'e, restorandaki garson kıza benziyordu. şaşkınlığı büyüdü, heyecana, daha sonra sinire, öfkeye dönüştü. Buhurdanı tüm gücüyle sallıyordu, bağırarak, esip gürlemek, öne atılmak istiyordu. Sarı sinek oradaydı, burnun üstünde. Burun görünmüyordu, ama burnun üstündeydi şüphesiz...

Uyandı. Yatağın içinde doğruldu, gözlerini ovuşturdu, ensesini kaşıdı ve "Saçma sapan bir rüya!" dedi. Kasvetli bir sabahtı. Nezleli bir sabah. Yan odalarda hâlâ uyuyorlardı. Ses yoktu, çıt bile yoktu, o melankolik köşede hayat yoktu. Sadece uykulu gözlerle basamaklardan inen hizmetçinin süpürgesinin sesi duyuluyordu. Pierre yatağın kenarına oturmuş, bir bacağı pantolonunda, tekrar söylendi: "Saçma sapan bir rüya!" Fakat sonra, gitgide uzaklaşan süpürge sesi sanki zihnindeki uyuşukluğu da süpürüp götürdü. Evet, genç bir adamın gördüğü rüyanın saçması olmaz, hele ki içinde bir kadın varsa. Belki saçmaya yakın bir şey olabilirdi ama tam olarak saçma değil. Bir kapı açıldı. Kutsal Bakire Meryem! Kutsal Bakire Meryem! Nenette'ten başka hangi kadın olabilirdi ki? Tabii ki Nenette'ti. Çocuksa daima yük, endişe demek. Tabii ki Nenette'in bir endişesi, büyük bir yükü vardı. Pierre'in ona verdiği tasadan başka ne olabilirdi ki bu? Ve sinek, onun saçlarının rengindeki sinek Nenette'in ruhuydu. O sahte, kirli, iğrenç ruhun karşısında kendisi sevgi saçan buhurdanı nafile sallıyor, şefkatini ve arzusunu nafile tüttürüyordu.

Orada, o burnun üstünde, kibrin üstünde gittikçe sararan yüreği yerinden kıpırdatmak, onun üzerine atılmak, onu şiddetle sarsmak istiyordu. Peki ya Celestine, restoranda kendilerine servis yapan kadın? Lescure müydü?

Hayır, hayır, Celestine bir şey ifade etmiyor, bir garson illa bir şey demek değil. Sonuç? Anı bir kararla masanın üstündekileri kaldırıp oturdu, başını iki elinin arasına aldı, üzgün ve neredeyse ümitsizdi. Bu sabah herhangi bir iş yapamazdı. Kendisini ilk kez bu kadar sıkkın hissetti, soğukkanlılığını korumak ve aklını toplamak için özel bir çaba göstermesi gerektiğini anladı. Geçmiş günlerini ve dün akşamın hatırasını geriye itti. Daha eskiyi, baharın ilk güneşlerini, kaybolmuş ilk güneşi hayal etti.

İçeri girip şapkasını başından her çıkardığında altın renkli saçları dağılıp açılır ve başını sallamasıyla gülümseyen ışıklar saçılıp çoğalırken doğan nasıl bir güneşti? Paltosunu açtığında, Pierre kollarını koltuk altlarından geçirip ona çığlık attırana, kendisi de çığlık atana kadar tüm gücüyle sımsıkı sarıldığında yüreğinde doğan nasıl bir güneşti? Nenette *chérie*! Sonra... Ah, hep böyleydi, hep didişirlerdi. Nenette tersti, her şeye karşı çıkmak ister, burnunu havaya diker, kaşlarını çatardı, “Evet! Hayır! Tabii! Asla!”lar havada uçuşurdu, ta ki ikisinden biri alınmış gibi yapana dek. Pierre onun kızgınlık anında takındığı ifadeye gülerdi hep, sevgisinden yaptığını bilirdi. Nenette kızdığında onun gülmesini hiç istemezdi. Hayatta bir tek ciddiyetle kızmayı bildiğini iddia ederdi ve Pierre’in suratı asıldığında gider başını yastıklara gömerdi. Sonra Nenette aniden doğrulur, ağzını onun ağzına yaklaştırır, gözlerini kırıştırır ve ısırdı. “Şimdi anladın mı? Her şeyin aksini iddia etmek neymiş anladın mı?” Ardından Pierre’in istediğini yapmasına, kendisiyle istediği gibi oynamasına izin verirdi. Kendini bırakır, sonra gücünü birden toplamak üzere gevşerdi. “Anladın mı? Her şeyin aksini iddia etmek neymiş, şimdi anladın mı?” Günler, haftalar, aylar

böyle geçti. Paris'teki ilk güzel baharıydı. Oda mutlulukla, aşkla, keyifle ve neşeyle doldu. Ya Nenette'i hıçkırık tuttuğu gün? Canının bütün gün buna sıkıldığını söylemişti. Pierre onu sıkıca öpmüştü. Ağzını öyle kuvvetlice emmişti ki hıçkırık ona geçmişti. Evet, bulaşmıştı. Dilenci her zamanki saatinde yandaki avluya gelir, kemanının sesi tekrar su borularından tırmanır, dairelerin arasında süzülerek dolanırdı ve herkesin aşına olduğu o eski, çok eski melodiyi duyarlardı. Ah, hep böyleydi. Soyunduğu sırada Pierre hep karar verir, gözlerini açıp ona bakmak, giysilerini üzerinden atmak için hazırlandığı o müthiş anın keyfini çıkarmak, edasını, yüzünün alacağı ifadeyi seyretmek için tüm benliğiyle odaklanmaya çalışırdı ama hiç olmazdı. Her defasında onu çoktan soyunmuş yatakta uzanırken bulurdu. Olmazdı işte. Peki ya ilk gün, öğle sarhoşluğunu takip eden akşama ne demeli? Pierre nihayet yatağa girdiğinde yastık hâlâ Nenette kokuyordu. Sıkıca sarılmış, burnunu içine gömmüş ve öylece uyumuştı. Hayır, uymamıştı. Sonra, yaz başında, on beş günlüğüne bir köye gitmişlerdi. Uzak bir vadinin ormanlığında unutulmuş bir köşeydi. Pierre hayatında ilk kez bir köy ve belediye başkanı duyurusu görüyordu. Çok yüksek bir yatakları vardı. Yukarıdaki samanlıkta fareler bütün gece birbirini yedi. Nenette korkup gencin koynuna sokuldu. Öylece uyudu ve köyün inanılmaz sessizliğiyle sağırlaşan Pierre sabahleyin onu aynı halde buldu. Koyunlar geçti. Pierre çocuk gibi ona sarılarak, "Süt istiyorum, ben de süt istiyorum!" dedi. Nenette, "Açgözlü, açgözlü!" diye söylenip yatağında doğrulurken o mutluluk ve telaşla başını gömüyordu. Bisikletleri patikanın kenarına bırakıp papatyaları ezerek ağaçların arasından yokuş yukarı çıkıyorlardı. Açıklıkta –

köyün çobanı gözünü köpekten ayırmadan sürekli Robes-
pierre'den bahsediyordu— bir uçak iki bulutla beraber hızla
uzaklaşırken sincaplar güzel yazı alıştırması yapıyorlardı.
El ele yukarı, yaylaya, en sevdikleri köşelerine çıkıyorlardı.
Orada, otların arasında Nenette'e sarılıyor, onu öpüyor, o
sırada aşağıda güzel yazı alıştırması yapıyordu.

Pierre dikildi, gözlerini kocaman, acılı bir ifadeyle açtı.
Avludan keman sesi geliyordu. Sandalyeyi kenara itti,
odada birkaç tur attı, müziği duymamak için dışarı çıkmak
istedi ama yapamadı, pencereye yaklaştı ve perdeyi çekti.

On beş gün sonra birbirlerinden ayrıldılar. O Paris'e
döndü, Nenette ise Lescure'le deniz kıyısına, yazın iki ayı-
nı geçirmeye gitti. Yalnız kalır kalmaz Pierre'i düşünceler
aldı. Önce, işle ilgili. Önemli bir fotoğraf stüdyosundan
cam baskılar alıp odasında rötuşlar yaparak sevgilisinin
dönüşünü bekledi. Ne yapacağına öyle karar verecekti.
Nenette şüphesiz Lescure'ü bırakacak, sonra burada veya
başka bir şehirde kendi özel stüdyolarını kurup beraber
yaşayacaklardı. Şüphesiz mi? Jeanne'dan kesin bir cevap
almadığı için üzülüyordu. Aralarında geleceğe dair hiç
ciddi bir konuşma geçmemişti ve bir karar almamışlardı.
Hem zaten o ilk dönemde mümkün müydü? İki ay çok
uzun geldi. Nihayet eylül geldiğinde Bedros çok öfkeliydi.
Yaz boyunca sadece iki kartpostal almıştı (Birinin üzerinde
renkler, diğerinin üzerinde bir inek vardı. Gerçekten, baş-
ka şeyler de vardı ama özellikle bir inek vardı).

Jeanne'ın Paris'e döndüğünden ancak bir hafta sonra
haberdar oldu. Öpüştüler. Güneşte yanmıştı. Bir sürü fo-
toğraf gösterdi. Bikinili pozlar, denizde, yabancı gençlerle.
İneklerin ve dans eden çiftlerin arasında mutlu ve güler
yüzlü fotoğraflar. Konuştular. Yorgundu. Ayrıldılar.

Bedros odasında, olaylar ise zihninde dört dönüyordu. Hiçbir şeyi belli bir sırayla hatırlayamıyordu artık. Paris'i gerçeği süratle kavrayacak kadar iyi tanıyordu artık ve Jeanne'ın onunla önceki hayatına başlamak istemediğini ilk günden anlamıştı; Pierre'le beraberken bir süreliğine ara verdiği kendi hayatına başlamıştı. Ermeni, günden güne gerçeğe dönüşen ayrılık ihtimali karşısında o kadar da kızıp köpürmedi, çünkü Jeanne'ın sürdüğü hayatı anlayabilmişti. O çalışmayı seçmiş Fransız kadınlarıyla aynı sınıfa ait değildi. Uzunca bir süre düzenli denilebilecek bir şekilde işyerine gelmesinin yegâne sebebi muhtemelen genç adamın varlığıydı, çünkü artık dükkâna gitmiyordu. Stüdyo üçüncü bir kişiye bırakılmıştı. Jeanne haftada bir gidip ondan hesabı almakla yetiniyordu. Peki sürdüğü hayat? Bedros önce inanmadı, bütün bunları onu uzaklaştırmak, kendisinden soğutmak için yaptığını, onu gerçekten sevdiğini bildiği için kolay kolay uzaklaşmak istemeyeceğini düşünüp böyle bir yola başvurduğunu sandı, fakat sonra gördü ki... Hayır, bir şey göremedi ve çetrefilli, dolambaçlı varsayımların içinde kaybolmaktansa, gerçeği olduğu gibi kabullenmeye karar verdi. Jeanne'ı evde bulmak çoğu zaman mümkün değildi. Neredeyse her akşamı kendine ait bir odasının olduğunu söylediği Lescure'ün evinde geçiriyordu. Öğleden sonraları ne yapıyordu? Onu sürekli meşgul eden kadın ve erkek ahbabları kimlerdi? Yeni bir aşka mı yelken açmıştı? Bu ve bunun gibi bir sürü sorunun cevabını bilmenin ne faydası vardı? Bedros, hafif ve sefih bir hayat yaşadığını, her gün eğlence peşinde koştuğunu, sinemaya, falcı kadına, yeni bir mağazanın açılışına, sonu gelmeyen terzi provalarına, kuaföre ve her gün Talbot'ya atlayıp bir grup arkadaşıyla beş çayı içmek için ormana

gittiğini biliyordu. Akşamları mutlaka Lescure'le buluşur, beraber Paris'in sayısız kabarelerinden birine ve insanların içip şarkı söyledikleri, dans edip kudurdukları *boîte de nuit*lerden* birine giderlerdi.

Demek Nenette'i bu kadar yüceltmmişti! Onu zihninde ne kadar da farklı canlandırmıştı. Genç kadının güzelliğine, zenginliğine ve özgürlüğüne rağmen onu başkalarıyla bir tutmamış, bir tür zevk düşkünü olduğunu aklından geçirmemiş, onun masumiyetine, özverisine aldanmış, kötü sürprizlere alışkın zihnini bulandırmak ve şüphe etmek için bir neden görmemişti. Acemilerin başına hep gelen türden bir aldanış mıydı yaşadığı? Gerçekten öyleyse, kısmen aklanabilirdi. Bedros'un, sevgilisini günlük hayatında, kendi doğal ortamında görme fırsatı olmamıştı; geçmişinden, çocukluğundan, gecelerinden bihaber, işyerindeki Nenette'i sevmişti haliyle. Nenette o kadar (güzel) hayat dolu, sade, saf (güzel) ve ona karşı o kadar iyi kalpli ve şefkatli, o kadar... (güzel). Fakat, hayır, o kadar da yanılmış olamazdı. Ermeniliğinin etkisiyle onu gözünde biraz fazla büyütmüş, aşk gözünü kör ettiği için varlığını öyle görmek "istemiş", hatta kendi kendisini "kandırmış" ve Fransız kadınlara dair fikirlerini de seve seve "unutmuştu." Ancak her şey bir yanılsama olamazdı. Hayır, *Troisième Empire* sırf kendi keyfi için öyle bir hayat yaşayıp Jeanne'ı peşinden sürüklemiyordu. Bedros, bu tipin bir şeyler gizlediğine her zamankinden daha fazla inanıyordu artık. Ama bu sır neydi? Öncelikle, çıkardığı 'Parizyen' dergi için o tür ortamlarda bulunmaya, hafifmeşrep konular bulmaya, kadınların, 'yıldız' dansçı, şarkıcı veya aktris etiketi altında hayatlarını kazanmaya çalıştıkları kurt sürü-

* Fr. Gece kulübü.

sünün içine girmeye, bir zengini kafeslemiş bahtı açıklara yanaşıp onların olabildiğince çıplak fotoğraflarını basmaya mecburdu. Sadece bu kadar mı? Hayır, bu sadece görünen yüzü, kabuğu, maskesiydi. O puslu yeşil gözlerin, nazikmiş gibi yapan dudakların ve kâğıt para gibi buruşmuş suratın arkasında saklı bir şeyler vardı. Acaba, bu tür eğlence yerlerinin olmazsa olmazı kokainin ticaretini mi yapıyordu? Kapı arkasında dostunun elini sıkarken mi verecekti katlanmış minik kâğıdı? Ya da kibrit kutusunu şu kadına uzatması işin bir parçası mıydı? Neden dakika başı elini yıkamaya gidip perdenin arkasında şu rezil herifle uzun uzun konuşuyordu? Bir keresinde Bedros'un kulağına "Buenos Aires" lafı çalınmıştı ve kafasında bir şimşek çakmıştı: "Acaba pezevenk miydi?" Neden olmasın? Tanıdığı tüm kadınlar fahişe ve çoğu onunla senli benli konuşuyor. Hatta, daha geçenlerde biri... Ama pezevenk dediğin yolculuk eder, halbuki Lescure...

İlk haftalardaki köşe kapmacanın ardından, Pierre ısrarcı davranınca Jeanne onunla birlikte olmak istemediğini açık açık söylemek zorunda kaldı. Önce küçük cümlelerle başladılar. Pierre onu çok özlediğini, gerçekten acı çektiğini, ayrılık fikrine tahammül edemediğini anlattı... Evet, böyle küçük cümlelerle başladılar ve sonra... Birinin içindeki ateş hâlâ sönmemiş iki sevgilinin ayrılırken yaşadığı kavgadan daha çabuk şiddetlenen başka bir kavga daha var mıdır?

Pierre hemen köpürdü, ne pahasına olursa olsun onu tekrar elde etmek istedi, ikna etmeye çalıştı, gururunu okşadı, sonra tehdit etti, kudurdu. Kadın kaçmayı tercih ediyordu. Kötü bir stratejiydi. Mektuplarına geç cevap veriyordu. Telefonu çaldığında şöyle diyordu mesela: "Aaa,

sen miydin? Bu akşam Kara İnek'te olacağım. Görüşmek istiyorsan oraya gel... Gerçi Lescure de orada olacak. Hayır, hayır... Ama oradaki caz harika, o yüzden..." Başka çare yoktu. Pierre smokinini üstüne geçirip gidiyordu mecburen. Dışarıdan pek bir şey belli olmuyordu, ona hep candan davranıyor, masalarına davet ediyorlardı. Nenette şakalaşıyor, Lescure ise her seferinde onunla tanıştıracak yeni birileri ve ağızlarına sakız edecekleri yeni bir 'Marsilya hikâyesi' buluyordu. Fakat Pierre ve Nenette dans etmeye kalktıklarında, genç adam nefesini kadının ensesinden aşağı bırakarak, "Evet de Nenette, evet de!" diye fısıldıyordu. Nenette'in "evet"i hiç duyulmuyordu ve bunun suçlusu caz değildi. Caz çok güzeldi. Tartışırken kadın aşağı yukarı şunları söylüyordu: "Sana sandığın gibi gelip geçici bir eğlence için yakınlaşmadım, sadece bedensel haz peşinde değildim. Hissettiklerim gerçektir. Senin duygularına ilk günden karşı çıkmadım, çünkü senin de bana karşı samimi ve ciddi duygular beslediğini biliyordum. Bir araya gelmemiz imkânsız olduğundan, günün birinde ayrılık acısı çekmemiz kaçınılmazdı. Bunları senin dairene geldiğim gün söylemek istiyordum ama dinlemedin. Ben de kendimi bıraktım. Halbuki bırakmamalıydım, biliyorum. En büyük hatam buydu. Kendimi asla affetmeyeceğim ama... Dedğim gibi, ben de sana karşı bir şeyler hissettim. Ne diyebilirim ki? Özgür değilim, beni Lescure'e bağlayan çok şey var. Onu terk edemem. Onun ilişkimizi bilmediğini düşünecek kadar saf olma. Her şeyi bilir o. Senden ayrılıp yazı onunla geçirmek için Deauville'e gittiğimde, bana söyledi. Ne kadar geç ayrılırsak o kadar zor olacak, ikimiz için de... Evet, hayır deme! İyi birer dost olarak kalalım. Sen tekrar benim Pierrot'm ol..."

Hayır, Pierre bu dostluk önerisini kabul edemezdi. Geriye bir tek nezaket kaldı. O da hızla yok olacaktı. Son bir defa Jeanne'ı tek başına görme fırsatını yakaladığında buluşmaları epey kötü geçti. Pierre hemen kontrolünü kaybetti, hatta sözlerinin ölçüsünü kaçırdı, sonra yenik, darmadağın bir halde bakışları bulanıklaştı, heyecanına yenik düştü ve küçük bir ümit ışığına yapışıp kaldı: "Evet mi?" Her şey bitti. "Ah, artık bitsin, bitsin artık..."

Heyecanı geçince öfkesi arttı. Pierre hâlâ onu görmek, ona bağırıp çağırmak, tüm öfkesini suratına kusmak istiyordu. Daha söylenecek neler vardı. Onu incitmek, intikamını almak istiyordu. Bu akşam onu nerede bulabileceğini biliyordu. Onu görmeliydi, mutlaka görmeliydi. Hazırlanıp çıktı.

Akşam. *Troisième édition d'Intran*;^{*} kuru, kupkuru yağmur; parlak asfalt, uzayan ışıklar, yeşil (dur), mavi (mek-tup), kırmızı (durdu); Rue Rochechouart 23 37 G 7; ıslak ışık, harf şeklindeki cam boruların içinde konserve gibi saklanmış rengârenk şimşekler; Concorde, dev bir el anıtın ucundan tutmuş, meydanı bir tepsi gibi hızlı hızlı döndürüyor. Champs Elysées, General 'Üçüncü Vites' fener alayı; arabaların içinde bacaklar ve bacakların üstünde eller. Restaurant Volterra, Rue Balzac'ın köşesindeki küçük zenci, büyük bir şemsiye, mareşal kapıcı.

Pierre dal gibi, çok yakışıklı görünüyor. Smokini kusursuz, rugan ayakkabıları parlıyor, saçları ışıltıyor, dudaklarının kenarı hafif büzülmüş ve yüzü solgun gibi. Her yerde ayna var, tavana, masalara, aynalara ışık vuruyor. Avize ve projektör. Biri Parizyen, diğeri Arjantinli, müzik

* Fr. "Intran gazetesinin üçüncü baskısı." *Intran*, muhtemelen, 1880-1948 arasında yayın yapan *l'Intransigeant* gazetesinin kısaltılmış adı.

grubu kılığında iki gürültücü orkestra... Birbirine karışmış bacaklar, buğulu gözler ve çıplak ihtimaller. Olağanüstü güzellikte, can alıcı bakışları ve salyalı ağızlarıyla, epeydir iyi beslenmemiş kızıl saçlı kadınlar... Charleston. Nenette'in kolları ve omuzları çıplak, sırtı da. Üstündeki inci gibi beyaz elbisesi dizlerine kadar inerken ağır ağır mora çalıyor. Dekolte kısmı bembeyaz. Yanındaki gençle aralıksız konuşuyor, gülüşüyor, elindeki kadehi ağzına götürüyor, sigarasını içiyor. Dans ettiler, etmediler, gürültü arttı, masalarda duran buz dolu kovaların içindeki şişeler değişti. Pierre de değişti birden. Bir kız bulup onunla hızla ve bıkip usanmadan dans etti. Ukulele. Pierre her zamankinden fazla içti. Ukulele. Tersini düzünü şaştı, ayakları baş, başı ayak olmuştu. Aşağıda olan başı piyanonun dönen sandalyesine oturmuş durmadan dönüyordu. Nenette'e yaklaştı ama o yerinden kımıldamadı, sonra birden ayağa fırladı. Yanındaki çocuk yüzlü genci bir gülümseme aldı ve sigarasının dumanını üflemek için tek gözünü kapadı. Nenette'in rengi attı. Pierre ne demişti? *Troisième Empire* olanları uzaktan takip ediyordu. Pierre neden kadının bileğini o kadar sert sıktı? Lescure yaklaştığında sadece son cümlesini duydu: "Orospu olmasaydın zaten Fransız sayılmazdın!" Eli Ermeni'nin omzuna indi. Ermeni hızla arkasını döndü. Yüzünde şeytani bir gülümseme belirdi, dudaklarının kenarı titredi, gözlerini tuhaf bir ışıltı kapladı. Ne dedi? Neden bu kadar hiddetli söyledi? Lescure anında tokadı indirdi, hızlı, çok hızlı, sopa darbesi gibi bir tokat.

(P E R D E)

Çılgın bir rüzgâr onu sokağın başında durdurdu. Şapkasını çıkardı, yüzünü rüzgâra ve yağmura çevirip havayı tüm gücüyle ciğerlerine çekti. Bedenini yalayan dondurucu rüzgâr ve yanaklarından süzülen damlalar ne içindeki ateşi söndürebildi ne de şakaklarındaki zonklamaya çare olabildi. Yorulduğunu hissetti. Saatlerdir, öfkesinden kudurmuş, sokak sokak dolaşıyordu. Neredeydi? Etrafına bakındı, hiçbir yer tanıdık gelmedi. Köşedeki tabelayı okudu. On beşinci bölge mi? Demek nehri geçmişti, fark etmemişti bile. Olan biteni kendi kendine tekrar etti. En baştan, bu sefer gerçekten en baştan. Tokat sahnesine geldiğinde adımları farkında olmadan hızlandı. Nasıl oldu da o kadar çabuk araya girip ayırabildiler? Nasıl oldu da o tokada karşılık veremedi, boğazına yapışamadı, hiçbir şey yapamadı? Hiç değilse... Onu hemen dışarı atmasalardı... Rezalet çıkarmak istememişti. Peki o söze ne demeli, o söze? Lescure, "Bu sorun da böylece çözüldü!" demişti arkasından hemen. Çözüldü mü? Tanıdığı bir sokağa varmak için epey yürümesi gerekti. Yağmur hiç durmamıştı, ortalıkta kimsecikler yoktu. Bisikletli polis memurları ikişer ikişer sessizce geçip gidiyorlardı. Sokağın karşı köşesinde, kaldırım ızgaralarının altında metronun nefes aldığı tarafta, henüz canlı olsa da çürümüş, gözleri kurtlanmış bir fahişe duruyordu. Pis ama sıcak hava baldırlarını sarmalasın, okşasın, dizlerine, kasıklarına, kalçalarına kadar tırmansın, yorgun ve çıplak tenini yalasın diye bacaklarını açmış duruyordu. Arada bir öksürüyor, tükürüyor, ardından sıcaklığın göbeğini aşp göğüslerine kadar yükselmesi ve çürüyüp kurtlanmış gözlerinin artık yok olmuş o eski hazlarla kapanması için elbisesini karın kısmından tutup çekiyordu.

Pierre uzaktan seslendi:

“Pııııı! Nenette!”

“*Mon chéri!*”

Bir kelime daha edemedi. Fahişenin koluna girip onu götürmesine engel olmadı.

Kapıyı açan Thérèse'di. Gülümserken küçük bir çılgılık attı ve onu memnuniyetle içeri aldı. Hayır, Lescure orada değildi ama hemen gelecekti. Jeanne da iki gündür görünmemişti. İki gün mü? Demek tokadın atıldığı gecedен beri...

Thérèse, Lescure'ün tek hizmetçisiydi. Tüm hayatını bu adama hizmet etmeye adanmış ve sadık bir hayvan gibi en zor zamanlarında bile onu terk etmediğine göre bir hizmetçiden fazlasıydı şüphesiz. Böyle durumlarda hep olduğu üzere, yıllar geçtikçe yavaş yavaş hizmetçi olmaktan çıkmış, bekâr adamın bomboş evinin yarı sahibesi olmuştu. Kısa boy, kendini belli etmeyen bir yaş, içe çökmüş küçük gözler, sivri burun ve önemsiz bir ağız. Baş ve göğüsler arasında tarz farkı. Saçındaki topuz eskinin, düz göğüs şimdinin modası. Saint Germain bulvarına geldiği bir gün onun fotoğrafını çekmişti. Onunla daha sonra bu eve yaptığı birkaç ziyarette karşılaşmış ve zamanla aralarında bir çeşit samimiyet oluşmuştu –Pierre birkaç haftadır sabaha karşı sarhoş halde merdivenlerde yalpalayan Lescure'e evine kadar eşlik ediyordu.

Misafir odasında yalnız kalır kalmaz Pierre koltuktan kalkıp şapkasını ortadaki masaya koydu ve birden yüzündeki ifade değişti. Moralini yerine getirmek için her türlü çaba nafileydi. Bu ruh hali iki gündür gururuna düşkün genç benliğini yaralıyor, boğuyordu. İstirap son bulmalı,

tek seferde bitmeliydi. Masanın etrafında dönmeyi bıraktı. Şöminenin önünde durdu, kendini aynada seyretmeye başladı. Solgun görünüyordu, uykusuzluktan bir gözüne kan oturmuştu. Lescure şüphesiz birazdan gelecekti ve tekrar karşı karşıya gelecek, yalnız kalacaklardı. Kararlıydı, hiçbir şey söylemeyecek, tek bir söz etmeyecekti. İşte yumruk, bu yumruk, ağzının tam ortasına! Bu sorun işte böyle çözülür. Şu an tam bir Ermeni'ydi, büyük şehrin ona dayattığı yapmacık nezaketten, hoş görünme çabalarından ve şekilcilikten eser yoktu içinde. Kendini tutuyordu; kanı damarlarında birkaç dakikalığına hapsoldüğü için daha fazla kaynıyordu sanki, uyarılmış sinirleri titreşiyordu. Isırmak, tırmalamak ve parçalamak için dizginlenemez bir arzu duyuyordu. Göğsünün altında korkunç bir hızla dönen, onu tüketen şey, ancak eli yukarı kalktığı an tatmin olup yatışacaktı. *Troisième Empire*'in yamalı suratı nasıl bir hal alacaktı acaba? Takatsiz bacaklarının üstünde kim bilir nasıl da yalpalayacaktı? Yumruğu karşısında kibri nasıl da patlamış bir balon gibi sönecekti. Ah, Pierre'e öyle geliyordu ki, böylece Nenette'in aşağılayıcı tavrı yerle yeksan olacak, onu virane eden tebessümü susacaktı. Hayır, hayır, Nenette'e bir şey yapmak mümkün değildi. Peki ya buna, bu mahluka? Evet, kararı kesindi, işte yumruk, ağzının ortasına inecek bu yumruk. Ama Lescure gecikiyordu. Pierre'in sabrı tükeniyordu. Acaba hizmetçi yalan mı söylemişti? Olaydan haberdardı da patronu diğer taraftan dışarı çıksın diye onu bilerek mi içeri almıştı? Bir gürültü duydu. Odanın, geçtiği kapıdan başka iki kapısı daha vardı. Birinin önünde genişçe bir perde asılıydı, Pierre bu kapının yatak odasına açıldığını biliyordu. Sol taraftaki diğer kapıysa aralıktı.

Onu itti. Kısa koridorun ucunda bir çalışma odası vardı. Pierre iki adımda odaya vardı, kimse yoktu. Durdu, korkusuz, cüretkâr ve saldırgan bakışlarla etrafı süzdü. Pencerenin önündeki mavi lambalı masanın üstü defter, kâğıt ve kalemle doluydu; o masada çok çalışılmıştı. Bir defter açtı, incelemek, anlamak istedi, ama isimler ve hesaplarla uğraşacak halde değildi. Kapatıp uzaklaştı. Yazı masasının arkasında yüksekçe, hafif ve şık iki kitaplık vardı. Tam yaklaşıyordu ki duvardaki resme gözü takıldı. Vay... Rezil... Güzel... Çok güzel... Yaklaştı, tam karşısında durdu ve gözünü kırpmadan seyretti. Verniklenmiş meşe ağacından, epey büyük bir çerçeveydi. Nenette en canlı, en müstesna tebessümüyle ne kadar güzel bakıyordu. Çok başarılı bir yağlıboyaydı. Belli ki fotoğrafından hareketle, akademik bir mükemmellikle yapılmıştı. Çıplak omuzları kadifeyle sarmalanmış Nenette bakışlarına derinlik katmak için başını hafifçe eğmişti. İki spot lambasının ortasında, saçları ressamın paletindeki altın sarısının tüm tonlarıyla dalgalanıyordu. Ermeni, resmin önünde sallanıp duruyordu. Birden uzaklaştı, oda daha çok aydınlansın diye perdeleri açtı. Resmi alıp götürmek istedi. Ama nasıl yapacaktı? Dışarı çıktığında dikkat çekmemesi için nerede saklamalıydı? Henüz bir karara varmadığı halde bir sandalyeye çıkıp çerçeveyi kancasından çıkardı. Ancak şaşkın, sersemlemiş bir halde hemen aşağı indi. Birden karşısına çıkan manzara karşısında aklını yitirmiş gibi bir yandan yağlıboya tabloyu sıkıca göğsüne bastırıyor, diğer yandan boynunu dikmiş şuursuzca bakıyordu. Resmi taşıyan kanca ağırlığından kurtulunca tok bir sesle kendini yukarı attı ve duvar yerinden oynadı. Kapalı haliyle asla dikkat çekmeyen, duvar kâğıdının aldatıcı çizgilerinin altına giz-

lenmiş küçük bir kapı açıldı. Pierre oraya doğru yaklaştı ve kulak kesildi. Ses gelmiyordu. Bu sefer cesaretini toplayıp kararını verdi, çerçeveyi yere bıraktı ve kapıya yöneldi. Gayet sade görünen kapıyı yukarıdaki kanca tutuyor, kanca serbest kalınca altındaki zemberek kapının itilmesini mümkün kılıyordu. İtip ardına kadar açtı. Büyük ve derince bir oyuk vardı, içindeki raflar kutularla doluydu. Pierre uzun bir süre kullandığı mavi Guillemot kutularını tanıdı. Fakat kendisinin ve her fotoğrafçının yapmayı alışkanlık edindiği numaralandırma işinin bu kutulara uygulanmadığını görünce hayret etti. Ona varmayan küçük numaraların önünde birer harf vardı sadece. Rastgele bir kutu aldı, pencereye yaklaştı, çalışma masasının üstüne koydu ve açtı.

Gözünün önünde havaya kaldırdığı cam negatif parmaklarının arasında titremeye başlayınca düşmesin diye elini indirdi. Keşfi karşısında parlayan gözleriyle önündekine, bilinmeze, ama bu defa gerçekten bilinmeze bakmaya devam ediyordu. Şaşkınlığını üstünden hemen attı. Birden her şeyi anlamıştı. Negatifi kaldırıp tekrar baktı. Bir kadın ve bir erkek, çırlıçıplak, insansı, daha doğrusu hayvansı bir haldeydiler. Cam negatiflerle çalışmaya aşına birinin el çabukluğuyla kutuları avcuna boca etti. Hepsine hızlı hızlı bakmaya başladı. Aynı alçak yatak önünde çekilmiş, aynı modellerin olduğu bir dizi fotoğrafı birbirinden ayıran sadece eşlerin değişen pozisyonlarıydı. Pierre hepsini bir kenara bırakıp oyuğa yöneldi. İkinci bir kutu aldı. Sonra bir üçüncüsünü ve bir dördüncüsünü... Karıştıracağını anladı. Kafasını toplamayı denedi. Önceden baktığı harfleri ayırt edebilmek için kutulara baktı ve onları bırakıp diğerleriyle ilgilenmeye başladı. Hayır, bildik

çıplaklıklar hemen hemen hiç yoktu. Onun yerine her türden cinsel ilişki biçimini ve pozisyonunu gösteren pozlar vardı. Hep bir çift vardı ama adam hemen yok olmuştu. Pierre iki kadına bakmaya devam edemedi. Sıra iki adama gelince tiksinti hissi ve öfkesi görülmemiş bir raddeye vardı. Negatiflerden birini kaldırıp mırıldandı: “*Troisième Empire, Troisième Empire*, işte senin Sedan’ın’ bu!” Heyecan, telaş ve sabırsızlıkla elleri titriyordu. Model sayısının üçe çıktığı geri kalan fotoğraflara bakacak zamanı yoktu. Bir de en alttakilere, sakalı ve başlığından din adamı olduğu anlaşılan bir erkekle, beyaz başlığı ve çıplak göğsündeki haçıyla rahibe kılığına sokulmuş bir kadının negatifine göz attı. Bir dizi fotoğraf daha, zincirlere vurulup işkence edilen, müthiş güzellikleriyle mağrur kadınların akla hayale sığmayan geçidi... Hemen, her şey raflara! Hayır, hiç değilse birini örnek olarak, kanıt olarak almalı. Bir tane aldıktan sonra basılmış kopyalar bulmak ümidiyle elini daha dibe soktu. Onlardan alıp götürmesi daha kolay olacaktı. Eli bir kutuya çarptı. Tozla kaplı numarasız bir kutu. Açtı ve çok eski negatifler olduğunu gördü. Biraz sararmışlardı, yalnız bir kız görünüyordu. Ayak sesleri... Pierre kutuyu kapatamadı, eli ayağına dolandı ve telaşla daha çok gürültü çıkardı, ne yapacağını şaşırdı. Birden kendini toparladı ve ayağa fırladı. Thérèse gelmiş ve eli kapının tokmağında öylece kalakalmış, gözlerini inanılmaz derecede kocaman açmış bakıyordu. Thérèse o an bir çift gözden ibaretti. Ne yapacaktı? Belli ki hiç beklemediği bu durum karşısında

* Pierre/Bedros, Sedan Savaşı’na gönderme yaparak, “İşte senin yenilgin!” demek istiyor. Sedan Savaşı 1870’te Prusya ile Fransa arasında yapılmış, Üçüncü Napolyon binlerce askeriyle birlikte esir düşerek büyük bir yenilgi yaşamıştı.

nasıl davranacağını bilmiyordu; akli karımıştı, açık kalan ağzından tek kelime çıkmıyordu. Acaba odadan hızla çıkıp kapıyı üstüne mi kilitleyecekti? Üstüne mi atılacaktı? Pierre gülümseyebilmek için epey çaba sarf etti ve elinden geldigince neşeli bir tonla, her şey normalmiş gibi:

“Bu ne şaşkınlık Thérèse? Neden korktun ki? Endişelenme, ben yabancı değilim, beraber çalışıyoruz. Yoksa gizli oyunu böyle kolay bulabilir miydim? Biraz daha beklemek isterdim ama Mösyö Lescure herhalde gecikecek...”

Konuşurken bir yandan da küçük kapıyı örttü, Jeanne’in resmini yerine astı ve aldığı cam negatifi cebine koydu. O an, tozlu kutudan bir başka sararmış camın dışarıda kaldığını gördü. Tekrar kapıyı açmakla uğraşmamak için onu da cebine koydu. Hareketleri ve ses tonu rahat olmadığını açık ediyor, Thérèse de hiç ikna olmuşa benzemiyordu. Ona geçit vermemek için kapının önünde taş kesmişti adeta. Pierre konuştu:

“Zaten aradığımı da bulamadım. İyisi mi ben Jeanne’ı arayayım. Böylece sen de rahatlar ve endişelerinden kurtulursun. Jeanne stüdyoda demiştin, değil mi?”

Kumarı tuttu. Hızlı adımlarla salona geçtiler, Pierre telefona sarıldı. Artık burada her şey belli olacaktı. Gafil avlanmamak için, kapının önünde aynı kararsız ve endişeli ifadeyle hareketsiz duran hizmetçi kadından gözlerini ayırmıyordu.

“Alo, alo... Jeanne. Benim, Pierre. Şimdi Lescure’ün evinden çıktım ve seni de şunu söylemek için arıyorum. Tarif ettiğin gibi gizli oyunu kolayca buldum ve birkaç negatif aldım. Sus ve beni dinle! Negatifler şu an cebimde ve şimdi otelime dönüyorum. Eğer yarım saat içinde gelmezsen doğruca karakola gideceğim. Sus diyorum! Deli olan

ben değilim. Şu an çok kararlıyım, her şeyi göze aldım. Son kez söylüyorum: Eğer yarım saat sonra odamda olmazsan onu ihbar edeceğim.”

Bu sırada kapı çaldı ve Thérèse bir çılgın gibi dışarı atıldı. Eşikte, boğuk bir sesle, süratle ve art arda sarf edilen cümleler. Pierre ahizeyi yerine koyarken Lescure içeri girdi. Yıldırım hızıyla bir odaya girip gözden kayboldu, fakat aynı hızla yazı odasından çıktı ve sinirlerine hâkim olma çabasını belli eden küçük temkinli adımlarla Pierre'in etrafında dönmeye başladı. Soğukkanlılığını korumak adına müthiş bir çaba harcıyordu, belki gittikçe başarılı da olacaktı ama yüzünün rengi ve gözlerindeki parıltı her şeyi açık ediyordu. Boynunu dikleştirip kravatını birkaç kez düzeltti, ceketinin düğmelerini ilikleyip açtı, parmakları sürekli hareket halindeydi. Aynı cümlecığı iki kez tekrarladı: “Eee, ne...?” Genç, ellerini hafifçe açtı, başını biraz yana yatırdı, alaycı tebessümüne kusursuz bir kaş hareketi ekledi. Lescure ancak o zaman anladı ve şapkasını çıkarıp bastonuyla birlikte masanın üstüne koydu. Pierre sırtını şömineye dayayıp adamın kendine özgü hareketlerini taklit etmeye ve eline aldığı bastonla oynamaya başladı. Küstah, aşağılayıcı ve meydan okuyan duruşuna yüzündeki muzaffer ve alaycı ifade eşlik ediyordu. Tümüyle karanlığa hapsolmuş, bu beklenmedik durum karşısında endişeye kapılmış, nereden başlaması, nasıl davranması, genç adama nasıl yaklaşması gerektiğini kestiremeyen adamcık için bir kurtuluş olacağını bildiğinden tek kelime etmiyor, susuyordu. Çıkmaza girmiş adamın aklını umarsızca yerden yere vuran, yüzündeki çizgileri istediği gibi çekiştiren, gözlerini küçülten, büyüten, bakışlarını döndüren fırtınanın tadını uzun uzun çıkardıktan sonra, dizginlemeye çalıştığı

öfkesiyle ağzından çıkan sözlere süslü bir nezaket havası vererek söyleyeceğini üstüne basa basa söyledi:

“Muhterem beyefendi, size en derin, en derin ve samimi hürmetlerimi sunuyorum... Lütfen kabul buyurun, yüceler yücesi ve masumlar masumu bay pezevenk!”

Birden sesinin tonunu değiştirdi, yüksek sesle:

“Öncelikle benden özür dilemeni istiyorum! Şimdi, derhal. Geçen gece yaptıkların için benden özür dile!”

Lescure kendine geldi. Cevap vermek için hiç acele etmedi. Uzunca bir sürenin geçmesine izin verdi. Sonra, dudaklarının kenarında hafif bir gülümseme görünür gibi oldu, çenesini gerdi ve uzlaşmacı ama aynı zamanda hükmedici bir tonda:

“Ne oldu ki? Eğer yetişkin bir adam olsaydın, tek bir sözle affedilecek suçların suç sayılmayacağını bilirdin.”

“Sahi mi?” Pierre bir adım öne atıldı, bastonu havaya kaldırırken dudakları tüm gücüyle öfkesini ısırdı. Sonra, birdenbire arızalanan bir film şeridi gibi hareketsiz kalmakaldı, yüzünün nasıl bir ifade aldığından bihaberdi. Gözlerini kıstı, dudaklarının ucunda muzaffer bir gülümsemeyi andıran bir alay ifadesi belirdi, yüksekte tuttuğu bastonu parmaklarının arasında oynattı:

“Nasihatınız için teşekkür ederim. Evet, affetmemeliyim. Böylelikle düşüncelerimi eyleme dökerken kendimi çok daha özgür hissedebileceğim!”

Fakat porno yazarı kapıya ondan önce yetişti.

“Nereye Pierre? Nereye gidiyorsun? Hele bir dur. Ne var? Ne oldu sana? Birbirimizi anlamaya çalışalım. Neden bu kadar sinirlendin? Sen çocukmuşsun hâlâ, ben seni olgun biri sanıyordum. Otur da bir konuşalım...”

“Benim konuşacak bir şeyim yok.”

“Ama benim var. Buradan böyle bana kızgın ayrılmanı istemiyorum. Bir yol bulmamız gerek. Sana karşı hep cana yakın davrandım. Çok iyi biliyorsun, cana yakın olmaktan da öte bir şeydi benimki. Jeanne da şahit... Konuşmamız gerek.”

“Kısa kes!”

“Yani, evet, geçen akşamki olay büyük bir talihsizlikti ama tek suçlu ben değildim. Senin de sorumluluğun var ama ben o kötü hatıranın aklından silinmesi ve telafisi için elimden ne geliyorsa yapacağım. Beni bağışlamayı istiyorum. Ben senden büyüğüm, bak... O koşullarda, kim bilir hangi kafayla... Zira ortamın ve tanıdıkların varlığı...”

Pierre sözünü kesti, sesi kuru ve sertti:

“Seni bağışlamamı mı istiyorsun? Peki, bağışladım.”

Ardından ekledi:

“Şimdi izin ver de gideyim.”

Lescure bir an tereddüt etti ama sonra daha şiddetli, daha hızlı devam etti:

“Hayır Pierre, hayır! Bana doğruyu söylemiyorsun. Şu an samimi olmadığın gözlerinden belli. Ben seni böyle tanımadım. Eğer kalpten konuşsaydın, ispatlamakta tereddüt etmezdin.”

“Ne ispatı?”

“Bana karşı artık bir şeyin olmadığını, dost olarak kalmamızı istediğini... Bana bunu ispatla...” –Sesini alçalttı– “İçeriden aldığın negatifleri geri ver.”

Pierre bir adım geriledi, eşi görülmemiş bir kahkaha patlattı. İçi boş bir tenekenin mermer basamaklardan inmesi gibi gürültülü ve yapmacık bir kahkaha.

“Ha, ha, ha...! *Rrrigole Brrigadier! Rrrigole Brrigadier...*”

Eli hep cebinde devam etti:

“İğrenç mahluk, birkaç süslü lafına kanacak kadar aptal mı sandın beni! Size karşı elim nihayet güçlüyken, sizi avcumun içine almışken, kaderiniz tamamen benim irade-me ve keyfime bağlıyken böyle kolayca vazgeçecek kadar çocuk muyum ben!”

“Ne yapacaksın?”

“Ne mi yapacağım? Ah, meraklanma, ne yapacağımı ilk sen duyacaksın. Gerekli tüm formalitelerden ilk önce seni haberdar edecekler.”

“Beni ihbar mı edeceksin?”

“Senin gibi rezil, pislik, ahlak nedir bilmez birini koru-mamı mı bekliyordun, ha! Numara yapma, ahlak kelime-sinin senin için önemsiz olduğunu biliyorum, ama benim için önemli. Tüm zenginliğini ve itibarını başkalarının se-faletini, zaaflarını ve aczini sömürerek istifledin, insanların beyinlerini ve bedenlerini parçalayıp un ufak ettin. Bun-dan daha büyük günah var mı? Yıllar boyunca o dehşet ve-rici fotoğraflarını zehir niyetine dünyaya saçtın. *Sadique!*”*

Porno yazarı ders anlatır gibi tane tane cevapladı:

“Ahlaksızlık bulaşmaz. Bir duygudur o, zayıflayabilir ya da şiddetlenebilir ama asla doğmaz veya asla ölmez. Tıpkı Tanrı’ya olan inancımız gibi.”

“Ne yazık ki söylediklerinin derin manasını kavrayama-yacak kadar doğulu ve bir o kadar da Ermeni’yim. Sana bunları soydaşlarına anlatma fırsatı tanıyacağım. Bakalım polis de seninle hemfikir olacak mı? Al da o...”

“Ne? Ne? Demek mesele ciddi. Beni ihbar edecek mi-sin? Beni ihbar mı edecesin! Ben sana ne yaptım ki alçak! Ne yaptım sana? Böyle sudan bir sebeple evimi başıma mı yıkacaksın! Nasıl bir halta kalkıştığını anlamıyor musun?

* Fr. Sadist.

Mahvolacağım, biteceğim, hiçbir şeyim kalmayacak, hapislerde öleceğim, negatiflerimi alacaklar... Negatiflerimi... Paris'teki en muazzam koleksiyon... Bundan iyisi yok... Söylesene ben sana ne yaptım? Ne yaptım alçak!"

Bu defa var gücü ve iki eliyle genç adamın yakasına yapıştı, artık kendinde değildi. Yaşlı uzuvları o sıradışı çabanın ve sinirin etkisiyle titriyordu. Alt dudağı da sarkmış titriyordu, tıpkı gözleri gibi ıslaktı. Yüzü tuhaf bir renk almıştı ve başındaki kırk yedi saç telinden bazıları ayağa kalkmış etrafı seyrediyordu. Pierre artık bir şey söylemiyordu, bakışlarını Lescure'ün kapı eşiğine koyduğu ayağına dikmişti.

Troisième Empire'in gözleri bir mucizeye tanık olmuş gibi parıldadı, aynı titrek hareketlerle cebinden bir şey çıkardı. Pierre çek defterini hemen tanıdı ve onu adamın elinden kaptığı gibi odanın bir köşesine fırlattı. Birdenbire içinde derin ve devasa bir dalga gibi hiddetli bir güç yükseldi, ani ve şiddetli bir hareketle adamın üstüne atladı. Onun başını güçlü ellerinin arasına aldı, kulaklarının altındaki hassas noktaya başparmaklarının tüm gücüyle bastırmaya başladı. Lescure yaralı hayvanlar gibi haykırdı, kollarının bağı çözüldü ve bir sandalyeyi devirdi, duvarın önüne bir çuval gibi düşüverdi. Pierre yaptığına anında pişman oldu. Tüm öfkesine, çıkıp gitme isteğine rağmen adamın o acınası hali hemen kaçmasına engel oldu. Kaldı, aynı anda kapı birdenbire açıldı ve korkmuş, titrek Thérèse yine göründü. Hiç ayak sesi duyulmamıştı, bu da kapının arkasında olduğu ve her şeyi dinlediği anlamına geliyordu.

"Kaybol!" diye bağırdı Lescure, "Sen mutfağına dön, bunak cadı!"

Kapı tekrar kapandı ve hizmetçinin terlikleri salondan kaçtı. Fransız ayağa kalktı. O kravatını ve saçlarını

düzeltilirken Ermeni güçten düştü. Düşünceден duyguya kaymıştı. Ona ıstırap veren konuya gelme arzusuna daha fazla karşı koyamadı. Hayal gücünün perdesi yüreğinden sökülen filmle baştan başa kaplandı ve hızlıca, çok hızlıca, gülümseyen, gülümsemeyen, kayıtsız, reddeden, ama özellikle reddeden Nenette'ler, Nenette başları geçti gözlerinin önünden. Lescure'e biraz yaklaştı, tuhaf bir sesle:

“Jeanne'ı elimden neden aldın? Söyle, neden aldın!”

Oyun hâlâ kaybedilmemişti ve olası bir kurtuluş ümidi porno yazarının göğsünü şişirmişti. Maskesini tekrar takıp yüzüne o küstah ve alçak adam ifadesini verdi, yediği darbenin altında alaycı ifadesi şimdi büsbütün dayanılmazdı. Başını çevirmeye bile tenezzül etmeden yan yan bakarak karşılık verdi:

“Elinde tutmasını bilecektin.”

“Yalancı! Suç bende değil! Kendimi suçlamam için bir sebep yok. Onu kendime neyle bağlayacağımı biliyordum ama bende yoktu, param yok benim! Sadece o yoktu ve doğal olarak her şey yok oldu. Tüm kadınlarınızın satın alınabileceğini bilsem de, senin yaptığın gibi iğrenç kanunsuz işlere başvurmak aklımın ucundan bile geçmedi... Evet ya, onlar satılık olmasalar bile satın alınabilirler.”

“Jeannette'i ne kadar az tanımışsın... Diğerleri belki, ama o...”

“Nasıl, nasıl? Birazdan gelecek ve gerçek ortaya çıkacak, bakalım hangimiz haklıyız! Onu aradım, niyetimi anlattım ve tehdit ettim. Karakola gitmemi hiçbir şeyin engelleyemeyeceğini gayet iyi biliyor. Sen de kalkmış, onun sadece yüreğinin sesini dinleyen bir kız olduğunu söylüyorsun. Senin de bildiğin üzere onunla aramızda artık hiçbir şey yok, Nenette artık beni hiç sevmiyor. Madem bundan

geri adım atması, benimle birlikte olması mümkün değil, demek oluyor ki ben artık özgürüm, aklıma eseni yapabilirim! Hayır, kapat çeneni. Burada bu kadar zaman kaybettiğim yeter! Randevum olduğunu biliyorsun, gitmem gerek.”

“İyi, peki git, ama negatifleri geri ver. Artık onlara ihtiyacın yok. Madem artık birbirimizi anladık, madem ne istediğini anladım, artık mesele çözülmüş sayılır.”

“Yani?”

“Yani, artık... Her şey daha açık. Her şartta, en az birkaç güne ihtiyacımız var. Önce benim Jeannette’i görmem, onunla konuşmam ve ne düşündüğünü anlamam gerek.”

“Bir yandan da her şeyi ortadan kaldırıp pençelerimden kurtulacaksın değil mi sürüngen! Bugün, duyuyor musun, her şey bugün çözüme kavuşmalı, o buraya gelmeli...”

“Sabret biraz, gelir, mutlaka gelir.”

“Mutlaka mı?”

“Eeeh!” diye bağırdı Lescure, yüreği daralmıştı, maskesi tekrar düştü. “Ne yaparsanız yapın, bana ne... Yeter ki beni rahat bırakın! Rahat bırakın beni... Hayır, hayır, bekleyin. Bir gün, hiç değilse bir gün ver bana...”

İkisi de kulak kesildi, kapının önünde donup kaldılar. Sinirli bir parmak sokak kapısının ziline aralıksız basıyordu. Hizmetçi kapıyı açtığı an o sinirli parmağı sesinden tanıdı. Nenette’ti. Pierre parmağını dudağına götürüp “Sessiz ol, ben diğer taraftan çıkıyorum!” dedi ve sağdaki yatak odasına açılan, önünde yeşil bir perdenin asılı olduğu kapıdan içeri girdi. Bir süre durup bekledi. Kapının açılışını ve topuk seslerini duydu. Susuyorlardı. Nihayet Lescure’ün yalvarışı duyuldu: “Jeannette, Jeannette... Kurtar beni.” “Dokunma, sakın dokunma!” dedi Nenette. Genç adam

parmak uçlarına basarak yatak odasını geçti ve diğer taraftan salona girdi, olanca dikkatiyle çıkış kapısını açarken Nenette'in bağırdığını duydu:

“Çabuk! Thérèse! Lacivert tayyörüm, yeni ayakkabılarım, öbür şapkam, çabuk ol, çabuk!”

* * *

Vur Kafkas, vur, ben bilsem de, sen vur Kafkas, ben bilsem de, sen vur Kafkas... Döndü, döndü, döndü... Dakikalar, bacaların üstünde duran itfaiye erleri gibi yerinde saydı... Ah olsaydım, o tek bir şey, ta- ta- ta- ta- olsaydım, olsaydım, beklentim ve ümidimle o gece, beklentim ve ümidimle... ve ümidimle...” Ve döndü, döndü. Masanın etrafında adımlarını ne kadar hızlandırdıysa saatin kolları onu o kadar yavaşlattı. Alman çalar saatlerinin hepsi ters orantı yasasını bilir.

Nihayet yenik düştü, oturdu. Sandalye bir köşeye devrilmişti, yatağına ilerleyecek sabrı yoktu. İşte bu yüzden yere oturdu Pierre, neredeyse düştü. Ellerini, katladığı bacaklarının etrafından doladı ve bu sefer gerçek bir çaba göstererek düşüncelerini toparlamaya başladı. Önce saate bakmak gerekiyordu. Masadaki saat dördü gösteriyordu, bir saat ileri aldığına göre demek üçtü. Öyleyse... Öyleyse tanıdığı süre dolmuştu ve Nenette yoktu... Gelmediğine göre şu an burada değil. “Demek gelmedin, öyle mi? Gelmiyor musun! Gelmiyor musun...!” Ama madem öyle, neden yeni giysilerini istedi? Özellikle lacivert tayyörünü? Lacivert tayyörü, en sevdiği... Kadınların yavaş hazırlan-

* Şair Siamanto'nun (Adom Yarcanyan, 1878-1915) “Govgas” (Kafkas) adlı şiirine gönderme.

** Şair Misak Medzarents'in (1886-1908) “Hüğü” (Kulübe) adlı şiirine gönderme.

dığı bir gerçek. Artık kesin bilgi halini almış bir şey bu... Fakat Talbot aşağıda, kapının önündeydi... Saati tam bir saat ileri almıştım, öyle değil mi?... Gelmedin demek! Gelmedin demek!”

Düşünceleri bir hortum gibi beyninin içinde dönüp dolaşıyordu. Oyunun parmakları arasından kayıp gittiğini hissetti ve sabırsızlığı yerini kedere bıraktı.

İçini kor gibi dağlayan bir acı, kararsızlığın verdiği dalgınlık ve birkaç saatlik şiddetli heyecan onu tahsil edilmeyecek bir senet gibi buruşturup bir köşeye attı. Zaferinden emindi, Lescure ve Jeanne’ın tehdide boyun eğeceklerinden hiç şüphesi yoktu. İhbar etmeyi gerçekten düşünmemiş, polise gitmeyi bir an bile aklından geçirmemişti. İhbar etmek mi? Düşüncesiz bir hareketin ne sonuçlar doğuracağını gayet iyi biliyordu. Anında mahvolacaklardı, doğru, ama kendisi ne kazanacaktı? Nenette’i sonsuza dek kaybedecekti, sonsuza dek... Ya sonrasındaki vicdan azabı? Ve sadece bugün harekete geçebilirdi, yarın her şey için çok geç olacaktı. Ah, keşke düşünmek için biraz zamanı olsa, sakın kafayla her şeyin üstünden geçse...

Ama neden, neden gelmedi? Demek Lescure sandığı kadar zayıf ve korkak biri değildi. Son anda ters bir hamle yapabildi ve tehdidi umursamadı, eğilip bükülmedi, teslim bayrağı çekmedi. İzin vermedi... Peki öyleyse neye güvendi? Neden onu harekete geçmeye zorluyorlar? Neden felaketi kaçınılmaz hale getiriyorlar? Biraz zayıflık, biraz yalvarıp yakarma yetecekti halbuki...

Merdivenlerde ayak seslerini duyduğu an ayağa fırlayıp kapıyı açtı. Otelin hizmetlisi süpürgelerini ve toz bezlerini yüklenmiş yukarı çıkıyordu. Pierre’in hali onu durdurdu.

“Siz hâlâ burada mısınız?” dedi adam hayretler içinde,

“Kız arkadaşınız sizi aşağıda bekliyor. Hem de epey oldu... Arabasıyla geldi, anahtarın yerinde olmadığını gördü ve tekrar gidip arabasında beklemeye başladı. Randevulaştığınızı, haberdar olduğunuzu...”

Pierre son sözleri duymadı. Odaya dönünce iyice sersemledi. Demek düşündüğü gibi olmamıştı. Nenette gelmişti ama söylediği saatte polise gidip gitmeyeceğini görmek için onu denemişti. Eğer gitmezse... Demek yukarı çıkmadan, ona haber vermeden, teslim olmadan gönül rahatlığıyla ayrılacaktı... Dizginlenemez bir öfkenin girdabında savrulup duruyordu. O yukarı çıkana kadar biraz daha mı beklese? Ya oralı olmayıp giderse? Ya çoktan gitmişse? Son kararı, şapkasını kapığı gibi merdivenlere atılmak oldu.

O tarafa bakmamasına rağmen vişne rengi Talbot'yu gördü, kendisine seslenen Nenette'i duydu, ama tamamen kayıtsız, başı önde, hızlıca, çok hızlıca yürümeye başladı.

Arabanın kapısı kuru bir gürültüyle açıldı ve Nenette yolun ortasına atlayıp onu birkaç adım sonra durdurdu. Bir an bile fırsat vermeden, kelimeleri birbiri ardına mütahiş bir hızla sıralamaya başladı... Anlaması için manasını kavramasına gerek olmayan heceler, ünlemler, sözler... Kederi içinde bir şey yapmaktan, cevap vermekten veya onu susturmaktan âcizdi. Şimdi gerçekten amacına ulaşmak, bu engeli bir kenara atıp devam etmek istiyordu. Yolunun kapatılması onu harekete geçmeye daha çok zorluyor, ona biraz daha güç veriyor ve öfkesini sevgilisini hor görecektik kadar körüklüyordu. Kollarına yapışan kadın eldivenlerinden nihayet kurtulup tabana kuvvet koşmaya hazırlanıyordu ki bir söz onu durdurdu. Nenette çocuğa yapıştığından beri ellerini onun vücudunda gezdirmiş, kıyafetinin üstünden tüm ceplerini yoklamıştı.

“Filmler üzerinde değil! Almamışsın! Ah, emindim... Senin öyle bir şey yapamayacağına, böyle bir kötölükte bulunamayacağına emindim... Pierrot? Değil mi Pierrot... Söyle, kızgınlığın geçti mi, bana karşı bir kırgınlığın yok artık değil mi... Söyle de içim rahat gideyim... Evet mi? Evet mi? Gideyim mi...”

“Ne? Ne? Hâlâ şaka mı sanıyorsun? Hâlâ inanmıyor musun? Üstelik, beni bu kaldırımında bir daha terk edip hemen gitmek mi istiyorsun... Fakat! Ben sana eziyet çek-tirmeye, canını yakmaya, seni mahvetmeye yemin ettim. Sakın sana olan saygım veya sevgim engel oldu sanma. Sa-dece unuttum... Bekle, bir dakikalık iş, sadece unuttum...”

Ve koşarak otele geri döndü.

Yatağının altına saklı filmi alıp ayağa kalktığında Ne-nette arkasından yetişmişti bile. İçeri girdi, odanın kapısını kapadı, kilitledi ve anahtarı aldı. İkisi yüz yüze, hareketsiz kaldılar. Bu tırmanış kadın için çok hızlı olmuştu, kızarmıştı, göğsü şiddetle inip kalkıyordu. Şapkasını başından almaya hazırlandı, ama kaldırdığı eli birden indi ve göğ-sünün yanında asılı kaldı. Başını dikti, kocaman açılmış gözlerinin en dolu bakışlarını odanın bir ucundan diğerine genişçe, uzun uzun, ağır ağır gezdirdi; yataktan duvarlara, uzun uzun, ağır ağır. Çevresini en baştan keşfeden, sıcak-lığı içinde günler, günler geçirdiği eşyaları görüp bir daki-kalığına da olsa heyecanlanır gibi olan o gözlerdeki bakışın ne söylediğini anladığında Pierre bir hareket yaptı...

Bir an.

Genç kadın yavaşça birkaç adım ilerledi ve çıplak duva-ra bakarak konuştu:

“Fotoğraflarım nerede?”

Nenette’in onca güçlkle tasarladığı sahne, genç adam

küfreder gibi bağırdığında, günbatımlarına has manasını bir anda yitirdi:

“Artist!”

Sonra Pierre şapkasını kaşlarının üstüne çekti, negatifi bir kâğıt parçasına sarıp cebine yerleştirdi ve kadına yaklaştı:

“Hemen ver şu anahtarı!”

“Asla!”

“İstersem alacağımı biliyorsun, ver şunu!”

“Asla!”

“Asla mı! Asla mı! Beni kendi odama hapsedmek mi istiyorsun? Beni susturmak için bulduğun tek yol bu mu? Beni mecbur etme, senden daha güçlü olduğumu biliyorsun. Ver!”

“Asla, deneme!”

“Denemeyeyim öyle mi? Üzerine atlamayı denemeyeyim öyle mi... Ben? Peki, harika... Bak bakalım otelin sahibini yukarı çağırıyor muyum, çağırıyor muyum?”

“Hayır Pierre, bırakmam... Bırakmam!”

“Benim Ermeni olduğumu unutma. İnatçı olduğumu bilirsin ama bizim ne kadar kindar, affetmez olduğumuzu bilmiyorsun. Gideceğim dedim mi giderim.”

Fakat pencereyi açamadı. Nenette var gücüyle ona sarıldı ve gerçek bir felaketle karşı karşıya olduğunu nihayet idrak edip alttan almaya, sesinin vurgusunu değiştirmeye ve bedenini oğlaninkine iyice yapıştırmaya başladı.

“Heyecanlanıyorsun demek! Heyecanlanıyorsun, öyle mi... Sonunda. Beni kaba kuvvetle değil zayıflıkla alt edebileceğini düşünemedin mi aptal kız? Ben terk edilmişliğin ve yenilginin acısını taşıyorum, ancak alttan almanla, kadınsı şefkatinle ve kırılganlığınla geri adım atabilirdim, sen

kalkmış bana kafa tutuyorsun. Gelip hemen pes etmek, zayıflığını kabul etmek yerine benim acıma her şeyinle kayıtsız kalıp aşağıda bekliyor, hâlâ beni denemek istiyorsun! Yukarı çıkmak zorunda kalınca da dudaklarından ancak emir cümlesi mi dökülüyor? Hâlâ kafa mı tutuyorsun! Ama artık bil ki çok geç. Artık bana hiçbir şey engel olamaz, hiçbir şey...”

“Hayır canım Pierrot, hayır, yapmayacaksın, beni seviyorsan eğer...”

“Seni seviyorsam mı... Ah, uzak olsun benden, uzak! Söyle hadi, sevgimin bir değeri olmadığını bana sen öğretmedin mi? Sen beni sevmiyorsun ve hiçbir zaman da sevmedin. Sadece anlık heveslerini, arzularını tatmin etmek için yattın benimle. Benimle oynadın. Evet, sadece arzuların için beni cıtır cıtır...”

“Sakın Pierre, sakın! Yalan söylüyorsun! Benim seni dürüstçe sevdiğimi ve daima da öyle seveceğimi biliyorsun.”

“Öyleyse daha iyi. Şu an güç elimdeyken rakibimi parçalamam, un ufak etmem, onu ortadan kaldırmam gerek! ‘Tükürük kabı’ sonsuza dek yok olmalı ve sen tamamen benim olmalısın.”

“Ona dokunmana izin vermem!”

“İzin vermez misin? Onu hâlâ savunuyor ve benden de böyle bir utanmazlığı, iğrençliği savunmamı mı istiyorsun? Ah, eğer sen benim sevdiğim Nenette olsaydın o resimler karşısında dehşete düşerdin. Onlar sana ancak nefret ve tiksinti verebilirdi, tükürüp çıglık çığlığa kaçırdın yanından. Bunun yerine kalkıp bir de onu savunuyor musun! O tüm zenginliğini ve itibarını başkalarının sefaletini, zaafalarını ve aczini sömürerek istiflemiş, insanların beyinlerini

ve bedenlerini parçalayıp un ufak etmiş biri... Yıllar, yıllar boyunca, o dehşet verici kâğıt parçalarını zehir niyetine dünyaya saçtı, bundan daha büyük günah var mı!”

Nenette ezberden okur gibi konuştu:

“Ahlaksızlık bulaşmaz. Bir duygudur o, zayıflayabilir ya da şiddetlenebilir ama asla doğmaz veya asla ölmez. Tıpkı Tanrı’ya olan inancımız gibi.”

“Ne! Sen de mi...? Kelimesi kelimesine onun sözleri...? Sen de mi? Tamam, böylesi daha iyi. Bana uyar. Söylediğim şeylerin çoktandır farkında olduğun ve bunu onunla konuştuğun anlaşılıyor. Buraya geldiğinden beri sayıp döktüklerin arasında sana yararı olan tek söz bu oldu. O zaman onu neden savunuyorsun ha, neden...? Ah, bekle... Şimdi daha iyi anlıyorum... Sırlar açığa çıkıyor. Şimdi seni, ne için çalıştığını, onun suç ortağı olduğunu apaçık görüyorum...”

“Hayır, ben onun suç ortağı değilim.”

“Dur hele! Sen değil miydin Gevaert’e her defasında ihtiyacımızın iki katı kâğıt ve kartpostal sipariş eden ha, sen değil miydin! Hatta bir seferinde şaşırdım da, safça o kadarına ihtiyacımız olmadığını söyledim ve sen ‘Başka biri için!’ dedin. Kâğıt dolu o paketler aynı akşam ortadan kayboluyordu. Ah, böylece iskonto alıyordunuz. O hep karanlıkta kaldı, şüphe çekmedi ve yakalanmadı... Suç ortaklığı değil mi bu? Söyle, hangi sermayeyle açtın bu dükkânı, neyle geçindin...”

“Doğru değil, doğru değil...”

“...Ve şimdi ihbar edersem sen de Lescure’le birlikte tutuklanacaksın, sen de yargılanacaksın. Bu yüzden onu bu kadar koruyorsun, bu yüzden betin benzin atıyor ve titriyorsun... Ah, yaklaş, bir kereliğine aynaya, hiç değilse

kendi haline bak, aşağılık Nenette... Ben ki, ben ki... Kim bu büyüleyici güzellik karşısında şüphe duyabilirdi ki... Ben ki bu iğrenç...”

Ve birden sustu.

O kadar gerilmişti ki tek kelime daha edemedi ve ikisi öyle yüz yüze, suskun kaldılar. Aşağılayan, küfreden bakışları iğrenerek kadını süzüyor, onu tepeden tırnağa ölçüp biçiyor, göğüslerinde dolaşiyor, karnındaki sedef düğmede asılı kalıyordu. Sessizlik içinde geçen bu anların Nenette için daha ezici olduğunu hissetti ve uzun uzun konuştuğu için pişmanlık duyar gibi oldu, aşkın saf acısı düşüncelerini bir balon gibi şişirmişti. Bakışlarını dikmiş, ondan ayırmıyordu; ıslak gözleri tuhaf bir şekilde parlayan ama ışığı tükenmekte olan kadına yaklaşmak, onunla konuşmak, kokusunu içine çekmek istiyordu...

“Pierre, eğer bunu yapacak olursan senden nefret edeceğim, nefret! İnan bana sürekli lanet edeceğim sana.”

Çocuğun üzerine geldiğini görünce birkaç adım geriledi ve ellerini saklayarak sırtını kapıya verdi. Şapkasını başından atmıştı ve saçlarının altın demeti yine o günlerdeki gibi açılmıştı. Beynine hücum eden kan tüm boynuna, yaknaklarına, avurtlarına renk vermişti ve ceketinin çözölmüş düğmeleri altında göğsü inip kalkıyordu. Pierre bakmadı, bakmak istemedi ve tek kelime etmeden onu kollarından tuttu, bileğini bulup çekti...

Bir duvar yıkıldı, bir perde yukarıdan aşağı gürültüyle yırtıldı adeta. Nenette Pierre'in boynuna atıldı ve bu kez yüksek, çok yüksek sesle, bir çocuk, cezalı bir küçük kız çocuğu gibi yalvarıp yakarmaya başladı. Artık kibirden, yapmacık tavırlardan eser yoktu. Pierre'e karşı o ana kadar koruduğu üstünlüğünü bir kenara atmıştı. Kelime sağana-

ğını hiç kesmeden ve sırasını hiç sektirmeden, kollarının ve ellerinin tükenen gücüyle çocuğu geri itmeye çalışıyordu.

“Biliyorum, sana layık olamadığımı biliyorum. Seni incittim, üzdüm, bana istediğini yap ama benimle birlikte bir başkasına da zarar vereceğini unutma. Bunu istemem, istemem... Ben çok çile çektim, talihsiz bir çocukluğun bedelinin ne olduğunu bilirim ve ona aynı talihsizliği yaşatmana izin vermeyeceğim... Günahsız o. Bibi için, bir tanecik yavrum için bunu yapmayacaksın.”

Pierre cümleyi yanlış anladı ve bir adım geri çekilip şaşkınlıkla kadının karnına baktı.

“Hayır, öyle değil... Oğlum kocaman bir çocuk oldu artık. Sekiz yaşına basacak... Senden gizledim. Söylemek istemedim. Senin yanında çok yaşlı kalacaktım. Beni daha az sevmenden korktum. Söyleyemedim... Ama artık anne olduğumu biliyorsun... Görsen ne kadar tatlı bir şey. O da kumral, tıpkı bana benziyor... Herkes bana benzetiyor.”

Pierre kıpırdamadan, gözleri pencereden dışarıda, uzakta, çok uzakta, sayamayacağı kadar çok kumral çocukta, kadını dinliyordu.

“Pierrot’m, benim küçük Pierrot’m, artık her şeyi unut, kendini daha fazla üzme! Gör bak, artık ne kadar mutlu olacağız. Eskisinden çok, daha çok...”

“Yalan!” diye bağırdı Pierre birden. “Bu çocuk hikâyesi baştan sona uydurma, yalan!”

“Yemin ederim ki değil, yemin ederim!” dedi Jeanne ve masanın üstünden çantasını alıp içinden bir resim çıkardı. Pierre uzattığı resme eliyle vurdu, onu yere fırlatıp bağırdı:

“Yavrun mu? Şuna piç desene! Bir piç! Söyle bakalım kimden? Lescure’den mi... Hayır mı... Hayır mı... O halde kimden? Söylesene!”

Nenette, "Neye yarar ki!" der gibi omzunu silkti.

"Yoksa kimden olduğunu bilmiyor musun? Sen de bilmiyorsun, öyle mi!"

Fakat sonra büyük aynada kendini gördü ve yüzünün aldığı ifadeden rahatsız, yapmacık bir sesle gülerek ekledi:

"Ne aptalım! Gören de ilk kez böyle bir hikâye duyuyorum sanacak. Tam bir Fransız işte, ne olacaktı ki! Ama... Ama bunu bizzat taşımak, o hayatı kendi sevdiğinde görmek..."

Gidip yatağın kenarına oturdu.

Uzun, uzun, uzun bir sessizlik.

Nenette ancak epey sonra, tiktakların sonsuz boşluğu sürerken fark etti onun kızgınlığının artık geçtiğini. Küçük ve sessiz adımlarla yaklaştı, Pierre'in yanı başında durdu, eğdiği başının üzerine elini götürdü, yavaşça parmaklarını saçlarına yaklaştırdı, fakat dokunmaya cesaret edemedi (tiktakların sonsuz boşluğu). Tekrar denedi, bu kez sadece ortaparmağıyla, yine başaramadı. O zaman, sessizce yatağa, onun yanına oturdu. Pierre'in sessizliği ve hiç kıpırdamadan durması kadını yavaş yavaş cesaretlendirdi, biraz daha yaklaştı, biraz daha, birazcık daha. Önce gencin omzundan bir tel saçı aldı, sonra ceketinin kumaşını parmaklarıyla usulca yokladı, küçük düğmeleriyle oynadı ve sonunda kolunu boynuna doladı. Pierre sessizliğini hep korumuştur, sanki içi boşalmış, hissizleşmişti. Yorgun ve bitikti, uzaklaştıracak bir hareket yapmasa da kadının parmaklarının tenine dokunması onu allak bullak ediyordu. Ah, ne çok isterdi tam da yüreğinin yetim kaldığı şu anda Nenette'i yanında, tam yanı başında olsun ve kendisi de başını onun göğsüne, boynuna gömüp sussun, sussun,

hiç konuşmasın. Öteki, çocuğun yalnızlığını hissedemedi. Hissedemedi ve onun etiyle oynamaya devam etti. Okşadı, sarıldı, sevdi, kokladı, gitgide daha fazla... Saatin kolları tekrar yavaşladı ve geçti, geçti, geçti... “Öyle değil mi Pierrot, beni tekrar seveceksin, değil mi? Eskisinden daha fazla seveceksin, öyle değil mi? Artık buraya düzenli olarak geleceğim. Göreceksin, artık bizi ayıramayacak. Nasıl çöktüğünü görmen gerek Pierrot, inan ki çöktü. Ama böyle daha iyi oldu. Yoksa ondan yakamı kurtaramayacaktım. Ah, sen bilmezsin onu, sen onun yılan yeşili gözlerini görmedin. Korkunç bir adam o, korkunç. Beni boyunduruğu altına aldı, elimi kolumu bağladı. Sen bilmezsin onu. Evet mi? Evet mi, Pierrot...? Söyle, kulak mememi emecek misin yine... Kulağıma üfleyecek misin... Söyle, ‘Nenette, Nenette *chérie*!’ de hadi.” Okşadı, sarıldı, sevdi, kokladı, gitgide daha fazla...

Pierre’in eti uyandı, kadına yapıştı. Başını onun göğsüne gömdü, başını onun boynuna gömdü ve sustu. Ve bıraktı, bıraktı, bıraktı. İnleyerek tutkunun koynuna gömüldü. Kolları, elleri, avuçları gene yetmedi ve dudaklarını doyumsuzca onun yüzünde, gözkapaklarında, yanaklarında, ağzında ve sonra çenesinin altında, kulaklarında, ensesinde gezdirdi. Kudurmuş gibi ısırmaya, emmeye ve öpmeye başladı. Hasretini dindirmiyor da sanki Nenette’ini hırpalıyor, cezalandırıyor, onu dövüyor gibiydi. Parmaklarıyla etini sıkıyor, acıtıyordu ve kadının kendini savunmaya çalışması onu daha da çıldırtıyordu. Sıcacık dudaklarını bir solukta içine çektikten sonra ona yapışıyor, nefesinin tükenmesini, tutsak bir kuş gibi kollarının arasında çırpınmasını, kanın yanaklarına hücum etmesini ve bir çığlğın gelip boğazını şişirmesini bekliyordu. Ah o koku, o koku...

Kudurmuş gibi öptü. Gözlerini sıkıca kapatmıştı, zaten yarı açık olduklarında da zar zor görüyordu. Bir anlığına durulduğunda yanağını Nenette'in yanağına dayıyordu ve ateşle birlikte inlemeler dalga dalga yükseliyordu.

Böyle bir sakinlik anında Pierre elini onun etinden çekti. Nenette kalktı, elbisesini sırtından attı. Hızla, ustaca bir hareketle attı. Ama Pierre gördü. Pierre bu defa gerçekten, açık gözlerle onun soyunuşunu, onun telaşını gördü. Elbisesinden sonra Nenette kombinezonunu da omuzlarından kaydırıp ve çıplak kaldı. Pembe ipek çorapları uzun çizgilerle parlarken baldırlarını büyüleyici bir şekilde kavırıyor, kadının sutyeni çıplaklığını daha da vurguluyordu.

Ve yatağa atladı.

Elleri tam çocuğun sırtında kenetleneneceği sırada Pierre dizleri üstünde doğruldu ve kendisine teslim olmuş o altın başı avuçları arasına aldı, kaldırıp yüzünün yakınına, çok yakınına yaklaştırdı, tüm gücüyle tükürdü ve işe yaramaz bir eşya gibi onu zalimce gerisingeri fırlattı.

.....

Üstünde gömleği vardı, yakasızdı. Pencereden dışarı kıpırdamadan bakıyordu. Pencereden dışarıda hiçbir şey görünmüyordu. Sol elini pantolonunun cebine gömmüş, bacaklarını zapt etmek istercesine parmaklarının tüm gücüyle bir şey sıkıyordu. Bacakları birbirine vuruyordu, çok gergindi. Sigaraları hızlı hızlı içiyor, parmaklarının arasından kırıyor ve her seferinde bir yenisini yakıyordu.

Bir hıçkırık başladı. Pencereden dışarıda hiçbir şey görünmüyordu. Hıçkırık şiddetlendi –hiçbir şey görünmüyordu– o hüngür hüngür ağladı –o tarafa bakmak istemiyordu– gitgide –acı acı– kendini kaybetti –acı acı– ama

burada neden hiçbir şey görünmüyordu? İç parçalayıcı, yürek burkan o ağlama sesi odayı kapladı ve genç, sırtını döndü. Cebindeki kibrit kutusunu sertçe sıkıyordu, gözlerini de masadaki kibrit kutusuna dikmişti. Gerçek, derin, dayanılmaz bir ağlama... Sinir krizi geçiren Nenette'in tüm bedeni sarsılıyordu. Yatağın en uç kısmına oturmuştu. Di-
bine. Çıplaktı, pembe kombinezonu dizlerinin üstündeydi. Gücü tükeniyor, sesi kesiliyor ve çığlıklar boğazında soluk-
suz kalıyordu. Nefes almakta zorlandı, zorlandı, sesi hırıltılı çıkmaya başladı. Pierre, bayılacak diye korktu. Yaklaştı, şaşkınlıkla uzaklaştı, tekrar yaklaştı, havluyu ıslatıp yüzüne su vurdu. Nafile, bayılacaktı. Şaşakaldı ama elindeki ko-
lonya şişesini hatırladı. Avcuna sıvıyı doldurdu ve kadının bileklerini, ardından da boynunu, alnını, şakaklarını ova-
lamaya başladı. Burnunun yanında hâlâ biraz tükürük kal-
dığını gördü. Dikkatlice ve hissettirmeden onu havluyla sildi ve kolonyayı içine çekmesi için avcuyla tekrar uzattı.

Nenette yavaş yavaş kendine geldi. Pierre yanına otur-
du ve onun vücudunu ovalamaya devam etti. Kadın göz-
lerini açabildiğinde Pierre'in şişeyi tutmakta olan sağ eli havada titriyordu, ifadesi ona aitmiş gibi değildi. Nenette hıçkırığıyla sarsılan omuzlarının üstünden, kaşlarını yu-
karı kaldırarak onun gözlerine uzun uzun baktı, en derin-
lere süzüldü ve bakışlarını dikip sadece "Sen?" diyebildi. Sonra çıplaklığından utanırcasına giyinmek istedi, fakat mecali yoktu. Pierre artık hıçkırmasın diye kadının başını göğsüne yasladı. O ise kesik hecelerle, "Sen? Sen? Benim Pierrot'm?" diye tekrarlamaya başladı. Titriyor, ürperiyor, adamı iyi görebilmek için sürekli yaşla dolan gözlerini sili-
yor ve bıkip usanmadan aynı sözleri tekrarlıyordu: "Benim Pierrot'm, benim... Pierrot'm."

“Ama neden, bütün bunlar neden oldu? Söyle, beni neden terk ettin, neden bana karşı dürüst davranmadın? Eğer beni gerçekten sevseydin bana her şeyi anlatır, aşkımın günün birinde böyle ölmemesi, böyle can vermemesi için hiçbir şeyi saklamazdın. Şuna bak, tüm bunlar yetmezmiş gibi bir çocuk, bir de başka adam çıktı ortaya! Konuş! Kimsin, nesen, nasıl bir hayatın vardı... Al, şimdi gözlerinin önünde şu lanet filmi kırıyım da bitsin gitsin!”

Pierre kadının tam karşısında duruyordu. Hafifçe öne eğilmişti, sol eli dizinde, negatifi tuttuğu eli havadaydı. Nette başını eğmişti, elleri dizlerinin arasındaydı, uzun süre sustu. Sonra, aynı kesik sözcüklerle, hıçkırarak, bir kâbus-taymış da olacıklara tümüyle kayıtsızmış gibi cevapladı.

“Je... je... je suis une pu... pille de la nation... pupille de la nation!”*

Havada asılı duran film Pierre’in parmaklarının arasından kaydı, düşüp parçalandı. Eli yüksekte öylece kaldı.

“Anne?... Baba?... Kim?... Yok... Annem beni bırakıp gitmiş. Adı bile kalmamış... Sonra çocukluk... Sonra ergenlik... Siyah önlük... *Pupille de la nation*... Savaştan önce daktiloydum. İşsiz kaldım... Etrafımda kimse yoktu, tek bir kişi bile... Çok iyi kalpliydim, çünkü çok güzel ve fakirdim... İşsiz kaldım... Ben de birçokları gibi kötü yola düşecektim mutlaka... Derken... Yağmurlu bir gecede Les-cure’e rastladım... Eminim ki o beni sevdi... Çılgınlar gibi sevdi... Terk edilme korkusu yaşamayacağımı anladım... Sığınacak yeni bir liman aramak ürkütüyordu beni hep... Onunla olma nedenim buydu... Sakatlığı yüzünden askerlik yapmadı. Seyyar fotoğrafçıydı. Orduevlerine ve kışla-

* Fr. “Ben... Ben... Kimsesiz bir çocuktum.” (*Pupille de la nation*: Fr. Devletin himayesindeki kimsesiz çocuk.)

lara giderdi, işleri iyiydi. Günün birinde... Günün birinde Johnny'nin* teki ondan çıplak kadın fotoğrafı istemiş. O da hazırladı... Böyle başladı... Çok kazandı... Sonraları fotoğrafçılıkla pek ilgilenmedi, makinesini sadece formalite icabı yanına alırdı. Zencilerle, Senegallilerle, vahşilerle çok fazla çalışmadık, fakat püriten İngilizler ve Amerikalılar... Ben ve Thérèse ona yardım ederdik... Fazlaca. Sonra ben payıma düşeni alıp ayrılmak istedim, çünkü resimlerin tarzını değiştirdi, grup halinde... Büyük olay çıktı. Lescure anlaşılmak istemiyordu, nedeni para değildi, beni kaybetme korkusuydu. Ben ayrılmak istiyordum, ayrılmak... Tehdit etti. İhbar edeceğini, beni mahvetmek için kendi başını da yakacağını söyledi. Devlete bulaşmak istemiyordum. *Pupille de la nation*. Ve kaçtım, hemşirelik yaptım. Bize yetimhanede öğretmişlerdi. İkinci Marne Muharebesi'nde** hastaneye dönüştürülmüş bir kilisede, bir yaralının yanında idim. Durumu ağırdı. Aynı gece yatağın boşaltılması gerekiyordu. Korkunç bir geceydi... Kilisenin büyük, renkli pencereleri patlamaların ateşiyle durmadan aydınlanıyordu. Nedensizce ağladım durdum... Birden ağır yaralının dirseği üstünde doğrulduğunu gördüm, gök mavisi kocaman gözleriyle bana bakıyordu. O günahsız, o saf gözleri sevdim. Ölmedi. Çok iyi bir insancıktı. Esirim, sadık köpeğim oldu. Onu tanıyorsun, Constant'dan bahsediyorum. Onu yanıma alıp Lescure'e götürdüm. Lescure tekrar karşı çıkınca Constant silahını çekti. Ah, *Brigadier*'min mavi gözlerini o an görmüş olsaydın onları hemen öpme-

* Fr. Argoda Amerikan askeri.

** Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarında (Temmuz-Ağustos 1918) gerçekleşen muharebe. Almanların Fransa'nın doğusuna yaptıkları hücum püskürtülmüş ve böylece Almanya'nın savaşı kaybetmesinin önü açılmıştı.

ye başlardın. Paramı alıp kendi işyerimi açtım. Lescure'le barıştık... Barıştık. Ona hâlâ çok ihtiyacım vardı. Sonra... Sonra..."

Nennette başını kaldırdı, alnı dik, gözleri uzaklarda. Bakışlarını oradan alıp Pierre'e doğrulttu. O ise bir sandalyeye yığılmış, düşünceleri iki elinin arasında büyümüştü.

"Ve sonra... Sonra... Benim Pierrot'm... Benim küçük Pierrot'm. Seni sakınamadım, sakınmayı bilemedim. Beni eskisi gibi sevmeyeceksin artık. Bugün kendimi senin kollarına bırakmamalıydım... Bırakmamalıydım. Sen hakkımda yanlış düşündün, beni yanlış anladın. Ama inan bana Pierrot'm, inan ki seni sevdim, gerçekten sevdim. Kötü bir kızım ben... Ama sen... Olgun biri beni anlayabilirdi. Ama sen beni affetmiyorsun... Affetmiyorsun. Söyle, artık beni istemiyor musun? İstemiyor musun? Bitti mi?"

Pierre hiçbir şey söylemedi. Oturduğu yerden kalkıp pencerenin önüne gitti, sırtını döndü ve oraya yaslandı. Nenette, yenilmiş ve darmadağın bir halde yavaş yavaş giyinmeye başladı.

Şapkasını takip çocuğa biraz yaklaştı ve konuştu:

"Öylece gitmeme izin mi veriyorsun? Bir şey demeyecek misin? İstemiyor musun ki... Demek gerçekten bitti, bitti... Son bir defa öpmeyecek misin beni? Nenette'ini... Son bir defa..."

Genç adam hareketsiz ve sessiz kaldı. Nenette kapıya yöneldi, anahtarı kilide taktı, çevirdi, tekrar denedi ve çocuksu bir sesle:

"Açılmıyor... Kapı açılmıyor..."

Pierre yaklaştı, kapıyı açtı ve tekrar uzaklaştı.

Akşamın zayıf ışıkları pencerede toplanıyor ve oda gölgelerle doluyordu. Karanlık, köşelerden, mobilyaların alt-

larından yükseliyor ve her şey büyüyordu. Kapının koyu çerçevesinde zar zor seçilen Nenette, eli kulbun üzerinde hareketsiz, hâlâ gidemiyordu.

Yakınlardaki bir avludan keman sesi yükseldi. Herkesin aşına olduğu eski, çok eski bir melodi, inişli çıkışlı dalgalar halinde buraya kadar yükseliyor, katlar arasında dolanıyordu; dördüncü katta yaşayandan çok ikinci kattakini üzmek istiyor, yorulduğunda su borularında güç topluyor, ama sonra buraya kadar yükseliyordu, herkesin aşına olduğu o eski, çok eski melodi...

.....

Pierre boş kapıya atıldı, istedi, istemedi, ama hayır, istemedi onu, kapattı, yani kapıyı, son kapıyı.

Artık bunlara kafa yormamalı, düşünmemeli, bambaşka, yeni bir şey bulmalı, herhangi bir şey... Ah, düşüncelerini bir toparlayabilse, onlara bir dayanak bulsa, uzaklara, çok uzaklara kaçırabilse...

Masaya yığıldı ve kitapların önündeki zarfı fark etti. Üzerinde Türk posta pulu vardı ve hâlâ açılmamıştı. O bile unutulmuştu. Açtı, okumaya başladı... İlk birkaç sözcükle birlikte göğsü hıçkırıkla doldu ama yine de gözyaşlarına boğulmadan önce, korkunç bir sesle birkaç cümle okuyabildi:

“Benim tatlı çocuğum... Görsen bahçemiz ne kadar güzelleşti. Kasım çiçekleri hep açtı. Tam mevsimi... Geçen gün kedimiz öldü. Üzüleceğini biliyorum. Sen Mine’yi çok severdin... Senin için sağlam kumaştan hamam kesesi diktim, çevirme tatlısıyla birlikte yolluyorum... Benim paşa oğlum, benim...”

“...Zenciler birden bizi bırakıp kaçtılar, kim bilir nereye saklandılar. Arkadaşım tir tir titriyordu ve korkudan dişleri birbirine vuruyordu. İşte o zaman çalıların arasından bir pars dışarı fırladı; tam karşımızdaydı, ön ayakları havada, ağzı açıktı. Gözleri korkunçtu... Ah, korkunç, dehşet verici... Ve işte o zaman... Ama dinlemiyorsunuz Mösyö Pierre!”

“Si, si, devam et.”

“İşte o zaman soğukkanlılığımı kaybetmeden nişan alıp tetiği çektim... Hayvan kendi etrafında döndü, yere yığıldı, debelenmeye ve kükremeye başladı. Korkunç, dehşet verici... Ben de üstüne atlayıp ısırmasın diye silahımı ağzına dayadım, işte böyle... Ve kuyruğundan sürükleyerek bir ağacın dibine götürdüm, aynen öyle. Kocaman, iri bir ağaçtı, belki de bir baobaptı.”

Uzakta başka ağaçlar da vardı, sonsuz bir geçit gibi art arda sıralanmış, yol kenarlarını belirleyen ağaçlar. Arada bir ağaçların arasından bir otomobil fırlıyor ve yapraklarını dökmüş dalların ıslığı duyuluyordu. Geniş, göz alabildiğine uzanan tarlalar çıplak ve boştu. Sonbahar sona ererken toprak artık ıslak yapraklardan oluşan bir yorganın altında dinleniyordu. Yağmurla yıkanmış evler taş ve tuğlalarını su birikintilerinde parlatırken, başka bir asırdan kalmış eski gri çiftlikler, işsiz bir çiftçinin piposu gibi usulca tü-

tüyordu. Artık genişlemiş olan bataklıklarda ördeklerle kazların anlamsız bağırırları kalmıştı sadece, su yollarıysa beyaz tüylerle dolu gibiydi. Telgraf ileten direkler dakikaları sonsuzca yazıya döktü ve teller bir kalkıp bir indi. Normandiya göründü.

Pierre ve Constant pencerenin önünde karşı karşıyalar. Trenin ölçülü ve tekdüze sarsıntısı ikisine de bir tür uyusukluk verirken, vagondaki gölgelerle dışarıdaki alçak ve kirli gökyüzü melankoliyi artırıyor. Sağanak Paris'te kaldı, fakat damlacıklar camın üzerinde titreşmeye devam ediyor. Paris'te çok şey kaldı ama ağır gri bulutlar ve içki ilanları şu uzun paralel çizgilere hâlâ eşlik ediyor. Constant öldürdüğü parsın kuyruğundan çekmeyi, onu baobabın altına taşımayı sürdürüyor ve Pierre'in düşünceleri Bibi'ye yetişmek için evden eve, çatıdan çatıya atlayarak trenden çok daha hızlı ilerliyor. İşte Bibi, işte onun kumral başı, mavi gözleri, hareketleri, konuşma şekli, haylazlığı. Ve birden Pierre'in düşünceleri kaçıp geri gidiyor, Paris'e düşüyor, Nenette'e düşüyor, tekrar yola çıkıp Saint Georges'a ilerliyor. Doğru, üç etti, ama artık bu son olacak. Artık Nenette'ten kalma bir şeyler aramak için o köye gitmeyecek. Artık ihtiyaç duymayacak. Tren tekerlerinin tekdüze gürültüsü, "Demedim mi? Demedim mi? Demedim mi? Demedim mi? Demedim mi?" demek istiyor sanki.

Pierre karşısındakini dinlemiyordu. Pierre kendisini bile dinlemiyordu. İçinde ilelebet süren diyalog son bulmuştu adeta. Geçip giden boş sayfalar... Hızlıca geçip gitmeliydiler. Durumu, damarlarındaki kan bir an için tamamen çekilmiş, güçten düşmüş, tükenmiş, gözleri aynada kendisini bile görmekten âciz bir hastaninkini andırıyordu. İyileşme süreci şüphesiz başlayacak ve şu buluttan

perde yavaş yavaş açıldığında gözleri sevgili Nenette'in yüzünü aydınlatan o tebessümü tekrar görecek. İçindeki aynadan dahi görecek onları. Günün birinde Pierrot'suna dönecek mutlaka, onun kollarına atılacak yeniden, daha önce nasıl yaptıysa, kanlar içinde gelip tam önünde o muhteşem göğüsleri arasına sapına kadar saplanmış hançerle nasıl durduysa...

"Ha...? Ne...? Kim...?"

"Mösyö Pierre, ama siz beni dinlemiyorsunuz!"

Constant büyük bir hayal kırıklığıyla söyledi bu cümleyi. Sonra suratını buruşturdu ve üzgün, köşesine çekilip sustu. Çok bozulmuştu. Uzun bir süre sonra Pierre konuştu:

"Bir daha söylüyorum Constant, hanımın hiçbir şey bilmemeli. Bibi'yi görmeye gittiğimi ona söylemeni istemiyorum."

Tertemiz bakan bütün gözlerde olduğu üzere, sabık astsubayın mavi gözleri kocaman açıldı, Constant bir el ve omuz hareketiyle şaşkınlığını dışa vurdu. Hayır, tereddüt etmek, ondan şüphelenmek olmazdı. Av hikâyelerini seven biri olmasa da delikanlıya karşı sıradan bir yakınlıktan fazlasını besliyordu. Evet, hikâyesini en keyifli yerinde bölmesine rağmen, ona karşı sıradan bir yakınlıktan fazlasını besliyordu.

Boş ve uzun dakikalar artmaya ve ikisinin aynı insan hakkında edemedikleri cümleler bunaltıcı bir hal almaya başlayınca, bir tünelin karanlığından nihayet çıkmalarıyla birlikte Constant sadece özel durumlarda kullandığı yeni elbiseleri kadar resmi bir tonla sessizliği bozdu:

"Madam Jeanne'ı çok seviyorum, kendi evladım gibi. Ve ona büyük saygım var. Bununla beraber, size karşı olan

tavrını tasvip etmediğimi belirtmeliyim... Hayır, Mösyö Pierre, size iyi davranmadı. Oğlu Bibi'ye gelince, ah, çok yanlış yapıyor. Bir gün pişman olacak. Hangi ana yüreği evladının köylerde sürünmesine razı olur? Her ay para götürmem ve ihtiyaçlarını karşılamam için beni ona gönderiyor. Ben neye yararım, ben ne yapabilirim ki... Kendisinin gitmesi... Yılda sadece iki kez gidip görmekle yetiniyor. Hayır, hayır, bir gün pişman olacak, çocuğu ona karşı gelecek. Açık açık söylüyorum..."

Demedim mi? Demedim mi? Demedim mi? Demedim mi? Demedim mi...

Bir sonraki istasyonda adamcağızın biri vagonlarına bindi. Geniş, yuvarlak ve kırmızı bir yüzü vardı, nefes nefeseydi. Elindeki paketleri büyük bir zorlukla üstteki bölmeye yerleştirirken her hareketine bir nida ve birkaç söz eşlik etti. Kesin güneyliydi. Zaman kaybetmeden Constant'la sohbeye girişti ve iki ihtiyar hemen samimiyet kurdular.

Telgraf direğinden taburlar geçtiler.

Epey sonra, incekleri istasyona yaklaşmak üzereyken, kederli uyuşukluğundan sıyrılan Pierre paketleri indirdi, şapkasını taktı ve katılaşmış uzuvlarına kan gitmesi için hareket etmeye başladı. Constant'ın karşısında olmadığını fark etti. Sadece sesi duyuluyordu. Onu rahatsız etme inceliğini göstermiş, adamla beraber arkadaki koltuğa oturmuşlardı. Constant anlatıyordu:

"...Tüm bedenim korkudan tir tir titriyor ve dişlerim birbirine vuruyordu. Ama arkadaşım soğukkanlılığını yitirmeden üzerine atıldı, silahının sapını hayvanın ağzına dayadı ve kuyruğundan çekerek onu bir ağacın altına götürdü. Galiba bir baobaptı..."

.....

Annesinin mükemmel bir minyatürü.

Yüz hatları, konuşması, hareketleri ve hatta yürüyüşündeki o bariz benzerlik. Aynı altın sarısı saçlar ve ten rengi. Tek fark oğlanın gözleriydi. Masmavi, saçlarının pırıltısıyla benzersiz bir uyum içindeki müthiş bir koyu mavi. Köyün en güzeli ve en haylazı. Belki annesinden bile daha atılgan bir çocuk. Bu yaşta, özellikle anne babasından uzakta olup etrafında örnek alacak kimsesi olmayan çocuklarda çoğu zaman olduğu gibi terbiyesizliğe de varan bir atılganlık. Onu epey ihtiyarlamış ama hâlâ koştururan Tata diye bir kocakarı büyötmüş. Bir Normandiyalı. Açgözlü ve alçak ama iyice bunak ve akılsız. Bu yüzden evin sahibi adeta Bibi olmuş, sıradışı zekâsı ve boyundan büyük kurnazlıklarıyla kocakarıyı parmağında oynatıyor. Evin diğer iki sakini, onun gibi yaşını almış iki adam ise tüm zamanlarını bağ ve bahçelerde geçiriyor ve olup bitenin hızına yetişemiyorlar. Ufaklık korku nedir bilmiyor, yenilgiyi asla kabullenmiyor ve apaçık kabahatli olduğu durumlarda bile –bu sıklıkla oluyor– sanki karşısındakini azarlamak istiyor. Onun kitabında ağlayıp zırlamak yok. Şehirde doğmuş çocuklara has uyanıklıkla bu küçük köyün uyuşuk çocuklarını dilediği gibi yönetiyor. Yukarıda, uzakta, arabayla şehre yarım saat mesafede, iki vadi arasında kaybolmuş bir köy Saint Georges.

Pierre ve Constant içeri girdiklerinde müthiş bir fırtına kopmuştu. Komşulardan biri Bibi'nin bir haylazlığını şikâyet etmeye gelmişti yine. Sert konuşuyor, ağır laflar ediyordu. Bibi adamın kopardığı yaygaranın ilk etkisini henüz üzerinden atamamıştı, odanın bir köşesinde hareketsiz, gözlerini kocaman açmış duruyordu. Tata büsbütün şaşırmış, daha da aptallaşmıştı. Berbat bir sesle olayı

Pierre'e aktarırken büyük bir öfkeyle odanın bir ucundan diğerine gidiyor, ama elinden bir şey gelmiyor, heyecandan titriyordu.

Pierre'in içinde dizginlenemez bir gülme arzusu vardı ama münasebetsizlik etmemek için kızgın bir ifade takındı ve yüksek sesle bağırdı:

"Bibi, buraya gel bakayım, çabuk, şöyle önüme... Söyle bakalım, Mösyö Fatou'nun eşeğini neden boyadın?"

"Mösyö Fatou... mu?"

"Evet, eşeğini!"

"Mösyö Fatou'nun... eşeğini mi?"

"Evet, evet, Mösyö Fatou'nun eşeği. Neden boyadın..."

"Ama baştan aşağı boyamadım ki..."

"Ne? Ne? Yok bir de baştan aşağı boyasaydın! Terbiyesize bak, eşeği baştan aşağı boyamak istiyordun demek! Dört ayağı, iki kulağı, tek burnu, tek kuyruğu olan o kocaman eşeği! Sadece iki ayağını boyadın diye temize çıkacağını mı sandın! Yoksa benimle dalga mı geçiyorsun, ha? Dalga mı geçiyorsun! Eşeği baştan aşağı boyamak..."

"Ama boya yetmezdi zaten..."

Pierre güldüğü görülmesin diye hemen arkasını döndü, Constant ise bir sandalyeye yığılarak kızarmaya ve yüksek sesle kıkırdamaya başladı. Tata öfkesine engel olamayıp emekliye ayrılmış bir sesle ağlamaya başladı ve elindeki büyük bakır tencere hepten şaşırdı.

"Söyleyin sevgili beyefendi, ben bununla nasıl başa çıkayım, nasıl başa çıkayım ha? Bu daha hiçbir şey, gider eşeği yıkarım olur biter... Bu ne ki! Geçen gün başıma başka bir bela açtı. Eski şemsiyemin tellerinden bir yay ve ok yapmış, çektiği gibi horozun gözünü çıkardı... Evet ya, hayvanın gözünü çıkardı..."

“Ne! Ne!” diye bağırdı Pierre tekrar kızgınlıkla. “Bu mu? Sen! Gel buraya bakayım, şöyle önüme... Sana kim olduğumu, yaramaz çocukları nasıl cezalandırdığımı göstereyim. Söyle bakalım, neden horozun gözünü çıkardın...”

“Horozun mu...”

“Evet, gözünü!”

“Horozun... gözünü mü?”

“Eee! Yine anlamazdan gelme! Evet! Horozun gözü. Neden çıkardın?”

“Ama ben çıkarmadım, o kendi kendine bir gözünü kapamış...”

“Oh! *Jésus, Marie! Oh! Jésus, Marie!*” Nasıl da yalancı! İnanmayın Mösyö Pierre, hepsi yalan! Başka bir sefer de da bir tavuğun ayağını kırdı, sözde hayvan ayağını yukarı çekmişmiş... Ah, inanmayın, ben artık hiç inanmayacağım...”

.....

Pierre küçük Nenette’e hediyeler getirmişti. Şeker, çikolata, resimli çocuk kitapları ve bir kaykay. Bibi başka her şeyi unutup kaykayı aldı ve dışarı çıktı. Çevik hareketlerle yolun bir ucundan diğerine mutlulukla koşturmaya başladı. Köyün çocukları toplanmış hayranlıkla onu izliyorlardı. Hevesini alıp caka satması bitince kısa alışveriş turuna başladı. Kaykayla kiliseye kadar gidiş dönüş: Bir bilye, resimli bir çikolata veya başka bir şey. Korna çalmaksa bedava!

Annesinin mükemmel bir minyatürü...

.....

Öğle yemeğinden hemen sonra Bertha’yı, yani ceviz ağacına bağlı siyah köpeği saldılar ve Bibi ‘kuzen’ Pierre’e

* Fr. İsa, Meryem.

etrafı gezdirdi. Köyün çevresinde bir tur attılar. Köpek önden koşuyor, sürekli kaybolup tekrar ortaya çıkıyordu; Bibi peşinden gidiyordu ve en arkadaysa kontrol edilmesi mümkün olmayan bu iki canavara zar zor yetişen Pierre vardı. Bir sürü yerden geçtiler, bir yokuş tırmanıp tekrar indiler, Ermeni bir sürü hikâye ve eski olay dinleyip “insan boyunda yılanların olduğu” bir kayanın oyduğuna bakmak, “çok tehlikeli bir akbaba olan” zavallı bir kuşu taşlamak zorunda kaldı. Çamlığa varıncaya kadar Bibi yanından geçtikleri her tarla ya da kulübenin sahibinin adını söyledi. Yukarıda, tepede, büyük taş haçın yanına gelince, Pierre önünde uzanan engin ufku karşısında biraz dinlenmek istedi fakat ne mümkün! Görmesi gereken daha şuralar, daha buralar vardı. Orada Bartellerin bir dalı armut veren elma ağacı vardı, ötede nehir genişliyor ve içinde küçük balıklar görölüyordu. Şuradaki diğer kuyunun içineyse aşık kemiğini düşürmüştü. Aşık boyamasını da biliyordu kendisi. İnan kuzen Pierre, inan...

Pierre birden çocuğu kucakladı, kollarının arasında sıkıca sarıp yolun kenarındaki bir kütüğün üstüne oturdu ve onu deli gibi öpmeye başladı, çabuk çabuk, deli gibi... Çocuk önce ses çıkarmadı ama sonra adamın gözlerinin yaşlandığını, kendisine tuhaf tuhaf baktığını ve nefes alış verişinin değiştiğini görünce korkup bu kucaklaşmaya bir son vermek istedi. O anda Pierre gözlerini yumdu ve onun küçük başını yanağına dayayıp hareketsiz kaldı, ama titriyordu. Sonra hızlı, çok hızlı adımlarla, Bibi’yi kucağından indirmeden eve döndü. Köpek havlayarak önden koşuyordu.

Tata çocuğun üstüne bulaşan çamuru silip temizledi, ayakkabılarını değiştirdi ve önlüğünü çıkarıp yeni giysi-

ler giydirdi, diğ er odaya geçtiler. Her köy evinde mutlaka böyle bir özel oda bulunur; biraz yatak odası, biraz misafir odası. Kireçle beyazlatılmış duvarlar; ceviz ağacından, pahalı zarif bir elışi örtüyle kaplı, yüksek ve geniş bir yatak. Yapma çiçeklerle dolup taşan irili ufaklı kadife çerçeveler, şöminenin üzerinde camdan bir zilin altında içi doldurulmuş bir baykuş ve yanında cilalı istiridye kabukları, minik azizler, sararmış resimler ve en yenisi 1900'deki Sergi'den kalma süsler vardı. Tüm bu zevksizliğe rağmen dört dörtlük bir temizlik, bir dirlik düzen sevdası. Siyah bir ha  tepeden hepsini koruyup kolluyordu.

Pierre sıcak suyla temas edince yanakları kızaran k      kucadı, güzel giysilerinin içinde büsbütün başka türlü bir bebek olmuştu. Yorulduğu için geniş adamın kucagında uslu uslu oturuyordu. Pierre onu sevdi, kucakladı, okşadı ve bazen var gücüyle, bazen yumuşakça öptü.  pt    Nenette'in eliydi sanki.

“Beni seviyor musun Bibi?”

“Evet.”

“Ne kadar seviyorsun?”

“ ok.”

“Beni neden çok seviyorsun?”

“şey için...”

Ve seven gözlerin kendisini seyrettiğinin farkında, suratını e şitti, sonra şaklabanlıklar yaptı. Bir şeyler arıyor gibiydi ve küçük elleriyle geniş adamın kafasını okşarken ekledi:

“Sen çok güzel çocuksun. Çok temizsin... Temizsin...”

Constant'ı da, Bertha'yı da sevdiğini söyledi. Peki ya Tata'yı? Evet, neden sevmesin... Yalnız o çok yaşlı ve  irkin. Ama bilhassa Guy amcasını seviyordu. “Nasıl! Guy

amcayı tanımıyor musun?” O anda içeri giren yaşlı kadın duyup açıkladı:

“Ah, bir komşu. Ona amca diyor. Zaten sevdiği herkes onun için amca...”

Kocakarı uzaklaşınca Pierre nihayet sordu:

“Peki ya annen... Anneni sevmiyor musun?”

Çocuk cevap vermedi. Hareketsiz kaldı, soğuk ve düşünceli bir ifadeyle pencereden dışarı baktı. Pierre sorusunu tekrarlamak zorunda kaldı. Ama o yine cevap vermedi ve bacaklarını sallamakla yetindi. Sonra birden dizlerinden aşağı atladı, bir sandalyeye çıkıp şöminenin üzerinden küçük bir resim aldı ve Pierre’e getirdi. Nenette’ti; farklı bir Nenette. Daha zarıftı ve daha boylu, ince, genç görünüyordu; onu sıkıca saran uzun elbisesinden savaşın başlarında, anneliğinden önce çekilmiş bir fotoğraf olduğu anlaşılıyordu. Pierre resme uzun uzun bakarken, çocuk tekrar dizlerine çıkıp ağır ağır, tane tane konuştu:

“Maman n’est pas gentille... Elle n’est pas gentille.”

Neyse ki havayı hemen değiştirdiler. Yine de konudan büsbütün sapamadılar. Bibi annesine iki satır bir şeyler yazsın diye küçük masanın başına geçtiler. Pierre kâğıt kalem getirdi ve karşısına geçti, çenesini iki avcunun arasına alıp onu seyretti. Yokuşlar indi, renksiz ama kaygan yokuşlar... Jelatinden bir takvime düştü. Yatağa benzeyen büyük bir takvimin içine düştü. Battı, battı, oracıkta boğulacaktı. “Canım anneciğim...” Altına, “Canım anneciğim...” Altına, “Canım anneciğim...” Sonra Bibi mektuptan sıkılıp bir uçak çizdi. Uçaktan sonra bir adavşanı, bir papaz, bir horoz ve ne olduğu anlaşılmayan daha bir sürü şey. Pierre’in masadan kalkıp uzaklaştığını görünce, onun ödünç verdiği

* Fr. “Annem iyi biri değil... Bana iyi davranmıyor.”

elindeki güzel kaleme büyük bir istekle uzun uzun baktı ve hemen pantolonunun cebine sokuşturdu. O sırada Pierre şöminenin önündeydi ve Nenette'in resmini çaktırmadan iç cebine indiriyordu. Göz göze geldiklerinde, birbirlerinin hırsızlıklarından habersiz, karşılıklı gülümsediler ve Bibi gidip genç adamın kucağına atladı. En sahici öpüşmeleriydi. İkisi de mutluydu.

.....

Bibi son ana kadar beklemedi. Arabadan atlayıp Bertha'nın zincirini çözmeye gitti ve ikisi birden koşarak ağaçların arasında kayboldular. Dik yemişliğe tırmandılar, çoban kulübesinin arkasından dolandılar, çavdar tarlasından hızla geçip çamların altında kaymaya başlayana kadar nefes nefese kaldılar. Yüksek ve sarp bir tepeye vardılar, iki yanından aşağı her dem yeşil çamların uğultuları iniyordu.. Tam ortada bir kaya, kaplumbağa kabuğu gibi kavisleniyordu, Bibi bu kayaya tırmandı. Araba, uzun uzadıya bir tur attıktan sonra önünden geçecekti, aşağıdan, tam karşısından. Ancak araba görüldüğünde Bibi beline bağladığı büyük beyaz mendilin olmadığını fark etti. Onu uzaktan sallamak için yanına almıştı ve şimdi yoktu. Yoktu, demek ki düşmüştü. Tüm öfkesiyle haykıracakken birden mendilin Bertha'nın ağzında olduğunu fark etti. Köpek yerden almıştı.

Çamların altında, günbatımının ortasında, yeşillikler ufkun ışıltılı çizgileriyle yeni bir senfoniye başlarken küçük çocuğun havada kalan elindeki mendil rüzgârın ıslığı eşliğinde tıpkı saçları gibi dalgalanıyordu. Çocuğun yanı başında, kıçüstü oturmuş köpek, kâh arabanın gözden kaybolduğu noktaya, kâh hareketsiz duran küçüğe bakıyordu. Havlıyor, havlıyordu.

Zaman onları birbirinden ayırdı. Paris kaldırımlarına atılmış çoğu daha çocuk yaştaki gençler felaketin ilk aylarında sonsuz bir sevgi ve şefkatle birbirlerine sokulmuşlardı. Doğdukları yer, aileleri, gelecekleri ellerinden alınmış, aklını kaybetmiş bu Ermeni çocuklar o günlerde birbirlerine tutundular, ta ki zaman geçip de adım atabilene, bıyıkları terleyene kadar. Fakat art arda geçip giden yıllar onları gitgide ayırdı. Karakterleri oturdukça önlerinde bir yelpaze gibi açılan yollar onları birbirinden uzaklaştırdı ve ekmek parası derdi, ihtiyaçlar, hele hayat koşturmacası bu zavalı topluluğu tarumar etti, dağıldılar, tüyler uçtu. Maria karşı konulmaz çekiciliğiyle her birine yanaştı ve onları bir oraya, bir buraya sürükledi. Öyle ya da böyle, kazanan hep aynıydı. Hep aynı Nenette, hep aynı Manonların, Ninonların, Nanaların torunu. Kimi evlendi, pek çoğu sevgilileriyle yaşadı, Ermeni kilisesi boşaldı, eve giden mektupların sayısı azaldı ve şüphesiz, uzakta analar ağladı.

Geriye samimi, gerçek dostlardan oluşan küçük gruplar kaldı sadece. Ruhlarının bileşiminde Ermenilik henüz parıldıyordu ama sönmeye giden yokuşun şu fırtınasında rengi solmuştu. Sönüp gidene kadar parlayacaktı.

İşte şuradaki beşli böyle bir grup oluşturmuş, bugün belli ki son kez toplanıyorlar. Son kez, çünkü Misak gidecek. Ekmeğini ancak çıkarıyordu ama büyük fedakârlıklar-

la diş hekimliği okulundaki derslere girdi ve sonunda diplomasını alabildi. şimdi Marsilya'ya gidiyor, kunduracılık yapan amcasının yanına gidip onunla çalışacak. Bedros da gidecek. Ne zaman? Nereye? Ne yapmaya? Cevap yok. Bedros, Nenette'in peşinden gideceğini arkadaşlarına bile itiraf edemeyecekti şüphesiz. Evet, olayın ertesi günden beri Bedros, Nenette'in yaklaşan adımlarını, Nenette'in yaklaşan kokusunu giderek artan bir sabırsızlıkla bekledi. Bekledi, bekledi, şevkle, acıyla, aşkla bekledi ama o gelmedi, o asla geri dönmedi. Ve gittikçe daha çok şekle, renge ve kokuya bürünen o altın sarısı başa duyduğu özlem savunmasız düşüncelerini kolayca dağıttı. Böylece, ikinci bir amaca hizmet etmek adına büyütölmüş ve abartılmış düşünceleri uzaklaşarak genç adamı kendisiyle, aşkıyla, sevgili Nenette'iyile baş başa bıraktı. Artık gücü tükenmiş, kibri tükenmiş olduğuna göre, ötekinin artan sıcaklığına doğru koşacak. Ne yapacaklar?

Hra sadece birkaç frank harcayıp türlü maskaralıklarla bol yağlı, çok lezzetli doğu yemekleri yapmakta ustadır. şu iki odalı daire her şeyiyle bir kadın eline muhtaç olduğunu haykırıyor, bir erkeğe göre imrenilecek titizlikte hazırladığı sofra da artık bir viraneden farksız. Tabaklar, yemek artıkları, birbirine karışmış mezeler, yarı dolu bardaklar, koparılmış ekmek parçaları ve yerde ayaklar altında yuvarlanan şarap şişeleri...

Bol bol yediler, içtiler, tıka basa doydular. Masanın etrafındaki bedenler kaykıldı, sandalyeler gıcırdadı ve sigara dumanları yükseldi. Hra'ın odasında ne zaman toplansalar, önce 'ev'den gelen mektuplar ve iş güc hakkında konuşur, birbirlerine kız meselelerini, aşk maceralarını anlatır, sonra Paris'teki son cinayetler ve davalar üstüne uzun

uzun tartışırlardı. Tüm bunlar şarkılarla son bulurdu. İlk şarap kadehlerine “Bir çift göz sevdim” eşlik eder ve o kulak tırmalayan konser “Her yer karanlık”la biterdi. Şimdi sustular. Suren konuşacak. Kıstığı gözleri sıradışı bir şekilde parlıyor ve parmaklarını saçlarının içine gömüp biçimi düşüncelerini ele veriyor. Bu beş genç arasında en güçlü zekâyâ sahip olan o. Entelektüel birikiminin gizemi bu alelade çocukların bakışlarına adeta hükmediyor; ona karşı bir tür huşu duyuyor ve hayranlık besliyorlar. Müthiş bir yazar olmak var yazgısında, ancak yazmıyor, sadece okuyor ve gülüyor. Arkadaşlarının arasında nadiren boy gösterir, entelektüel muhabbetlerden farklı bir yakınlığın tadını çıkarmak için gelir. Fakat şarap sanki onu zayıf düşürdü ve konuşmasına hayret verici bir dürüstlük kattı. Düşüncelerini engelsizce dile getirdi, onlara can kattı, hızlandırdı ve sıcaklığın altında şiddetle yankılanmalarına imkân tanıdı.

Suren, Bedros’a yan yan baktı:

“Sen de adam olamadın be. Tüh! Fotoğrafçıymış... Fotoğrafçı! Beş para etmez... Bizim her ülkede iyi fotoğrafçılarımız, iyi klişe ustalarımız olmuştur ve hâlâ var, ama hayatı, en yücesi, en güzeli nerede? Sen de Ermeniliğin eksiksiz vücut bulmuş halisin! Ermenilerin başarılı ressamları vardır ama resim sanatları yoktur. Ermenilerin başarılı oyuncularını vardır ama tiyatroları yoktur. Yolculukta yorgunluk nedir bilmezler ama asla kaptan olmazlar. Ermenilerin hayran olunası şairleri vardır ama edebiyatları yoktur. Tanrıları vardır, mitolojileri yoktur. Büyük devrimcileri vardır, devrimleri yoktur. Ermeni’nin özgürlüğü olmuştur ama bağımsızlığı asla!”

Şarap kadehini kafasına dikti, dudaklarını kurutmadan seri halde konuşmaya devam etti:

“Ermeni kısırdır, dölsüzdür, meyvesizdir. Ermeni boş-tur, koftur, kafasızdır ve işe yaramazdır.”

“Doğmamış olduğuna göre yaşamayı hak etmez.”

“Peh! Belki günün birinde bizim ümit ettiğimizden baş-ka bir renkte doğar, kırmızı, sarı veya siyah olur. Ama biz, Ermenilerin bu kolu, yok olmaya mahkûmuz.”

“Doğmamışsınız biz. *Boy, Cocktail!*”

Bardağı doldurdular ve boşaldı.

“Bunları size söylüyorum, beni anlayacağınıza eminim, çünkü hepiniz zamanında talihsiz bir sevdaya kapıldınız.”

“Bir âşık, talihsiz ve duygusal bir âşıksa hele, bir kere-liğine de olsa ölümü mutlaka düşünür. Sevdiğinin ayakla-rının önüne yığılmak, ölümün darbesiyle onun kollarına düşmek ve can vermek ister. O kayıtsız kızın kederini ve endişesini görmek, bunun tadını çıkarmak ister. Onun gözyaşlarını, yakarışlarını, yardım çılgınlıklarını nasıl da ke-yifle izler. Fakat nafile... Artık çok geç, adam ölecek, gözle-ri gitgide kapanacak, o gidecek, elveda. Ve tabii öldükten sonra bile sevdiğinin acısının tadını çıkaracak. Tabii ki.”

“Ve bizde de ve bende de aynı zalim mutluluk var; ze-hirli bir içkinin verdiği sarhoşluğa benzeyen, ucu bucağı olmayan, amansız bir mutluluk. İntikam alma ve bir baş-kasının acısından ve çilesinden pay çıkarıp bundan vahşice zevk alma sahtekârlığı. Artık biraz da o ağlasın, dişlerini gı-cırdatsın, eli kolu bağlansın, şu bizim milletimiz, şu Erme-ni milleti. Önderlerimiz yazsın, anlatsın, esip gürlesin, na-file, nafile. Hepimiz yozlaşacağız, hepimiz kaybolacağız.”

“Biz de tıpkı başkaları gibi savaş sırasında dinimizi ve inancımızı gömdük. Bağımsızlık ümidi eridi, kale-şehir dü-şünce o da yok oldu. Şimdi de bizi ayakta tutan en büyük

* İng. “Oğlum! Bir kokteyl ver.”

ve kadim dayanağımız darbe üstüne darbe yiyor, yani aile. Çirkinliğine, boş kibrine ve hemen anne olup yaşlanma sevdasına rağmen soyumuz için vazgeçilmez olan Ermeni kızı bir kenara itildi, terk edildi. Bunlar bir başkası için iyidir, ama bir genç...”

“O genç Fransız kızlarını gördü, Alman, İtalyan, Yunan, Rus kızlarını gördü ve bir gün birinin, bir gün diğerrinin kokusunu çekti içine; bir gece şu otelde kaldı, bir sabah başka merdivenlerden indi, birkaç defa sevildi, ta ki günün birinde bir kapıyı arkasından kapatıp kendi de sevene kadar.”

“Artık Ermeni kızı deyince aklına iki kalın bacak ve biraz bıyık geliyor ancak.”

“Ne çare, ne çare!”

“Ayak izleri olmadan yaşamaktansa eriyip gitmek yeğdir.”

“Atalarımızın hepsi içoğlanıydı, etin üstüne hiçbir şey nakşedemediler, etle hiçbir şey nakşedemediler. Büyük bir boşluk var içimizde, onu doldurmayı bilmeleri gerekirdi. Biz Ermenistan’da yaşamadık, onun havası ve suyu bize yabancı. Oranın örf ve âdetleriyle yontulmadık biz, doğduğumuz yeri, yani yabancı bir gökyüzünü sevmemiz doğal. Atalarımızın art arda gelen sonsuz nesli bizi kurtaramadı, bize o büyük sevgiyi vermeyi başaramadı. Tüm beylik laflar kaybolur gider. Gerçek yurtseverlik özlemdir –hele bizim durumumuzda– bir geçmişe, büyüklüğe ve örneklerle...”

“Söyledim, vatan fikri çok zaman bir ayak izidir.”

“Vatan fikri çok zaman bir kahramandır.”

“Vatan fikri çok zaman bir efsanedir.”

“O büyük yalanın yerine bir düzmece koymuşuz –ispatı, tüm tarihimiz.”

“Kahramanın yerine rençberler koymuşuz –ispatı, düşmüş tırnaklarımız.”

“Kolektif çalışmanın yerine haydutlar koymuşuz –ispatı, tüm manastırlarımız.”

“Bağırsak gürültüsünün yerine gözyaşları koymuşuz –ispatı, tüm şairlerimiz.”

“İlahi tutkunun yerine gelinler koymuşuz –ispatı, tüm duvaklarımız.”

“Fikrin yerine kalıplar koymuşuz –ispatı, tüm kitaplarımız.”

“Mücadelenin yerine didişme koymuşuz –ispatı, tüm partilerimiz.”

“Şunun yerine bunu koymuşuz –ispatı, ruhlarımız.”

“Çözülün, çözülün, çözülün! *Boy, Cocktail!*”

Doldurdular ve içti. Misak konuştu:

“İyi ki bu lafları başkasına etmiyorsun. Yoksa sana anında kalles, inkârcı, haramzade damgası vururlar. Ama kabahat sende değil şarapta, galiba biraz fazla kaçırdın...”

“Tasalanma, sarhoş değil o,” dedi Bedros tüm ciddiyetiyle, “Bir sarhoşun veya hainin sözleri değil bunlar. Aksine, keşke ağalarımız bu söylediklerini duysalardı da havlamak veya küfretmek yerine bu havanın ağırlığını, felaketi kavrayıp eğer mümkünse bir çare düşünselerdi... Eğer mümkünse...”

Alışılmıştan daha sofistike konuların derinine inemeyen ve abartılmış bir gerçekliği kavramaktan âciz olan Hraç sıkılmaya başladı. Bir Ermeni olarak bu tür cümlelerdeki tumturaklı tona, kapkara karamsarlığa ve bir milleti birkaç cümleyle yargılama merakına alışmış olması gerekirdi ama bunaldı ve konuyu değiştirmek için bir çocuk gibi bağır-maya başladı:

“Er-me-nis-tan fo-toğ-raf-la-rı bun-lar! Beş ku-ruş ver! Al-gö-tür! Er-me-nis-tan fo-toğ-raf-la-rı bun-lar! Beş ku-ruş ver! Al-gö-tür! Er-me-nis-tan fo-toğ-raf-la-rı bun-lar!”

Onu susturdular, Suren devam etti:

“Ermenistan fotoğrafı! Alın bakın! Neyiniz varsa verip bakın, çünkü aranızda kimse onu görmedi ve hiçbir zaman da görmeyecek! Kaç defa o fotoğrafı yeni baştan çekmeyi denedim, nasıl gerekiyorsa öyle, nasıl olması gerektiğini hissediyorsam öyle... Tarihimize sıfırdan başlamak istedim, hiç değilse kendim için, hiç değilse benim gibiler için...”

“Düşüncelerimi ne kadar eskiye götürürsem götüreyim, Ermenilerin bugün nasıllarsa hep öyle olduklarını görüyorum. Küçük, cüce, çelimsiz. Her biri kendi derisine, kendi tenine karşı konulmaz bir şekilde tapıyor. Bencil, egoist, uzlaşmaz, bakkal... Ta ki o büyük güne, filancanın düğününde bütün gün ve bütün gece boyunca gökten altın, gümüş ve inci yağana kadar... Altın, gümüş, inci...
Boy, Cocktail!

“Muazzam bir servetin olduğu yerde uçsuz bucaksız bir sefalet var.”

“Diz boyu sefalet olan ülkeye özgürlük gelir.”

“Ve özgürlük! Ve özgürlük!”

“Kralımız, ki Apkar, Gagik ya da Khosrov adını taşıyordu, ülkesinde akıllı, bilge, açık ve aydınlık fikirli kim varsa hepsini topladı. Hepsini topladı ve katletti. Ermeni’de bilge insan sürüyle tabii! Günler, günler, günlerce katletti. *Cocktail!* Sonra bir Milli Marş yazılmasını talep etti. Herkes gelip kendi marşını söyledi. Ama hiçbirini beğenmedi, çünkü sağır olduğu için kulağı çok iyiydi. Öyle olunca, sayısız savaş açtı, uzun, upuzun yıllar boyunca milletini fakirleştirdi, onlara ıstırap çekti ve kanlarını döktü, ta ki

günün birinde büyük Marş bütün ağızlardan aynı anda o büyüleyici, o görkemli heceleriyle fışkırıncaya dek. Yani aslında tek bir hece: BİZ!”

“Halefi olan kral, ki Apkar, Gagik ya da Khosrov adını taşıyordu, kördü. Yüksekçe bir yaylanın üzerine inşa edilmiş büyük sarayında yaşıyordu. Sarayın önünde başkenti, iki tarafındaki sıradağların oluşturduğu vadinin dibinde uzanıyordu. Tan ağarırken dağlar kızıla keser, vadi dumanla dolardı. Beyaz, yoğun sis perdesi bir pamuk deniziymiş adeta. Sarayının mermer basamaklarından inen kral o tarlaya girer ve sabanını sürerdi. Sis üzerinde uzun mu uzun arklar açardı ve alnını şafağa verip kardan arklara avuç avuç iç ses ve sükût ekerdi. Aşağıda hâlâ uyuyan çocukları için avuç avuç ses, iç ses ve sükût...”

“Kralın kör olduğunu söylemiştim. İyi görebilmek için kulaklarına yavru bir kuşun küçük kanatlarını geçirdi hükümdarlığı boyunca.”

“Fakat Apkar, Gagik ya da Khosrov adını taşıyan oğlu, Güzel’i sevdi. Adamlarına her eve, her haneye girip o ailedeki en sevilen kişiyi, ana, baba, çocuk demeden öldürmelerini emretti. Tüm ülke yasa, büyüye, yüceliğe, asalete büründü. Temizlik, temizlik. Dahiler doğdu, insanlar doğdu. Böylece biri Ermeni harflerini unuttu ve böylece biri dişleriyle kraliçenin diz bağını kopardı.”

“Kral şehirlerini, onların başparmaklarını, etrafındaki bakışları hiç beğenmedi, derhal bulutların üzerinde yeniliklerin başlamasını emretti.”

“Herkesin günlük duasını sadece kadın çoraplarının içine bağırmasını emretti.”

“Hiçbir yolcu yetişemesin diye, kervanlara menzile yaklaştıklarında tempolarını artırmalarını emretti.”

“Tebaasından hiç kimsenin mutluluğun kışına bakmamasını emretti.”

“Gemilerin buradan şuraya varmasını ama gemi direklerinde sadece yelken açılmasını emretti.”

“İnsanların tıplarla dolaşmasını ve merdivenlere asla oturmamasını emretti.”

“Kadınların çocuk doğurmasını ama bebelerin dünyaya geldiklerinde dizlerinin üzerine düşmemesini emretti.”

“Kimsenin yüz birden sonra hesap yapmamasını emretti.”

“Kimsenin ayın çevresine bulut koymamasını, ağlamasını ve gülmemesini emretti.”

“Artık sadece ama sadece... *Boy, boy!...*”

“Sen serseri Ermeni, olur da bir gün bile çilesiz kalsan hayvana en çabuk sen dönersin.”

“*Boy, boy, cocktail!*”

Uzun bir süre sonra Misak konuştu:

“Suren, bu söylediklerini yazmalısın. Artık ciddi bir şekilde çalışıp üretmelisin. Biraz önce Bedros’u ayıplıyordun ama sen de onun gibisin. ‘Doğmamış, meyvesiz’ kalma. Neden sen de başkaları gibi, çaba harcamanın bir işe yaramayacağını, nafil olduğunu, boş yere uğraşacağını düşünüyorsun sürekli? Bu kadar hassas olma, birkaç budalanın fikri umudunu kırmasın, gücünü kaybetme. Ermenilerin ne dediğini boş ver, özellikle de gazetelerde; düşünsene belki günün birinde...”

Fakat sustu, Suren’in fırlattığı bakıştan ters bir yola girdiğini anladı. Olan biteni anlamayan Hraç ise sevinçle bağırdı:

“He ya, *kıyak* olur. Adını da ‘Milletimizin tahtı nasıl kayboldu?’ koyarız.”

“Sen sus. Mevzu gönül işleriyle ilgili değilse, senin bir fikrin olmaz.”

“Ne diyorsun *mon chéri!*”

“Tabii ya! Tam tersini söylemek istediğini, artık kadın ve aşk ve çıplaklık ve sessizlik olduğuna göre hiçbir şeyin kaybolmayacağını anlamıyor musun?”

O karanlık tebessümüyle gülümsemeye başlayan Suren konuyu değiştirmek için:

“Üstünde kadına tapılan bir gemi batsa da kaybolmaz.”

Bu sözden güç alan Hraç bir anasınıfı çocuğu gibi nakaratını tekrarlamaya başladı.

“Er-me-nis-tan fo-toğ-raf-la-rı bun-lar! Beş ku-ruş ver! Al-gö-tür! Er-me-nis-tan fo-toğ-raf-la-rı bun-lar! Beş ku-ruş ver! Al-gö-tür! Er-me-nis-tan fo-toğ-raf-la-rı bun-lar!”

“Ah, Allah aşkına, göster şu fotoğrafı da bitsin gitsin!”

Hraç ayağa kalktı, fakat tereddüt etti, göstermek istemedi ve önerisinden sanki pişmanlık duydu. Eğlenceli bir konu bulmuş olma ümidiyle hepsi birden ısrar edince utangaç kız tavırları sergilemeye başladı ve en şuursuz kahkahasıyla filizlenmeye başladı. Açık ağzına birdenbire düşen bir zeytin çekirdeği o filizi kesti. O zaman Hraç ağzını kapadı ve çekmeceyi açtı. Büyük bir karton çıkardı ve onu göğsüne bastırarak çocuklara döndü, “hi, hi, hi” diye tekrar güldü, sonra saftirik bir edayla:

“Yalnız, henüz tam bitmedi... Bedros’un ellerinden öper... Şöyle küçük bir rötüş...”

Kartonun yüzünü masadakilere çevirdiğinde dört ağızdan tek bir nida yükseldi.

Epeyce büyük bir fotoğraftı. Bir kadını gösteriyordu, ayakta, yüzünde tebessüm, klasik davetkâr ifadeyle kollarını hafifçe açmış ve cırılçıplak...

Çocuklar kadın düşkünü Hraç'ın yüzüne sıfatlar savurmak için hazırlanırken Pierre sandalyesinden fırlayıp fotoğrafı elinden kaptı.

“Ulan, nereden buldun bu resmi!”

“Odandan.”

“Odamdan mı?”

Sözler Pierre'in ağzından öyle bir tonda fırladı ki kimse işin içinde bir yanlış olduğundan şüphe etmedi. Hraç önce şaştı, sonra afalladı, arkadaşının benliğinde kapanmayacak bir yara açmış olabileceği korkusuyla ve olup bitenden bihaber, nasıl davranması gerektiğini bilmeden, sorumluluğu üstünden atma düşüncesiyle ekledi:

“Senin odandan... Hatırlamıyor musun, bana çıplak kadın resmi getireceğine söz vermiştin... O akşam ayakkabılarını getirdiğimde, hani Okulsever Kadınlar'ın dansı için senden ödünç aldığım rugan ayakkabılarını, yatağının altına koyarken buldum... Negatifi oraya atmıştın.”

Pierre iki eliyle tuttuğu fotoğrafa baktı da baktı... Misak şakalar yaparak eğlenceyi sürdürmeye çalışıyordu ama nafiye, hepsi birden sustular. Pierre'in yüzüne bakma cesaretini her gösterdiğinde Hraç'ın pişmanlığı ve şaşkınlığı arttı:

“Eh, ne yapalım Bedros, bunun için canını sıkma... Yırtarız olur biter... Negatifin üzerinde 'kullanılamaz' yazıyordu, nereden bileyim ben... Nereden bileyim...”

Fakat Pierre birden kızardı. Kan yanaklarına, beynine, kulaklarına öyle hızlı hücum etti ki Misak korkusundan fotoğrafı elinden almak istedi ama yapamadı. Bedros olduğu yere çivilenmişti ve elleri titriyordu. Sonra aynı hızla sarardı, solgunlaştı ve bembeyaz kesildi... Bir şey demek istedi ama Fransızcası Ermenicesiyle birbirine karıştı ve küfürden başka bir şey anlaşılmadı. Başını kaldırdığında,

bakışları, çenesi bir avcunda, çatalıyla tabağındaki balığın kuyruğuyla oynayan Suren'in üstüne düştü. Pierre deli gibi kaçtı.

Sokağa çıktığında gözlerine inanmak istemedi, fotoğrafa tekrar baktı, inanmak istemiyordu.

Sonra koştu, koştu, yağmur altında, şemsiyelere çarpa çarpa koştu. Her an resme bakmak istiyor, cesaret edemiyordu. Yoldan geçen çoktu, cesaret edemiyordu. Birden yolunu buldu: tuvalet. Orada tek başına olabilecekti. Bulana kadar sokakları tavaf etti. İçeri girdi, baktı, baktı... Bir şey çıkarmak için elini cebine götürdü ama... Dışarı çıktığında, göğsüne bastırıldığı kartonu gerektiği gibi saklamadığını ve yoldan geçenlerin onu gördüğünü düşündü. Fotoğrafı dizinin üstünde kırdı ve koştu, koştu...

Odasına girer girmez, Saint Georges'a yaptığı son ziyaret sırasında çaldığı, Nenette'in gençliğini gösteren o küçük fotoğrafı cebinden çıkardı. Artık çıplak kızın Nenette olduğundan şüphesi kalmamıştı. Şüphe yoktu, Nenette'ti. Pierre ilk gün onu tanımamıştı, çünkü bu tür işlerde çok fazla rötuş olurdu. Halbuki burada, etinin tüm ayrıntılarını ortaya çıkarmak için onu iyice yıkamışlardı. Ah, Hraç, Hraç... Nasıl? Evet! Okulsever Kadınlar, rugan ayakkabılar, balık kuyruğu, 'kullanılamaz'... Peki o zaman Lescure neden o sararmış negatiflerin kutusunu saklamıştı? Nenette'i her zaman tehdit edebilmek için mi? 'Kullanılamaz...' Nenette, Nenette... Demek mecbur kalmıştı. İlk aylarda, Johnny çıplak kadın resmi istediğinde paraları yoktu, madem paraları yoktu, kendi model olmuştu. Hep böyle... Böyle bir başına mı fotoğraflandı... Peki ya sonra... Ah, asla, o öbür türlülerden asla... "Zenciler ve Senegallilerle, sonra Amerikalılarla..." Askerler, askerler, kaba, do-

yurulmamış hayvani tutkular, cesetler üzerinde Nenette'in resimleri, delik deşik ve kanlı Nenette'ler... Siperin bir köşesinde kendilerini tatmin edecek olanlar... Nenette'le tatmin oldular... Nenette'le... Onun Nenette'iyle...

Yatağa boylu boyunca yığılmıştı ve sarsılıyor, sarsılıyor, sarsılıyordu...

Uzun alacakaranlıklar boyunca yağmur daha böyle çok yağacak ve daha böyle çok yağacak sonsuz hayaller.

Zorlu bir hamle önce geri çekilmeyi gerektirir. Önce konuşmalıyız, aralıksız, durmadan biriyle konuşmalıyız ki sonra sessizlik olduğunda kendi sözcüklerimizi kendimiz duymayalım.

Pierre sanki tam da Nenette'e doğru olan hamlesine hazırlanabilmek için kaçmıştı otelinden. Misak'ın odasında üç gece geçirdi, yakın arkadaşının samimiyetiyle geçmiş günlerin acısını unutabilmek ve Montmartre'in cıvıl cıvıl tepelerinden biraz tebessüm çalabilmek için. Bir çatı katının kaprislerine tıkmış, astronomiye yakın, Misak'ın bitmeyen neşesi ve alçıdan dişleriyle dolu bir uşak odasıydı. Fakat dünkü dost meclisinde Hraç çıplak kadın fotoğrafını gösterdiğinde orada geçirdiği sonsuz ve unutulmaz üç gecenin büyüğü anında bozuldu, kayboldu, yok oldu. Yine kabuğuna çekildi, acısına, gerçekliğe gömüldü zalimce. Düşüncelerle kendini yiyip bitirir, tırabzanları sarsarak merdivenlerden yukarı tırmanırken elinde bir paket tutan ve ismini haykıran otelciyi duymadı. O uğursuz karton parçasıyla yalnız kalma arzusu onu kör etmişti, birkaç günlük aranın ardından yeniden hücrelerine kapanacaktı. Yine Nenette'siz, yine Nenette'le.

Zorlu gece bitti. Ertesi sabah erkenden, otelin hizmetlisi paketi ve yanındaki zarfı yukarı çıkardı. Bedros paketin ipini kopardıktan sonra içinekinine şaşkınlıkla, hiçbir

şey anlamadan baktı. Sonra alelacele mektubu okumaya başladı. Daha birkaç satır sonrasında sözcükler yavaşladı, dudakların bilinçsiz hareketi eridi ve genç adamın bakışları gidip fillerden birinin sırtına düşüverdi. Orada salındı, gidip geldi, dibe vurana kadar sarsıldı. Büyük bir dikkatle, belki de korkuyla kâğıdı çevirdi ve imzaya baktı. Şu basamakları defalarca tırmanmış, defalarca buraya, karşısına gelmiş, hatta bir gece kapalı kapıyı çalmış o imzaya baktı... Bedros o küçük, çok küçük imzaya, beyaz ve kanı çekilmiş bir çocuk eliymiş gibi baktı, *Petite Lise* yazıyordu.

“..İşte Pierrot, bugün bizim yıldönümümüz. Hatırlamıyor musun? İki sene önce tam bugün, ilk kez... O akşam pas renginde bir elbise giymiş ve hep seninle dans etmiştim, gerçi o zamanlar iyi dans etmeyi bilmiyordun. Kaç defa ayaklarıma bastığını hatırlıyor musun... İnan bana Pierrot, seni her şeyimle sevdim... Hep bana döneceğini, *Petite Lise*’ini unutmayacağını umut ettim... Doğru söylüyorum değil mi Pierrot? Başımın ufacık ama yüreğimin kocaman olduğunu söyledin. Ümit ettim... Sana yıldönümümüzde bir hediye, ufak bir hatıra verebilmek için para biriktirdim. Beni terk ettiğinde biriktirmeye devam ettim, çünkü döneceğinden emindim... Ümit ettim... Başka bir şeye harcayamadım, o para senin içindi... Beni hatırla... Şimdi geri dönmesen bile emin ol, çok güzel ve unutulmaz bir hatırayla...”

Saçları karman çorman, uykusuzluktan gözleri şişmiş ve hâlâ yarı çıplak olan Bedros mektup elinde, açılmış paket dizlerinde sandalyeye yığılmıştı. Donuk bakışlarla uzun uzun *pullover*’ı* süzüyordu. Zavallı kız bunu satın alabilmek için kim bilir dile dökülemez ne fedakârlıklar

* İng. Yün kazak veya hırka.

yapmış, küçücük ellerini kim bilir nelerden mahrum bırakmış, kim bilir ne kadar yol yürümüştü...

Güzel, güzel bir *pullover*, hakiki ipek ışıltısıyla ve en sevdiği renkte... Fakat neden, neden *Petite Lise*? Neden “küçücük başlı ve koca yürekli” *Petite Lise*? Darbenin hemen ardından gelen bu sıcak nefes, acıdan hemen sonra şefkatin, saf aşkın tesellisi canını fazlasıyla yakıyor, yarasını daha da deşiyor, derinleştiriyor ve yüreğinde şiddetlenen çarpıntı dizginlenemez bir güçle düşüncelerini paramparça ediyordu.

Bir ürperti omuzlarını sarstı. Pierre hemen ayaklandı ve görünmez bir varlığı o ürpertinin soğuktan kaynaklandığına inandırmak istercesine giyinmeye başladı. Aceleyle hemen bir şey yapmaya karar vermişti, büyük bir telaşla giyinmeye başladı. Fakat giyindiğinde kararsız, mütereddit kalakaldı. Odasında aralıksız döndü, gözleri masanın üstündeki açık pakette, masanın üstündeki açık, her şeyiyle açık yürekteydi.

İki farklı kadından çıkan bakışlar, iki farklı tebessüm, karşılıklı dalgalar halinde birbirine çarpıyor, sırayla biri diğerinin üzerini örtüyor, biri diğerini ayıplıyordu.

Pierre mektubu tekrar okudu ve Lise’e ait hatıralar zihninde beklenmedik ayrıntılarıyla yeniden belirdi. Bir dans salonunda karşılaşmışlardı. O zarif, hafif, minyondu ve bitmez tükenmez tebessümüyle genç adamın kollarındaydı. Ermeni durmadan ayaklarına basmış, Lise ise (“Hayır, bana *Petite Lise* derler.”) gülümsemeye devam etmiş ve kızarmış, al al olmuştu. Sanki bütün hata kendisindeydi. Dedi ki, kendisi Paris’te... Hayır, dedi ki, ilk gün soru sorulmaz, sadece gülümsenir ve eğlenceli olmaya çalışılır... Günler sonra, Paris’te yalnız yaşadığını, şapka yaptığını,

büyük, evet, çok büyük bir atölyede çalıştığını anlattı ve... Pierre pas rengi elbiseyi bir daha kızın üstünde görmedi. Arkadaşlarından biri giyiyordu onu hep. Lise o gün için ödünç almıştı. Parisli *midinettelerin** hayatını bilmeyen mi var? Ya da o serçelerle dolu atölyelere dair şehir efsanelerini kim gerçekten tamı tamına bilebilir? Nasıl, nasıl oluyor da on sekiz yaşındaki şu oyuncak bebek üç kuruşluk aylığıyla yaşayabiliyordu, daima mütebessim, daima taze, daima hafif, yerde bulunmuş bir düğme gibi.

Arkadaşlıklarının başladığı dönemde, bir gün Pierre gidip onu alarak en büyük sürprizi yapmıştı. Tam öğle vakti, gerçek minik kuşlar gibi kümeler halinde atölyenin arkasındaki büyük kapıdan dışarı akın etmişti *midinetteler*. Lise onu gördüğünde şaşkınlık ve mutlulukla kalakalmıştı, kızarmış ve sonra koşup boynuna atılmıştı. Öpücükten sonra arkasını dönmüş, arkadaşlarına, "Benimkini gördünüz mü!" dercesine gülümsemişti. Dudaklarını boyamakla meşgul olanlar, o an burunlarını pudralayanlar bile başlarını kaldırıp tebessümleriyle olur vermişler, cıvıldaşıp cik-cikleşmeyi de ihmal etmemişlerdi. Lise başta açık açık reddetmiş, sonra diretmiş ve işe yaramayacağını anladığında, Pierre'e kendisini o restorana götürmemesi için yalvarmıştı. Zenginlerin mekânıydı, şatafatlıydı, oraya uygun giyinmemişti, gerçekten utanıyordu. Pierre doğulu inadından şaşmamış ve istediği restorana Lise'i neredeyse zorla götürmüştü. O gün bir ziyafet çektiler. İki genç hemen neşelendi ve şakalaşmaya, imalı aşk sözcüklerinin ardında cilvelleşmeye ve arada birbirlerinin ellerini uzun uzun sıkmaya başladı. Genç kız ehil bir edayla, kendine ev hanımı havaları vererek ve biraz şöyle ve biraz da böyle yaparak salatayı

* Fr. İşçi genç kız.

hazırladı... Hem kızın hem güçlü şarabın etkisiyle Pierre birden onun çantasını karıştırmaya kalktı. Ne olabilirdi ki içinde? Dudaklarının kırmızı boyası, olmazsa olmaz pembe pudra, zarif bir dantelli mendil, birkaç mektup. Hayır, Lise bakmasına izin vermedi; ama çantanın bir ucundan tutan Pierre çocuksu bir merakla ısrar ediyordu. Lise hemen ciddileşti ve çantasını mutlaka ama mutlaka kapatmak istedi. Ermeni, ağzını sonuna kadar açmıştı; kızın yüzündeki ifadeyi okumaksızın budalaca gülüyor ve diretiyordu. Çantanın aşk mektuplarıyla dolu olduğunu iddia ediyordu. Ve birden çok güçlü bir hareketle, hatta kabaca kızın minik ellerinden kadın aksesuarını çekti. Çanta açılıverdi ve içinden küçük bir ekmekle bir parça çikolata düştü yere...

...Kara, kapkara bir kedi masanın altında ekmeği yiyordu, o sırada bir ikincisi –bu defa beyaz, bembeyaz– patileri arasında çikolata parçasıyla oynuyordu...

Peki şimdi neden, neden *Petite Lise*? Neden “küçücük başlı ve koca yürekli” *Petite Lise*... Ah, mümkün değil, kesinlikle mümkün değil, artık bu hediye kabul edemezdi, hemen ama hemen geri vermesi lazımdı. Üstünden üç gün geçmiş olduğuna göre cevap verme nezaketi bile göstermediğini sanacaktı. Uzun uzun düşündükten sonra o şeyi Lise’in kaldığı otele bir mektupla götürmeye karar verdi. Fakat kâğıdın beyazlığının karşısına geçince başka bir engele takıldı. Şefkat dolu, sıcak ve acılı satırlar onu yokuş aşağı Nenette’e götürdü kaçınılmaz olarak. Bir aşk sözcüğü yazmayı her istediğinde, o altın sarısı baş düşüncelerinin önüne geçti ve gönülsüzce yazdığı cümleler zayıfladı, giderek silikleşti. Kâğıdı yırttı.

Üzüldü, gözleri yaşla dolacak kadar hem de. Güçlkle bastırdığı bu aşk hıçkırıkları karşısında ilk düşüncesi he-

men Lise'i bulmak, ona sıkıca, var gücüyle sarılmak oldu, anlatmak, anlatmak... Acı çektiğini, berbat bir aşk acısı çektiğini, sahte, karanlık, ikiyezlü sevdalara aldandığını, sürünmeyi ve vicdan azabını hak ettiğini, *Petite Lise*'in dürüst, saf ve kocaman kalbinin bütün o yüceliğini ancak şimdi fark edebildiğini... Onun uysallığına, yumuşak başlılığına, çıkarsızca kendini adamasına hasretti. Evet, sadece o unutturabilirdi *Nenette*'i, kör olası *Nenette*'i. Ah, olanları bilse, yeniden bir araya geldiklerini görse nasıl da kıskanırdı. *Nenette* kendi gözleriyle görsün diye *Pierre* elinden geleni yapacaktı. Hâlâ *Pierrot*'sunu sevdiğine göre kim bilir nasıl kuduracaktı... *Pierrot*'sunu sevdiğini söyledi ve *Nenette* yalan konuşmaz, hayır, o yalan konuşmaz. Yalnız... Yalnız acele etmemeli... Hatıralar henüz o kadar taze ki *Lise*'in kollarına bu kadar çabuk atılamaz. Hayır, biraz zaman geçmeli, yüreği birazcık da olsa soğumalı. İşte *Pierre* şefkat dolu mektubunda bu yüzden dedi ki... Hayır, kesin bir şey demedi. Cümlelerini ucu açık, imkânlar ve ihtimallerle dolu, bazen kararsız bıraktı, fakat sevgisiz değillerdi. Orantısız harflerin ve çokça noktalama işaretinin olduğu o sayfaları bitirdiğinde paketle birlikte dışarı fırladı.

Panteon'un ilerisinde, Rue Mouffetard civarında oturuyordu *Lise*. Ne sokağın ismini ne de binanın numarasını hatırlıyordu, fakat kız arkadaşına birkaç defa otelin kapısına kadar eşlik etmişti, çabucak bulurdu. Seri adımlarla oraya doğru çıkıyor, sura benzer binaların arasından yükselen kirli yılankavi sokaklardan geçiyordu. İnsan bu sokakların her birinin köşesinde birden bir deniz parçası göreceğini zanneder. Gerçekten de gürültülü ve sefil bir liman semtini andıran Paris'in bu köşesinde her sokağın sonu deniz yerine sonsuz bir fakirliğe açılır ve hâlâ Hugo'nun kahra-

manları, *Sefiller*'den sahneler oynar ve daha da oynayacaklardır. Meyhaneler, büfeler, yine meyhaneler, sürekli terleyen, pencereleri bir hastanın gözlerine çok benzeyen, eğri büğrü dar binalar... Buradaki yamuk kaldırımları yalayan su, yanmış ve sönmüş kibritler, söylenmiş ve duyulmamış sözlerle birlikte, aşağıya sonu gelmeyen bir sitem taşır.

Birden atıldı.

Bir kapıdan içeri atıldı birden.

İçgüdüsel ve çok ani bir hareketle Pierre bir kapının karanlığına atıldı ve orada kalakaldı, duvara yapıştı. Otele varmasına sadece birkaç adım kalmışken bir kızın kapıdan çıktığını fark etmişti. Lise'di. Nefesini tutup bir an öylece taşlaştıktan sonra karanlık köşesinden dışarı çıkmak istedi, düşünceleri itiyordu onu. Evet, kız Lise değildi; tabii ki Lise değildi. Benzetmişti sadece. Zaten uzaktan tek bir bakışla yanılmamak mümkün mü? Zaten Lise'in bu saatte burada işi olmaz, atölyede olması gerek. Hem oysa bile neden böyle kaçıyordu? Sahiden oysa ve saklandığını gördüyse nasıl açıklayacaktı... Karanlık kapının aydınlık köşesinden geldi ve gitti kız. Bu kez yanılıyor olamazdı. *Petite Lise*'di.

Koyu yeşil küçük bir şapka ve perişan bir poplin palto vardı üstünde, ikisine de yabancıydı. Sadece şemsiyesi tanıdıktı, bir de kızın narin ve düzgün bacakları. Büyük, epey büyük bir paket taşıyordu Liz, ağırlığı narin bedenini biraz büküyor, yokuştan inerken adımlarını hızlandırıyor-du. Neden hemen yaklaşmadı ona Pierre? Çünkü... Çünkü söyleyecek bir şeyi yoktu, kelimeleri hazırlamamıştı, böyle bir karşılaşmayı öngörmemişti. İyi ki birdenbire yüz yüze gelmediler. Şimdi çocuğun ağzında hiç değilse birkaç hazır cümle olacak, en azından zihninde sahneyi bir kez prova edecek. Ne diyecek? Nereden başlayacak? Evet, ga-

yet sade bir şekilde, hafif ve melankolik bir tebessümle gidecek ve diyecek ki... Kelimelerin tümü birden uçtu gitti. Akli düşünceleriyle meşgul, adımlarını farkında olmadan yavaşlatmıştı ve aniden kızın gözden kaybolduğunu fark etti. Evet, işte orada. Yanaşmak, mutlaka yanaşmak gerek, en azından paketi elinden alıp bir şey söylemek gerek; nasıl olduğu önemli değil, nasıl olduğu önemli değil...

Ama ne? Açılacak sohbeti ne kadar düşünürse (Nenette!) konuşmak o kadar zorlu ve çetin bir hal alıyordu. Evet, çetin, ne de olsa dediklerine mutlaka cevap verecek, çok acı çektiğini, böyle terk edilmeyi hak etmediğini, hemen tekrar beraber olmaları gerektiğini (Nenette!) söyleyecekti. Sanki biraz zayıflamıştı ve üzerindeki tüm giysiler değişmişti. Sadece çorabının arkasındaki *repriseler** aynı kalmıştı... Zavallı Lise, zavallı Lise... Ya birden arkasına dönüp onu fark ederse? Pierre adımlarını yeniden yavaşlattı. Hediyelerini geri almak da istemeyecek; mümkün değil, mümkün değil. Ve sonra mektubu veremeyecek. Yazdıklarını doğrudan söylese ne olur? Bu da mümkün değil. Her söz nasıl yazıya dökülemezse, her yazı da okunmaz...

Pierre gerisingeri dönüp kaçmak, kaybolmak istiyordu ama bunu yapmaktan âcizdi, onu hâlâ takip ediyordu, bazen yakından, tam arkasından, bazen ise tam tersine, uzay boşluğunun ardından. Ağzı sigaralı iki bıçkın delikanlı Pierre'in kızı tavlamaya çıktığını ama henüz acemi ve utangaç olduğundan ona yanaşmaya cüret edemediğini düşündüler. Gülmeye, onunla dalga geçmeye başladılar ve birkaç adım uzaklaştıktan sonra içlerinden biri, "Va-s-y toto, va-s-y!" diye bağırdı. Pierre çok utandı ve karşı kal-

* Fr. Yama.

** Fr. "Hadi birader, hadisene!"

dırına geçti. Fakat Saint Michel meydanına vardıklarında Lise kalabalığın içinde gözden kayboluverdi. Metroya ya da tramvaya mı bindi? Yoksa yine bir köşeden mi döndü? Ermeni onu aramak istemedi, aksine takibin böyle sonlandığına memnun oldu ve kızın oteline dönerek ilk planını yürürlüğe koymak için bir kez daha Saint Geneviève tepesini çıkarken, olup bitenden birtakım sonuçlar çıkarma yürekliliğini bile gösterdi.

Otelin yazıhanesi koridorun dibine, basamakların altına sıkışmıştı. Otel sahibesi o sırada kanaryanın suyunu değiştirmekle meşguldü. Nefes alamayacak kadar geniş, şekilsiz ve şişmanlığıyla yolu kapatan bir kadındı. Bir gözü o kadar büyük ve şişkin, kurbağa gözü gibi pörtlek ve torbacıklarla çevriliydi ki diğer gözünün yerinde bir oyuk olmasına şaşmamak gerekirdi. Kanarya onun gibi tekgöz değildi tabii ama ikisi de Pierre'e, pakete ve zarfa bir gözle-riyle baktılar. Bu iki izleyiciden biri söz aldı:

"Biraz geciktiniz bayım. Daha önce gelmeniz gerekmi-yor muydu?"

"Sorun değil, ben sadece bu paketi..."

"Nasıl sorun olmasın? O gitti, ayrıldı..."

"Biliyorum, kendisini gördüm, ama diyeceğim özel bir şey yoktu. Ben sadece bu paketi..."

"Ben de diyorum ki, artık paketini veremem, çünkü..."

"Önemi yok, akşamüstü olsa da olur..."

"Ohooo, anlaşıyoruz! Sevgili beyefendiciğim, size şunu diyorum, o az önce otelden ayrıldı, Paris'ten ayrıldı, memleketine gidecek..."

"Nasıl? Nasıl? Ama şimdi... Az önce..."

"Evet, evet, şimdi, az önce... İstasyona gitti, 10:30 tre-nine binecek. Tanrım! Çince konuşmak ne zor şeymiş!"

Ve yolu kapatan şişko, zekâsından son derece memnun bir edayla tek gözünü daha da açtı, bir sürü kurbağa Pierre'e baktı sanki. O sırada bir doğa resminin sonsuz derinliğine dalmış birine benziyordu. 'Tablo' birdenbire kim bilir hangi sebeple kancasından düştü, bakışları duvarın boş beyazlığında paramparça oldu. Elinde paketi ve mektubuyla taşlaşmış dururken, gevezeler kraliçesi devam etti:

"Bakın, kırdığı eski bavulu da orada, çıkıp onu atmam gerek. Sanki benim başka işim yok... Toulon tarafındandı, değil mi? Siz benden daha iyi bilirsiniz. Gitmekle çok iyi etti, çok iyi etti. Ben ona yüz kere söyledim, burada tedavi edilecek bir şey değil diye, pek öyle sıradan bir şeye benzemiyordu. İstirahat gerek, temiz hava gerek, gitmekle çok iyi etti. Zaten on beş gündür çalışmıyordu... Kalkayım da şu bavulu atayım. Sanki başka işim yok..."

Ve başka işi olmadığından, göksel bir sesle kanaryasına tatlı sözler söylemeye başladı.

Ötede, kara, kapkara bir kedi masanın altında bir şey yiyordu.

Sonraki günler bir heyulaydı sanki. Her şeyi süpüren, sürükleyen, yok eden o çılgın girdaptan kaçtı Pierre. Her şey bulanıklaşıyor ve önünden kayıp gidiyordu. Hayatında ilk kez çevresinde büyüyen boşluğa, kendisini terk eden kollara, onların sıcaklığına korku dolu gözlerle bakıyordu; öfkeli ve haşın bakışlarına rağmen korkuyordu, korkuyordu ondan, yalnızlıktan. Yalnız... Yapayalnızdı artık, kaburgalarının etrafı boşalmış, geriye hiçbir şey kalmamıştı. Sevgisinin nesnesi yoktu ve her şeyi geri dönüşü olmaksızın kaybettiğini düşünüyordu. “İşte!” diye haykırıyordu, “İşte, bir salon dolusu kalabalık, işte sahnenin perdesi açık, işte giysileri ve makyajlarıyla oyuncular da oradalar... Sönen bir tek ışıktı, bir tek o gitti ve artık hiçbir şey yok.” Buna rağmen karanlığın içinden bir oyuncu devam etti. Bir oyuncu ağlamaya devam etti, durmadı ve sonra da zar zor duyulan bir sesle hikâyesine ağır ağır geri döndü. Pierre, Nenette'ine neyi varsa verdi. Ona tüm kalbini verdi. Üstüne düşüncelerini, ruhunu, tüm benliğini verdi ona, kızın bir gün gidebileceğini ve hepsini alıp beraberinde götürebileceğini düşünmeden. O zaman bomboş, dümensiz, direksiz ve ışıksız kalacağını düşünmedi. Ve düşünmediği için de, şimdi kaçınılmaz olarak kaybolacaktı. Oyuncu yine de konuştu. Evet, Pierre'e yapacak tek bir şey kalıyordu. Tekrar hayata atılmalı, tekrar hayat kavgası içinde boğuşmalı, ruhen ve

bedenen çalışmaya, insanı yoran ve tüketen dayanılmaz eziyeti çekmeye koyulmalıydı. Bunun tekdüzeliği içinde uyusmalı ve unutulmalıydı; kendini, Nenette'i, geçmişi, her şeyi, istisnasız her şeyi. Sonsuz aylardan beri devam eden işsizliği, sürekli kalbiyle meşgul olmasına ve şiddetlenen ıstırabın altında nefessiz kalıp zayıf düşmesine yol açmıştı. Parasını hemen hemen tüketmişti. Maddi durumuyla asla ilgilenmemişti, çünkü geçinebilecek kadar para kazanmak gayet kolaydı onun için. Artık Paris'i biliyordu, işinin ehliydi ve istese yarın bile herhangi bir fotoğraf stüdyosunda iş bulabilirdi. Bir fotoğraf stüdyosunda mı? Nasıl? Yine bir fotoğraf stüdyosunda mı?

Pierre'in düşünceleri bu ihtimal karşısında birden dondu. Yüz ifadesini okuyan biri o yaralı kalpteki tüm öfkeyi ve tiksintiyi, tüm hacmiyle bir kez daha baş gösteren bir acının büyüklüğünü kavrayabilirdi. Hayır, bu sıradan bir dönüm noktası değildi. O, atı yorulduğunda hemen bir ikincisine atlayacak ve değişimin farkına bile varmayacak yolculardan ya da dalgalarla boğuşurken bitkin düşüp kendini bırakarak sakince sırtüstü yüzmeye başlayanlardan değildi. Kaçmalıydı, her şeyden, özellikle de kendinden... Kusursuz, tam ve temelli olmalıydı bu kaçış. Tozları silkelemekle yetinmek ve yine bir sağ veya sol adımla başlamak olmazdı, sadece gömlek değiştirmek asla yetmezdi. Kıyafetini üstünden çekştirerek, yırtarak çıkarmalı ve tenini, derisini değiştirmeliydi; kalbinde her ne varsa onu söndürmek veya en azından dindirmek mümkün olana dek...

Ne yani? İçindeki her şeyin eski günleri çağıracağı, her şeyin kaybettiği Nenette'i hatırlatacağı bir fotoğraf stüdyosuna geri mi dönecekti? Stüdyoya, onu bu noktaya getiren o hayata? Asla, asla pezevenk rolüne, eski kırıtlılara, ustaca

sahteliklere, satılık gülüşlere, o ortamın iğrençliğine geri dönemezdi. Ahlak anlayışlarını unutmayı istediği o kadınların varlığına tahammül etmesi artık mümkün değildi, onları tek bir sözcükle tanımlıyordu: “Orospu.” Onların kaptislerini, rahat durmayan dizlerini, kokularını daha fazla fotoğraflayamayacak, minik köpeklerine tek bir çift tatlı söz edemeyecek, erkeklerin çalışılmış serseriliklerine, mükemmelleştirilmiş çapkınlıklarına, satın alınmış itibarlarına da gülümseyemeyecekti. Ah, giysilerin ve iç çamaşırlarının indirilişini görmemek, sarhoş eden kokuları emmemek, ah, çarlistonların sonsuz uğultusunu duymamak...

Tiksinti, içinde bir fırtına gibi büyüyor da büyüyordu. Genelevden dışarı çıkmış, tüküren, durmadan tüküren bir ergene benziyordu. Şüphesiz Pierre her şeyi abartıyordu. Bu duruma kolayca bir çözüm bulunabilirdi, sadece lüks stüdyolardan uzak durması yeterdi. Varoşlara ya da banliyölere gitmeliydi, oralardaki stüdyolarda bu hayatın izlerine rastlamak imkânsızdı. Ama hisleri abartmak, ifrata vardırmak ve gerçeklikle bağdaştıramamak gençliğin işaretidir. Ermeni'nin aşk acısından doğan öfkesine bir nesne gerekiyordu, salyasını üzerine boca edebileceği bir şey... O nesne sürdüğü hayat oldu. O zamana kadar bir çuvalın içinde hapsolmuş gibi hissediyordu. Doğrudur, ağlarından içeri süzülen solgun ışıkla çevresini tanımıştı ama aşkıyla kör olmuş, her şeyi keyifle sürdürmeye mecbur kalmıştı. Şimdi kendini oradan dışarı atıyordu. Ancak çuval bir şeye takılı kaldığından ters dönüyor, içi dışına çıkıyordu. Güneş ışığının altında nasıl bir pislik... Ah, kaçmak, kendinden kaçmak, Paris'e düştüğünde olduğu hale, kaba sabahğı içinde güzel, sadeliği içinde asil o eski Ermeni'ye geri dönmek. Ama nasıl, nasıl?

Pierre kurtuluşun hangi yoldan geçtiğini fark ettiğinde, ayakları üzerinde büyüdüğü, sonsuz bir şekilde büyüdüğü ve temizlendiği hissine kapıldı. Kollarına gururla bakıp aynada uzun uzun yüz ifadesini seyretti ve belli belirsiz gülümsedi. Neredeyse mutluydu.

Odasındaki eşyaların icabına bakması için iki gün yetti. Satabildiğini sattı; smokinini, rugan ayakkabılarını, fazlaca şık paltosunu ve bir yığın kitabını... Satamadığı ne varsa da attı. Pierre çok şey attı. Sonra Paris'ten ve otelden tek bir çantayla, yeni adresini bırakmadan ayrıldı. Keyifsiz bir sabahın sisi, Billancourt'da, Renault'nun devasa çelik kapısının önünde tekrar buldu onu, kasketini kaşlarına kadar çekmiş ve sakalla kararmıştı. Sıra ona geldiğinde, eski belgeleri gösterdi. *Tourneur!** Kabul edildi. *Bleuleri*** giydi ve şefi takip etti. Makinenin başına geçtiğinde...

Başkaları bir çarmıh karşısında işte böyle boyun eğdi.

“Ermenilerin bir kitabı var. Onların en zararlı, en iğrenç, en yanlış, en hastalıklı ve en ahlaksız kitabı: *Nareg...*” Onu Ermeniliğin en büyük düşmanı olmakla itham ediyorum. Satırları tükürük saçan o zavallıyı itham ediyorum. O zehirli kitabın nasıl da görkemli bir hikâyesi oldu! Ermeniler onu kabul etti, benimsedi, ona kucak açtı. Hiçbir nesil onu yok etmeyi düşünmedi, çünkü dilsel ve şiirsel nice nice

* Fr. Tornacı.

** Fr. Mavi işçi tulumu.

*** Krikor Naregatsi'nin *Madyan Voğperkutyun* (Mersiyeler Kitabı) adlı ünlü dua kitabının yaygın kullanımdaki adı. Bir din adamı, öğretmen, filozof, şair ve müzisyen olan Krikor Naregatsi (951-1003) ve başyapıtı *Nareg*, Ermeni Kilisesi ve kültürü üzerinde derin izler bırakmıştır. Naregatsi, Van'ın Nareg köyünde yaşamış ve adını bu köyden almıştır (günümüzde Yemişlik).

özelliğine kandılar, onların altındaki zehri fark etmediler. Aksine, onu babadan oğula, nesilden nesile aktardılar ve bize kadar geldi. Zehirlendik, milletçe zehirlendik. Kaybetmemizin sebebi o! Bizler kaybedenleriz, çünkü o keşişin sakat ruhu gibi benimizi, gücümüzü, irademizi, bireyselliğimizi hor gördük, onları yok saydık. Kavga etmedik, ısırmadık, boğuşmadık. Onun Hıristiyanlık öğretilerine dair yanlış ve eksik yorumlarını kabul edip akılsızca pasif, uzlaşmacı, yalvaran ve şuursuz kimseler olduk. Kendi kişiliğimizi aşmadık, amaçsız kaldık. Birlikte imkânsız mümkün kılmaya yönelmedik ve büyük bir ideal bizleri pençesinde yoğurmadı. O zavallıyı itham ediyorum, çünkü...”

Suren pornografi üstüne konuştukları bir gün Pierre’e bunları söyledi.

Düşünce yokuşundan tırmanırken yaşadığı bu patlamanın ardından, sesindeki ateşi dindirip sağduyunun berraklığını ve sükûnetini yeniden bulunca devam etti:

“Bir milletin zayıflığının nedenlerini bu şekilde açıklamam tuhaf görünebilir ama söylediklerimin ardında saklı olan gerçek inkâr edilmemeli. Naregatsi başlıca sebep sayılsın sayılmasın, halkımı sevmemin verdiği ıstırapla mutlaka bir günah keçisi bulmak isteyen cüretkâr düşüncemi haklı çıkaran çok şey var. Her millette, hangi yüzyılda, hangi dönemde olursa olsun, kaba, köylü, okuma yazma bilmeyen çoğunluğun dışında bir de ‘küçük’ insanlar vardır, ‘seçkin’ denilen sınıfta bile. Fakat söz konusu Ermeniler olunca, bunların sayısı diğerlerine göre katbekat fazla, insanın umudunu kıran bir orana ulaşıyor. İşte bu yüzden, ben, Suren, az sayıdaki istisnayı görmezden gelerek tüm Ermeniliği *Nareg*’le zehirlenmiş, sakat kalmış olarak kabul ediyorum. Ve evet, yeter ki etrafımıza bakmayı bilelim,

yeter ki yaşıyan nesle bakalım, onda rahatça ‘İmansız!’ diye damgalayabileceğimiz bir bakış göreceğiz. Onun imanı yoktur; tutkunun kızıl ateşiyle yazılmış, büyük ruhları yaratan, yüce olmanın arzusuyla yanıp tutuşan milletlerde olan iman... Ermeni hiçbir şeyi ideali haline getirmez, onun uğruna savaştırmaz. Ruhu ve bedeniyle kendini bir fikri gerçeğe dönüştürmeye adanmaz, elinden gelenin fazlasını yapma telaşı içinde çılgına dönüp kendinden geçmez ve benliğini sürekli bir yükselişe teslim etmez. Düşünceleri ilahi tutkudan yoksundur ve hisleri ebedi bir yeknesaklık içinde uyuklar. Akıllı, zeki ve faal bir milletin çocuğudur ama bu niteliklerini sadece kendi işine gelecek şeylerin hizmetine sunar. Topluma karşı olan kayıtsızlığı, katı ve sızdırmaz bir kabuk gibi zamanla ruhunu kurutur, çürütür. Nasıl da dayanılmaz bir yozlaşmadır bu, hele de kişi eğitilmişse. Okuldan uzaklaştığı anda sınıftaki ve sokaktaki hayatı birbirinden ayıran büyük uçurumu görür ve her ne öğrendiyse onu lüzumsuz, fazlalık ve saçma addedip hemen unuttur. Unutmayı başardı mı yerine asla bir şey koymaz; o boşluğun üstünü altınla kaplamaya çalışır sadece. Bırakın onu, kuyumcu olacak! Eğer hâlâ unutmadıysa, okumaya, bir şeylerle ilgilenmeye devam edecek, ama edilgenliğinden asla ödün vermeden... Bunu da bırakın! Yine sahtekâr kuyumcu, bu defa efendi olanından.”

“Umudunu kaybetmiş, oluruna bırakmış ve fırtına öncesinde bile tecrit edilmiş olan o ruh, tüm Ermenileri kökten sarsan olaylardan sonra ancak iki şeyle önceki nesillerden ayrılır: Bağımsızlığa daha az inanması ve Türk’ten daha az nefret etmesi. Daha az nefret eder, çünkü onun ilericiliğini tanımıştır, tıpkı insan zihninin tüm önemli ifade biçimlerini tanıdığı gibi. Ama bunları daima tecrit

edilmiş küçüklüğünün tartısıyla yargılar, feryat etmeden, karışıp kucaklaşmadan, yerinden kıpırdamadan. Tüm filozofları ve tüm rahipleri bilir, içlerinden birkaçını okumuştur. Ama hiçbirinin karşısında 'İşte ben, işte böyle...!' dememiştir. Tanrı'nın ve dinin birer mefhum, insanlıkla birlikte ölecek teselli edici güçler olduğunu bilir. Vatanın günümüzün enternasyonalist fikirleri karşısında kötü bir engel olduğunu, kendi vatanının ise çözümsüz bir Gordion düğümü olduğunu bilir. İyinin, kötünün, çirkinin, güzelin, ahlaklının, ahlaksızın, bunların hepsinin göreceli olduğunu, seçkin bir zümreye ve uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duyan sanatın sadece büyük milletlerin tekelinde olduğunu bilir. Son olarak, aşkın bir bela, kadının para, paranın ise her şey olduğunu bilir. Yabancıların tüm değerlerinden, becerilerinden, yüceliklerinden büyülenir ve onlara methiyeler düzer. Bunları çoğu zaman bağınaz bir şekilde yüceltir ama tenezzül edip milletine baktığında içi şüphe ve karamsarlıkla dolu bir eleştirmene dönüşür hemen. Tabiiyet fikrinden iğrenir, onun karşısında dehşete düşer; eğer buyuran kendisi değilse bir başkasıyla hemfikir olmayı, onunla işbirliği yapmayı aşağılık bulur. Kendisi kendisidir ve kendisi hiçbir şey değildir.”

“Fakat bütün bunları söylemeye ne hacet, ne hacet! Zaten o kadar çok tekrar edildiler ki yıprandılar artık. Üretilebilecek en iyi çare sözcüklerin ve sözlerin gücüne hiçbir zaman ulaşamayacaksa eğer, önemsiz ayrıntılarla zaman harcamaya ne gerek var? Evet, bu tip Ermeni tesadüflerin eseri değil, belli bir dönemin ürünü değil; geçmişte onu kısmen görmezden gelmek, hastalıklı gevşekliğini alt etmek, onu yegâne rolü olan milletin nüfusunu çoğaltmakla baş başa bırakmak mümkündü ama artık ona kayıtsız kalmak

imkânsızlaşıyor. Şu an savaş ve kavga var diye değil, şu an muharebe ve hayat mücadelesi var diye değil; daha hayati, daha hata kaldırmaz bir şey, adını tüm büyük yol ağızlarından haykıran daha müthiş, daha karşı konulamaz bir şey var olduğu için: Ricat, Ermenilerin ricatı. Kavga kutsal şeydir, muharebe de kimi zaman onun kadar faydalı olabilir. Mağlup veya muzaffer, bunlardan bir ulus doğar, fakat iki koşulda da doğar. Ama ruhların ricatı, baş döndürücü bir yokuştan aşağı sürüklenen o ricat her şeyi siler, eritir, yok eder. Gerçi böyle okumuş kayıtsızlar sayıca fazla değiller, ama öte yanda, yontulmamış, akılsız, yabancılaştırmış, devasa bir insan yığını var. Onlar, doğal olarak her şeyleriyle bu öncekilere benzer ve tıpkı okumuş kayıtsızlar gibi ilk geri adım atar, unuttur, inkâr ederler. Böylece muazzam bir ricat edenler kalabalığı oluşur ve bu kalabalık diğerlerini de, nadir istisnaları da o büyük hortumun içine çekip yutar.”

“Ana-baba, evlat, dayı, damat ricat eder; şan, tutum, ahlak, sevgi ricat eder. Dil ricat eder, dil ricat eder, dil ricat eder. Ve bizler, sözle ve eylemle, isteyerek veya istemeden, bilerek veya bilmeden ricat ederiz. Tövbeler, tövbeler olsun Ararat’a!”

“Canını kurtarabilmek için altınlarını veren Ermeniler oldu. Kimi inancını, kimi bekâretini verdi. Evini, yurdu, altında yaşadığı gökyüzünü terk edenler oldu; daha beteri, milletini ve dilini inkâr edenler... Kanını, canını, gününü ve güneşini veren kahramanlar da oldu. Biz ise gelecek olan için son bir bedel ödüyoruz. Son bir bedel, bü-

* “Sözle ve eylemle, isteyerek veya istemeden, bilerek veya bilmeden” sözleri, Ermeni Kilisesi geleneğindeki tövbe dualarına gönderme yapıyor. “Tövbe Tanrım!” ifadesinin yerini ise Ararat’a (Ağrı Dağı) tövbe almış.

yüyecek olan çocuklar vardı, bizden sonra gelecek nesiller vardı... Şimdi gelecek olanlarsa, sözle ve eylemle, isteyerek veya istemeden, bilerek veya bilmeden yabancı olacaklar. Tövbeler, tövbeler olsun Ararat'a!"

Pierre işte böyle ricat eden soydaşlarının arasına düştü. Ama hemen değil. O ilk kargaşanın üzerinden yıllar geçmişti ve şimdi bu dünya-fabrikada tesadüfen işçi olmuş o Ermenilerden hiçbiri kalmamıştı. Yere, ortama ve dile aşına hale gelip makinelerin hayatları yutan vahşi ağzından yavaş yavaş kurtulabilmiş ve kendilerine daha uygun zanaat ve işlere yönelmişlerdi. Geriye kalanlar istisnaydı. Pierre'in çalıştığı köşede tek bir Ermeni bile yoktu; solunda, kırklarında kel bir insancık vardı. Yazın, pazar günleri balık avlamaya göl kıyısına gider, bütün kışı balıkçılık hikâyelerini anlatarak geçirirdi. Makineler onu tamamlıyordu, kendisi onların bir parçasıydı ve demir labirentinden uzaklaştığı anda bir değeri kalmıyordu. Balık tutamadığı halde anlatacak o kadar şeyi olmasının nedeni buydu. Sağındaki ise daha ilk gün Pierre'le ve sigaralarıyla samimiyet kurmuştu. Bu kızıl saçlı iriyarı genç, spor gazetelerinin yılmaz bir takipçisiydi ve Pierre'in dış görünüşüne bakarak bir fikirdaş bulduğunu zannetti, her gün falanca ya da filanca takımın galibiyeti üzerine onunla iddiaya tutuşmaya başladı. Her seferinde kendisinin kaybettiğini görünce de Pierre'in hiç spor gazetesi okumadığını ve bu tür şeylerle ilgilenmediğini anladı. Ahbaplığı derhal yarıda kesti. Yarısını bıraktı, çünkü sigaralarla olan ahbaplığı devam ediyordu.

Huzur, ruh huzuru... Pierre'in onu burada bulabileceğine, ona, yorucu olmasına rağmen tekdüze, sabit ve sonsuz olan bu hayatta sahip olabileceğine dair sağlam bir inancı

vardı. Muradına ermeden önce üç safhadan geçti. İlk birkaç gün tamamen bilinçsiz, akılsız ve hissiz bir halde akıp gitti. Paris'ten kaçması, tekrar karanlık ve kokuşmuş bir otel odasına düşmesi, iş araması ve bir kez daha işe alışma çabası idrak etme yeteneğini sıfırlamıştı. Hemen ardından, sonsuz, dizginlenemez bir öfkeye kapıldı; günleri, geceleri, tüm anları bedduayla, nefretle, zehirle doldu. Nefret ediyordu, Nenette'inden korkunç derecede nefret ediyordu, beddua dişlerinin arasından aralıksız ve artık dizginsizce çıkıyordu. Hâlâ feci, feci acı çekiyordu. Akşamları, yemekten sonra odasına dönmekte zorlanıyor, o karanlık ve uçsuz bucaksız sokakların soğukunda hummasını taşıyor, neredeyse bağırarak tekrarlıyordu: "Sürün, sürün e mi Nenette, kıvrın! Dilerim ki azap çeker de ocağıma düşersin. Ben sana nasıl kapılıp, nasıl kandıysam öyle! Neydi ki... Diğerleri gibi bir et parçası o da. Farkı neydi ki? Hiçbir şey. Zaten benden çok büyüktü, birkaç sene içinde yaşlanacak. Zaten kumrallar hızlı buruşur. Ne kadar çocukmuşum, gözümün önündeki gerçeği göremedim, süsüne püsüne, güzel elbiselerine, zarif iç çamaşırlarına kapıldım. Fransızlar bunlara boşuna 'kadının ağır silahları' demiyor! Evet, bir edası vardı, güzeldi, ama zaten tutku dediğin nedir ki? Boyun eğmeyen bir gururun ırzına geçmektir; güçlü bir kişiliği ele geçirmek ve ona hükmetmektir. Tutku, güçlü ve kıvrak bilekleri sıkamak, bağlamaktır; açık bir zihni uyuşturmak, acının ve hazzın tadına böyle varmaktır. Evet, tutku bir duruşun ırzına geçmektir. Zavallı Lise, zavallı Lise, seni nasıl tanıyamadım... Sürün! Evet! Sana söylüyorum, Nenette, sana..."

Ve günler döndü durdu. Makineler ona durmadan alakasız kelimeler ve yarım yamalak cümleler tekrarladı; bun-

lara bir açıklama, kimi zaman da bir cevap bulma çabası içinde kayboldu, çelişkilerin kucağına düştü, ta ki susana dek. Uzaklardaki bir ege kulağına nefes nefese fısıldıyordu adeta: “Azgın manyak! Azgın manyak! Azgın manyak! Azgın manyak!” Veya ileride, gürültü saçan bir makine çingiraklarını tekrar tekrar çınlatıyordu: “Niye can yakmadık? Niye can yakmadık?” Pierre sustu, çünkü öncelikle ruhunu karartmaktan başka bir işe yaramayacak bu nefreti gereksiz buldu. Sonra bir an bedduasının tutmasından korktu. Kendi bedduasından kendi korkup uzaklaştı; ancak sesle, bir dua okur gibi şunu söylemekle yetindi:

*Grands yeux dans ce visage,
Qui vous a placés là?
De quel vaisseau sans mâts
Êtes-vous l'équipage?*

*Depuis quel abordage
Attendez-vous ainsi
Ouverts toute la nuit?**

Ve Nenette'in adının hemen ardından gelen iki sözü –“chérie” ve “sürün”– söylemeyi kesince kökten değişti.

Yeni bir safhaya geçiyordu. Sanki kendi üzerinde top-
lanıyor, büzülüyor, sıkışıyordu. Çenesi bir yumruk halini
aldı, gözü uzaklara daldı ve seferberlik ilanı misali dört
bir yana yayıldı. İnsanlardan ve toplumdan uzakta, içinde
bir adam şekilleniyordu. Bir delikanlıya şevk veren minik
şarkılar, sevimli ve tatlı fazlalıklar cazibesini kaybetmeye

* “Kocaman gözler şu surattaki, / Kim yerleştirdi sizi oraya? / Hangi
direksiz geminin / Tayfasındansınız ki? // Hangi kıyıya yanaştığınız-
dan beri / Beklersiniz öylece / Açık, bütün gece?”

Jules Supervielle'in (1884-1960) “Saisir” adlı şiirinden.

başlayınca hayata ve nesnelere küçümseyerek, yukarıdan, tamamen farklı bir gözle baktığını hissetti. Artık sürüklenmeden yürüdüğünü, bir şeye yapışıp kalmadan yaşadığını zannediyordu.

İşte bu dönemde Ermenilerin arasına karıştı. Öğlenleri, yakınlardaki bir lokantada toplanıyor, sonra da grupça bir kahvenin hep aynı köşesine çöreklenmeye gidiyorlardı. Aralarında büyümeyen çocuklar, hoppalar ve iş çıkışı pantolonlarını değiştirerek soluğu dans salonlarında alan kadın düşkünleri vardı. Kabuklarının içine sıkışmış, hiç çekilmez adiler ve yaşını almış birkaç taşralı da... Onlardan biri, bir Fransız ve onun karısıyla bir “üçlü aile” kurmuştu ama başı hep önde, alnında aşılmaz kırışıklar, uzun uzun düşünüyordu. Kerrat cetvelini yazıya döker gibi bir hali vardı. Çocuklar yaşını almış bir başkasının çevresine sarı bir çizgi çekmişlerdi. Yanına büyük bir dikkatle yaklaşıyorlardı, yani hiç yaklaşıyorlardı. Arada bir konuşurdu: “Karımdan mektup var yine, buraya gelmek istiyor. Nasıl getirteyim ki...” Nedenini asla sormazlardı, zavallının korkunç bir hastalık kapıldığını hepsi bilirdi. Ancak otuzlarında olan iki eski öğretmen vardı, bunlardan biri köyünün gelinlik kızlarına kafiye ve öküzlerine vezin bulmak için diretiyordu hâlâ. Diğerisi ise her yere mektup ve dilekçe yoluyor, onu bu leş yuvasından çabucak kurtarsınlar diye yalvarıyordu, aksi takdirde intihar edeceğini yazıyordu. Evet, intihar edeceğini.

Bedros, minyon, zayıf, biraz da titiz bir Üsküdarlı olan Khındamyan’la ahbap olabildi. Bu ahbaplıkta, İstanbullu Ermeniler olarak aynı sosyal tabakaya ait olmaları rol oynamıştı şüphesiz. Khındamyan statüsünü kaybedip bir fabrika pisliği içine düştüğü için acı çekiyor, kahroluyor,

kendini çarmıha gerilmiş gibi hissediyordu: “Paris’e gelirken az buçuk param vardı. Bir arkadaşla *pastırma* işine girdik. O zamanlar halim vaktim yerindeydi. Sonra iflas ettik, beş kuruş kalmadı. Şimdiyse... Benim şikâyet etmeye, bu hayattan nefret etmeye hakkım var. Bunlar benim mizacıma hepten ters! Ben sessizlikleri, uzun sessizlikleri ve o sessizlikleri bölen derin sesleri, çan sesini, *ezanı*, kurbağaları, eşeği severim. Ve ben doğayı, yeni sünnet edilmiş haylaz bir çocuğun ‘*Yar ey!*’ diye nara attığı muhteşem günbatımlarını severim. Gül gibi kadınları, temiz, zambak gibi göğüsleri, kokuları, güzel beyaz iç çamaşırlarını severim... O *pastırma* işi ne güzeldi! Yazık oldu, yazık...”

Fakat Bedros’un kanının hemen kaydandığı bir başkası daha vardı. Onu çok yaklaşımadan, fazla samimiyet göstermeden sevdi. Bunun nedeni ona karşı acıma ve merhamet hissetmesi değil, çocuğun sert ve sıradışı karakterinin muhabbete çok açık olmamasıydı. Eski bir Getronaganlıydı,* papaz çocuğuydu ve onu *Lokhum* diye çağırıyorlardı. Sınıf arkadaşı olan Khındamyan, çocukluğunda bembeyaz tenli, uysal ve tatlı huylu olduğu için onu böyle çağırdıklarını anlatmıştı. Son derece pejmürde bir görünüş, hep tüttüren incecik dudaklar, küçük kirli dişler, soru işaretleriyle, parantezlerle ve üç noktalarla dolu, kumral ve kıvırcık saçların çevrelediği bir çehre. Lakabıyla nasıl da çelişiyordu! Hastalık boyutuna varan aşırı bir sinir onu sürekli sarsıyordu. Konuşmak yerine köpürüyor, bağılıyor, kavga ediyordu. Sadece kavga etmeye değer konularla ilgileniyordu zaten, cümlelerine vurguyu küfürle katıyordu. Bedros bir defasında onun bir patlayışına tanık olmuştu.

* 1886’da İstanbul Galata’da kurulan ve günümüzde de eğitim vermeyi sürdüren Ermeni lisesi.

“Ne! Ne!” diye haykırıyordu, “Yine mi Fransız gazetesi, yine mi Fransız tiyatrosu! Bunun Ermenice olanı yok mu? Şöyle bir silkinip olan bitenin farkına varacak mısınız siz? Çözölmeye ve yabancı hayranlığına karşı savaşıacak mısınız? Sönmüş külsünüz siz, deri tüccarısınız hepiniz! Ancak küçük hesaplarınıza bakarsınız, sadece para tutan parmaklarınızı önemsersiniz. Bizim de bir vatanımız var. Oraya gitmek için hazır olmalıyız. Aklınızı buna yorun, bataklıkları kurutmalı, su yolları açmalıyız ki... Alçaklar, iradesizler... İstanbul’da da böyleydiniz, sizin babalarınız da böyleydi... Orada biri dehşet ve acı içinde koşarak sokaktan geçtiğinde bilirdim ki buradaki gibi biri vurulmuş değil, aldatılmış bir koca hasmının hakkından gelmedi, bir kadın çocuklarını boğmadı, bir sevgili intihar etmedi; bilirdim ki olsa olsa şarklının biri felç geçirip düşmüştür. Yüzde doksanı böyle ölürdü, çürüyerek, hareketsizlikten... Sizse burada... Vakti geldiğinde, sizin gibi sönmüş küllerden nasıl kıvılcım çıkaracağız? Kavgaya tutuşmak için o ateşi nereden bulacağız? Çünkü, evet, kavgamızı vereceğiz; ayakta kalmış bir kilise, karla kaplı bir dağ zirvesi ve damarlarımızdaki kanla birlikte kaynayan ‘Mer hayrenik’ var olduğu ve bir vatanımız olmadığı sürece kavga edeceğiz...”

Bedros susuyordu. Sıkılanlar ve kızanlar ise bundan önceki acılı tartışmalar ve kavgalar bir daha yaşanmasın diye orayı terk etmeyi tercih ediyorlardı. Bu sözlerin neden olduğu tarif edilemez rahatsızlığın dışında, kumral çocuğu tüm varlığıyla, sadeliği ve saflığıyla sarsan o kederin derin

* Erm. “Vatanımız.” Mikael Nalbantyan’ın (1829-1886) bir şiirinden uyarlanarak bestelendi ve 1918-20 arasındaki Birinci Ermenistan Cumhuriyeti’nin milli marşı olarak kabul edildi. 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra kurulan Ermenistan Cumhuriyeti’nin de milli marşı oldu.

acısını hissediyordu Bedros. Bağırıldığı zaman elleri titriyor ve gözleri adeta iki büyütecin ardından bakar gibi büyüyordu. İkinci bir Suren'di o; onun daha az bilge, daha az oyuncu, daha az sanatçı olanıydı.

Haftalar sonra, Bedros gecenin karanlığında bir öksürüğü tanıdı. Sigaradan iki kırmızı gaga birbirine yaklaştı. *Lokhum*'du. Birlikte yorgun argın ve sessizce birkaç adım attıktan sonra *Lokhum* yine köpürüp bağırmaya başladı:

“Ulan, bu ne Allahsız, bu ne insanlıktan nasipsiz, bu ne canavarca, bu ne barbar bir kanundur! Hangi lanet olası el imzalamış bunu? Hangi soyu kuruyasica akıl başımıza musallat etmiş? Benim anam var, babam var, neden onlardan ayrı kalacaktım? Neden onlar orada benim hasretimle eriyip biterken ben burada onların sıcaklığından mahrum kalacaktım! Bizler bunlar gibi değiliz. Bizler için ana-babadan daha büyük, daha kutsal ne var! Hangi sevgi ana sevgisinin yerini tutabilir! Anam, anam... Benim her şeyim o. Neden İstanbul'a gidemeyecekmişim ben? Ben kimim ki, ben neyim ki? Hangi devlet benimle, bizim gibilerle uğraşsın? Bütün filozoflar, bütün ahlakçılar, bütün hümanistler ve hatta hayvanseverler her şeyi bırakıp sadece bununla, yalnız ve yalnız bu *zulümle* ilgilenmeliler...”

O gece Bedros bu çocuğa asla yaklaşmamaya karar verdi. Duymak istemediğimiz sözler, düşünmek istemediğimiz acılar vardır, onlardan kaçarsınız, çünkü sahiden çok büyüktürler. Bedros hasretin verdiği sonsuz kederle odasına kapandı ve çocuksuluğuyla yüreğini paralayan, ikisinin yüreğini aynı anda pare pare eden çocuğa küfretti. Fakat onunla samimiyet kurmaktan kaçınmasına gerek kalmadı, çünkü *Lokhum* Renault'daki işini bırakıp ortadan kayboluverdi. Khındamyan'la aynı otelde kaldığı için, Bedros

günler sonra olan biteni duyabildi. *Lokhum* Rus elçiliğine gitmiş, Ermenistan'a yerleşmek için ona bir pasaport vermelerini talep etmiş, reddetmişler. Vatanında yaşamak istediğini söylemiş, reddetmişler. Bataklıkları kurutup su yolları açmak için kollarını götürmek istediğini söylemiş, reddetmişler. Hatta, Ararat'ı görmek ve onu solumak istediğini söylemiş, yine reddetmişler. Bu sefer Türk konsolosluğuna koşmuş. Üstünde hilal olan bayrağı, onların harflerini ve Türk başlarını görünce iyice kendinden geçmiş, hemen ama hemen kendisine bir pasaport vermelerini istemiş. Annesinin ölüm döşeginde olduğunu, öleceğini, kendisinin de hasta olduğunu, sinir krizleri geçirdiğini, geleceğini mahvetmemelerini söylemiş, evinin burası, bu fabrikalar olmadığını, geleceğini... Küfretmeye, haykırmaya, beddua etmeye başlamış. Onu dışarı atabilmek için üzerine birkaç kişi birden çullanmak zorunda kalmış.

Huzur, ruh huzuru... Günler birbiri ardı sıra dizildikçe, Pierre huzurun peşinden daha da çok koştu ama onu asla yakalayamadı. Bir kez daha yanıldığını hissetti ve anladı. Fabrika ona gurur, arınma ve kısmen de sahte bir özgürlük sağlamıştı, fakat arzuladığı bu değildi. Çünkü güçlü mizacına rağmen bu hayatın tekdüzeliği dahi kendisiyle bütünüyle yalnız kalmasına ve iç diyalogun tekrar başlamasına neden oluyordu. Hatıralar ne kadar sık anımsanırsa, geçmiş o kadar çabuk şekil değiştirir derler, çünkü her defasında hatıralara kimi yalan ve düzmece unsurlar eklenir. Pierre için de aşkının son günlerini yeniden yaşamak artık gerçek bir çileydi. Nenette'le birlikte uzun süre bunaltıcı ve neredeyse ölümcül bir ortamın havasını solumuşlar gibi geliyordu ona. O karanlık düşüncelerden uzaklaştığı doğruydum ama ruh huzuruna ancak bu tekdüzelik bitip hayat

tekrar başladığında ve yeni olaylar gelip geçmişin üzerini örttüğünde kavuşacağını kavriyordu. Pierre bir kez daha kaçmak istiyordu. İstiyordu ve karar verdi. Fakat geçen seferki gibi sıradan bir kaçış olmayacaktı bu; bir yarış olacaktı, çoktan çizilmiş bir yola atılacaktı. Bir amaca, bir ideale, bir nedene doğru hızla uçacaktı. Ama adı neydi onun?

Lokhum dışında tanıdığı Ermeni işçilerin hepsi ricat edenlerdi. Fakat milletin geri kalması meselesinde en az suçlanması gereken emekçi sınıfıdır. Neler çektiklerini bilen biri onları ayıplamaya cesaret edemez. Ve Pierre çocuklara ve kendisine suskun ve müşfik bir ifadeyle bakıyordu, ne de olsa kendi de bir ricat edendi. Fakat onu tüm arkadaşlarından ayıran temel bir şey vardı. Sadece çıkar peşinde olmadığından ya da yüce mevcudiyetinin bilincinde biri olarak rahat hayatını hor gördüğünden değil, içinde bir güç olduğu için ayrılıyordu onlardan. Bu güç yoğunlaşıyor, palazlanıyor, kendini bilmek istiyordu, adanmaya ve kurban olmaya hazırdı. Bir zemin, hareket alanı aradı, günlük koşuşturmacanın ötesinde, herkesin üzerinde koşmaya yeltenemeyeceği ve kendi kendine “İşte, geçmişimden yu- karıdayım!” diyebileceği bir yolu olsun istiyordu.

Doğal olarak Bedros’un aklına önce kendi insanları geldi. Kendini milletin hizmetine mi adayacaktı? Düşündü taşındı, cevabı olumsuz oldu. Eski bir sözü hatırlıyordu: “İnsanlık yaşayanlardan ve ölülerden oluşur. Ölüler bizden katbekat daha kalabalık. Ve bütün yaptıklarıyla onlar bizden daha güçlüler. Onlar bizden üstünler ve bizi yönetiyorlar. Ölmüş bir mimarın yaptığı bir evde yaşıyor, bir yazarın üzüldüğü gibi üzüliyor, bilmediğimiz bir vatanperverin nutkundan slogan haline gelmiş sözleri yaşıyor ve onlar bizi her ne yapıyorsa o oluyoruz.”

“Peki o zaman, artık ölülerimiz olmadığına, ölülerimizi yanımda getirmediğimize göre, biz nasıl Ermeni kalacağız? O ölü böyle güzel konuşmuşken, biz nasıl yabancı olmayacağız...” Ve Suren’in sözlerini tekrarlıyordu: “Çözüleceğiz, hepimiz çözüleceğiz. Bunun çaresi yok. Evet, bir nesli değiştirmenin, hatta, bütün bir milleti istenen kalıba dökmenin mümkün olduğunu biliyorum, ancak bunun için o topluluğun avcumuzun içinde ve bize bağlı olması gerekir. İstanbul’da mümkündü, fakat burada, benim gibiler için Ermeniler arasında faaliyet göstermek imkânsız; sonuçta ne bir yazarım ne de bir hatip. En azından partili olmak gerekir, onu da ben istemiyorum. Ah, başka bir şey, başka, bu değil...”

Ruh halinden kaynaklanan bir çelişki değildi bu. Onun durumunda olan her genç bildik olana değil bilinmeze karşı daha hevesli olurdu. Kim olsa kendini bildiği günden beri aşına olduğu, başkalarının yol alışını çoğu zaman adım adım takip ettiği ve çamurdan başka hiçbir şey göremediği bir yolculuktansa, mizacına, tabiatına taban tabana zıt bile olsa yeni bir faaliyet alanına daha büyük bir sevinçle giderdi.

Sonra ailesini, annesini düşündü. “Yaşamak için anne mi ihtiyacın var? Çocuk musun hâlâ!” –ve uzaklaştı. Dini pas geçti ve kitaplara baktı. Bir zamanlar edebi ve hayal ürünü eserleri severdi ama artık onlara tahammül edemiyordu. Aşk romanlarıyla ilgilenmesi söz konusu olmadığına göre, geriye sadece felsefe kitapları kalıyordu. Bedros onları okumak için ne gerekli donanıma ne de isteğe sahipti. “Hayata dair onca fikir arasından ben hayatın kendisini tercih ediyorum” diye düşünen sayısız insanla aynı sınıfa aitti o.

Zihninde dönüp duran düşünceler ve heveslisi olmadığı bir hedefe doğru atılmamak için öne sürdüğü eksik gedik bahaneler genç Ermeni'nin ruhunu ve zihnini bulandırdı –bu onun huyuydu. Tekrar bunalıma girdi ve isimsiz ıstıraplar onu çok uzak ufuklara sürükledi. Bir gemide herhangi bir iş bulup ülkelerin, denizlerin ve limanların ötesine gitmeyi düşündü; kuzey buzullarına, kumral ve uzun boylu güzellere veya güneye, siyah gözlerle dolu salkımlara doğru gitmeyi; ekvatora, vahşilerin arasına kadar gitmeyi düşündü, orada kadınları arzulayabilirdi şüphesiz. Kalın dudakları, dimdik göğüsleri ve sayısız bileziğiyle bir vahşi güzelliği getirdi gözlerinin önüne. “Evet, ya böyle zihni boş bir kadınla olacaksın ya da hiçbirisiyle,” dedi, “Çünkü o yabaninin doğal sadeliği bizim kadınların riyakâr, aptalca ve anlamsız tavırlarından daha değerli. Hem sonra, orada belki de o koca küpeli kadına zorla sahip olacağım. İşte değerli olan bu, karşılıklı anlaşma yoluyla elde edilen aşk değil. Arzulanan varlığa zorla, onun iradesine rağmen sahip olmak. Toplumun yasakladığı öpücüklerin peşinden gidenler işte bu güçlü direnişi aramıyorlar mı?”

Ve Ermeni'nin düşünceleri duvardan duvara çarpıyor, bağlanmış bir at gibi döneniyor, yuvarlanıp debeleniyor, tehditkâr, dizginlenemez bir hal alıyordu. Bedros bu kez büsbütün farklı bir yere düştü, kendini spiritüalizme, ruh göçüne ve karanlık oda arayışlarına adanmak istedi. Ertesi gün yandaki kumral Fransız'ı örnek alıp sporcu olmayı arzu etti. Spor gazetelerinden birine şöyle bir göz atmıştı ki fikrini değiştirdi, at yarışı oynamak, büyük paralar kazanmak istedi. Pul koleksiyonu yapmayı, albüm oluşturmayı da düşündü ve... Bağırdı, bağırdı...

Sonunda bir karara varabildi. Bu bunalımın nedeninin

yalnızlık olduğunu fark etti, Paris'e dönüp yakın arkadaşlarının arasına karışmalıydı. Neden herkesten kaçıyordu? Neden Suren ve Hraç'ı bile terk etmişti? Fakat Paris ziyareti büsbütün farklı şartlar altında gerçekleşti. Renault'daki işçi-öğretmenlerden biri, dört yana mektup yağdırıp kendisini bir an önce kurtarmaları gerektiğini, aksi takdirde intihar edeceğini söyleyen adam pazar günü papaz olacaktı. Zavallı, başka türlü bir intiharı hayal etmekten âcizdi. Renault'daki tüm Ermeniler ayine birlikte katılacaklardı. Bedros pazar sabahı Billancourt'dan yola çıkan sekiz kişilik grubun lideri haline geldi hemen; abartılı ve sahte ama tatlı neşesini çevresindekilere çabucak aşıladı. Şarkılar, şakalar, bağışmalar arasında nihayet kiliseye varabildiler. Bedros bir yıldır adım atmamıştı oraya. Rue Jean Goujon'da, kapının önündeki kalabalığa karışmadan hemen önce, arkadaşlarını asker gibi hazır ola geçirip birkaç adım geri çekildi ve emretti:

“Nefes... Al!”

Sekizi birden büyük bir gürültüyle burunlarını çektiler.

“Buhur kokusunu aldınız mı?” diye sordu Pierre.

“Ne buhuru? Ben *pastırma* kokusu aldım *mon vieux*, *pastırma* bu...”

Söylemeye gerek yok, eski *pastırmacı* Khındamyan'dı bu, kalabalığın içinde hızlıca kayboldu. Gerçekten de kilisenin önünde simit, *baklava*, *pastırma*, kabak çekirdeği ve benzeri bir sürü yararlı ve güzel şey satılıyordu. Khındamyan, kurutulmuş bir et parçasıyla birlikte kalabalığın içinden çıktı ve tekrar toplanıp karşıdaki küçük kahveye gittiler. Pastırmanın yanında rakı içmek gerekirdi, içtiler. Bir an, papaz olacak arkadaşlarını da çağırmayı düşündüler ama sonra bunun uygunsuz kaçacağını fark ettiler. Yok-

luğunda onu “kutsadılar, ıslattılar, vaftiz ettiler, okudular ve gömdüler...” Ve içtiler. Ayine katılmak için dışarı çıktıklarında, kilise çoktan bitmişti. Tek bir kabak çekirdeği bile kalmamıştı. Kimin umrunda! Billancourt’a dönüp, içmeye, şarkı söylemeye, şamataya devam ettiler.

Bedros için o gün dönüm noktası oldu. Gecenin bir vakti odasına döndüğünde tamamen sarhoştı. Nenette’le konuşmaya başladı. Resmini karşısına alıp anlattı, şakalaştı, güldü ve... Ve birden çocuk gibi ağlamaya başladı.

Evet, bir daha böyle bir şey yaşanmadı ama Bedros içmeye devam etti. O pazar gününün üstünden bir hafta geçmeden eve epeyce sarhoş gelmeye başlamıştı bile. Hemen ayyaş Fransızlarla ahbap oldu, bir çırpıda içki isimlerini öğrendi ve cömertçe içti. Sabahları yedi buçuğa yetişemediği çok oldu, artık geliri giderlerini karşılamaya yetmiyordu. Kimin umrunda! Yeter ki her gece dalgaların üzerinde yalpalasın. “O-hooo!” diyordu kendi kendine sürekli, “Eminim beni karşıdan gören biri tökezlediğimi, yolumu kaybettiğimi, Kars’ı teslim ettiğimi düşünür. Bilmiyorlar ki ben sadece görmek, izlemek, hayatı tanımak için içiyorum. İstedğim an eski halime dönebilirim, ama tekrar ediyorum, yetmiyor...”

Evet, artık ne şarap ne rakı yetiyordu ona; bu yüzden kendini sarhoş edecek daha etkili şeyler aradı.

Yağmur, çamur, karanlık sokaklar... İşçi banliyösünün Çin mahallesine varana kadar sessizce yürüdüler. Mahallelerin en leşi, en sefili, en iğrenci... Kepengindeki bir çatlaktan zayıf bir ışığın sızdığı küçük bir kulübenin önünde adımları nihayet yavaşladı. Fransız, kepenge iki defa vurdu ve yoluna devam ederek yandaki çıkmaz sokağa girdi,

karşılarında küçük bir kapı açılıverdi. İki kırmızı bardağın karşısına oturdular ve epeyce beklediler. Fransız, mekân sahibine bir şeyler söyledi ve içeriden birileri çıkınca adam odanın dibindeki perdeyi çekti. Basamaklardan inip bodruma girdiler. Ah, o koku... Bedros önce hiçbir şey görmedi. Sonra, yere konmuş kırmızı bir ışığı, ateşi fark etti, önünde bir Çinli kıpkırmızı suratıyla bağdaş kurmuş nar-gileleri dolduruyordu. Bedros bir koltuğa çöker çökmez Fransız yeni misafire iyi hizmet etmelerini söyleyip ayrıldı. Hiç kadın yoktu; yatmakta, uzanmakta veya oturmakta olan adamlar vardı sadece. Tüttürüyorlardı. Bedros nar-gilesinden daha ilk nefesi çekmişti ki yanındaki kalktı ve dönmeyen diliyle yeni köz istedi. Duyduğu ses Bedros'u fena sarstı, yanındakinin kolunu parmaklarının var gücüyle tuttu ve sesindeki aczi bastırmak için neredeyse bağırdı:

“Ulan *Lokhum*! Ulan sen ne arıyorsun burada?”

Adam başını çevirdi, kayıtsızca baktı ve dumanı üfleterek sakince cevapladı:

“Sen ne arıyorsun?”

Evet, kendisi ne arıyordu sahi burada? Cevabı bir gecikme anı içinde yok olup gitti, bu sırada kırmızı suratlı Çinli bir cehennem tanrısının nefesi halini almaktaydı. Bedros arkadaşını çok değişmiş buldu, burun delikleri büyümüş-tü, dudakları zehri çok güçlü bir şekilde içine çekiyor ve bakışları bildiği hiçbir *lokhumu* andırmıyordu. Neden bu kadar pis, yıkık ve haraptı? Neden işsizdi?

“Ama sen iyi bir *ajusteur*dün.* Neden iş bulamayasın? Aramıyorsun ki. Neden kendini bu kadar saldın? Yürü çikalım buradan, *Lokhum*, Allah aşkına çikalım buradan! Kendini harcıyorsun, bari annene acı, bari annene... Ne

* Fr. Tesviyeci.

ileler çektiğini biliyorum. Ben seni çok iyi anlıyorum ama bu şekilde kurtulamazsın. Sana nasihat etmeme gerek yok, sen biliyorsun zaten. Annene acı... Bu günler geçer, mimizi kaybetmemeliyiz.”

“Hayır,” dedi *Lokhum*, “Hayır, ben artık ümitle yaşımak istemiyorum.”

“Ya neyle...?”

“Ben yaşamak istiyorum.”

Bedros arkadaşını ikna edecek kelimeleri arıyor ama bir kez daha köpürüp patlayabilir diye korkuyordu. Daha fazla konuşımak imkânsızdı, çünkü orada bulunanlar gürültüden şikâyet edip homurdanmaya başlamışlardı. Bedros ödemeyi yaptı ve *Lokhum*’u oradan neredeyse zorla çıkardı. Yağmur tekrar başlamıştı. İki gölge, omuzları kalkık, yakaları havada, yan yana yürüdüler. Bedros uzun uzun konuştu. “Ne yani?” diyordu, “İnsanın bu zehrin esiri olduktan sonra eski haline dönmesi kolay mı zannediyorsun! Bu bağımlığın pençesinden kolayca kurtulmak mümkün mü! Acımızı bastırmak için bu yollara başvuracaksak ne kıymetimiz kalır! Böyle ileli günlere karşı koyamayacaksak, gücümüz, irademiz, eğitimimiz, terbiyemiz neye yarar? Boğuşmalı ve acıyı asla hafife almamalıyız, çünkü bizi dvecek, bkecek, meydana getirecek olan o. Sen bana bakma, ben sadece merakımdan geldim, o hayatı yakından görüp incelemek için yalnızca... Kendimi bu batıklığın içine bırakmam mümkün değil, asla, asla...”

şaşıllacak şey, *Lokhum*’un ağzından tek bir söz çıkmadı. Bedros cümlelerinin yanındakinden çok kendisine yönelik olduğunu fark etti. Sözlerinin arkadaşı üzerinde yaratacağı etkiyi hiç kestiremiyor, fakat o anda kollarının var gücüyle çamurdan dışarı çektiği kişinin kendisi olduğunu biliyor-

du. Yanındakiyse bir ayna halini almıştı ve kaçacak, silki-
necek, toparlanacak gücü hemen bulamazsa, Bedros onda
kendisinin de mutlaka düşeceği durumu görebiliyordu.
Lokhum birden durdu ve konuştu:

“İşim yok, *param* yok, bana on frank ver.”

Bedros iki mislini verdi. Paraları avcunda sıkıp tek bir
söz söylemeden anında uzaklaştı *Lokhum*. Az ilerideki bir
sokak lambasının altında birden durdu, arkasını döndü ve
korkutucu bir alaycılıkla ve şeytani bir gürültüyle güldü,
kollarını açıp zıplayarak haykırdı:

“Kandırdım, Bedros’u kandırdım, aldım on frankını!”

Ve koşarak karanlığa karıştı. Yine tüttürmeye gitti.

.....

Makineleri bir hafta daha döndürdüler.

Bir öğle vakti Bedros kahveden içeri girdiğinde kapıda
şaşkın kalakaldı. Bundan önce Ermenileri böyle istisna-
sız aynı masanın etrafında toplanmış, ciddi, sessiz, başları
önde görmemişti hiç. Ortalarında oturan şair-öğretmen
bir mektubun başında, kalemi havadaydı. “Yapamam kar-
deşim, ben böyle bir şey yazamam!” dedi ve yazabildikleri-
ni okudu: “Saygıdeğer hanımefendi, biz oğlunuzun yakın
arkadaşlarıyız...”

“Adı neydi? *Lokhum* yazacak halim yok ya!”

“Zareh!” dedi bir ses ve şair tekrarladi:

“Saygıdeğer hanımefendi, biz oğlunuz Zareh’in yakın
arkadaşlarıyız ve...” “Yapamam kardeşim, ben böyle bir
şey yazamam!”

“Canım ne oldu? Bana da söyleyin!” dedi Bedros.

Khındamyan onu kahvenin diğer ucuna götürdü:

“*Lokhum* tozuttu. Resmen tozuttu... Geçen akşam otele

girdiğimde beni hemen onun odasına götürdüler. Bir polis gelmiş ve zavallıyı yatağa bağlamıştı, görevlilerin gelmesini bekliyordu. Bari adama bir şey deme! Konuşuyordu sadece... Durmadan konuşuyordu... Zaten beni de o yüzden çağırmışlar, sadece Ermenice konuşmak istiyordu... Dediklerini tercüme etmemi istediler... Dilim tutuldu, tercüme edemiyordum... Etmemeliydim de... Ama ettiğimde hepsi birden gülmeye başladılar... Gülünecek şey mi... Gülünecek şey mi...”

Cesaret edemiyordu, edemiyordu ama merakına daha fazla hâkim olamayıp sordu Bedros:

“Ne diyordu ki?”

“Ne diyecek? ‘Bataklıkları kurutalım, suyolları açalım, bataklıkları kurutalım, suyolları açalım, bataklıkları kurutalım...’”

* * *

Çan kulesinin arkasından, bir bahçenin dibinden, bir çiftliğin herhangi bir köşesinden bir horoz sabahı haber eder. Ve diğerleri de keskin, sağır, gür çığlıklarıyla ona katılırlar, uzaktan, yakından, sağdan, soldan, önce uzun ve ölçüsüz sürelerle, sonra üçlü, dörtlü bir koro halinde. Bu gibi otellerde de durum aynıdır. Bir merdivenin altından, bir koridorun ucundan, katların birinden bir çalar saat öter. Ve sonra diğerleri... Üç sesli, dört sesli bir koro...

Bedros kolunu yorganından dışarı bir küfür gibi savurdu ve kuvvetlice vurdu. Saat bulunduğu tepeden yere düştü, sandalyenin altına kadar yuvarlandı ve zırlıdayarak zembereğini boşaltmaya devam etti. Merdivenlerden ağır ağır inmeye başlayan ayak sesleri ve kötü uyanmış öksürüklerle homurtular olmasaydı, sıcacık yatağın içinde biraz daha oyalanmayı ne çok isterdi. Yatağından fırladı, yor-

ganın katları arasında kalmış giysilerini topladı ve hızlıca giyinmeye başladı. Şubat ayının şu günlerinde sabahın erken saatleri böyle karanlık olur. Işığı açtı. Mantardan dış kalıpları bacaları ısıtır. Bayat ekmek parçaları gürültüyle avluya düşer. Sokağa çıkan işçinin ensesine saplanan çatal titrer, bitmek bilmeyen yağmur her şeyi kirletir ve kapılar kapanır. Bedros etrafına son kez göz attı. Masada dün gecedan kalma bir muz gördü. Cebine attı. Işığı kapattı ve kapıyı açtı. Açmasıyla geri adım atması bir oldu. Sabahın o zayıf ışığına rağmen Nenette'i tanımıştı. Ne bu sürpriz ne de şaşkınlığı susturamadı Bedros'u, hemen bağırmaya başladı:

“Sen, yine sen! Ah, bırak artık beni, rahat bırak beni artık!”

Nenette'in odaya girip kapıyı ardından kapattığını görünce akılsız bir hayvan gibi sesini daha da yükseltti:

“Def ol! Çık git! Buradan hemen çıkıp gitmeni istiyorum! Sana ihtiyacım yok benim artık. Hayır, artık sana ihtiyacım yok!”

“Pierre, beni dinle... Dinle... Bir şey söylemeye geldim, çok önemli bir şey, sonra hemen çıkıp gideceğim... Bir çift söz sadece...”

Pierre çok kötü uyanmıştı ve hiçbir şey duymak istemiyordu. Kapıyı açmak için atıldı ama kadın izin vermedi.

“Memnun olacaksın Pierre... Sadece tek bir şey... İnan bana, mutlu olacaksın... Köyden buraya seni görmeye geldim. Bibi'nin yanından geliyorum... Bir çift söz sadece...”

Çocuğun yakasına yapışmış onu geri itiyordu. Ya merakı ağır bastı ya yeteri kadar karşı koyduğunu düşündü, belki de karmakarışık olan zihni uygun bir cevap bulamamıştı, Bedros geri çekildi ve bekledi.

“Dün de uğradım, burada değildin; şimdi de seni uyardırmaya cesaret edemedim. Ne kadar soğuk! Köyden geliyorum. Bibi’yle ne kadar ilgilendiğini, onun için neler yaptığını duydum. Teşekkür etmek istedim... Bibi seni ağzından düşürmüyor, seni çok seviyor...”

“Söyleyeceğin bu muydu?” diye bağırdı Pierre.

“Bir de... Bir de...” diye hızlıca devam etti Fransız kadın, korkmuş bir kız çocuğu gibi, önceden hazırladığı cümlelerle: “Bir de, beni bir kez daha görmeni istedim. Sana kötü geldiğimi, seni üzdüğümü biliyorum ve... Belki beni hâlâ seviyorsundur, daha fazla üzülmeyi istemiyorum, çünkü... Başka biri gelmezdi ama inan ki...”

Nenette elini kapının kenarına sürdü, düğmeyi buldu ve ışığı açtı. Pierre...

.....

Kadının gözleri geniş kenarlı şapkanın altında en büyük ıstırapı yaşadı. Döndü o gözler, kırıştılar, tükendiler, tükendiler... Pierre... Nenette bir nöbet geçiriyor gibiydi, gözleri yalvarıyor, soruyor, yakarıyordu. Pierre cebindeki muzı farkında olmadan eziyor ve gitgide, gitgide put kesiliyordu.

Fakat o an da geçti, gözlerin yalayıp yuttuğu, kibirlerin yalanıp yutulduğu her an gibi geçti. Pierre’in gözkapakları nihayet donmuş göz bebeklerinin üzerine düştü ve güçlkle duyulan bir sesle sordu:

“Nasıl oldu?”

“Senden ayrıldıktan bir ay sonraydı. Lescure’le Vichy’den dönüyorduk. O içmişti, sarhoştı, ben ayıktım. Arabayı kendi sürmek istedi. Sarhoştı, izin vermemeliydim, fakat diretti, ben de yorgundum, tamam dedim. Çok hızlı

sürüyordu ve bir dönemeçte yol kenarındaki ağaçlardan birine çarptı. O oracıkta öldü, ben...”

Ya o... Paltosunun sol kolu tamamen boştu ve yan-ğından boynuna kadar inen geniş ve derin bir yırtık vardı.

.....

Lambanın ışığı sönmüştü.

Berbat sabahın ışıkları odaya zorlukla süzülüyor, her yeri ıslatıyor, çamur içinde bırakıyordu. Saat sandalyenin altında hızla dönüyordu. Pierre zavallı odasında orantısız adımlarıyla rastgele daireler çizerek dört dönüyordu. Durdu ve konuştu:

“Ve şimdi bana mı dönüyorsun? Böyle kırık dökük, böyle darmadağın halde? Bana bu şekilde dönüyorsun ha... Geldin, çünkü artık eski hayatını süremezsin, dün dostun olanlar şimdi yüzüne bakmıyor, bundan sonra asla...”

Sonra tekrar durdu ve konuştu:

“Kendime her gün, hiç durmadan soruyordum, ‘Nenette’in bana dönmesi için ne olması gerekiyor? Ne?’ diye. Her şeyi, asla mümkün olmayacak ne varsa hepsini düşündüm ama bunu... Bunu...”

Sonra tekrar durdu ve konuştu:

“Ben sana neden beddua ettim? Ama ben kötü biri değilim. Âşıkсан bedduanın bir etkisi olmamalı. Ben kötü değilim...”

Nenette her defasında cevap veriyordu:

“Hayır, Pierre, ben o niyetle gelmedim, inan bana, bunun için gelmedim. Çıkıp gidiyorum, hemen çıkıp gidiyorum. Bırak gideyim... Gideyim mi...?”

.....

Pierre kalmasını işaret ettiğinde, Nenette çocuğa yaklaştı, tek koluyla boynuna sarıldı ve onu sıkıca, sıkıca öpmeye başladı. Genç öpücükleri karşılıksız bıraktı. O zaman Nenette yatağın kenarına, onun tam yanına oturdu. Artık merdivenlerde ayak sesi yoktu.

Uygun an gelince Nenette alçak sesle konuşmaya başladı. Yeteri kadar parası olduğunu, Paris'ten ayrılacağını, daha sakin bir şehre yerleşerek hayatına yeniden başlamak istediğini söyledi. Kötü günleri unutacak gücü bulabilirlerse mutlu olabileceklerini söylüyordu. Pierrot'nun, "Nerede olursan ol, nasıl olursan ol, kimi seversen sev, hatta adımlı bile unutsan..." dediğini hiç unutmamıştı.

Pierre hiçbir şey demedi.

.....

Kelimeler tükendi. O sadece bir kadın, Fransız bir kadın oldu ve başını hafifçe eğerek konuştu:

"Biliyor musun Pierrot, vücuduma bir şey olmadı, hiçbir şey..."

Çocuk yine suskun kalınca, kadının yara izinden aşağı koca bir damla yaş aktı. Nenette bir mendil almak için çantasını açmak istedi ama tek eliyle başaramadı. Çantası yere düştü. Çocuk hiç kıpırdamadı. İkisi de yatağın kenarında, yan yana, başları eğik, ağır ve sessiz kaldılar.

Tam o sırada, odanın ortasına minik bir farecik geldi, tam karşılarında durdu. Pembe kulaklarını dikip şaşkınlıkla bu iki hareketsiz varlığa baktı ve sonra birden çok önemli bir randevuyu hatırlamışçasına ok gibi fırlayıp gitti.

Damla düştü, kayboldu.

Üçüncü Bölüm

PIERRE FOTOĞRAF STÜDYOSU
ESKİ GERAR DOT ŞİRKETİ
KURULUŞ 18..

Geriye kalan rakamlar okunmuyordu, zira bir toz bezi üzerlerini örtüyordu. O bez parçasını tutan el ortaparmağın-
dan hemen tanınıyordu. Ortaparmak yoktu, çünkü o el
Constant'ındı. Paris itfaiye taburu sabık astsubaylarının
en ateşlisi bir merdivene çıkmış vitrini temizliyordu. Eğer
toz bezini bir an için çekip dükkânın ne kadar eski olduğu-
nun reklamını yapamadıysa, bunun tek suçlusu Fransa'nın
göçmen politikasıydı. Zira tam o sırada, tüy kadar hafif
rengârenk elbisesi içinde genç bir kız yandaki dükkândan
çığlık çığlığa dışarı fırlamıştı:

“Mösyö Constant, Mösyö Constant, köpeğimiz yavru-
ladı!”

“Kaç tane?” diye sordu Constant bulunduğu yüksek-
likten, soğukkanlılığını kaybetmeden ve heyecanını belli
etmeden.

“Bilmiyorum, sayamadım... Galiba ölecek! Ah, korkunç
bir şey, ah, ölüyor!”

“Ben buradayım, endişelenmeyin. Geliyorum.”

Ve Constant kızla beraber hızlı adımlarla yandaki bu-
tiğe girdi. Toz bezi merdivenin üstünde, vitrin camına

yaslanmış merdiven kaldırımın üstünde, kaldırım büyük meydanda, meydana Tonnerre'de kaldı.

Tonnerre, Paris ile Lyon arasında kalan Yonne eyaletinin merkezidir. Akdeniz'e inen büyük tren hattının üzerinde olduğundan, her daim ulaşım kolaylığına sahiptir. Ekspres, başkenti Tonnerre'den ayıran 180 kilometreyi üç saatte kat eder. İşte bu nedenle Pierre ve Jeanne buraya üç haftada vardılar.

İstasyondan çıktığı an Pierre'i bir tebessüm aldı. Canlılık, mutluluk, memnuniyet tebessümü... Ruhu ne zamandır böyle sıcaklıkla dolmamıştı. Sayısız kestane ağacı bahar yeşilliğiyle tüm tazeliklerini savurmuş, havaya büsbütün farklı bir buhur, büsbütün farklı bir temizlik, yeni bir nefes vermişti. Huzur ve sadelik ağaçlıklı yolda çocukların ve ihtiyarların çevresinde oynasırken, derinlerde, gözden kaçması imkânsız askeri anıt, açıklığın ışıyla mermer kaidesini yükseltiyordu. Geniş bir yol şehre açılıyordu. Hemen sağda bir polis karakolunun inşaatı sürüyordu ve biraz daha yukarıda üç renkli kemeriyle belediye binası vardı.

Pierre'e her şey yeni geliyordu. Ferah bir yürekle kendini taşra hayatının huzurlu kucağına teslim etti. Çarşıda yaptığı kısa turun ardından özellikle evlerin etrafında, sessiz bahçeler boyunca, dolambaçlı, temiz ve yokuşlu sokaklarda dolanarak onların söylediklerini dinledi. Oranın yabancıydı, bu iki veya üç katlı tertipli evlerin gizemi karşısında Balzac'a bir soru yöneltmek istiyordu. Şehirdeki otobüs ve otomobillerin sonsuz gürültüsüne karşılık bir demircinin çekici, bir papazın ardı sıra dakikaları çakıyor ve Paris'te sadece birer duvar ilanı olanlar burada keçi, eşek, inek halini alıyordu. Üstelik bu kez canlıydılar da. Çok eski bir kilise vardı, kim bilir hangi 15. yüzyıldan kalmaydı. Sonra şehir

kalkıyor, bir piramit gibi yükseliyordu. En tepede bir tapınak daha vardı, ağaçların ve yeşillenmiş bankların arasında katbekat güzelleşiyor, panoramayı yukarıya, kendisine, haça doğru çekiyordu. O manzaranın havası dalları titretiyor, yokuşlu yolları eğiyor ve bacaları tüttürüyordu. Üzerinde ceviz kabuğu olan bir kanal ve üzerinde bir damla kan olan yeşil bir mendil. Mezarlığın kapısı ne açılıyor –çünkü bugün ölen yok– ne kapanıyor –çünkü kaçmak istediği için oraya gömülmüş bir Ermeni yok.

Aşağıda, Auxerre’e giden geniş şosenin yakınında dört odalı ve bahçeli güzel bir ev ve meydana yukarıdan bakan, bin sekiz yüz bilmem kaçta açılmış eski Gerardot şirketinin fotoğraf stüdyosunu kiraladı Nenette. Çalışmaya koyuldular. Nenette ve Constant evle, Pierre ve Constant ise dükkânla ilgilendiler. Bu fotoğraf stüdyosu civardakilerin en önemlisiydi. Pierre kaçınılmaz bazı tadilat ve yerleştirmeleri yaptıktan sonra meslekteki ustalığıyla mekânı çok daha parlıtlı hale getirdi. Belediye başkanı, ruhani önder, milletvekili gibi şehrin tanınmış ve önemli simalarına ve ayrıca postacı, zangoç, istasyon şefi gibi halktan kişilere davetiye yolladı. Bu sonuncular özellikle giyim kuşamlarıyla tüm şehrin ilgi ve merak konusu oluverdi. Constant alçakgönüllülükle itfaiye kumandanının görmezden gelinmemesi gerektiğini ifade etti. Haklıydı; Fransız halkını tanıyan herkes onun sadece iki üniformalıyı gerçekten sevdiğini bilirdi: itfaiyeci ve *Dépôt Nicolas*.^{*} Nenette yalnızca Parizyen tarzda çekim yapmanın yetmeyeceği, taşralıların zevklerini de tatmin etmeleri, yani zevksiz fotoğraflar da çekmeleri gerektiği konusunda ısrarcı oldu.

* Fr. Aynı adlı içki firmasının servis elemanları 1920’li yıllarda üniformalarıyla dikkat çekerti.

O da haklıydı. Milletvekili geldiğinde ona göre, zangoç geldiğinde ona göre... Derken işler büyüdü.

* * *

Dantelli perdeden süzülen pazar sabahının güneşi yatağın altında toz çıkarmadan oynarken, âşıkla tembel ve neşeli, hâlâ yorganın altındaydılar. Nenette yerinde durmıyor, aralıksız dönüyor, şakalaşıyor, gülüyor, kımıldıyordu. Oynadığı oyun ve çocuğun okşayışları onu bir an için kendinden geçirdi, ayağa kalktı, güzel bacaklarını ve göğüslerini göstererek, dudaklarında tebessüm, masumca sordu:

“Hâlâ güzel miyim Pierrot? Gerçekten mi? Çok mu? Ne kadar? Söyle! Ne kadar?”

Pierre yüzünü yastıklara gömerek cevap verdi:

“Bir kartpostal kadar.”

Pierre'in sözleri ilk kez eğretiydi. Paris'ten ayrıldıktan sonra, sadece Nenette'ini gerçekten sevdiği için onun peşinden gitmek, hayatını onunkine bağlamak istediğine yemin etmiş ve geçmiş günlerden söz etmeyeceğine söz vermişti. Fakat şimdi, taşınma, yerleşme günlerinin, koşturmacayla dolu ilk haftaların ardından, tekdüzeleşen hayatın içinde yüz yüze kalıyorlardı ve sorunlar başlıyordu. Pierre sevgilisinin derinden yaralandığını hissetti, çünkü kadın günlerce hasta gibi dolandı. Çocuk pişman oldu, çok pişman oldu, telafi etmek istedi, fakat konuyu tekrar açmaya cesaret edemedi. Neyse ki bu olay bir kargaşa yaşanınca unutulur gibi oldu. Kargaşanın nedeni papağandı. Bahçeye bakan özel kapılı yarı bodrum odasında yaşayan Constant, Paris'ten papağanı *Brigadier*'yi yanında getirmişti. O rengârenk ve geveze kuş Bibi'yi öyle mutlu etti ki kafesini yukarı çıkarıp kendi odalarına koydu. Nenette doğal olarak karşı çıktı. Tüm gün karşında “*Rrrigole Brrigadier, à*

bas la guerre! Rrrigole, Brrrigadier, à bas la guerre!” diye haykırıp duran birine sinirlenmemek nasıl mümkün olabilir? Bibi tepindi, bağıırıp çağırdı, Nenette iyice kudurdu, Pierre ne yapacağını bilemedi ve Constant şaşıtı kaldı. Nenette oğlunu memnun etmek için o sevimsiz yaratığa bir günlüğüne de olsa katlanmayı deniyordu ama nafile, ertesi gün susup oturmak imkânsız hale geliyordu.

Bir sabah kafesi boş buldular. Fakat Bibi’nin ağlaması uzun sürmedi, aynı akşam kuşu yakalayıp geri getirdiler. Kuş gitmiş, karargâhını doğruca jandarma kışlasının bahçesine kurmuş ve bütün gün ‘*Rrrigole Brrrigadier, à bas la guerre!*’ diye bağırmıştı. Constant’a inme inecekti, ama yok, inmedi. Kuşu ertesi gün kafesinin içinde ölü buldular. İki çocuk sonsuz bir acı içindeydi. Constant günlerce kimseyle konuşmadı. Pierre ona, bu ‘cinayet’te kendisinin hiçbir kusuru olmadığını söylemek istiyordu ama böylelikle doğrudan Nenette’i suçlamış olacaktı, bu yüzden itfaiyeciyi teselli etmekle yetindi:

“Üzülme Constant, Paris’e ilk gidişimde daha güzelini, daha büyüğünü alacağım sana... Bu kez *Brigadier* de değil, *Marréchal* olacak...”

Bu trajikomedyanın sonra Bibi’nin bitmek bilmez maceraları başladı. Oğlan bir felaket, gerçek bir bela kesildi başlarına. Bir yıl içinde çok büyümüştü; kıvrıcık saçlarını kesmişlerdi ve boy atan her çocuk gibi gözle görülür şekilde çirkinleşmişti. Aileden, şefkatten, ona saygı aşılacak insanlardan mahrum geçirdiği küçüklüğü nedeniyle zaten tekinsiz olan mizacı herkes için dayanılmaz hale gelmişti. Çok terbiyesizdi, korkunç derecede haylaz, kötüydü; kim-seden çekinmiyor, annesini bile sevmiyordu. Aksine, hep

* Fr. “Geç dalganı onbaşı, kahrolsun savaş!”

Saint Georges'dan bahsediyor, kendisini onların yanına, Tata'nın evine göndermelerini talep ediyordu. Okuldan kaçıyor, diğer veletlerle beraber tarlalara gidiyor, bahçelere girip meyve veya yumurta alıyor, tavukları kovalıyor, atları ürkütüyor, otlayan inekleri "yükleri hafiflesin diye" sağıyordu. Kilisedeki mumları toplayıp eve getiriyor veya kanala çıkıp sandalla Saint Georges'u bulmaya yelteniyordu. Her gün Pierre'e şikâyetler yağıyordu ama o da çocuğu hizaya getirmenin tek yolunun sertlikten geçtiğini ve kendisi bir yabancı olduğu için bu yöntemle başvuramayacağını bildiğinden, hiçbir şey yapamıyordu. Pierre sadece Nenette'in oğluyla ilgilenmesini istiyordu, Nenette ise bunu becerecek halde değildi, ağlayacak kadar âcizdi.

Ve günün birinde Bibi'nin haylazlar çetesi demiryoluna kadar inip, bir treni durdurmanın nasıl da eğlenceli olacağını görmek için yol işaretlerini tersine çevirmişler. Şükür ki bir felaket olmadı ve polis yaşlarını göz önüne alarak, temiz bir dayaktan sonra, hayli ağır bir para cezası karşılığında hepsini ailelerine teslim etti. Pierre bu sefer Bibi'yi yatılı bir okula vermeleri konusunda ısrarcı oldu. Ermeni'nin bu kesin kararı karşısında Nenette ağladı, feci şekilde ağladı ve sevgilisini ikna etmek için uzun süre uğraştı.

"Hayır," diyordu, "Hayır, suçlu olan o değil, benim! Onu anne sevgisinden ve şefkatinden mahrum bırakmamalıydım, yabancıların ellerine teslim etmemeliydim. Şimdi yuvamızdan uzaklaştırırsak onu hepten kaybedeceğim, adımı bile anmayacak ve aramızda hiçbir bağ kalmayacak. Bize bağlanması için ona şefkat gösterip içindeki sevgiyi uyandırmalıyız. İnan Pierrot, her çocuk haylazdır, ben de onun gibiydim. Fakat yola gelecek, inan gelecek..."

Genç annenin hissettiği acı o kadar gerçek ve derindi ki

Pierre pes etti. Doğruydu, sıkıntının ve rahatsızlığın esas nedeni asla Bibi değildi, Nenette'in ta kendisiydi.

Hayır, Pierre kadının peşine takıldığı için pişman değildi; fakat eski sevgilisinin bambaşka bir Nenette'e dönüş-tüğünü gördükçe, gitgide tarif edilemez bir huzursuzluğa, dayanılmaz bir mutsuzluğa gömülüyordu. Neşeli, hayat dolu, kendinden emin ve muzaffer Nenette o bilinmez yolun kenarında, haşat olmuş bir arabanın altında kalmıştı. Pierre'in ilk kez işçi odasının uğursuz karanlığında denk geldiği o bakış, Nenette'in tükenen, sorgulayan, yalvaran bakışı, ruhunda gerçek bir yara açtı. Nenette feci sinirli biri olup çıkmıştı ve her şeye ama her şeye kızıyordu. Yaşamak ve nefes almak için çaba harcıyordu adeta. Artık kendisini bir aile reisi olarak gördüğünden yuvasının günlük işleriyle bizzat ilgilenmek istiyordu, fakat tek kolu yetmiyor ve kırılan her şey, hizmetçinin her zevksizliği sinirlerini harap ediyordu. Özellikle Bibi'den yana dertliydi ama umutsuzca onu hizaya getirmeye, oğlanı Pierre'e sevdirmeye çalışıyordu. Buna karşılık Bibi annesinin fiziksel engeline bile saygı göstermiyordu. Nenette tüm bu zayıflığı içinde daha kırılan, yataktan yeni kalkmış bir hasta gibi hassastı.

Pierre kadının bu halini tek bir şeye, kolsuz güzelliğine yoruyordu. Hastanede çektiği sonu gelmeyen acılar Nenette'i zayıflatmıştı. Gözlerinin altında torbacıklar oluşmuş ve iki hayat arkadaşını birbirinden ayıran yaş aralığı belirginleşmişti. Oysa Ermeni'ye taşranın temiz havası yaramıştı, o gençliğinin tazeliği içinde parıldarken Nenette süslenip püslenme hevesini bile kaybetmişti. Ve Pierre'in bakışları rezil yara izi üzerinde büyüyüp derinleşiyordu.

"Beni seviyor musun Pierrot? Eskisi gibi seviyor musun beni, doğru söyle?"

Pierre bu kez gerçekten öfkelenip bağırdı:

“Sen gerçekten de zannettiğim kadar akıllı değilmişsin! Tam bir çocuksun! Söylesene, eğer seni sevmediysem ne diye peşine takıldım? Varlığım tek başına sevgimi ispatlamaya yetmiyor mu, bundan nasıl şüphe edersin! Önceki gibi mi olalım istiyorsun? Ama zaman geçti, çocuk değiliz, birbirimize alıştık ve artık aşkın daha çok şefkat içeriyor olması doğal. Sonuçta sevgiliden çok karıkocayız artık.”

Pierre’in asla ifade etmediği bir sürü sözü ve gerekçeyi Nenette zihninden ekliyordu. Bu değişken ve kasvetli duygular yoğunlaşarak ona gitgide daha fazla acı veriyordu. Fısıldayarak tekrarlıyordu:

“Ama mutlu değilsin.”

Derken Pierre bir çare bulduğunu sandı. Nenette’in hızlı ve faal hayata alışık olduğunu, canlılığı ve mutluluğu oradan oraya koştururken kazandığını düşündü, onu evden çıkaracak bir meşgale bulabilirse iyi olacaktı. Nenette buna karşı çıkmadı, omuzlarına attığı güzel şalıyla öğleden sonraları düzenli olarak fotoğraf atölyesine gitmeye başladı, en azından gelip çene çalıyor ve boş durmamış oluyordu.

Ancak Pierre karanlık odaya tıklandığı bir gün dışarıdan şiddetli bir tartışma sesi duydu. Adamın biri Bibi’nin bir haylazlığını şikâyet gelmişti. Kaba köylünün tekiydi ve bağırışı Nenette’in sesini bastırıyordu. Gürültü arttı. Pierre kapalı kapının ardında, dışarı çıkamadığı için kendi kendini yiyordu. Hayvan herif gitmeden bir kez daha haykırdı:

“Burada ne arıyorsunuz siz? Def olun! Lanet olası Paris’inize dönün! Sen nesin ki çocuğun ne olsun! Düzgün biri olsaydın Tanrı seni böyle cezalandırmazdı. Yukarıdaki her şeye kadirdir, o kimi cezalandıracağını bilir. Kim bilir kimin canını yaktın da bedduasını aldın! Lanetli! Lanetli!”

Pierre dışarı çıktığında Nenette hareketsiz duruyordu, gözlerini fal taşı gibi açmıştı. Hemen stüdyodan çıktı ve bir daha da dönmedi.

Yaz gelince de taşra hayatından umduklarını bulamadılar. Tatsız, monotondur. Ne vakit geçirmek için bir yer ne de bir hayat belirtisi vardı. Dostları ve ahbabları yoktu. Bir akşam sinemada yanlarına yaramaz bir çift oturdu. Karanlıkta pervasızca ve gürültülü bir şekilde oynuyorlardı. Bibi gülmeye ve yorumlar yapmaya başladı. Nenette kibarcı, hiç değilse çocukları dikkate alıp biraz rahat durmalarını rica etti. Tonnerre’li aşağılayıcı bir bakış attıktan sonra kız arkadaşına dönüp konuştu:

“Kendileri Paris’te kim bilir ne haltlar yediler, buraya gelince aziz kesiliyorlar.”

Pierre’in yumruğu yükseldi. Gece bitti.

Ama işte, aniden bir ışık.

Genç fotoğrafçı, bir akşam, kör edici güneşin ve insanı boğan kavurucu sıcakın ardından gelen ılık havayla birlikte eve dönerken, karşısındaki kapı birden açıldı ve Nenette’in eşi benzeri görülmemiş, tarif edilemez bir sevinçle dolan yüzü belirdi. Belli ki büyük bir sürprizi vardı, çünkü çocuğa sarılıyor, sokuluyor, kahkahalar atıyor, onu öpücüklere boğuyor ve heyecanın doruklarında, sorularına cevap veremiyordu. Hayır, bu kucaklaşma sonlansın istemiyordu, bunu uzaktan söyleyemezdi, bu şekilde kalmalıydılar, saçlarının güzel demeti onun boynuna gömülü, nefesi nefesinde vermeliydi anne olacağı haberini.

Pierre birden geri çekildi ve aynı benzersiz duyguyla ikisi birden sevinç çığlıklarına boğuldular:

“Un petit Pierrot... Un petit Pierrot...”

İlk kez sevgilisini böyle öptü; geçen ilkbaharda, aşklarının daha ilk perdesindeymişler gibi, kitabın 79. sayfasındalarmış gibi öptü. Gömleğiyle sokağa fırladı, şampanya şişeleriyle eve döndü, Nenette’i öptü, kadehleri doldurdu, Nenette’i öptü, kadehleri boşalttılar, Nenette’i bir de böyle öptü, oğlan olsun diye ve bir de şöyle, kız olsun diye... Yiyebilsin diye karısının tabağındaki eti her zaman kendisi kesiyordu ama o akşam bunu bambaşka bir şefkatle yaptı. Sonra, parçaları teker teker kadının ağzına kendi elleriyle verdi. Yavrusu şimdiden doğmuştu, adı Nenette’ti. Sevinci özellikle eski sevgilisine tekrar kavuştuğu için artıyordu. Ertesi gün Pierre hoş bir sürpriz yapmak istedi ve işi gücü bırakıp onu hayata geçirmek için uğraştı. Bir kutlama yemeği hazırladılar ve Constant’ı da davet ettiler. Constant’a kapıyı açar açmaz, Pierre ve Nenette parmaklarıyla duvarı göstererek bağırdılar:

“Pa-pa-ğan! Pa-pa-ğan!”

Brigadier’nin koca bir fotoğrafı orada, tam karşısındaydı, papağan hoş renkleriyle ıslıl ıslıl parlıyordu. Constant’ın gözleri yaşla doldu. Özellikle, sevdiklerinin hayatındaki mutluluğu ve yüzlerindeki tebessümü görünce sevincinden havalara uçtu. Ve daha neler neler yapmadı ki... Geçmiş andı, bu zamana kadar saklı tuttuğu bekâr hayatından çok güzel hikâyeler anlattı. Gençken *bonichelerin*” kapısının önünde nasıl sıraya dizildiklerini ve sonraları kolonilerde kırmızı astsubay pantolonuyla zenci kadınları nasıl boğalar gibi kudurttuğunu anlattı mesela...

Güneşli günler... Ermeni’nin aklı İstanbul’a, ana babası-

* Fr. “Küçük Pierrot yolda!”

** Fr. Genç hizmetçi kız.

na gitti. Annesi oğlunun bir çocuğu olduğunu duyunca ne dūşünecekti, hem de karısı bile olmayan kolsuz bir Fransız kadından ve... “Ah...” dedi Pierre gülerek, “Yazmam olur biter. Zaten yaptıklarımın hangisini yazıyorum ki?” Ama çocuğu doğduğunda belediyeye bildirmek zorundalardı ve Pierre onu kimliğine alacaktı. Zihnindeki dūşünceler doğal akışında ilerlerken genç adam Nenette’e büyük sürprizi yapmanın tam zamanı olduğunu dūşündü. Yazdı:

“Hanımefendi,

Aşk nedir bilmezdim, sizi gördüm ve sevdim. Ben sizi öyle sevdim, öyle kalpten sevdim, tüm ruhumla öyle sevdim ki, siz olmadan yaşayamam. Bu iki satırla size evlilik teklif etmek istiyorum. Yalvarırım beni reddetmeyip karım olun ki ben artık acı çekmeyeyim ve siz de bu şarkıyı öğrenmiş olun.”

Akşam, Pierre eve döndüğünde Nenette’i gözü yaşlı, koltuğa gömülmüş, bir ölü kadar renksiz bir halde buldu. Anne olamayacaktı. Dışarı çıktı ve mektubu yırttı.

* * *

“Sevgili Bedros,

...sana mutlaka anlatmam gereken çok önemli şeyler var. *Lokhum*’un annesi İstanbul’dan geldi. Halini tasvir etmeye kalkışmayacağım, çünkü benim kelimelerim öyle büyük bir acıyı anlatmakta kifayetsiz kalır. Ufak tefek, zayıf, asabi bir kadın. Kendini tümünden kaybetmiş ve acısını birazcık, azıcık olsun örtebilecek gücü yok. Dil bilmiyor, kimsesi yok, sağlığı da yerinde değil ve bizim otelin o berbat odasına kapanmış, tüm gün ağlıyor, saçlarını yoluyor, beddua ediyor, dua ediyor. Onu Charenton’a ben götürdüm. Yanımda olmanı hiç istemezdim, çünkü sen de eve

döndüğünde benim gibi hastalanacak ve o kara günü hayatından silip atamayacaktın. Görsen, o zavallı anne oğlunun boynuna nasıl atıldı, onu nasıl öptü, kucakladı, okşadı. Oğluna geçmiş günlerden bahsetti, gözyaşları arasında sakalar bulmaya çalıştı, nafile... *Lokhum* annesini tanımadı. Yandaki küçük masanın üstüne ölü bir sinek koymuştu. ‘Sineğin alnını çelikleştirmek istedim ama o öldü. Ben bir katilim. Evet, ben kesinlikle bir katilim. Ben efsanedeki Hayg’ım,’ *réfugie d’origine arménienne*’im.’” deyip duruyordu. Kadın yapayalnız kalmasın diye her akşam çocuklar geliyordu ama yavaş yavaş el ayak çektiler. Onları da suçlayamam, bu kadar acıya nasıl dayanabilirler ki? Yalnız, şimdi bir sorun var. Kadının maddi durumu hiç iyi değil, bir papaz ne kadar para gönderebilir, o da ne kadar süre... Zavallı, yardım eli uzatırlar diye kiliseye sığındı. ‘Kalk İstanbul’a git, burada kalmanın hiçbir faydası yok!’ demişler ama o gitmek istemiyor. ‘Ben burada öleceğim!’ diyor. Bu yüzden elimizden geldiğince biz yardım etmeye çalışıyoruz. Şimdi de sana yazıyorum, eğer imkânın varsa bizim zavallı *Lokhum*’un annesinden yardımını esirgeme. Seni tanırım ve reddetmeyeceğine eminim. Biri *Lokhum*’un talihsiz bir aşk hikâyesi yüzünden aklını yitirdiğini söylemiş. Kaç defa söyledim böyle bir şey olmadığını ama nafile... Ana yüreğinin nasıl olduğunu bilirsin. Anında bir umut ışığı gördü ve yalvarıp yakarmaya başladı. Elimden geleni yaptım ve sonunda kızı bulduk. Dehşetli, Tanrı vergisi, insafsız bir güzellik. Sen Fransız kadınlarını bilirsin, nasıl bir kızdan

* Hayg veya Hayk, geleneksel tarih anlatılarına göre Ermeni halkının kurucu atasıdır (*nahabed*). Ermenicede ‘Ermeni’ anlamına gelen ‘Hay’ sözcüğünün de Hayg/Hayk’ın adından geldiği söylenir.

** Fr. “Ermeni kökenli mülteci”; 1915 sonrasında Fransa’ya göç etmek zorunda kalan Ermenilere verilen kimliklerinde yer alan ifade.

bahsettiğimi anlıyor olmalısın. Hikâyemi kayıtsızca dinledi ve oğlanla aralarında bir şey geçmediğini söyleyip bizimle Charenton'a gelmeyi reddetti. O talihsiz annenin yalvarışını görecektin. Ermenice, Türkçe hayır duaları okuyup onu ikna etmek istiyordu. Sonunda fahişe kabul etti ve bir gün belirledik. Ama gelmedi. Sonra, 'sanat'ını ortalık yerde vesikasız icra etmeye başladığını ve tutuklandığını duydum. Şimdi serbest bırakılmasını bekleyeceğiz ve..."

"Of!" diye bağırdı Pierre, "Allah aşkına! Allah aşkına rahat bırakın beni...!"

Feryadı gözyaşlarını bastırdı ama boğuk sesi üzüntüsünü ele verdi. Sonra masaya para atıp seslendi:

"Constant, yarın sabah hemen bunları bir çekle beraber şu adrese gönder. Artık mektup istemiyorum. Artık mektup almama gerek yok. Benim derdlerim bana yeter."

Tek derdi Nenette'ti ama çoğuldu, zira büyük dertti. Rahatsızlığı tekrar baş göstermişti, öncekinden daha dar ve karanlık koridorlardaydı bu sefer. Bunda ikisinin de kaba-hati vardı. Önceleri Nenette asabi hali nedeniyle yapmacık davranamıyor, aldırış etmiyormuş, kendinden eminmiş ve mutluymuş gibi yapamıyordu; Pierre ise kadının memnuniyetsizlik, tükenmişlik, şüphe dolu bakışları altında ezildiğini hissediyordu. Ona tepki göstermeyip pasif kalıyor, kadının olan bitene alışıp her şeyle barışacağını ve eskisi gibi hafifleyeceğini zannediyordu. Susuyor, hiçbir şeye karışmak istemiyor, akşamları yemekten sonra radyonun başına geçiyor, uzun, sonsuz saatler boyunca Nenette'i yalnız bırakıyordu. Bir akşam aleti bozulmuş buldu. Bibi'nin karıştırıp bozduğunu söylediler. Peki kadının dudakları neden imalı bir ifadeyle titredi? Neden gözünden yaşlar boşaldı? Nenette'ti. Pierre anladı.

Sonraki günler tüm çabasına rağmen bu kasvetli havayı dağıtmak mümkün olmadı. Zaman zaman yaşanan zehirli olaylar ikisini birbirinden iyice uzaklaştırdı.

Bir akşam evin önünde Constant, Bibi'yi, "Söyleyeceğim Bibi, annene söyleyeceğim!" diye tehdit ediyordu. Çocuk Pierre'in yaklaştığını fark etmeden cevap verdi:

"Annemden korkmam ki! Onun eli benim cebimde..."

Ve bunu söylerken bir elini pantolonunun cebine vuruyordu. Pierre onu ilk kez dövdü. Nenette'e Bibi'ye neden bu kadar kızdığını söylemedi.

Eve güler yüzle, mutlu, elleri çiçek ve meyve dolu girdi. Bu akşam hiçbir olay olmayacaktı. Neşeli davranmaya karar vermişti ve sevgilisini durmadan öpmeye başladı. Ama bir mektup daha gelmişti.

"Yırtacağım!" dedi Nenette, "Yırtacağım. Sen değil miydin artık mektuba gerek olmadığını söyleyen. Her seferinde bizim dışımızdaki bir şeyler huzurumuzu bozuyor."

Tek eliyle yırtamayacağı için mektubu ağzına alıp çekti. Zarfın içi doluydu, direniyordu. Nihayet gürültüyle yırtıldı ve pembe bir kurdele parçası yere düşüverdi. Pierre kadının elinde ne varsa kaptı, açtı, parçaları yan yana getirdi. Kendi el yazısıyla birkaç satır, iki fotoğraf, küçük hatıralar... İçindeki zarfın üzerine tanıdık bir el şunları yazmıştı: "Ben öldükten sonra Hraç eliyle Pierre'e gönderilecek."

Petite Lise artık yoktu.

.....

"O sırada mavililer etrafımda sinek gibi düşmeye başladı. Bizim komutan kepazenin tekiydi, bizi top atışından önce o harabe köye sürmemeliydi. Yıkıntılar arasında gizlenmiş makineli tüfekler bizi silip süpürüyordu, bizse sade-

ce el bombalarıyla savaşıyorduk. O sırada yere düştüm. Üç yerimden vurulmuşum. Parmağım orada koptu. En kötüsü, bir gözüme kan oturmuştu ve iyi göremiyordum. O cehennem içinde kalmak imkânsızdı. Her yer sarsılıyordu. Uzaklaşmaya başladım. Bir mahzenin oyuğunu gördüm ve sürünerek içeri girdim. Benden önce başka yaralılar da içeri girmiş ve orada ölmüşlerdi. O sırada yanımda konuşma sesleri duydum. Zayıf ışığın altında iki kişi görünüyordu, bir Fransız ve bir Boche.* Fransız silahlıydı, diğeriye değildi. Bizimki onu esir almıştı. Saldırının bitmesini bekliyordu, tutsağını hatlarımıza götürecekti. Ve o sırada, tuhaf bir sohbet başladı aralarında. Fransız onu bizim hatlarımıza götürmek yerine, kendisini tutsak almasını ve Alman hatlarına götürmesini önerdi Hans'a. 'Hayır,' dedi Alman, 'Sen beni esir aldın, senin beni götürmen gerek. Üç senedir bu anın gelmesini bekliyorum.' 'Ben dört senedir savaşıyorum,' diye yanıtladı mavili, 'Artık kurtulmak istiyorum, kurtar beni, iki çocuğum var..' Biri diğeriye yalvarıp yakarıyor, ikisi de kurtarılmak istiyordu. İlki çocuğu olduğunu söylüyor, ikincisi annesini öne sürüyordu."

Nenette başını Pierre'e çevirip yavaşça:

"Aynı bizim gibi..." dedi.

Neyse ki Constant hikâyesine dalmıştı ve bir şey fark etmedi. O uğursuz yılların hatırasıyla zaten kederlenmiş olan Pierre'i kadının acı benzetmesi büsbütün yaraladı. Sandalyesini döndürdü ve radyonun alıcısını takıp dinlemeye başladı. Tam yanında biri şiir okuyordu: "*Trop vain pour en pleurer, trop triste pour en rire.*"** Hemen düğmeyi

* Fr. (Küçümseme yolu) Alman, Alman askeri.

** Fr. "Ağlamak için fazla boş, gülmek için fazla hazin."

Alfred de Musset'nin (1810-1857) "*Sur la paresse*" adlı şiirinden.

çevirdi ve başka bir kanala geçti. Bu kez sakince dinleyebildi, çünkü ses şöyle diyordu:

“İnek: Gelen 1295, satılamayan 90. Ekstra 8.90, birinci kalite 8.00, ikinci kalite 6.60, üçüncü kalite 5.40. Öküz: Gelen 2589, satılamayan 98. Ekstra 806715000.”

Constant yatmaya gittiğinde Nenette konuştu:

“Pierre, o kıza yüz vermeni ve her gün stüdyoya gelmesini istemiyorum. İstemiyorum. Kalın kafalının, yarım akıllının teki. Senin şakalarını ciddiye alabilir. Ben zaten böyle aptal yaratıklardan hiç hoşlanmam. En tehlikelileri onlardır.”

Kadının hassas koku alma duyusu bir tehlike sezmişti. Stüdyonun yanındaki butiği işleten kadının yeğeni yaz aylarını geçirmek üzere Lyon’dan gelmişti. Nenette hiç abartmıyordu. O Gaby düpedüz yarım akıllıydı, yirmisini geçmiş olmasına rağmen aşırı çocuksuydu ve süsüne püsüne, hareketlerine ve gözlerine bakılırsa dizginsiz bir tutkusu vardı. Güzeldi, fiziği hoştu; sürekli şarkı söylüyor, hoplayıp zıplıyor, gülüyordu. Her gün, bazen günde birkaç kere Pierre’i ziyaret etmek için bahane buluyor, ağustosböceği gibi cırlıyor, gülüyor, şeffaf kumaş göğsünü iyice göstereceğini diye ellerini elbisesine sürtüyor, gözlerinin içine bakıyor, dudaklarını ısırıyor, uzun lafın kısası genci arzuluyordu. “Tonnerre’den içim buruk ayrılacağım. Eğer gerekirse tekrar geleceğim. Hatta mecbur ederlerse burada temelli kalmak için elimden geleni yapacağım!” diyordu. Ermeni gülüyor, onunla dalga geçme fırsatını hiç kaçırmıyordu. Fakat şimdi, Nenette’in sözleri onu kızdırmıştı. “Kendi yaptıklarını unuttu, benim hareketlerimi uygunsuz bulmaya başladı!” diye düşündü ve olay çıkarmadan konuyu kapatmak yerine sert bir cevap verdi. Fena tartışılar.

İki gün sonra, butik sahibi, genç fotoğrafçıyı çağırdı, aracılık ettiği bir işi kabul etmesini, toplu bir düğün fotoğrafı çekmeye gitmesini rica etti. Pierre yerin uzaklığı, zaman kaybı gibi bahaneler gösterip teklifi kabul etmedi. Ancak butik sahibi yeni evlenenlere —en önemli müşteri-siydiler— yardımını dokunsun istiyordu. Pierre'in emrine bir araba da verecekti.

“Ama ben hayatımda hiç araba sürmedim!” diye karşı çıktı Pierre, “Bir kaza olabilir.”

“Ben sürmesini biliyorum,” diye cevapladı Gaby, “Beraber gideriz.”

Kararlaştırdıkları gün geldiğinde öyle de yaptılar. Dört kişilik şık bir arabaydı, yeni ve hafifti. Aletleri arka tarafa yerleştirdikten sonra Pierre genç kızın yanına oturdu ve yola çıktılar. Bir saatlik yoldu. Gaby geniş kenarlı hasır bir şapka takmıştı, gövdesini saran incecik pembe elbise göğüslerinin üstünde yarılmaya hazır olgun bir meyveyi andırıyordu ve kırbacı atın kulaklarında aralıksız şaklıyordu. O arabayla birçok kereler etrafı gezdiğinden buralara aşina olan Gaby şehirden çıkar çıkmaz, uzun uzun, değişen ufku, koruları ve uzak duyguları anlatmaya başladı. Pierre tüm bunlara suskunlukla karşılık verdiği için de kız cıvıldamakla yetindi.

Sonunda kocaman ve zengin bir çiftliğe vardılar. Gelmeleri büyük bir kargaşaya neden oldu; domuzlar ve tavuklar kaçıştı, damadın son kadehi yolunu kaybetti. Düğün sahipleri bitmek bilmez şaşkınlıklardan, gelip gitmelerden sonra nihayet büyük kapının önünde toplandı. Sandalyeler, sıralar, fıçılar, taslar, tabaklar getirildi ve herkes kendi tümseğinde yerini aldı. Damat bir tümen gibi uzun, gelin ise bir küre gibi yuvarlaktı. Damat o sabah tıraş olmuş, ge-

lin ise olmamıştı, üst dudağı yas tutuyordu. Kaba eller yeni yenlerden taşıyor, yaka görmemiş çeneler komik bir şekilde kasılıyordu. Pudralar yanaklara bolca sürülmüştü, mücevherler tümüyle pastırma kokuyordu ve ayaklarında yeni ayakkabılarıyla doğru düzgün yürüeyebilen kimse yoktu.

Pierre'in hali görülmeye değerci; bu eğlenceyi hale yola koymak için bir serçe gibi durmadan hoplayıp zıplıyordu. 67 kişinin fotoğrafını çekmek gerçekten de kolay değildi –ayrıca üç köpeğin, bir kedinin, iki ördeğin ve çatıdaki yarıkların üstüne dizilmiş güvercinlerin. Kauçuk armut Pierre'in avcunun içinde tam ezilecekti ki kapkara bir buzağı büyük bir gürültüyle makinenin önüne fırladı. Hep bir ağızdan “*Noirau de! Noirau de!*” diye bağırdılar. Damat hemen fotoğrafından çıkarak hayvanı bir öpücükle sakinleştirdi, o sırada gelin kızarıp bozarıyordu...

İkramlardan sonra Pierre gitmek istediğinde Gaby'yi aradı ama nafile. Sonunda, kuytu bir köşede, boynunda kırmızı bir mendil, gençlere çarliston öğretmeye çalışırken buldu kızı. Gaby'nin kafası güzeldi. Yola koyulmaya hazırlandılar. Tam Pierre koltuğuna atlamak üzereydi ki bembeyaz bir tavuk büyük bir gürültüyle arabadan dışarı fırladı ve ardında sıcacık bir yumurta bıraktı.

Araba önce çılgın bir yarıştaymış gibi atıldı, sonra sıkılan dizginler atın gidişini yavaşlattı. Fransız Ermeni'ye yaslanmaya, gözlerinin içine bakmaya ve bayık aşk şarkıları söylemeye başladı. Büyüleyici bir an, yeşillik, uçsuz bucaksız ovalar, bir su yolu, birkaç şato ve batmakta olan gün. Pierre'in hemen Tonnerre'e dönmek istediğini bilen Gaby kurnazlığa başvurdu. Yolun gölgeli bir kısmına geldiklerinde belli etmeden sert bir fren yaptı. Pierre neyin

* Fr. Karayağız.

bozulduğuna bakmak için arabadan atladığında, Fransız koltuğunun altından bir kutu çıkardı, onu açıp gramofon haline getirdi ve güzel bir vals çalmaya başladı.

Pierre reddedecek gücü bulamadı ve ıssız yolun üstünde, yaprakların gölgesiyle beraber birbirlerine sarılıp dans ettiler. Valsi çarliston izledi, tuhaf, barbarca bir çarliston. Havlama, uluma, gürleme, davul sesleri... O kadar ki, at birdenbire kişnedi ve dört nala uçmaya başladı. Gençler arkasından koştular ama yetişmeleri mümkün değildi. Tehlikeliydi, aşağıdan iki bisikletli geliyordu, biri papaz diğeri postacıydı, günlük haberlerden bahsediyorlardı, yani savaştan. Postacı zamanında aşağı atlamayı başardı ve atın dizginlerine tutunabildi. Fakat çarpışmadan kaçmaya çalışan papaz yolun kenarındaki çukura düştü. Pierre ve Gaby, eli neyse ki azıcık kanamış olan din adamının yardımına koşarken postacı ata vurmaya başladı. Ah, evet... Savaş atlar için çok feci geçti...

.....

Constant onların imdadına yetişti ve arabanın içinden aletleri alıp içeri götürdü. Nenette kaşlarını çatmıştı, birden konuştu:

“Kimin bu gramofon? Neden toz toprak içinde? Plaklar da kırılmış...”

Genç adam olan bitene hâlâ gülüyor, bir yandan da terini siliyordu. Mendilin üzerindeki kan lekeleri kadının gözünden kaçmadı. Soru yağmuruna tutulan genç daha fazla gülmeye başladı ve olup biteni masumca baştan sona anlattı.

Çok, çok fena tartışılar.

* * *

“Tatilim çoktan bitti ama ben Tonnerre’den ayrılmak istemiyordum, yapamazdım... Ama artık mecburum. Hafta sonu Lyon’a geri döneceğim. Tek isteğim bir kez daha fotoğrafımı çekmeniz... Ama bu kez *dekolte*.”

Pierre, Nenette’le arasının bozulmasına neden olduğu için Gaby’ye öfkeliydi. O hafifmeşrep kızın her hareketi dayanılmaz geliyordu artık ona, ama karısının boyunduruğu altında kalmamak gibi boş bir düşünce ve çocuksu bir kibirle, özgür ve istediğini yapabilen biri gibi görünmek için yalandan memnun gözükp Gaby’yi stüdyonun salonuna davet etti. Genç kız makyaj odasında hazırlandı. Pierre görüntüyü ayarlamak için başını siyah örtünün altına gömdüğü anda objektifte Gaby göründü birden, hemen uzanmıştı. Gözlerinde Venedik tarzında siyah bir maskeyle çırlıçıplak yatıyordu. Bilmeden, Nenette’in o uğursuz fotoğrafındaki pozun aynısını vermişti.

Pierre başını makineden öyle şiddetli kaldırdı ki neredeyse aleti devirecekti. Kauçuk armudu yere fırlattı:

“Küçük hanım, lütfen üstünüzü giyin, hemen! Bu kesinlikle benim ustalık alanım değil!”

Pierre stüdyoya geçtiğinde birkaç gündür dükkâna yeniden gelmeye başlayan Nenette’le yüz yüze geldi. Kadına sarıldı:

“Ah Nenette, Nenette, inan ki sen çok değerlisin. İnan ki sen herkesten daha değerlisin...”

Akşam Pierre olan biteni anlattı, Nenette geri dönülmez olanın yaşanmadığına ikna olmuş görünse de ondan uzak durdu.

Pierre yatağında uykusuz dönüp dururken Nenette ayın solgun ışığı altında çok uzun saatler boyunca koltuğun bir ucuna büzülüp kaldı. İkisi de mutsuzdu.

“Allons!” Nenette, kalk öpeyim seni. Artık surat asma! Hraç’ın düğünü için gidiyorum Paris’e. Üç-dört günden fazla kalmam. Zaten sana yazarım. İnan bana en doğrusu bu. Biraz zaman geçsin, şu hava dağılsın ve döndüğümde birbirimize hasretle sarılalım, olmaz mı. Allons, haydi kalk da öpeyim.”

Nenette ağzını açmadı. Sadece reddetmek için omuz silkti ve yorganın altına iyice gömüldü.

Pierre gitti.

Constant’a veda etmek için elini vagonun penceresinden dışarı uzattığında, adamın gözlerinin yaşla dolu olduğunu gördü.

“Deli misiniz nesiniz!” diye bağırdı Pierre, “Ne oluyorsunuz böyle? Ölmedim, kaybolmadım! Dört-beş gün sonra döneceğim. Bari sen çocukluk etme. Göreyim seni Constant, buralar sana emanet, her şeye göz kulak ol. Jeanne’in ihtiyaçlarını gör ve saçma düşüncelerle kendini yiyip bitirmedikten emin ol...”

“Mösyö Pierre, hanımefendi mutlu değil...” diye kekeledi Constant.

Neyse ki tren hareket etmişti ve genç cevap verme zahmetinden kurtuldu.

Köşesine çekilince, tekrar neşelenmek ve özgürce kaçmağın tadına varmak istedi. Trenin Tonnerre’den çok hızlı uzaklaşmadığını gördü, elindeki zarfı yırttı ve mutluluk içinde okumaya başladı:

“Tatlı çocuğum benim... Sorma, geçen gün kedimiz kuyuya düştü, neler çektim bir bilsen... Çevirme tatlısını güzel bir kutuya koydum, baban geçen gün postaneye gö-

* Fr. Haydi.

türdü. Eğer bu sefer de kaybolursa, artık akıl sır ermez! Gerçekten çok üzülürüm. İyi bak, içinden bir hamam *kese*-si çıkacak. Senin için sağlam kumaştan diktim. Benim *paşa* oğlum, benim...”

İki genç ögle kalabalığı içinde sarılıp öpüştüler ve bir taksiye atladılar. Hraç şaşkınlığını ve sevincini ifade edemiyor, sürekli aynı şeyi tekrarlıyordu:

“Vay, maşallah beyim, sizi gören cennetlik! Bu ne güzel sürpriz! Vallahi Bedros, sana yazdım ama davetimi kabul edip geleceğini hiç ummuyordum doğrusu. Eh, şimdi *ke-yifler* tam olacak demektir...”

Bedros onu susturdu ve şakayla karışık sorgulamaya başladı:

“Ulan Hraç, söyle bakalım, bu senin yaptığın yakışık alır mı? Yine mi *çocuk* yaptın? Kesin yine *bonichein* tekindendir. Ulan, tuttuğun yol yol değil! Utanmıyor musun?”

“Öyle deme Bedros, *gücüme* gidiyor. İnan bu seferki *boniche* değil. Tam tersi, tatlı, güzel, saygın bir taş bebek ve çok düzgün bir ailenin kızı. Çocuk yapmayı da ailesi evliliğimize razı gelsin diye ben istedim. İnan Bedros, hiç senin o düşündüğün saftiriklerden değil, zor bir kız. İkna edebilmek için aylarca peşinden koştum. Ama artık mutluyum, hem de çok... Biraz sonra sen de göreceksin nasıl bir kız olduğunu...”

“İyi, iyi, anladım. Fena tutulmuşsun. Şimdi sen şunu söyle bakayım, ufaklığı ne zaman vaftiz ettirdin?”

“Vaftiz mi? Bir o eksikti. Oğlumun doğumu yasal hale gelsin diye cumartesi öğleden sonra evleneceğiz, hepsi bu.”

“Belediye nikâhından sonra dini tören için kiliseye gidecek miyiz?”

“Tören mi? Kilise mi? *Eh bien, mon vieux*’ Pierre! Sen daha İstanbul’u unutmamışsın. Unut, canım Bedros, unut papazı da, ilahiyi de, rahibi de...”

“Eh, tamam ya! Vaftiz ve düğün de yoksa papazlarımız ne yapacak?”

“Peh, o tembelleri mi düşüneyim şimdi... Eğer illa bir şeyler yapmak istiyorlarsa, Fransız din adamları gibi *Pâte dentifrice* veya *benedictine*” hazırlasınlar madem. Veya... Veya Kutsal Kitap’ı *Krapar*’a*** çevirsinler...”

.....

Fransız kadın kapıyı henüz açmıştı ve tam Hraç ikisini tanıştırmaya hazırlanıyordu ki Bedros’un damarlarındaki kan bir anlığına dondu. Kafasına ağır bir topuz inmişti adeta. Gözlerine inanamıyor, inanmak istemiyordu. Kıpırdamaktan veya yüzüne tebessüm benzeri bir şey kon-durmaktan kesinlikle âcizdi. Kendini ele verecekti. Genç kadın ise soğukkanlılığını bir saniyeliğine bile kaybetmemişti, gülerek konuştu:

“Arkadaşının beni tanıyacağından emindim, onunla birkaç defa otelinin merdivenlerinde karşılaşmıştık.”

“Şimdi anladın mı, *mon vieux*? Sana sürpriz yapmak istediğim için takside bir şey söylemedim. Suzanne’ımı tanıyacağını biliyordum. Haftada iki-üç kez karşı odandaki Kanadalı şairden İngilizce dersi almaya geliyordu. Şimdi tanıdın mı?”

* Fr. “Eh be dostum!”

** Fr. Diş macunu. / Fr. Tatlı bir likör çeşidi.

*** Erm. Eski Ermenice. Kutsal Kitap V. yüzyılda Ermeniceye *Krapar*’la çevrilmişti.

Evet, Bedros tanıyordu o kızı, gayet iyi tanıyordu, Kanadalının sterlinlerinin eski âşığıydı, hatta bir keresinde onun davetini de geri çevirmeyip odasına gelmiş ve Bedros'un istediği gibi...

Suzanne gözlerini fotoğrafçının gözlerine sadece bir defa dikti. "Ben kazandım. Asla ama asla ağzını açıp tek kelime edemeyeceksin!" der gibiydi. Kadının özgüveni ve korkusuzluğu tam bir küfürdü, ancak Bedros aşırı memnun ve keyifliymiş gibi göründü. Çocuğu görmek için Hraç'la birlikte yan odaya geçtiler. Pek güzel bir oğlandı ve adı René'ydi.

Bedros memnuniyetsizliğini gizleyemedi, "Ermenice bir isim koyamaz mıydın!" diye sordu.

"Olmaz *canım!*" diye cevapladı Hraç, "René, Suzanne'ımın babasının ismi. Bak, şu perdeleri ve ortadaki lambayı da o hediye etti. Şimdi adını değiştirirsek ayıp olur."

İtiraf etmek gerekir ki Suzanne pek iyi bir ev kadını olmuştu. Daire temiz, zevkli, dört dörtlük döşenmişti. Bedros istese de yakasını kurtaramadı. Ona bir yatak hazırladılar, Tonnerre'e dönene kadar kendilerinde kalmaya mecbur ettiler. Ve Hraç öylesine mutluydu, Suzanne öylesine memnun ve neşeliydi ki Bedros geçip giden günlerin neşesinde gevşeyip kendini unuttu. Kıskanmayı bile unuttu.

Cumartesi günü nikâh töreni yapıldı. O gün olup bitenlerin hiç değilse biri hatırlanmaya degecek türdendi. Belediye binasından çıktıktan sonra, Butles-Chaumont parkının karşısındaki meşhur restorana gittiler. Eğlence sırasında kafalar iyice güzelleşince Hraç masanın başına geçti, elinde dolu kadehi, konuşmaya başladı:

"Şimdi size Suzanne'ımla nasıl tanıştığımı anlatacağım. Baharda bir pazar günü Suren'le birlikte Pierre'e gitmiştik,

onu da alıp Saint Cloud taraflarında gezecektik. Yanımızda yiyecek bir şeyler götürmüştük ama ümitlerimiz boşa çıktı. Anahtar aşağıda olmamasına rağmen odada kimse yoktu. Biz de beş kat aşağı inmek istemedik ve kapının önüne, koridora oturup yemeye başladık. Yemek yedik, şarkılar söyledik, şakalaştık, ta ki karşıdan başka bir kapı açılıp da o görününe kadar... Suzanne...”

Kel, sarkık bıyıklı, göbekli bir adam olan Suzanne’ın babası –hani perdeleri hediye eden– birden masaya doğru eğildi ve tam karşısında oturan kızına bir son dakika kızgınlığıyla bağırdı:

“O otelde sen ne arıyordun?”

“Ama *papa*, gayet iyi biliyorsun ki İngilizce dersi alıyordum.”

“Aaa tabii, ders, çok önemli.”

Bedros güzel sesini o sırada çınlattı:

“Ve şimdi izninizle ben de naçizane, kısa hikâyemi anlatayım. Baharda bir pazar günü öğle vaktinde sevgilimle odama kapanmıştık. O sırada Hraç ve Suren bana uğradılar, doğal olarak kapıyı açmadık ve onlar da mecburen...”

Bir çılgılık, bağırışma, alkış tufanı... Ortalık tekrar sakinleşince Bedros ekledi:

“Bu nedenle, kadehlerimizi kaldırmayı öneriyorum.”

Dört bir yandan bağırmaya başladılar: “Gençlerin şerefine, gelinin şerefine, iki milletin şerefine, mutluluğun şerefine...”

Bedros sustu. Bu abartılı eğlence onu birden yaralamış gibiydi. İçine kapandı, kaybolan tebessümü onu daha da güzelleştirdi ve gözleri uzak bir hayalin ışığında, konuşmaya başladı:

“Ben bu kadehi talihsiz insanların şerefine kaldırıyorum. Ben bu kadehi şu an unuttuklarınızın, bugün hayatlarının en önemli günü olması gereken insanların şerefine kaldırıyorum. Ben bu kadehi *yazmacı* Kris’le Ağavni Hanım’ın şerefine kaldırıyorum...”

Birçok kişi alçak sesle birbirine sordu: “Onlar kim? Kim onlar?”

“Babam... Annem...” diye kekeledi Hraç ve birden hıçkırarak ağlamaya başladı. Suzanne ise onun gözyaşlarını bile almak üzere mendilini uzattı.

* * *

Gitmediği yer kalmadı, tüm tanıdıkları ziyaret etti, büyük başkentle özlem giderdi. Fakat adımları Billancourt’a her yaklaştığında kederli bir ölüm hissi onu uzaklaştırdı. *Lokhum*’a ne olmuştu? Annesine ne olmuştu? Bedros kendi kendine konuştu:

“Birbirine benzeyen ölümsüz acılar vardır. Bunlar zayıftır ve ömrümüz boyunca sürerler. Onları şiddetlendirmek gerekir. Çünkü şiddetlendiklerinde onları taşıyamaz hale geliriz, ne de olsa kötü ve unutkanız.”

Khındamyan anlattı:

“Hayır, *Lokhum*’dan artık hiç ümit yok. Zaten günden güne eriyip tükeniyor. Annesine gelince... Onu hiç sorma. Önceleri bizim çamaşırlarımızı yıkıyor, söküklerimizi dikiyordu, artık onu da yapamıyor, gözleri görmemeye başladı. Evet, aç açık bırakmadık, elimizden geleni yaptık ama son bir çaba daha gerekiyor. Ben bizimkiler arasında bir yardım kampanyası başlattım, böylece biraz para toplayıp onu İstanbul’a geri gönderebiliriz.”

“Ama Allah aşkına!” dedi Bedros, “Bu papaz hiç mi para yollayamıyor? Madem o kadar parasızdı neyine güvenip kadının Paris’e gelmesine izin verdi?”

“Ne? Papaz mı? Bilmiyor musun, o kiliseden atıldı! Evet, cübbesi alındı. Sen hiç gazete okumaz mısın? İstanbul gazetelerinde büyük patırtı koptu. Kilisenin morguna girip sahipsiz bir ölünün ağzından altın dişlerini çaldı diyorlar. Evet, ne halde olduğunu dikkate almaları gerekirdi tabii. Evladı tımarhanelere düşmüş, karısı aç, beş parasız! Ama cübbesi alındı. Üzücü, çok üzücü hikâye...”

* * *

Suren’in ilk kitabı birkaç gün içinde çıkacaktı. Bedros için çok ama çok büyük bir mutluluktı bu. Aynı milletin, aynı neslin çocuklarıydılar. Neredeyse aynı hayatı yaşamışlardı; aynı umutlar, hayal kırıklıkları ve acılar yoğurmuştu onları. Bedros’a, Suren’in ağzından kendisi konuşacakmış gibi geliyordu. Neler, neler vardı söylenecek... Paris’e atılmış Ermeni çocukların hayatını kim bilir ne güzel resmedecekti Suren. İşte bu büyük sevinçle gitti arkadaşına. Onunla konuşmak, açık yüreklilikle konuşmak istiyordu. Suren de onu aynı açık yürekle kabul etti. Ama çekmece-sinden çıkarıp kitabın son taslağını önüne koyduğunda...

Fransızcaydı.

Onlardan hiç bahsetmiyordu.

Suren, Bedros’un sessizliğinin nedenini hemen anladı:

“Her yazar ukala ve kibirlidir ama her yazar açık sözlü olamaz. Ben yüksek sesle söylüyorum, çünkü fikirlerimin eksiği gediği yok. Ben bir gücüm —en azından öyle olduğum inancına sahibim— harekete geçmek isteyen bir gücüm. Bizim çevrede bir zemin yok, hareket yok, hareket

alanı yok. Nedenleri beni ilgilendirmiyor. Ben varım ve sadece ben! Yaşamalı ve gençliğimin hakkını vermeliyim. Umutlar beni uyutamaz; benden önceki Ermenileri gördüm, onlar hep güzel günleri bekledi ve o umutla yaşlandı. Benim sanatımın hiçbir günün şafağını beklemeye niyeti yok. Ben Ermeni'yi suçlamak istemiyorum ama onun da beni suçlamaya hakkı yok. Konuşmak istiyorum, o halde beni dinlemeye zamanı ve isteği olanlara hitap etmem doğal. Ermeni'de ne biri ne öteki var. Ama sen, sevgili Bedros-Pierre, sen ve senin gibiler benim söylediklerimi anlayacaksınız. Bu bana yeter.”

“Evet,” dedi Bedros, “Haklısın, ama ‘garod’ kelimesinin Fransızcası olmadığını unutuyorsun. ‘Garod’ yok.”

“Doğru, o kelimenin Fransızcada karşılığı yok. Ama varsın bir kelime eksik olsun, ne fark eder?”

Bedros, elinde sarkaç gibi bir sağa bir sola sallanan şapkası, basamaklardan ağır adımlarla inmeye başladı ve gözden kaybolana kadar konuştu:

“İçinde ‘garod’ kelimesi olmadıkça yazdıkların hiçbir Ermeni'ye hitap edemez. Evet, gülme, çünkü eksik olan sadece o değil. Sen zaten biliyorsun ama hatırlatmama izin ver. Fransızcada ‘mayr’, ‘hay’, ‘aksor’ kelimeleri de yok. Bizdeki ‘kağtagan’ın, bizdeki ‘vorp’ın da Fransızcası yok.”*

* Erm. Özlem, hasret.

** Erm. Sırasıyla, “anne”, “Ermeni”, “sürgün”, “göçmen”, “yetim”.

Nenette'e gecikmesinin sebeplerini açıkladığı bir kartpostal göndermişti sadece. Paris'te geçirdiği bu sekiz günlük tatil yeterdi, Tonnerre'e dönecekti artık. Hraç o sabah, her zaman olduğu gibi erkenden işe gitti. Arkasından kapı henüz kapanmıştı ki tekrar basamakları çıktı ve yorganı alayıp arkadaşına bir mektup uzattı. Mektup Tonnerre'dendi. Bedros yatağının içinde doğruldu ve okumaya başladı:

“Mösyö Pierre,

Bu mektubu alır almaz Tonnerre'e dönün. Yalvarırım hemen eve gelin. Hanımefendi iyi değil. Çok fena durumda. Hayır, korkmayın, hasta değil, bir şeyi yok, ama çok mutsuz. Benim gözümünden kaçmaz. Siz gittiğinizden beri tamamen değişti. Akşamları saatler boyunca yürüdüğünü, sonra yüksek sesle konuştuğunu duyuyorum yattığım yerden. Bu çok kötüye işaret. Birkaç kere ağladığını gördüm. Hiç hoş değil. Onu ağlatmamalıyız. Benimle neredeyse hiç konuşmuyor. Ama ben gücenmiyorum, sebeplerini anlıyorum. Geçen gün, gideceğimizi söyledi sadece. Nereye gideceğiz? Siz haberdar mısınız? Dün sabah daha gün doğmadan dışarı, bahçeye çıktığını gördüm. Çok korktum ve peşinden gittim. Ama yalvarırım, siz korkmayın. Bunları yazmayı istemezdim ama hatırlarsanız, giderken evi bana emanet etmiştiniz. Benden her şeye göz kulak olmamı istemiştiniz. Ben görevimi eksiksiz yerine getiririm. Bugün

hanımefendi saatlerce bir şeyler yazdı, sonra beni çağırdı ve size göndermem için bir mektup verdi. Şapkamı henüz takmıştım ki zarfı elimden kaptığı gibi yırttı. Sonra feci bir şekilde ağlamaya başladı. Ben mektubun parçalarını topladım. Gözlüğüm yanımda olmadığından hepsini okuyamadım, ama önemli bir şey olduğunu ve üzerinde de adresinizin bulunduğunu görerek mektubu derhal yollamaya karar verdim. Yalvarırım geç kalmayın, hızlı hızlı gelin. Paris'ten 7:30 ve 10 trenleri var.

*Size daima sadık olan,
Constant Levrault*

Pierre yırtılmış mektubun parçalarını bir araya getirip okudu:

“Canım Pierrot’m,

Hayır, yaptığının beni temelli terk etmek için bir bahane olduğunu aklımdan geçirmek bile istemiyorum. Tonnerre’e geri döneceğini biliyorum. Ama hemen söyleyeyim, geldiğinde evi boş bulacaksın. Sen gelmeden ben gitmiş olacağım. Bir kez daha yüreğini kanattığım, seni üzdüğüm için beni affet. Beni affet, benim güzel Pierrot’m, bir kez daha aşkına karşılık sana sadece acı veriyorum. Beddua etme canım Pierrot, beddua etme, zaten çok talihsizim, fenaliğimden değil senden kaçışım. Aksine, gi-dişimle sana olan aşkımı kanıtlamak istiyorum, sırf seni mutlu edebilme ümidiyle hayatımı seninkinden ayırdığımı bilmelisin. Çünkü, inan bana Pierrot, yaptığım hata için senden tüm kalbimle özür diliyorum. Yanlış hareket ettiğimi biliyorum. Başıma gelen büyük talihsizliğin ardından adice ölümden kaçıp sana dönmemeliydim. Ama ne yapabilirim, ne yapabildim? Bir başıma olduğumu, etrafımda bana içtenlikle acıyacak bir kişi bile olmadığını biliyorsun.

Tek kolum olmadan nasıl yaşıyacaktım? Yazık bana Pierrot, gerçekten de acınacak haldeyim. Berbat durumdaydım ve ölmek istiyordum. Sadece sen vardın, saflığından ve temiz kalbinden şüphe duymadığım sadece sen... Beni unutamadığını da biliyordum. Bu yüzden geldim. Gelmem gerekirdi ama adice ölümden kaçıp geldim. Beni geçmişte tanımamış, gözlerinin önüne daima daha tam bir kadın getiremeyecek biriyle hayatıma yeniden başlayabilirdim belki. Ama seninle... Bana beddua etme Pierrot'm, aczimin içinde ölümden korktum. İnan ki seni tüm kalbimle seviyorum ve daima da seveceğim, çünkü bana karşı iyi oldun ve beni mutlu etmek için elinden geleni yaptın. Eğer mutlu olamadıysak suçlusu asla sen değilsin. Seni anlıyorum ve senden daha fazlasını istemeye hakkım olmadığını biliyorum. Nihayetinde sen de herkes gibi bir fanisin ve benim bu halimin, içindeki ışığı karartması doğal. Bense öncelikle üzerime titrenmesine, sevmeye, bana şefkat gösterilmesine alıştığımdan mutsuz oldum. Sen beni farklı bir aşkla sevdin, sen beni çok sevdin ve şimdi... Senin memnuniyetsizliğini gördüğüm için ayrıca mutsuz oldum. Sen daha çok gençsin, önünde kocaman bir hayat var, bunu zehirlemek istemem. Sen mutlu ol Pierrot'm, mutlu olmanı istiyorum, bunu hak ediyorsun. Bırak da gideyim. Üzülme, ama daha da önemlisi beni arama, bırak da gideyim. Bizi bulman imkânsız, ben bu hayata yeniden başlayamam. Endişelenme, bana bir şey olmayacak, senin silinmez hatıranla birlikte bir köşeye çekilip yaşayacağım, tek tesellim Bibi olacak. Artık sadece ve sadece onun için yaşamak istiyorum. Tüm sevgimi, şefkatimi ona vereceğim, eminim ki günün birinde beni sevecek, anlayacak ve talihsiz annesine acıyacak.

Talihsizim, değil mi Pierrot? Çok ama çok bedbahtım. Sana neler neler yazmak isterdim... Ama yapamam. Kaç kere şu sayfayı yırttım. Yazmayı istemezdim ama mecburum. Endişelenme, buradan her şeyi yoluna koyup ayrılacağım. Kâğıtları masanın üzerinde bulacaksın. Sadece beni bulamayacaksın, benim güzel, benim iyi Pierrot'm. Hayır, tek bir veda sözcüğü yazmak istemiyorum. Yazmayacağım. Kederlenmemeli ve azıcık kalmış takatimi de kaybetmemeliyim. Sadece, Pierrot'm, şu an seni böyle, böyle öperken, kalbinden son bir defa tekrarla: Nenette, Nenette *chérie*..."

Sabahın sekiziydi. Pierre, Tonnerre'e ancak öğleden sonra birde varabilirdi. O ana kadar, beş saat, beş sene...

.....

Ve bazen bir fişek gibi fırlayıp gider. Sağır edici bir patlamayla atmosferi yırtar ve parlak bir ışık huzmesi titreterek, esip gürleyerek, ıslık çalarak dimdik yükselir. Yükselir, yükselir ve birden durur, görünmez vahşi bir ağzın karanlığında kaybolur.

Pierre'in acısı böyle haykırdı. Bir aşk böyle haykırdı. Pierre bu sonsuz aşkın gücünü asla fark edememişti ve gündelik hayatın yeknesaklığına gömülmüş, uyuşmuştu. Ve bayağı ve alelade ve önemsiz bir faninin acısını yaşadı, titreterek, esip gürleyerek, ıslık çalarak. Önce hiç inanmak istemedi, Nenette'in yalan söylediğini, aşkını sınamak için birkaç gün ortadan kaybolmak ve hislerinin gerçekliğinden emin olmak istediğini ama asla kendisini terk edecek gücü bulamayacağını sandı. Fakat sonra, sadece kendi kendini kandırmak için böyle düşündüğünü kabullendi, Nenette'in bu ışık altında bir oyun sahneleyemeyeceğini biliyordu. Hani bir tarikatın rahipleri bedenlerini nasıl ya-

ralıyor, işkence edip kanatıyorsa, Pierre de her düşüncesiyle, her fark edişiyile kanadı.

“Evet” diyordu, “Benim, tek suçlu benim. Kibrim beni öldürdü, kayıtsızlığım Nenette’i benden aldı. Hayata kendi dar penceremden baktım, beni çevreleyen insanları ve olayları kendi deliğimden izledim. Nenette’in içine girmek için kendi kişiliğimden çıkmadım. O, hayatla ve kaybolan mutluluğuyla boğuşan bir bedbahttı. Onu sonsuz bir şefkate boğmalı, hatta ölçüsünü şaşırması bir aşkın yüküyle sarıp sarmalamalıyım. Teselli verici olabilmesi için aşkımın mükemmel olması gerekirdi. Bense uyuşuk kaldım, kayıtsız kaldım, pasif kaldım.”

“Susmamalıydım, çünkü kimse sessizliği bir şeylere yormaya bir inançsız kadar meyilli olamaz. Ben o tükenmiş inançsızdan desteğimi esirgedim, zira ne unutulması gerekeni unutabildim ne de hatırlanmaya değer olanı hatırlayabildim. Nenette artık benimdi, tümüyle, tüm varlığıyla benim esirimdi. Onu kaybetme korkum hiç kalmamıştı ve bu güvence ayaklarımı yerden keseceğine, beni iğrenç bir kayıtsızlığa itti. ‘Senden daha fazlasını istemeye hakkım olmadığını biliyorum.’ Ama neden? Neden Nenette? Benden daha fazlasını istemeye hakkın vardı. Sonuçta ben hercai değilim, bilinmez hislerin kurbanı da değilim; ne istediğimi biliyorum, o yolun ne anlama geldiğini... Sonuçta seni seviyorum ve yüreğim sana borçlu. Neden aşkımızı çevreleyen eften püften engellere karşı seninle birlikte mücadele etmedim? Alelade bir fani olduğum için mi, ot gibi yaşayan ve sıradışı bir tavır koymaktan âciz, zavallı, bayağı biriyim diye mi benden daha fazlasını istemeye hakkın yok? Bu kadar mı sıradan biriyim ben yani? Bu kadar alçak bir insanım. Ben... Ben...”

Bu “ben”leri tekrarlarken, adeta adiliğini kendi teninde görebilmek için bakışlarını ellerinde, bedeninde, omuzlarında gezdirdi. Ardından etrafına baktı, şuurunu gerçeklikte dolaştırdı, başkaları da kamburunun farkında mıydı acaba? Gare de Lyon’da bir üçüncü mevki vagonundaydı. Pierre herkesin dikkatini çekmiş olduğunu fark etti dehşetle. Yaşlı bir kadın gözlüklerinin üzerinden, bir başkası gazetesinin kenarından ona bakıyordu, ihtişamlı sakalıyla bir diğerinin gözlerinde adeta merhamet vardı, küçük bir kız ise hayvansı bir merakla başını uzatıyordu. Hemen yerinden kalkıp birinci mevkinin yalnızlığına sığınmaya gitti. Ne olmuştu? Gözlerinde nasıl bir ifade vardı? Yüz hatları ne diyor olabilirdi? Kaçmak, koşmak, ileri atılmak, kollarıyla, tüm vücuduyla kendine sarılmak, eğilmek ve haykırmak...

Tren ağır ağır, ağır ağır hareket etmeye başladı.

Büyük bir yolculuk başlıyordu.

“Büyük” unvanını hak eden o yegâne yolculuk başlıyordu. Çünkü o ilerleyişin son durağı insanlar için sonsuz bir uzaklıktadır, çünkü o son durak hayatta hiçbir şeyin olmadığı kadar insanlara yakındır.

Tel koptu. Gencin kafasındaki düşünceler dizisi birdenbire durdu. Yükselen daha baskın bir ses acının bildik gürültüsünü susturdu. Çocuk kendini bir başına, yapayalnız, havada, boşlukta, sonsuzlukta buldu.

Her kadın anne olduğunda topraktan yükselerek yukarı, çok yukarı çıkar ve evladını görüş alanlarının dışında doğurur. İşte bu yüzden “dünyaya geldi” deriz. Çünkü, insanlar, değişmez bir kurala uyarak yukarıdan aşağı iner, yüksekten toprağa düşerler.

Bu hızlı yarışta çokları aptallaşır, şuursuzlaşır; göremez, izleyemez, düşünemez olur. Yerçekimine kapılır, direnme

gücünden mahrum, sırtüstü düşer. Onlar uzuvlarını ve duyu organlarını dizginlemeyi beceremezler, gördükleri sahte resimler yanıls, yüzeysel, soyut kalır. Bu insanlar dünyaya vardıklarında ancak bir toprak yığını oluşturabilirler.

Bir de pilotlara benzeyenler vardır. Onların da mecburi iniş turları olur. İçgüdülerinden, tutkularından, duyularından arınmış halde uzunca bir müddet dönüp durmaları gerekir. Onları bir süreliğine de olsa sadece doğanın sürüklemesi adildir. Ama dönüp duran günlerde onların kurtarıcı ıstırabına tek bir olay neden olur; kimi zaman fark edilemeyecek kadar küçük, kimi zaman devasa ama her zaman hayati bir olay. Yaratılmış acı dayanak noktası haline gelir, bir kaldıraç oluşturur ve yolcunun paraşütü bir pilotunki gibi açılır. Paraşüt yukarı çıkar, yükselir, genişler ve şişer. Ona bağlı olan varlığın bedeni tüm zerreleriyle sarsılacak, ama sonrasında ikinci bir beden ortaya çıkacaktır. Yolcu kendisini hiç bilmediği bir yükseklikte bulacak, dengesini kuracak ve bu kez bakışları sağlam, huzurlu ve delici bir şekilde yayılacaktır.

Her şey nasıl yazgısına yürüyorsa, o da toprağa gidecektir şüphesiz. Ama o, şehvetli, tatlı, coşkulu, yolculuğunun bilincinde, varacağı yerin bilincinde gidecektir.

“İçimizde, zihin ve fiziksel beden karşı karşıya savaşıyor. İkisinin de kendilerinden ayıramayacağımız güçleri ve değişmez kuralları var. İnsanlığın yazgısını bu kavga belirleyecek ve bu mücadelenin sonucu ya bireyleri olduğu yerde bırakacak ya da yükseltecek. Dostluk veya sevgi bağları bizi başkalarıyla birleştirebilir, fakat biz kendi kendimizle biriz. Eğer bu birliği şoursuzca taşırsak düşüncelerimiz doğadan gelir; et, yani duyular yoluyla. Bu durumda asla hayatın sahibi addedilemeyiz, zira içgüdümüzle hareket

eder, anın getirdiği zevklerle yetinir, geçici isteklerimizin peşine düşer, salt görünen amaç doğrultusunda çalışırız. Zihin, doğal güçlere karşı koymalıdır, zira onlara teslim olmanın sonucu kendinden vazgeçme, akıntıya teslim olma, hayvanlaşmadır. Bu iki güç arasında bir mücadele başlamalıdır, çünkü gerçek varlığımızı ortaya çıkarmaya, içimizde uyuklayan asıl benliği bize tanıtmaya yazgılı olan odur. Neysek o olmalıyız.”

“Sayısız ihtiyaç bizi ele geçirir, hareketsizleştirir ve esir alır. Fakat kendimizi bencilliğimize kaptırıp onlara boyun eğmediğimiz sürece, bu ihtiyaçların hiçbirisi, hepsi bir araya gelseler bile, ister ahlaki, ister mantıki veya ister fiziksel olsunlar, bize sonsuza dek hükmedecek gücü bulamaz. Bencilliğimiz onlardan istifade eder ve kolayca uzlaşarak onların hâkimiyetine girer; kendi içine kapanmak ve bir akıntıya kendini bırakmak kolaydır ne de olsa. Akıntı bizi taştan taş a çarparak olayların içine sürükler ve acı çekeriz.”

“Bu durumda, ‘İnsanlar acı çekmezler, kendilerine acı çektirirler’ sözünün doğruluğu daha iyi anlaşılır. Kendilerine acı çektirirler, çünkü karşı koymak için görmeleri, olabilmek için tanımaları ve sahip olmak için vermeleri gerektiğini bilmezler.”

“Belli bir olaya karşı koyabilmek için bakış açımızı genişletmeli, onu tek başına değil, ardındaki tüm nedenlerle, yani öncelikle kendimizle birlikte incelemeliyiz. Çünkü başımıza gelenlerin büyük kısmına biz neden oluruz, açık veya örtük isteklerimiz onları çağırır ve olay biz nasılsak öyle olur. Bizim doğamıza sahiptir, fikirlerimizin enginliğini ve ruhumuzun rengini taşır.”

“Olabilmek için tanımak gerekir, ama olmak istenen şeyleri değil, aksine yine kendimizi tanımak. İnsan sadece

güzel bir bedeni çirkinden, iyiyi kötüden ayırt etmekle kalmaz, doğası gereği iyiyi, güzeli ve asil olanı hayal de edebilir. Ve doğal olarak, arzularını tatmin etmek istediğinde en iyiye yönelir, fakat güzel bir yüreğe sahip olmak için güzelleşmek, asil bir hayatı takdir edebilmek için o yüksekliğe ulaşmak ve o yüksekliğe ulaşmak için de kendini tanımış olmak gerektiğini bilmez.”

“Sahip olmak için vermek gerekir. Yüce bir aşkla sevmeyi, fedakâr ve çıkarsız dostlar edinmeyi, günlerin bize mutluluk getirmesini isteriz ve talihsizlikler karşısında kaderimize lanet okuruz. Aslında yüce bir aşkla sevmeyi, fedakâr ve çıkarsız bir dost olmayı ve günlerin getirdiği iyiliklere gülmeyi bilmeyen bizleriz. En büyük hakikat, en yüce gerçek kendimiziz. Her şey onunla başlar. Önce kendimizin hiçbir şeye boyun eğmemesi, önce bizim vermemiz gerekir, fakat vermek için mutlaka ruhumuzun sahibi olmalıyız.”

“Geniş, engin, berrak bir bakışa sahip olabilmek, ruhumuzun, mutlulukla, coşkuyla, neşeyle dolması için onun sahibi olmak, eti yırtmak, dar kabuğu çatlatmak, bedeni aşmak, fiziksel faaliyetin sahasını genişletmek, yukarı, daha yukarı yükselmek...”

“Hakiki neşeyle... Çünkü şuurlu bir neşe ancak o yükseklikte oluşup kalıcı, sarsılmaz ve bereketli olabilir. Can veren bir sıvı gibi fışkırır, bulunduğu tepeden bedenimize yağmur misali yağar, bizi sarıp sarmalar, bütünler, her yeri kaplar ve günlerimiz, hareketlerimiz, fikrimiz onunla dolar. Fikir... Bu tepeye ulaşabilmek için onun hatasızlığına ihtiyacımız yok. Derin ve kesin fikirlere, bize yük bilimlere hiç ihtiyacımız yok. Kurtuluşu hissedip yaşamamız, kabuğumuzdan dışarı çıkmamız, kendimizi yükselişe teslim etmemiz ve başlayacak olan müziğe kulak vermemiz yeterli.”

“Çünkü biz sesimizi burada duyarız. İçimizdeki müzik, ritim, titreşim burada başlar. O bizimdir, sadece bizimdir ve dünya yüzünde tektir. Adımlarımızın o ahenge sadık kalması, duygularımızın o ritme ayak uydurması, aklımızın o ölçülü ve ölümsüz melodiyle birlikte ilerlemesi yeterli olacaktır, böylece bizler samimiyetimizle mutluluğa ve huzura erişmiş olacak, daha kavga etmeden kazanacak, daha konuşmadan anlaşılacak ve daha âşık olmadan güzelleşeceğiz.”

“Bir damar hayatımızın gelecek evrelerini aniden kesip atacak ve tüm yaşanmışlıklarımız aynı doğrultuda ilerleyen halkalardan oluşan bir zinciri andıracak. Oysa, kopuk bir hayat yaşıyorduk, mutluluğumuz günlerin kalabalığı içinde un ufak olmuştu ve gündelik hedeflerimiz bir idealin kırıntıları gibiydi; artık varlığın birliği oluşacak, sadece yaşantımız, mutluluğumuz ve idealimiz orantısız bir şekilde büyümekle kalmayacak, sadece aydınlık bir yolda emin adımlarla yürüyor olmayacağız, yaşayarak başkasını da yaşatacağız ve yükselerek çevremizdekini de kendimizle birlikte yukarı çekeceğiz.”

“O zirvede hiçbir sevgili onu sevene ‘Senden daha fazlasını istemeye hakkım yok’ diyemeyecek. Evet, cevabını bildiğimiz halde soru sorarız veya ses zaten duyulurken kulak kabartırız, ama almak imkânı olmadığını biliyorsak istemeyiz. Kusursuz bir ruh güzelliğine sahip olan kişi ise aşkı kullanır ama ondan istifade etmez. Onun için sevilen varlık bir aynadır, duyularını, kibrini, bencilliğini çevreleyen bir süs değil. Sevilen varlık daima aynı Nenette olarak, her şeyin üstünde, dün nasılsa yarın da öyle kalacak. Nenette, evet göreceksin, Pierrot’n nasıl tüm kalbiyle tüm, varlığıyla...”

Pierre'in düşünceleri bir kez daha bölündü. Her fikirten sonra aynı yokuştan aşağı yuvarlanıyor, zihninin kalabalığına esir düşüyor, kendini Nenette'in önünde buluyordu. Sözü ona getirdiğinde heyecanla yolunu kaybettiğini, zamanın sınırsız bir şekilde uzadığını görüyor ve tekrar soyut olana dönüp şu türden cümleler kuruyordu: "Toplum bizimle inşa edilir ve bu inşa içimizde başlar. Dünyayı etkileyebilmemiz ve bu etkinin olumlu olması için mutlaka..."

Pierre belli başlı herhangi bir öğretiye vâkıf olmaktan çok uzaktı. Zaten böyle bir şey üstüne kafa da yormazdı. Doğal olarak düşüncelerinin bir akışı yoktu, büyük bir kısmı anlık ruh hallerinin ürünüydü ve başladığı hemen her cümle bir çelişki veya eksik bir sözcük nedeniyle yarım kalırdı. Ama kimin umurunda! Bir uyanış, yeniden doğuş yaşaması, ruhunun derinliklerinden anın geçici olmadığı, aksine yarına açılan bir kapı olduğunu bağırması kâfiydi. Bulanık, puslu, akıp giden düşünceler uzun bir süredir kördüğüm olmuş, üst üste yığılmıştı, bunların çoğuna asla şekil verememişti, çünkü ona acı çektirmişlerdi ve şimdi hepsi birden onu bir eşiğe yükseltmeye geliyorlardı.

Bedros'un birçok kere kafası karıştı, çoğu zaman deşmek istemedi ve birkaç cümleyi tekrarlardı durdu. "Sevme-yi ve acı çekmeyi bilmek –günlük ufak tefek olaylara takılmamak– kendini bilmek ve başı dik tutmak." Bu sıradan sözler ona sınırsız görünüyordu ve bugüne kadar bunları nasıl olup da yaşamadığına hayret ediyordu.

Öğle vakti vagonun pencerelerinin ötesinde ovalara, çayırlara ve akarsulara yayılıyordu. Bir çam yığını, yaylalar, birkaç çan kulesi. Bir arkın üzerine eğilmiş bir çiftçi, bir köy ötede ayağa kalktı, sonrakinde şapkasını değiştirdi ve bir diğerinde kadın elbisesi giydi. Onun önce beyaz

olan ineği bir çiftlik ötede karardı ve birdenbire yavruladı. “Toplum bizimle inşa edilir, bu inşa içimizde başlar.” Bak, bugün kavakların geçidi var, kırmızı kiremitlerin çatısı var, Fransa bulutlarının göğü var, bak.”

“Toplum inşa edilir” etkisini kaybetti ve Pierre içinde büyüyen o koca dalgaya izin vererek, okumaya başladı:

“*Ingal kağtsrutyanp der Asdvadz hzor...*”

Durdu, düzeltti ve dua etmeye başladı:

“Ey kudretli Nenette, küskün yüreğimin yakarışını tatlılıkla kabul eyle; huşu içinde olan bana merhamet eyle; ey her şeye kadir olan, utanç içinde olan kederimi parçala. Hanemin çatısını adınla kutsa; mabedimin tavanını ellerinle sarmala; odamın eşığının sınırını kanınla çiz. Ölüm uykuma istirahat mutluluğu bağışla...”

Birden Suren’in sözlerini hatırladı.

“*Nareg Ermenilerin en kötü, en yanlış, en hastalıklı ve en ahlaksız kitabıdır.*”

Pierre başını sallayarak yüksek sesle cevap verdi:

“*Ça dépend mon vieux, ça dépend!...*”

Suren’in görüntüsü gözlerinin önünden gitmedi. O keskin zekâlı, alaycı çocuk asık suratıyla delici bakışlarını ona yöneltmişti sanki.

Pierre birtakım eski sözleri hatırladı. Gözlerini kapadı; başı dik, yüzü aydınlıktı, uzun bir süre bekledi.

Yaklaşmakta olan büyük bir mutluluğun keyfini yaşıyordu adeta. Sonra, ağır ağır söylemeye başladı:

* “Ey kudretli Tanrı, tatlılıkla kabul et...” Krikor Naregatsi’nin, *Nareg* adıyla da anılan ve Ermeni Kilisesi tarafından kutsal kabul edilen dua kitabı *Madyan Voğperkutyun*’un (Mersiye Kitabı) yatsı ayininde okunan bir bölümünden. Bedros-Pierre, devamında duanın sözlerini Nenette’e uyarlayacak.

** Fr. “Duruma göre değişir dostum, belli olmaz!”

“İnsanların sadece tam tersi de doğru olan gerçeklerin peşinden koşmalarını emretti.”

“Hiçbir yolcu yetişemesin diye, kervanlara menzile yaklaştıklarında tempolarını artırmalarını emretti.”

“Gemilerin buradan şuraya varmasını, ama gemi direklerinde sadece yelken açılmasını emretti.”

“Kimsenin ayın çevresine bulut koymamasını, ağlamasını ve gülmemesini emretti.”

“Kimsenin yüz birden sonra hesap yapmamasını emretti.”

“Sen serseri Ermeni, olur da bir gün bile çilesiz kalsan hayvana en çabuk sen dönersin.”

Bir sessizlikten sonra tekrar Suren'i konuştu:

“Yarım kilo eksik yarım kilo fazla, et her zaman aynıdır.”

“Bir asır eksik bir asır fazla, ruh hep aynıdır.

“Tek eksiği bir öpücük olan etler vardır.”

“Bir günün bile fazla gelmediği ruhlar vardır.”

“Evet, evet!” diye bağırdı Pierre ayağa kalkarak, “Doğuluyuz ve alın yazısı denen şeye inanırız. Ama o alın yazısının sadece başlıkları çini mürekkebiyle yazılmıştır. Kalanı kurşun kalem, taş ve tozdur. Bize o kalanı değiştirmek düşer.”

Ve trenin sürüp giden gürültüsü cevap verdi: “Demedim mi? Demedim mi? Demedim mi...?”

Okudu, tekrar okudu, bir daha okudu. Nafile. Aklını toplamaktan, o kâğıt parçasına odaklanmaktan tümüyle âcizdi. İmzaya baktı. “Guy mi?” Kimdi bu Guy? Acaba Saint Georges’daki mi? Bibi’nin durmadan bahsettiği ve “Guy amca” dediği adam mı? Parmaklarının arasındaki mektubu mümkün olduğunca az titretmek için elinden geleni yaptı ama beceremedi, kâğıdı masanın üstüne koydu ve hiç değilse en önemli kısmını anlamak için kafasını olanca gücüyle iki elinin arasında sıkıştırdı. Hecelemeye başladı.

“...Benim için her şey uzun zaman önce bitti. Daha büyük bir talihsizlik yaşasaydın bile seni gelip almamın ve hayatımıza yeniden başlamanın yolu yoktu. Sebep olduğun affedilmez talihsizliklerden sonra bundan emin olman ve bir üçüncü kişi aracılığıyla tekrar benimle olma arzunu boş yere ifade etmemen gerekirdi. Artık beni asla ve asla kandıramazsın. Seninle olmaktansa herhangi bir fahişeyi tercih ederim. Sana ancak doğulunun biri kapılır, onun da 25 yaşında toy bir Ermeni olması gerek. Sadece şunu bil, ayrıldığımız o korkunç yıl ve ondan sonra uzunca bir süre sana lanet ettim ve yüzünü o lanetin yırttığına kesinlikle eminim artık. Kaba, yabani ve zalim olduğumu söyledin. Sonunda böyle bir insan olduğumu kanıtlayabildiğim için mutluyum. Bibi’yi alacağım. Sen onun annesi olmaya layık değilsin. Oğlumuz için ne yaptın? İlgiden, bakımdan,

şefkatten ve küçük bir çocuk için gerekli olan her şeyden mahrum bıraktın onu; yolladığın kirli parayla büyük bir boşluğu doldurabileceğini sandın. Hatta birine, benim bayağı, yabani ve acımasız tabiatımı aldığı için Bibi'yi az sevdiğini söyleme yüzüzlüğünde bulunmuşsun. Ama onu tam da bu yüzden ve ayrıca –neden itiraf etmeyeyim– sana benzediği için sevdiğimi bil. Elimden geleni yaptım, Saint Georges yakınlarına yerleştim ve oğlumu haftada en az iki defa gördüm. Böylece onu kazandım, seni oğlunun gözünde olabildiğince küçülttüm ve Guy 'amca'sına her şeyiyle bağlandı.

Şimdi kalkmış onu benden çalmaya cüret ediyorsun. Hatta yıllar sonra bana bir kez daha darbe vurmaya cüret ediyorsun. Ancak sevgilinin bir yabancı olduğunu sakın unutma. Bir yabancı Fransa'da her zaman bulunur. Sonunda adresinizi bulabildim, oğlumu almaya geliyorum. Tüm kalbiyle ve büyük bir mutlulukla benimle geleceğinden eminim. Bu mektubumu aldığı anda biz çoktan Tonnerre'den uzaklaşmış olacağız. Boşuna yorulma, bizi asla bulamayacaksın ve hiçbir yasa oğlumu elimden alamayacak. Senin cezan bu olsun.”

Pierre'in yüzünü ter basmıştı ve şakakları patlamak üzereydi. Hayretler içindeydi, düşünemiyordu, gayriihthiyarı elini uzatıp masanın üstünden bir bez parçası aldı ve kurulanmaya başladı. Ama bez o kadar sertti ki derisini sıyırdı. Elindekine bakıp sert kumaştan dikilmiş bir hammam kesesi olduğunu görünce ne kadar şaşırdı! Masada, üzerinde Türk pulları ve içinde çevirme tatlısı olan açık bir paket vardı.

Pierre'e yaşadıkları bir rüya gibi geldi. Boş dairede uyurgezer gibi dört döndü; içeri camını kırarak girebildiği mutfakın penceresini yokladı ve tekrar yatak odasına döndü. İşte yola çıkmaya hazır ve nazır büyük sandık, işte tıka basa dolu çantalar, Bibi'nin oyuncakları, işte Nenette'in şapkasıyla paltosu, ama özellikle kan, her yerde kan... Kan, yatakta ve yerlerde, su dolu kapların içinde, bezlerin, gömleklerin, havluların üstünde, kapının eşiğine kadar kan...

Pierre avcunda ezercesine sıktığı keseyle deli gibi koştu, koştu ve neden sonra bir komşu onunla konuşmak istedi.

Merdivenleri çıktığında, gireceği odayı kimseye sormasına gerek kalmadı. Constant bir kapının önünde duruyordu. İki elini göğsüne bastırmış, başı eğik, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Pierre kapıyı açtı.

Silme beyaz. Duvarlar, perdeler, masa, yüzler, sesler, hava bembeyaz... Yatağın üzerine eğilmiş üç kişi, doktor, yardımcısı ve hemşire kafalarını kaldırıp yaklaşmamasını işaret ettiler.

Pierre bir şey duymuyordu, bir şey söylemiyordu ve yatak dışında hiçbir şey görmüyordu. Onu dışarı çıkarmadılar.

İki adım attı, durdu, kolları sanki kucaklaşmak istermiş gibi açıldı, takatsiz bacaklarının üzerinde duran bedeni sarıldı ve hıçkırıklara boğuldu:

“Nenette, Nenette *chérie*!”

Solgun gözkapakları birden açıldı, eceli gelmiş olanın yüzüne isimsiz, öte dünyaya ait bir tebessüm yayıldı. Tebessümden çok bir yüz buruşturmaydı bu, ama aynı zamanda mutluluk, yalvarma, yakarıydı ve baştan sona sevgiydi.

Nenette kalkmak, hareket etmek istedi ama gücü yetmedi. Konuşmak için insanüstü bir çaba gösterdi ve çok zor duyulan bir sesle Pierre'in yaklaşan kulağına fısıldadı:

“Pierrot, beni kurtar, beni kurtar... Bu kez, ina... Şimdi doktor söyledi, inan, ben... Ben gerçekten hamile... Ben gerçekten hamile...”

Sesi eridi, tükendi, dudakları boşlukta hareket etti ve gözkapakları kapandı.

“Dışarı, dışarı, rica ederim dışarı çıkın!” diye tekrarlıyordu doktor. “Görmüyor musunuz, ölümle boğuşuyor!”

Kapıdan çıkarken Pierre birden arkasını döndü, doktorun yakasına yapışıp konuştu:

“Onu kurtaracaksınız, Nenette'imi iyileştireceksiniz! Ne yaparsanız yapın ama onu kurtarın, yoksa... Yoksa, *je te casse la gueule moi, je te casse la gueule!...*”

.....

Koridorun sonunda bir köşede nefes nefese birbirlerine sarılmışlardı. Pierre Constant'ı omuzlarından kucaklamıştı, boğuk bir sesle ama nefesi tükenecek kadar hızlı konuşuyordu.

“Evet, iyileşecek o, göreceksin, iyileşecek, benim iyi niyetli, yüce gönüllü Constant'ım. Çok mutlu olacağız, biz daha ne günler göreceğiz... Constant, Constant, işte size Paris itfaiye taburu sabık astsubaylarının en ateşlisini takdim ederim! Evet, *Rrrigole Brrigadier...* Ama neden? Neden intihar etmek istedi? Neden sen orada değildin? Bibi'yi götürmüşler, iyi olmuş. Pis serseri, def olsun gitsin. Zaten hep huzurumuzu kaçıırıyordu, mutluluğumuzu bozuyordu. Ama artık mutlu olacağız. Ben buradayım, Nenette'im

* Fr. “Ağzını burnunu dağıtırım!”

iyileşecek. *Rrrigole Brrigadier*. İnan bana Constant, bu kez zaman bulamadım ama Paris'e tekrar gidersem mutlaka sana papağan alacağım. Evet, papağansız olmaz. Nenette de papağanı çok severdi. Anne! Anne! *Je te casse la gueule moi, je te casse la gueule...*"

Ve sonra.

Artık hiç ümit kalmadığında, bir genç için bile ümit kalmadığında, Ermeni başını kaldırdı ve hep Constant'ın omuzlarına sarılı halde, yakarmaya başladı:

"Göklerdeki babamız, adın kutsal kılınsın, bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi... Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın, egemenliğin gelsin, senin istediğin olsun, bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi... Suç işleyenleri... Suç işleyenleri..."

"Hatırlamıyorum Constant, acı bana, ben kendi *Hayr Mer'*imi hatırlamıyorum..."

Bunun üzerine Fransız bas sesiyle duayı okumaya başladı ve Ermeni nefes nefese tekrarladı:

Notre père qui êtes aux cieux –

Notre père qui êtes aux cieux

Que votre nom soit bénit –

Que votre nom soit bénit

Que votre règne arrive sur la terre –

Que votre règne arrive sur la terre

Que votre –

.....terre.....**

.....

* Erm. "Babamız" duası.

** (Fr. Göklerdeki Babamız / Adın kutsal kılınsın / Egemenliğin gelsin / Senin..... /yeryüzü.....

Pencerenin haçı karanlıktan ağır ağır, ağır ağır koptu ve tan lacivert, belki mavimsi, belki pembemsi bir hal alarak ağarmaya başladı.

Uzak, uğursuz havlamalar, horozların sağır edici ötüşü, bahçelerin titrek hışırtısı, güneyn kederli ısıkları...

Sabahın meltemiyle, ağaran tanla ve güllerle dolu pencerenin perdesi yola çıkmaya hazır bir yelkenli gibi, köpürmeye hazır bir dalga gibi, isimsiz bir rüya gibi kabarmaya başladı.

Buhurla kutsanmış bir miktar su, dualarla kurutulmuş yabancı yapraklarla dolu bir dal ve artık balmumundan o yüze yağan titrek, uğursuz bir mezar ışığı...

Yarı gölgede, annesinin diktiği sağlam, dayanıklı *kese* beyazlığıyla ayırt ediliyordu. Şimdi içinde Nenette'in altın rengi saçlarından gür bir demet vardı.

Pierre yatağın kenarında uyuşmuş, bomboş duruyordu, yok gibiydi. Sanki saatler önce gidenin peşinden hâlâ aynı geçit vermeyen zarfla koşuyordu.

İçindeki rahatsız edici gürültünün ortasında, kendini kulaklarındaki bitmek bilmeyen uğuldamaya kaptırmışken, birden yakınlardaki bir avludan bir keman sesi duyar gibi oldu. Herkesin aşına olduğu eski, çok eski bir melodi, inişli çıkışlı dalgalar halinde buraya kadar yükseliyor, katlar arasında dolanıyordu; dördüncü katta yaşayandan çok ikinci kattakini üzme istiyor, yorulduğunda su borularında güç topluyor, ama sonra buraya kadar yükseliyordu, herkesin aşına olduğu o eski, çok eski melodi...

Kasım 1927 - Ocak 1929

Dizin

- Abaka* (Gelecek) 8
Adamov (Adamian), Arthur 11
Aisne 35
Akdeniz 194
Alman 111, 143, 207
Amerika(lılar) 43, 125
Anahid 8
Ararat 169, 170, 177
Arev (Güneş) 8
Arjantinli 94
Armen Lubin bkz.
Şahnur, Şahan
Auxerre 195
Avusturyalı 24
- Babiâli 71
Bağlarbaşı 7
Bahçecik bkz. Bardizag
de Balzac, Honoré 94, 194
Bardakjian, Kevork B. 10, 13
Bardizag 19
Barteller 13
Bedros/Pierre/Pierrot *hemen her sayfada*
- Berberyan 7, 8
Beşiktaşlıyan, Nşan 9, 11
Beyrut 13, 14, 16, 51
Bibi 119, 129-138, 187, 188, 196-201, 205, 206, 224, 235-238
Billancourt 165, 181, 182, 219
Birinci Dünya Savaşı 7
Bord de Versailles 79
Boulogne 63
Brenner, Jacques 11
Buenos Aires 92
Butles-Chaumont 217
- Cambridge 48
Celestine 86, 87
Cezayirli 36
Champs Elysées 94
Charenton 203, 204
Châtelet 35, 52
Concorde 94
Constant Levrault 24, 25, 40-43, 55-57, 125, 129-133, 136,
- 193, 195-197, 202, 205-208, 211, 213, 223, 237, 238, 239
- Çekçe 57
Çekoslovak 57
Çin(ce) 161, 182
Çinli 80, 183
- Daron (Muş) 70
Der-Hagopyan, Hagop 19
Derevenk bkz. Vank
Diderot, Denis 78
Dinard 62, 67
- Ermeni Kilisesi 15, 165, 233
Ermeni(ler) *hemen her sayfada*
Ermenice 7, 8, 12-16, 51-53, 56, 71, 174, 186, 205, 216, 217
Ermenistan 36, 143, 145, 175, 176
- Fatou 133
Follain, Jean 11

- Fransa 7, 10-12, 14, 35, 79, 102, 193, 204, 233, 236
- Fransız(lar) 9, 11, 33, 34, 37, 40, 90, 91, 95, 109, 120, 143, 173, 174, 180, 182, 183, 188, 190, 195, 202, 204, 207, 210, 211, 216, 239
- Fransızca 11, 12, 15, 51, 54, 55, 220
- Fréjus Hastanesi 14
- Gaby 208-212
- Galleries Lafayette 42
- Gallimard 12, 16
- Gare de Lyon 35, 227
- Gerardot 193, 195
- Getronagan 174
- Gevaert 117
- Grands Augustins 46
- Grands Boulevards 8, 37, 51
- Guilleminot 101
- Guy "amca" 136, 235, 236
- Güney Fransa 7, 10, 11
- Halep 13, 14
- Haraç (İleri) 9, 10, 13, 19
- Hayg/Hayk 204
- Hayvanları Koruma Derneği 57
- Hıristiyanlık 166
- Houbigant 42
- Houbigant, Jean-Francois 42
- Hraç 52, 55, 71-74, 140, 144, 147-150, 152, 181, 206, 213, 215-219, 222
- Hugo, Victor 158
- İngilizce 48, 49, 216, 218
- İngilizler 48, 125
- Intran 94
- l'Intransigeant* 94
- İsa 81, 85, 134
- İskenderiye 51
- İspanyol 57
- İstanbul 7-11, 14, 16, 19, 28, 34, 68, 73, 174-176, 179, 202-204, 216, 219, 220
- İstanbul Ermeniler 173
- İtalyan 143
- İzmit 19
- Jacob, Max 11
- Jacquise 55
- Jeanette bkz. Nenette
- Jeanne bkz. Nenette
- Kafkas 111
- Kanadalı 48, 49, 58, 216, 217
- Kara İnek 92
- Kars 182
- Kayseri 19
- Kebabcıyan, Melkon 9
- Keresteciyan, Hermine 7
- Keresteciyan, Onnik 7
- Keresteciyan, Şahnur bkz. Şahnur, Şahan
- Keresteciyan, Takuhi 7
- Keresteciyan, Zakar 7
- Khındamyan 173, 174, 176, 181, 185, 219
- Kırlangıç 34
- Köseyan, Krikor 12
- Lambert 52, 53
- Lapçinciyan, Teotoros bkz. Teotig
- Lescure 37, 38, 43, 46, 55, 58, 63, 86, 89-93, 95, 96, 98, 99, 102-106, 108-110, 112, 117, 119, 124, 125, 150, 188
- Lise (Petite) 54, 55, 72, 75, 76, 153-160, 171, 206
- Lokhum (Zareh) 174, 176, 178, 183-185, 203, 204, 219
- Luxembourg 52
- Lyon 194, 208, 212
- Madonna 51
- Mamuryan, Madteos 7
- Marne Muharebesi (İkinci) 125
- Marsilya(lı) 51, 52, 93, 140
- Mavi İnek 30
- Max Jacob Ödülü 12
- Mayol 24
- Medzarents, Misak 111
- Meloyan, Ğevont 11
- Menk (Biz) 11
- Meryem 85, 86, 134
- Messagerie Maritimes 51

- Misak 72, 139, 144,
147, 149, 152
Misakyan, Arpik 14
Misakyan, Şavarş 9,
10, 15
Montmartre 152
Montparnasse 78
de Musset, Alfred 207
Muş bkz. Daron
Mütareke 34
- Nalbantyan, Mikael
175
Napolyon (Üçüncü)
102
Nareg 165, 166, 233
Nareg köyü (Yemiş-
lik) 165
Naregatsi, Krikor 165,
233
Nartuni, Şavarş 9, 11
Nasıra 73
Nenette (Jeanne,
Jeanette) *hemen her
sayfada*
Nice 15
Nor Lur (Yeni Haber)
8
Normandiya 129
Notre Dame 72
- Okulsever Kadınlar
149, 150
Orhon, Orhan Seyfi
73
Osmanlı Devleti 71
- Panteon 157
Paris Üniversitesi 10
Paris(li) 7-10, 13, 15,
16, 19, 25, 35-37,
41, 51, 55, 62, 79,
87, 89-91, 108,
129, 139, 140, 154,
155, 157, 160, 163,
164, 165, 171, 173,
180, 181, 190, 193,
194, 196, 197, 200,
201, 213, 220, 222,
223, 238, 239
Pasteur, Louis 78, 79
Pera 34
Père Lachaise 15
Picardie 35
Pierrot bkz. Bedros/
Pierre
Pire 51
Porto 25, 43, 44
Protestan 73
Prusya 102
- Réaumur 52
Renault 165, 176,
181
Restaurant Ani 35,
75, 87
Restaurant Volterra
94
Rimbaud, Arthur 36
Robespierre, Maximi-
lien 89
Rochechouart 94
Romanyalı 74
Route nationale 79
Rue Balzac 94
Rue Cujas 52
Rue de Rheine 78
Rue Jean Goujon 15,
181
Rue Madame 52
Rue Mouffetard 157
Rus 143, 176
- Saint Cloud 218
Saint Geneviève 160
Saint Georges 129,
132, 150, 197, 198,
235, 236
Saint Germain 98
Saint-Germain-des-
Prés Kilisesi 26
Saint Michel 35, 47,
160
Saint Raphaël 15
Salle Bullier 74
Salmon, André 11
Sarafyan, Nigoğos 11
Sarayburnu 34
Sarukhan, Aleksandr
8
Sedan Savaşı 102
Sefiller 158
Semerciyan Okulu 7
Senegalli 125, 150
Seyr-i Sefain 34
Siamanto 111
Sovyet Ermenistanı
14
Sovyetler Birliği 175
Soykırım 7, 9, 10
Supervielle, Jules 172
Suren 52, 57, 71-73,
141, 145, 147, 148,
150, 166, 176, 179,
181, 217, 218, 220,
233, 234
Suriye 42
Surp Hovhannes
Avedaraniç Ermeni
Kilisesi 15
Suzanne 216-218,
219
Şahinyan, Krikor 14

- Şahnur
(Keresteciyan),
Şahan 7, 9-16, 19
Şen (Der Ğazaryan),
Bimen 73
Şuşanyan, Vazken 11
- Talbot 77, 79, 90,
112, 113
Tata 132, 133, 135,
136, 197
Teotig (Teotoros
Lapçinciyan) 7-9
Thérèse 98, 102-104,
108, 111, 125
Thomas, Henri 11, 15
Tonnerre 194, 201,
208, 210, 212, 213,
217, 222, 223, 225
- Topalyan, Püzant 11
Troisième Empire bkz.
Lescure
Türk 34, 35, 127,
167, 177, 236
Türkçe 16
- Underwood 75, 76
- Üçüncü Fransız
Cumhuriyeti 37
Üsküdar(li) 7, 14, 58,
173
- Vahakn 70
Van 165
Vank (Derevenk) 19
Varujan, Taniel 70
Venedik 212
- Vichy 188
Vorpuni, Zareh 11
- Wagram 74
- Yahudi 34
Yemişlik bkz. Nareg
Yeni Mahalle Kab-
ristan Sokak (Yeni
Dersane Mezarlık
Sokak) 7
Yonne 194
Yunan 143
- Zareh bkz. *Lokhum*
Zvartnots 8